

A MÓRA FERENC MÚZEUM

ÉVKÖNYVE

1970

2

SZEGED, 1972

JAHRBUCH DES MÓRA-FERENC-MUSEUMS, SZEGED (UNGARN)
ANNALES DU MUSÉE FERENC MÓRA, SZEGED (HONGRIE)
ЕЖЕГОДНИК МУЗЕЯ ИМ. ФЕРЕНЦ МОРА, СЕГЕД (ВЕНГРИЯ)

*Barna László, Csongor Győző, Dömötör János, Juhász Antal,
Marián Miklós és Szelesi Zoltán*
közreműködésével

szerkeszti:
TROGMAYER OTTÓ

Technikai szerkesztő
H. KISS JUDIT

A borítólap *Mayer Gyula* terve alapján készült

Az 1, 2, 7, 8, 14, 32, 42—44, 48—52, 62—64, 73—80, 82—85, valamint a 100. kép
Toppantóné Nagy Czirok Anikó felvétele.

Kiadásért felel a szegedi Móra Ferenc Múzeum igazgatója
Példányszám 625 — Terjedelem 15,4 (A/5) ív
Készült monószedéssel, íves magasnyomással az MSZ 5601-59 és 5602-55
szabvány szerint
72-3501 — Szegedi Nyomda

P. BRESTYÁNSZKY ILONA ✓

CSONGRÁD MEGYE
IPARMŰVÉSZETI
KINCSEI



D 7S. 5417
1999

ELŐSZÓ

A magyar iparművészet sajátos és sokszínű arculatának megrajzolásához, a nemzeti szellemű haladó hagyományok kialakulásának és továbbélésének vizsgálatához elengedhetetlen hazai műkincsanyagunk teljes felkutatása és ismerete. Emlékeink és a rájuk vonatkozó okleveles adatok feltárása, régi magyar mesterek műveinek, neveinek megállapítása, működésük körvonalainak felvázolása és a nyugati korstílusok nyomdokain járó, de sajátosan magyar formakincs tisztázása nemzeti feladatunk.

Népi demokratikus államunk műemlékvédelemről szóló 13/1949. sz. törvényerejű rendelete előírja a hazai műkincsanyag teljes felkutatását. Művészettörténetírásunk e megtisztelő feladatának tettünk eleget akkor, amikor csekély anyagi erővel, nagynevű, elhalt kutatók példáját követve 1955-ben az első, egy megye teljes emlékéanyagát felölelő iparművészeti kutatást elvégeztük.

Elsőnek a műtörténeti kutatás által eddig eléggé mostohán kezelt Nagy Alföld megyéi közül Csongrád megye csaknem teljesen ismeretlen, sokszor kallódó iparművészeti emlékéanyagát gyűjtöttük össze.

Csongrád megye az Alföldnek a történelem folyamán legtöbbet szenvedett megyéi közül való, megmaradt műemléki anyaga is ezt tanúsítja. Határai Árpád kora óta sokszor változtak, területe a megszűnt Csanád megye nyugati felével bővült. Kutatásainkban a megye jelenlegi határait igyekeztünk szem előtt tartani, előrebocsátva azonban, hogy olyan történeti eseményeket is érintünk, melyek — különösen a legrégebbi időkben — nem csupán Csongrád megye területére korlátozódtak.

P. B. I.

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A HONFOGLALÁS ELŐTTI IDŐK

A megye területe már évezredekkel ezelőtt lakott volt. Az állandó emberi élet maradványaival az ie. IV. évezredtől kezdve találkozunk. A koraneolitikus Köröscsoportnak telepei voltak Szeged körül Lebőn, Kötörésen, Ószentivánon, Deszken.¹ A Körös kultúra után a tiszai kultúra gazdag emlékanyagát több helyen tárta fel a régészek ásója a megye területén, így Lebőn, és Ószentivánon is. A rézkort képviselő ún. bodrogkeresztúri kultúra emlékeit Algyő, Baks, Dorozsma, Röszeke, Bilisics földje őrizte meg számunkra², míg a bronzkori és koravaskori kultúrák leletei Óthalomról, Szeged-Rókusról, Röszkéről, Zákányról kerültek elő.³ Utánuk a szkíták és a kelták tanyáztak ezen a tájon. Ezután a dákok, majd az i. u. 2. évtizedében a szarmatai-jazigok hódították meg az Alföldet.

A második század elejétől, Dácia meghódításától kezdve a jazigok is erős római hatás alá kerültek, mint az előkerült leletanyag mutatja. A római emlékek követik a Maros-menti utat, de Kiszomborban, Klárafalván, Újszentivánon, Szőregen, Tápén, Lebőn is megtalálhatók.⁴

Partiscum, a jazig főváros erős római befolyás alatt állt, ezt a Szegedi Kőtár emlékanyaga mutatja. A római határ, a dáciai limes a jelenlegi Csanád, az árpádkori Marosvár helyén húzódott, de Mommsen, Rómer Flóris, Cs. Sebestyén Károly és Alföldi András a fennmaradt téglatöredékek alapján arra következtettek, hogy a dáciai út Szeged érintésével a barbár szarmata földön folytatódott tovább Dunaszekcsőig (Lugio). Így kapcsolódtak össze Dácia és Pannónia útjai.

Alföldi András egy szegedi római erődöt is feltételez, amely Antonius Pius császár (131—168) uralkodása alatt létesült.

Szeged és környéke a hunok uralma alatt a világbirodalom központja volt. Az Attila udvarát járt bizánci követ, Priszkosz Rhetor leírása szerint itt volt a nagy király fejedelmi székhelye. Kézai Simon Szeged—Sövényháza, Salamon Ferenc Szeged város területére feltételezi a táborhelyet.⁵

Móra Ferenc tárta fel a Szeged—nagyszéksői aranykincset, mely szerint valószínű, hogy Szeged—Nagyszéksőson egy hun fejedelmi temetkezési hely volt. Így a

¹ Nagy Z.—Papp I., Szeged. Bp. 1960. 16.

Bálint S., Szeged városa. Bp. 1959. 6.

² Nagy Z.—Papp I. 16.

³ Nagy Z.—Papp I. 17.

⁴ Nagy Z.—Papp I. 18—19.

Bálint S. 6—7.

⁵ Nagy Z.—Papp I. 20.

Bálint S. 7.

görög Priszkosz és Kézai Simon középkori magyar krónikája történeti hitelességűnek tekinthető. „Priszkosz útleírásának részleteiből kitűnik, hogy az a terület, amelyen a követség a Tisza átkelése után haladt, már a hunok szállításterületéhez tartozott. Így nagyon valószínű, hogy Attila székhelye a Duna—Tisza közén feküdt, s következőképpen Szeged—Nagyszéksós vidékének s a hunok központi szállásterületének határai közé kellett esnie.”⁶

A nagyszéksósi leletben két művészi becsű, erősen ezüsttartalmú arany (elektron) csésze maradt fenn. Az egyik omphalos csésze töredéke, a másik rövid, tölcsészerű lábón álló, üst alakú tömör elektroncsésze. Az omphalos-csésze déloroszországi műhelyből származik. Lábán pontozott görögbetűs felirat, melynek magyarázatával több kiváló kutatónk, így Párducz Mihály, Alföldi András, Fettich Nándor, László Gyula, Mészáros Gyula, Nagyfalusy Gyula, Balogh Ilona foglalkozott.⁷

A hun birodalom összeomlása után a gepidák uralták az Alföldet. Az ő központi szállásterületük is a Közép-Tisza vidékén volt. Fontos telephelyeik voltak Szeged környékén Szőreg, Klárafalva, Kiszombor.

Az avar nép szállásai is — temetőik tanúsága szerint — ugyancsak megtalálhatók a Szeged körüli térségben (Fehértó, Szeged—Öthalom, Deszk, Szőreg, Vedresháza, Klárafalva, Kiszombor, Makkoserdő, Kundombja).⁸

Az avar kori fémművesség kiemelkedő darabja az Öthalmon feltárt, halat tépő sassal díszített bronzlemez. Témája a hazai avar emlékanyagban több változatban is előfordul. Szimbolikus jelentősége van, s a Szeged—öthalmi sas a legkorábbi e kultúrkörbe tartozó emlék.⁹

Szegeden és környékén nagyfontosságú bronzöntőműhelyek működtek, melyekről a griffes-indás öntött övveretek tájékoztatnak. Ezek közül művészi értékével kiemelkedik a klárafalvi leletből származó övveret nyilazó lovas ábrázolásával.

Az avar—bolgár ötvösség közötti összefüggések, a nagyszentmiklósi kincs körére utaló, a kundombi és kiskőrösi temetőkben feltárt övveretek ornamentikája egy térben és időben messzenyúló kulturális áramlat hatásaira mutatnak, melyeknek száalai a honfoglalás időszakán át a középkorig vezetnek.¹⁰

⁶ Nagy Z.—Papp I. 21.

⁷ Bálint S. 7.

Fettich N., A Szeged—nagyszéksósi fejedelmi sírlelet. Bp. 1953.

⁸ Nagy Z.—Papp I. 21.

⁹ Nagy Z.—Papp I. 22.

¹⁰ Nagy Z.—Papp I. 23.

CSONGRÁD MEGYE TERÜLETÉNEK TÖRTÉNETE A MAGYAR TÖRTÉNELEM FOLYAMÁN

A honfoglaló magyarok a hunok és avarok egykori szállásterületein telepedtek meg, és a vezértörzs az egykori Pannónia birtokbavétele előtt — a hagyomány szerint — Pusztaszeren tartotta meg első országgyűlését.

A nagy számban előforduló honfoglaláskori temetők közül gazdag emlékanyagával kiemelkedik a bojárhalmi temető, ahol a leggazdagabb fejedelmi női sírt tárta fel a régész ásója.¹¹

A megye a honfoglalás, a pusztaszeri gyűlés óta előkelő szerepet játszott a magyar történelemben. A honfoglalás harmadik évében vette birtokba Árpád a Berettyó—Körös—Maros vidékét, a szentesi, szegvári, szöllősi földvárakat. Béla király névtelen jegyzője tudósít arról, hogy Csongrád megye Tiszán inneni részét Ond nemzetsége, tiszántúli részét a Körös és a Maros vize között Ajtony nemzetsége vette birtokába. A honfoglalók ivadékaik letelepültek a régi földvárakba, a szláv telepek helyére, melyeknek még szláv nevét is átvették. Így történt a megye névadó városa, Csongrád esetében is.¹²

A kereszténység Ajtony legyőzése után terjedt el, előbb a tiszántúli, majd a Tiszán inneni részeken. István király híve, a Doboka nemzetségbeli Csanád Ajtonyt legyőzte, javainak jórészét királyi adományként megkapta, Ajtony földjeinek más része pedig az újonnan alapított csanádi püspökség és a királyi család tulajdona lett. A csanádi püspökséget a király Szt. Imre nevelőjének, a velencei származású Gellértnek adta. Szt. Gellért életrója szerint¹³ Csanád első püspöke az Ajtony birtokán élő magyarságot mind megtérítette, a falvakban egyházakat is építtetett. Csongrád megye tiszántúli részén is ő terjesztette el a keresztény hitet.

I. István király ez országrészen a megyéket Ajtony legyőzése után alapította meg. Csongrád megye az oklevelekben 1075 óta szerepel¹⁴ (Garam-Szt. Benedeki apátság alapító oklevele), Csongrád központtal. A megye legnagyobb városa, Szeged, már a XI. században megalakult. Bálint Sándor kutatásai szerint Szegedet Csanád vezér alapította 1031-ben. A dömösi prépostság egy 1138-ból származó oklevele szerint a XII. században már Csongrád megye első városává emelkedett.¹⁶ 1183-ban a Tiszán és a Maroson szállított erdélyi sónak lerakódó helye, az 1222. évi Arany Bulla is így említi. Szegeden a sóraktárból lassanként királyi kamara alakult ki, mely a mohácsi vészig fennállott. A só mellett a borkereskedelem fokozta a város jelentőségét a középkori magyar gazdasági életben.

A megye lakossága főleg halászattal foglalkozott a földművelés és pásztorkodás mellett. A honfoglaláskori halász-szállások helyén alakult Hold és Vásárhely, mely utóbb Hódmezővásárhely néven egy községgé tömörült. A Váradi Regestrum 1209-ben már említi, tehát a tatárjárás előtt lakott hely volt.¹⁷

¹¹ Nagy Z.—Papp I. 27.

¹² Zsilinszky, Csongrád vármegye története. I. kötet. Bp. 1897. 27—31.

¹³ Zsilinszky 35.

¹⁴ Zsilinszky 45.

¹⁵ Bálint S. 7.

¹⁶ Zsilinszky 45.

¹⁷ Zsilinszky 45—46.

Csany (ma Csanytelek) halászfalut I. Géza király 1075. évi oklevele említi jól épített templommal és parochiával. Szegeden még előbb volt plébánia, mivel 1199-ben már főesperesség is állott fenn itt, mely a bács—kalocsai érseki megyéhez tartozott. A megye északi része egyháziilag a váci püspöki megyéhez tartozott, csongrádi főesperesség címe, Hódmezővásárhely és vidéke pedig a csanádi egyházmegye marosontúli főesperességének része volt.

A XII. és XIII. századi oklevelek már Csongrád megyei apátságról is tesznek említést, a legújabb ásatások tanúsága szerint a monostor Kalán püspök idején már állott. A monostorok alapítása nagybirtokosok jelenlétére utal Csongrád megye területén. A világi földesúri családok leggazdagabbja az Ondtól származó Kalán nemzetség volt.¹⁸

III. Béla király korában egyik tagja, Kalán pécsi püspök alapította Szer helységben Boldogasszony tiszteletére, a bencés szerzetesek számára a Kalán nemzetség monostorát, amelyet II. Endre 1233. évi oklevele említ először. A monostornak 1233-ban már külön kórháza és valószínűleg gazdagon ellátott plébániája volt. Szegeden az Árpád-korban bencés apátság virágzott, amelyet 1255-ből való oklevél említ, s amely nyilván a tatárdúlásnak esett áldozatul. Ellős nevű nagybirtokos alapította a Tisza mellett a mai Ellés-pusztán az Ellős monostora nevű apátságot,¹⁹ amelyet az oklevelek 1306-tól fogva emlegetnek. Valószínű, hogy a tatárjárás előtt már állt. A mai Péteri-pusztán állott a bencések Pétermonostora, amely a XIII. század első felében alapított. Ennek szomszédságában volt a pálosok Pálmonostora nevű apátsága, amely a XIII. század első felében szintén fennállott. A Galád nemzetség Glád-monostorát az 1333—34. évi pápai tizedjegyzék említi.

A megye lakossága a honfoglalástól a tatárjárásig az elemi csapások és a kun betörés ellenére virágzó kultúrának vetette meg alapját, két nagyobb várost és 25 helységet alapított.

Csanád megye történelmünk első századaiban még fényesebb szerepet játszott, mint Csongrád megye. A megye főispáni székében az ország legelőkelőbb urai ültek; rendszerint a nádor, vagy az országbíró. A magas összeköttetések következtében mind sűrűbben emelkedtek egymás mellett a lakott telepek, alapították a monostorokat, amelyek akkor a letelepedésnek, a földművelésnek és a kultúrának fontos tényezői voltak. Csanád nemzetsége 5 monostort állított nagy kiterjedésű birtokain: Oroszlános-monostorát, melyről a Gellért legenda írója azt tartja, hogy Csanád vezér alapította, Kanizsa-monostorát, melyet 1231-ben említenek először az oklevelek, Kemece-monostorát, Párdány-monostorát és Tömpös-monostorát, mely a Maros szigetén állott. Ajtony nemzetsége alapította Ajtony-monostorát,²⁰ mely a tatárjárás idején pusztulhatott el. Csanád megye határszélén feküdt Zákány-monostora, a mai Szőreg helyén állott Szőreg-monostora,²¹ amelyet 1239-ben említenek először az oklevelek.

A megye fényét emelte a püspöki székhely, Csanád, az egykori Marosvár is. Csanád városában állott a Mária tiszteletére emelt monostor, amelynek pazar fényű berendezéséhez Szt. Gellért István királytól 500 márkát kapott tíz vég bíborral és ugyanannyi posztóval, Gizella királynétól pedig 4 vég bíbort és ugyanannyi bársonyt.²² E monostor fogadta be Szt. Gellért hamvait. Itt volt a bencés székeskáptalan,²³ amelyet Gellért püspök alapított Szt. György tiszteletére. Itt állt a díszes

¹⁸ Juhász K., Csanádi püspökség története. 1030—1242. Makó, 1930.

Györfly Gy., Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza. Bp. 1966. 900.

¹⁹ Juhász K., Csanádi püspökség története. 1243—1307. Makó, 1933.

²⁰ Juhász K., Hajdani monostorok a csanádi egyházmegyében. Bp. 1926. 117—131.

²¹ Juhász K. 131.

székesegyház is, amelynek építésére Szt. István 100 márkát adományozott és díszes oltárral látott el; a Szentlélek templom és a Szt. Erzsébet egyház, amely körül szombati napon a vásárokat és hetipiácokat tartották.²⁴

Már a püspökség alapítása előtt fennállott a görög szerzetesek kolostora és Keresztelő Szt. Jánosról nevezett temploma, de itt volt a királyi vár is, amelyet Csanád vezér építtetett.

Ha ezt a képet kiegészítjük István törvénykönyvének ismert tételével (2. K. V. 34. fej.),²⁵ hogy minden 10 falunak egy templomot kell emelnie, melynek felszereléséről részben a király, részben a püspök gondoskodott, pompás képet kapunk a koraközépkor művészetének magyarországi helyzetéről. A román és gótikus templomok művészetünk legkiemelkedőbb emlékei, s valószínűleg építészeti szépségükhöz méltó volt belső felszerelésük is.

Ennyi fényből és gazdagságból a gyér okleveles emlékeken kívül alig maradt hírmondó, a XI. századból néhány igénytelenebb corpus és encolpium a Szentesszentlászlói ásatásokból és egy bronz-corpus, három Szent László-korabeli, sasfigurákkal díszített pecsétgyűrű Szegeden, egy corpus a szentesi múzeumban, a keresetpusztai gótikus harang és a legkiemelkedőbb románkori csongrád megyei iparművészeti emlék, a csorvai bronzfüstölő.

A tatárok kirabolták és felégették Csanád és Csongrád megye virágzó falvait és városait, a nemesség szétszóródott, a parasztság mocsarakba és nádasokba menekült. A megye a tatárjárás után lakatlanná lett. Szeged, Csanád, Csongrád, Vásárhely, a legvirágzóbb helységek, elpusztultak.²⁶

IV. Béla újra benépesítette ezt a vidéket, idegeneket is hívott be, németeket, akiknek becses kiváltságokat adott, (vásártartási jog, rév- és vámmentesség, szabad bíró- és papválasztás, a városi joghatóság kiterjesztése a város összes lakosságára), s ezáltal fejlett városi kultúrának vetette meg alapját. A tatárok által elpusztított csongrádi vár helyébe Szegeden építtetett újabb királyi várat, ezzel az újonnan épülő Szeged városának fontosságát emelte, elősegítvén Szeged ipari és kulturális központtá növekedését.²⁷

A megye társadalmi és gazdasági fejlődését elősegítette a kunok betelepülése is. 1436-ban kunszállások egész soráról emlékeznek meg az oklevelek:²⁸ Ecsér és Fábiansebestyén, Mindszent, Öttömös, Buzgánszállása, Átokháza, Ellés, — de számuk egyre gyérült és földjeik az egyház és a megye elpusztult nemessége helyébe újonnan települt, más vármegyéből átköltözött magyar nemzetségek tulajdonába mentek át.

A tatárjárás idején a dúsgazdag Csák nemzetség, a Szentés, Mágocs, Bór, Dorozsma, Garai, Gutkeled nemzetség birtokolta Csongrád megye területét a királyon és az egyházi földesurakon kívül. A betelepítés a Hunyadiak koráig folytonosan tartott, az Anjouk, Zsigmond és a Hunyadiak által nemességre emelt nemzetségek a régebbi nemesi családok sarjaival versenyre keltek a falvak alapításában. A Garák, a Horogszegi Szilágyiak, a Hunyadiak, az Enyingi Török és a Dengelegi Pongrácz család nagyban elősegítették Csongrád megye gazdasági és kulturális emelkedését.

²² *Borovszky* I. kötet. 30.

²³ *Juhász K.* 30.

²⁴ *Juhász K.* 104.

²⁵ *Gerevich T.*, Magyarország román kori emlékei. Bp.

²⁶ *Zsilinszky* 59.

²⁷ *Reizner J.*, Szeged története. Szeged, 1900. III. kötet. 449.

²⁸ *Zsilinszky* 68—69.

A földesurak szívesen fogadták az előnyomuló török elől Szerbiából menekülő rác települőket is, akik azonban a XV. században még elenyésző számban voltak.²⁹ Ily módon a tatárjárás után kétszáz évvel a megye újból virágzott, területén 140 kisebb-nagyobb helység volt, templomokkal, amelyek gazdagabb-szegényebb felszerelésűek lehettek.³⁰

Csanád megye 1333—35-ben állott plébániáiról a pápai tizedlajstrom ad számot.³¹ 37 plébániát sorolt fel, de ez az összeállítás az e korbeli csanádi egyházak negyedrésztét sem teszi ki. A révkanizsai, harangodi, szárafalvi, perjámosi, besenyői, szentpéteri, veresegyházi, makófalvi, razsáni, pécski, tömösi, szentkirályi, valkányi, révei, vásárhelyi, apátfalvi, veresmarti, latorjáni, tizzaszentpéteri, fügedi, nagyfalui, harmadi, varjasi, felgedösi, zombori, szentmihályi, tóti, bökényfalvi, szőregi, szanádi, nagylaki plébániákat sorolja fel mint amelyek tizedet szolgáltattak be. A templomok felszerelése sem lehetett túl szegény oly vidéken, ahol a régi nemzetségek között a hatalmas, gazdag Makófalvi és Telegdi családok birtokai feküdtek. A régi monostorokat alapítók utódainak, a Telegdieknek családjából származott az 1322-ben egri püspökké, majd esztergomi érsekké lett Csanád is.³²

A XIV. század a városi-polgári társadalom kibontakozásának és fejlődésének kora. Az Anjouk korában Csanádon, a püspöki székhelyen maga a király, Károly Róbert is többször megfordult, így 1322. május 22-én is.³³ Nagy Lajos király anyja, Erzsébet pedig Szt. Gellért csanádi egyházát gótikus ízlésben alakíttatta át.³⁴ A templom belsejét királyi módon felékesítette, sok egyházi öltözettel és drága kelyhekkel ajándékozta meg. A bazilika közepén márvány oltárt emeltetett, melynek aljába egy gyönyörűen faragott koporsót helyeztetett el a vértanú egyes ereklyéinek befogadására. A nagyobb ereklyék számára egy aranyból és ezüsből készített koporsó alakú ereklyetartót csináltatott, melybe a szent nagyobb csontjait helyeztette el.³⁵ Ez a koporsó a fennmaradt Szt. Simeon zárai ereklyetartó szarkofágjához hasonlíthatott, amely ugyancsak Erzsébet királynénak, Nagy Lajos feleségének ajándéka. A szegedi várbeli ferences templomot is Erzsébet királyné ékesítette fel 1305-ben.³⁶

A művészetre nem volt hatás nélkül Ozorai Pipo, a nagy patrónus főispánsága sem, aki 1405-től 20 éven át intézte Dél-Magyarország közigazgatását.³⁷

A XV. században a megye közéletének legkimagaslóbb alakja Hunyadi János, akit Horogszegi Szilágyi Erzsébettel kötött házassága is e vidékhez kapcsolt, mert a Szilágyiak 1408-tól kezdve Csanád és Csongrád megye birtokosai voltak.³⁸ Hunyadi-birtokok voltak a század közepén Kamarás, Bozzás, Hód, Vásárhely, Nagylak, Komlós, Kerekegyháza, Asszony, Veresvinga, Kerekvinga, Baktornya, Batonya, Iratos, Dombegyház, Rohoncz, Nagyfalú, Veresmart, Kaszaperek, Csomárkány, Királyhegyes, Sámson, Donáttornya, Fecskés, Kutas, Monyorófecskés, Szöllős, Csókásfalva, Csorvás, Sekrestyégyháza, Kétyöldes, Gorzás, Szilasegyháza, Tárkány, Varjas, Kígyóbuta, Csókás és Ördöngősegyháza puszták.³⁹

²⁹ Zsilinszky 76

³⁰ Zsilinszky 76.

³¹ Juhász K. 30.

³² Juhász K. 30.

³³ Juhász K. 30.

³⁴ Juhász K. 30.

³⁵ Juhász K. 30.

³⁶ Nagy Z.—Papp I. 48.

³⁷ Juhász K., Csanádi püspökség története. (1386—1424). 82.

³⁸ Borovszky I. kötet 117.

Zsilinszky

³⁹ Zsilinszky

Borovszky I. kötet 109.

A Hunyadi család nagyarányú birtokszerzéséhez hasonlóan nagybirtokokat szerzett Csanád megyében a Nagylucsei Dóczi család, a Horogszegi Szilágyi, a Kállay és a Jaksits család.

A megye központját, Csanádot Hangácsi Albert püspök a fenyegető török veszedelem miatt megerősítette. Nagylak mint a Hunyadi család birtoka jutott nagyobb jelentőségre a Maros mentén, később a Jaksitsok palánkokkal vették körül, és állandó tartózkodási helyük volt. Vásárhely ezidőtájt olvadt össze Hód-faluval, amelyben a Losonczyak kastélyt is építettek. A Hunyadiaknak köszönhette fejlődését az egykori Kaszaperek városa.

Csongrád megye legnagyobb városa, Szeged emelkedett a legjobban a Hunyadiak alatt. A város a fenyegető török veszedelem miatt az ország legfontosabb hadi központjává vált. Hunyadi János balkáni hadjárataihoz itt gyűjtötte össze szárazföldi és folyami seregeit, itt fogadta 1444-ben Murad szultán száztagú küldöttségét, Brankovics szerb fejedelmet és Cesarini Julián pápai követet.⁴⁰ Hajóhadát is itt szervezte, innen indította a nándorfehérvári csatába. Szilágyi Mihály 20 000 főnyi hadával szintén innen indult Mátyás királlyá választására.

Hunyadi János és Mátyás király is sokat tett a város fejlődése érdekében. Valószínűleg a vár fényét is emelték. Mátyás király 1465-ben az országos tanácsot is Szegedre hívta össze. Az obszervans ferenceseknek Christoforus Agricola ferences szerzetes 1675-ből fennmaradt feljegyzése szerint kolostort építtetett.⁴¹ Ez alkalommal a Szt. Dömötör egyháznak adományozta hatvanezer forintra becsült királyi palástját, hogy abból a templom védszentjének tiszteletére casula készíttessék.⁴²

E misemondó ruha csaknem 5 évszázad viharait átvészelve máig is Szegeden található a ferencesek Havi Boldogasszony templomában.*

A szegedi születésű Baratin Lukács zágrábi püspök 1501-ben szülővárosa iránti hálából a szegedi Szt. Dömötör templom mellé Gyümölcsoltó Boldogasszony tiszteletére kápolnát építtetett, gazdag alapítvánnyal látta el, a kápolna felszentelésére pedig két aranyozott kelyhet, öt arannyal áttört selyem damaszt miseruhát, négy oltárterítőt (1 vörös selymet és három damasztot), két szőnyeget és az oltárra rézgyertyatartókat adományozott.⁴³

Az iparosok testületi szervezkedése, a céhek keletkezése, nyugati mintára, nálunk Nagy Lajos király korára esett. A Csongrád megyei céhek keletkezésének idejére vonatkozólag ma már több adattal rendelkezünk, bár a megye a történelem viharaiiban többször elpusztult.⁴⁴ Bizonyos, hogy pl. Szegeden a mohácsi vész előtt a szabóknak, csizmadiáknak, mészárosoknak, ötvösöknek a fennmaradt emlékek szerint voltak céheik és írásba foglalt céhszabályzataik is, de a mohácsi vész és a másfél-százados török uralom alatt megsemmisültek.⁴⁵

Az 1522. évi egyházi tizedlajstrom szerint Szegednek a XV. században már igen fejlett ipara volt, számos céh létezett és különösen az ötvösség játszott nagy szerepet. Szeged ekkor az ország egyik legnépesebb városa, lakossága mintegy 8745 fő, annyi, mint Budáé, Pesté, Kassáé.

Az iparosoknak Szegeden külön „míves utcájuk” volt, de másutt is laktak iparosok. A tizedlajstrom kettőszázkilencvenegy önálló iparost tüntet fel, a hajósokat,

⁴⁰ Nagy Z.—Papp I. 52.

⁴¹ Balogh J., A művészet Mátyás király udvarában. Bp. 1966. 67.

⁴² Heltai Gáspár, Magyar krónika. 264.

⁴³ Reizner III. 5—6.; Juhász K. (1434—1500), 96—97.

⁴⁴ Zsilinszky, I. 145.

⁴⁵ Reizner III. 464.

* Hivatalosan: Alsóvárosi r. k. (ferences) plébánia-templom. A továbbiakban ferences templomként emlegetjük. Műgyűjteménye: Ferences Kincstár. (Szerző)

molnárokat és halászokat nem számítva. Ez a nagy szám Szeged fejlett városi jellegére, gazdagságára mutat. Az iparral foglalkozók száma aránylag nagyobb volt, mint még a XIX. század első felében is.

A tizedlajstrom Szegeden egy aranyozót, három asztalgyártót, tizenhárom ácsot, egy ágykészítőt, hat borbélyt, egy kenyőt, négy nyírót, két kádárt, hét pincést, négy kerekest, egy kesztyűst, két kolompárt, huszonegy kovácsot, két patkóst, egy köszőrűst, kilenc kőfaragót, egy mívést (faber), tizennyolc mészárosot, két nyergest, két nyilast, két órást, hét ötvöst, egy pajzsgyártót, egy „pözörzést”, három puskást, egy sajtnyomót, egy sütőt, negyvenkilenc szabót, két szíjgyártót, négy szitást, huszonöt szűcsöt, öt talyigást, három tarhóst, egy taszalóst és harminchárom vargát tüntet fel.⁴⁶ Az iparosok között hét ötvös (Thomas, Franciscus, Fabianus, Gregorius, Dionysus, Lucas és Benedictus,⁴⁷), két órás, egy hímvarró, egy kesztyűs, és két „fűsügyártó” nagyobb fényűzésű igények kielégítésére mutat. Más szegedi ötvösök a XVI. század derekán Szegeden: Ötves Bona, Ötves Lőrinc, Ötves Bálint.⁴⁸

1526-ban, amikor a török elpusztította Szegedet, a város elfoglalásában szemtanúként résztvevő török történetírók is úgy emlékeznek meg a városról, mint amelynek „minden zeg-zuga telve élelmiszerekkel, kinccsel, gazdagsággal” (Kemal pasa),⁴⁹ „utcái pedig tele valának ritka és értékes árukkal, melyeket kereskedők hoztak minden irányból.” „Szegedin”... „nagy épületeiről, mindennemű javainak bőségéről, s végre arról híres, hogy lakosai között igen nagy számmal vannak dúsgazdagok.”

Az I. Szulejmán korában élt, Szeged elfoglalásánál szemtanúként úgyancsak ott levő Ferdi szintén így ír „a város minden zege-zuga tele van kinccsekkel” és a zsákmányoló törököknek sátrai a bálványoktól templomokká váltak.⁵⁰

A délvidék dúsgazdag, pompaszerető és előkelő népe is Szegeden vásárolta drága ékszereit, billikomait és egyéb drágaságait, lévén Szeged a környék legnagyobb népességű és legiparosodottabb városa. A Hunyadiak korában a környék nemességének beköltözködése is megindult Szegedre. Az 1431-től kezdve megtartott népes vásárok szükségletei is foglalkoztatták a szegedi iparosokat. A fényűzési tárgyak készítőinek a vármegye területén egyedül Szegeden van nyoma.

A szegedi polgárok 1494-ben II. Ulászló királynak gazdag ajándékot, kupákat küldtek, amelyeket minden valószínűség szerint a szegedi ötvösök készítettek. II. Ulászló 1495-ben Szegeden járt, ahol subáját János szegedi szűcsmester foltozta meg valódi „sabelli” prémel. Ez a két adat a szegedi iparosok kiválóságát bizonyítja.⁵¹

A kassai ötvöscéh első magyar tagja Szegedi Máté, aki 1463-ban kassai polgárjogot is nyert.⁵² 1496-ban az oklevelek szerint egy szegedi ötvös a római Szentlélek kórház pártoló tagjai sorában szerepelt.

A megye története felett a XV. század második felétől kezdve vészes viharfelhőként lebegett a török veszedelem. A XVI. sz. elején rohamosan közeledett a pusztulás. A középkor alkonya és a renaissance hajnala e vidék teljes pusztulását hozta magával. Baljós jelek lidércként villantak fel a vést megelőző fényes ragyogásban. A vidék legnagyobb egyházi tekintélye, a püspökség zuhant a pusztulás felé.

Az újkor a százados intézmények megingásával, az államszervezet bomlásával

⁴⁶ *Hilf L.*, A szegedi iparosság története. Szeged. 1929. 14.

⁴⁷ *Horváth T. A.*, Ismeretlen levéltári adatok az ötvösség tört.

Főleg a XVI—XVII. sz.-ban. Műv. Tört. Ért. 1953. 179.

Mihalik S., A raguzai dóm szegedi ereklyéje. Szépművészet, 1940. 73.

⁴⁸ *Bálint S.*, Az 1522. évi tizedlajstrom szegedi vezetéknevei. Bp. 1963.

⁴⁹ *Hilf L.* 14.

⁵⁰ *Hilf L.* 12.

⁵¹ *Hilf L.* 15.

⁵² *Bálint S.* 27.

köszöntött be. Négy évtized alatt öt csanádi püspök halt erőszakos halált, mind az öt az újkor, a renaissance embere, magasszínvonalú műveltséggel, a művészetek és tudományok iránti lángolással. Közülük Csáky Miklós, Csaoholy Ferenc, Héderfáy Barlabássy János Páduában és Bolognában, az új művészet klasszikus földjén végeztek tanulmányaikat.⁵³ Hangácsi Albert csanádi püspök, Mátyás kisebb kancelláriájának feje, a magyarországi humanizmus megalapítójának, Vitéz Jánosnak tanítványa volt, maga is kiváló humanista és a művészetek pártfogója.

Mátyás király halála után püspökei és országnagyai szétvitték a renaissance kultúrát a maguk kis birodalmába. A legtehetségesebb csanádi püspökök egyike: Csáky Miklós, díszére vált II. Ulászló humanista udvarának is. Maga is pártfogolta a humanista írókat, egykori páduai tanára, Mathaeus Andronicus Tragurinus neki dedikálta II. Ulászló és Anne de Foix egybekelése alkalmával írt művét.⁵⁴ Csáky leghőbb vágya az volt, hogy püspöki udvarát Csanádban a klasszikus világ feltámasztott műveltségének egyik legkeletibb kertjévé varázsolja. Pártolta a tudományokat és a művészeteket. Fényes könyvtára volt, amelyet utódai továbbfejlesztettek.⁵⁵

A szegedi humanizmus névszerint is ismert képviselői közül kiemelkedik Zákány Balázs, a bolognai egyetem hallgatója, aki Janus Pannonius tiszteletére Bolognában megjelent latin verset írt. Szegedi Pál, a bolognai egyetem tanára, olasz nyelven tréfás verseket írt, melyek Bolognában jelentek meg. Szegedi Fraxinus Gáspár, a XVI. század híres magyar orvosa Páduában nevelkedett, Szegedi Gergely franciskánus szerzetes pedig a Sorbonne doktora volt.⁵⁶

Csongrád megye és a püspöki székhely az 1514-es Dózsa-felkelés alkalmával pusztult el, a könyvtár 1537 körül semmisülhetett meg teljesen. A gazdag egyházmegye műkincsei elkallódtak. Szt. Gellért ereklyéi szétszóródtak, az Anne de Foix, II. Ulászló hitvese által készítettet remekművű ereklyetartó-szekrényt pedig a török vész miatt pénzé verették.

A mohácsi vész tönkretette, darabokra tépte az országot. A sok vihar közepette a protestantizmus, mely a mohácsi vész előtt már jelentkezett Magyarországon a megyében gyorsan terjedt. A jelenlegi Csongrád megye területén Brandenburgi György őrgróf volt a protestantizmus lelkes pártfogója, majd a Patócsi-, Magócsy, Telegdy-, Jaksits-család és Suraklini Petrovics Péter temesi főispán, „a vidék első kálvinistája”.⁵⁷ Szegeden prédikált a magyar protestantizmus két kiváló terjesztője: Abády Benedek és Szegedi Kis István.⁵⁸ Szegedi Gergely, a magyar protestantizmus úttörője Énekeskönyvét Debrecenben adja ki 1569-ben. A XVI. század közepén már nemcsak a vidék legnagyobb helységében, de a legtöbb faluban is megismerkedtek az új tanokkal.⁵⁹

Csongrád megye legnagyobb részét 1526-ban elpusztította a török, a falvakat kirabolta, felégette, a lakosságot lemészárolta vagy rabságba hurcolta. Szegedet 1526. szeptember 28-án foglalta el. A város teljesen elpusztult. Lakói vagy elmenekültek, vagy felkoncolták őket. 1527 elején Cserni Jován égette fel Szegedet.⁶⁰ A megmaradt lakosság 1552-ben Tóth Mihály főbíró vezetésével megpróbálta felszabadítani a várost a török uralom alól, de a hősiesség kudarcba fulladt, a török a lakosságot

⁵³ Juhász K., Csongrád egyházmegye története 1500—1552-ig. 30.

⁵⁴ Juhász K. 30.

⁵⁵ Juhász K. 32.

⁵⁶ Bálint S. 31.

⁵⁷ Juhász K. 32.

⁵⁸ Reizner J. III. 452.

⁵⁹ Juhász K. 32.

⁶⁰ Reizner J. III. 453.

lemészárolta, a „hütlenségen ért” várost felgyújtotta és kirabolta.⁶¹ A város életben maradt népe elmenekült Szegedről, Csongrád és Csanád megye teljesen elpusztult. Régi fényét, gazdagságát soha vissza nem nyerte, előbb török, majd osztrák tartománnyá süllyedt; a társadalmi haladástól, kultúrától elmaradt.

A Szegedről 1552-ben elmenekült lakosság körében voltak az ötvösök is, Szeged leghíresebb iparosai.⁶² A török elől Kecskemétre, Nagyváradra, Debrecenbe és Kassára telepedtek. Szegedi Márton, a későbbi Szegedi ötvöscsalád őse, a XVI. század második felében szerepel a debreceni ötvösök között.⁶³ Ötvös Sebestyén, Ötvös Benedek és Ötvös Imre Kecskeméten települt le, ahol Szegeden megszűnt céhük helyett 1557-ben újat alapítottak. Céhtársuk volt a török elől először Szegedre menekült, Gyulán ötvösséget tanult Szegény György is.⁶⁴ György mester Münchenben telepedett le, s ott 1558-tól 1581-ig mint Albrecht herceg udvari ötvöse működött, ura számára 28 darab ötvösművet készített. Áttetsző zománcos, bajor címeres veretekkel díszített, Orlando di Lasso műveit tartalmazó könyvkötése a müncheni bajor állami könyvtárban maradt fenn, amelyen a segédkező művészek egyike, Hans Müelich miniatűrben Szegény Györgyöt is megörökítette.⁶⁵ Szegény György művészetét dicséri továbbá a Müncheni Városterületi Múzeum 24 kanala is, melyek 1579-ben, nem sokkal halála előtt készültek.

1597-ben Varsóban tűnt fel egy szegedi ötvös, Stefan Segedi, akinek a király meghagyta, hogy az ötvöscéhhez csatlakozzék.⁶⁶

A XV. században Máté, szegedi ötvös Kassán tűnik fel,⁶⁷ a XVI. században pedig ugyancsak Kassán Thomas Zegedy nobilis 1579—98 között megbecsült ötvösmester. 1585—87 között, majd 1590-ben a céh mestere volt.⁶⁸ Debrecenben a szegedi ötvösök utódai közül 1631-ben Szegedi Márton, 1635-ben Szegedi Gáspár ötvösmesterek, 1645-ben Szegedi János ötvöslegény nevével találkozunk, 1642 körül Nagyváradon Szegedi Mihály ötvös működik. 1625-ben a szatmárnémeti ötvöscéh tagja Szegedi Mihály ötvös, aki 1642—46-ig a szatmárnémeti bírói tisztséget tölti be. Ugyancsak itt működik 1642-ben Szegedi alias Karáczon Ötvös Gergely.⁶⁹ Erdélyben, Székelyudvarhelyen is működött menekült szegedi ötvös sarja, Michael Szegedi (1672-ben), aki az udvarhelyi református egyház rézpecsétnyomóját készítette.⁷⁰

A szegedi ötvösöknek csak egy hiteles műve maradt fenn, a raguzai dóm 1532-ben készített, a későgótika és renaissance határmesgyéjén álló harmonikus szépségű kar-ereklyetartója. Valószínűleg az ő művüknek tekinthető a Szeged-alsóvárosi ferencesek templomának két későgótikus helyhe a XV. sz. elejéről, amelyek a Demeter templom múkinceivel együtt kerültek át az alsóvárosi templomba a török uralom alatt, s a templomi leltárak szerint Szegedet soha el nem hagyták.

Mint fentebb említettük, Szegedi Baratin Lukács püspök 1501-ben két kelyhet adományozott a szegedi Szt. Demeter templomban általa felállított kápolna felszerelésére, a ferencesek kelyhének egyike valószínűleg az oklevélben említett kelyhek egyikével azonos.

⁶¹ Reizner J. III. 454.

⁶² Pozsár I., Csongrád megyei céhek története. Csongrád, 1912. 40.

⁶³ Zoltai L., Ötvösök és ötvösművek Debrecenben. Debrecen. 1937. 10.

⁶⁴ Mihalik S., Németországi magyar ötvösök. Magy. Műv. 1937. 313.

⁶⁵ Mihalik S. 313.

⁶⁶ Lepszy Lénárd, A magyar sodronyzománc Lengyelországban. AÉ. 1890. 58.

⁶⁷ Mihalik S. 313.

⁶⁸ Mihalik J., Adatok hazai ötvösségünk történetéhez. AÉ. 1893. 433.

⁶⁹ Kőszeghy E., Magyarországi ötvösjegyek. Bp. 1936. 142.

⁷⁰ Kőszeghy E. 344.

A középkori céhgyakorlat szerint helybeli mesterek metszhatték a város 1469. évi pecsétjét is (pajzsban a város címerével, a kiterjesztett szárnyú sassal, körben felirattal: m + aquila + sigillum + civitatis + segediensis +).⁷¹

A másfél százados török uralom alatt Szeged ipara elsorvadt. Az állandó harcok, a háborúk bizonytalanná tették az életet, ez már magában kizárta az ipar és kereskedelem fejlődését. A nép teljesen elszegényedett, mert a török hatóságok zsarolása mellett a magyar földesurak is fenntartották követeléseiket jobbagyaikkal szemben. Ami ipar és kereskedelem egyáltalán volt, leginkább a törökök és a mohácsi vész után elszaporodott szerb lakosság köréből került ki.⁷²

Sokféle ipar (pl. az ötvösség) teljesen megszűnt, viszont a gombkötő- és paszományipar, továbbá a paplankészítés a hódoltság idején fejlődött ki. A paplankészítést a szegedi iparosok a tökély oly fokára fejlesztették, hogy Pestre és még távolabbi vidékre is Szegedről vitték a drága, arannyal átszőtt selyem és bársony paplanokat.⁷³ Körös város levéltárában fennmaradt írások szerint: „Oláh János uramtól prókátor Laczkovits István számára vásároltunk Szegeden ... két paplant, két tallér...” u o.: „Szappanos Józseftől Szegeden két paplant Prókátor számára 25 garas öt tallér 18 dénár, egy szőnyeget, 25 garas 4 tallér.” A hódoltság alatt tanulták meg a szegedi tímárok a fehér bőrök és a szattyán készítését. A szegedi kordován és karmazsin bőröknek messze földön híruk volt. Ordódy Imre pozsonyi kamarai pénztárosnak 1657. január 30-i adónyugtája szerint karmazsincszimában is adóztak („öt pár karmazsincszimát”). Szeged a török hódoltság alatt is a tiszántúli vidék kereskedelmi központja lehetett, mert a városban török szőnyegek is lehetett vásárolni, szőnyegekkel adóztak is. Wesselényi Ferenc és gróf Eszterházi Pál nádornak 1662-ben és 1665-ben a kunpuszták bérletéért évenként két szőnyeggel adóztak.⁷⁴

Csongrád megye 1686-ban szabadult fel a török uralom alól. A céhélet az 1700-as évek elején indult meg ismét. Az osztrák származású, pékmesterségből meggazdagodott Harruckern-család és a népet az osztrákoknál is jobban elnyomó Károlyiak nagykiterjedésű birtokain azonban az iparosodást elhanyagolták. A fényűzési iparok egyáltalán nem tudtak meghonosodni, nemcsak a nép szegénysége miatt, hanem főleg azért, mert a földesurak általában külföldről fedezték szükségleteiket. Az ellenreformáció következtében megerősödött katolikus egyház szükséges egyházi felszereléseit kis részben szintén külföldről (Augsburg, Bécs), nagyobb részt azonban Magyarország más városaiból (Pozsony, Pest, Lőcse, Buda), a szegényebb protestáns egyházak Debrecenből, Lőcséről, a görögkeleti szerb egyházak pedig valószínűleg rác ötvösöktől, a század végén pedig lőcsei és aradi magyar ötvösöktől szereztek be. A céhélet Szegeden indult meg leghamarabb, bár Szeged nem volt többé megyeközpont, de mégis a délvidék legforgalmasabb, legiparosodottabb és legkulturáltabb városa maradt.

III. Károly, Mária Terézia rendeletei értelmében a céheknek meg kellett alakulniuk, a meglévő céheknek pedig át kellett alakulniuk. A szegedi szabók 1714-ben nyerték céhük új szabadalmi levelét, a magyar szűcsök 1722-ben, a bognárok és kerégyártók 1724-ben. A csizmadiák 1507-ben megerősített céhlevelét III. Károly 1701-ben erősítette meg újból, a fazekasokét 1719-ben, az asztalosok céhe 1724 körül, a takácsok céhe pedig 1743-ban, a gombkötők céhe 1713-ban önállósult, a kötélverők 1743-ban. A kötélverők céhébe tartoztak a kékfestők is, mely iparág szegedi meghonosítója a schwabenlandi Gundelfingenből származó Wiedermann család volt.

⁷¹ *Bálint S.* 27.

⁷² *Reizner J.* 127.

⁷³ *Hilf L.* 17.

⁷⁴ *Hilf L.* 17–18.

A lakatosok, sarkantyúkészítők és puskaművesek céhe pecsétjük körirata szerint 1743-ban alakulhatott, a céh németnyelvű szabályzatát Mária Terézia 1766-ban erősítette meg.⁷⁵

A megye többi városában is megindult az iparosok céhekbe tömörülése, körülbelül ugyanezen céheket találjuk a XVIII. században Hódmezővásárhelyen, Szentesen, Csongrádon és Makón. Az 1764-ban megtartott országos összeírás szerint az iparosok száma a megyében 186.⁷⁶

A megye területén csak Szegeden volt néhány aranyműves, Szeged 1732-ben adott jelentése szerint Morvay János, aki Trencsénben, Kojundsia Antal, aki Szegeden és Bugarin Sztojan, aki „Plovdiv nevű török városban” tanult.⁷⁷ A város jelentése szerint munkájuk kevés, leginkább 12 próbás ezüsből dolgoznak.⁷⁸

1954 nyarán a szegedi múzeum iparművészeti anyagának leltározása közben a céhes emlékek között 15 trébelt, 10 cm körüli átmérőjű rokokó és copf kartus alakú ezüstlemez találtam, melyben 1766-tól 1809-ig terjedő bevéselt évszámok, trébelt és vésett lakatos és puskaműves jelvények és a szegedi lakatos és puskaműves céh ez időszak alatt működő tagjainak monogramjai vagy teljes neve volt látható. 6 darabba pedig (13-as próbabélyeg mellett) IK (1774), AT (1783), PL (1787, 1789), AG (1809) és K (1813) mesterjegy voltak beütve. T. Knotik Márta levéltári kutatásai szerint a felsorolt névbetűk mögött feltehetően a következő mesterek rejtőznek: Josephus Klancz, Andreas Tomcsányi, Paulus Lukity, Alexander Gábiel és Jakob Kohn.—A kisigényű ezüstmedalionokat helyi aranyművesek készítették, akiknek céhe Szegeden nem lévén, hitelesítő bélyeget nem használhattak, vagy esetleg a puska-művesek, lakatosok és óráskok egyesített céhében működhettek. Ily céhjelvények az ország más területéről is ismeretesek, mint pl. a selmeci bányászok XVIII. századi évszámmal jelzett, kartus idomú céhjelvényei⁷⁹ és a kőszegi városháza történelmi emlékeket tartalmazóládájában levő ötvös-céhjelvények.⁸⁰ Reizner szerint Szeged fejlődésével mind több ötvös telepedett le a XVIII. század folyamán, ezek a kis jelvények a szegedi ötvösség bizonyítható nyomai lehetnek. 1828-ban öt ötvöst foglalkoztat a város (Khon Jakab, Politzer Gábor, Politzer Lázár, Politzer Lipót, Wagner János).⁸¹ Az 1830-as összeírásban csak három aranyműves szerepel.⁸² 1860—70 táján azonban már tizenhárman vannak. A megye területén Szegeden kívül csak Makón voltak ötvösök, az 1828-as országos összeírás szerint Dávid Domokos, Szöllös István és Zorger Salamon.⁸³

A szegedi céhek mesterei nemcsak az egész délvidék számára dolgoztak, de a szegedi céhek körébe tartoztak Csongrád, Csanád, Bácsbodrog, Torontál, olykor Arad és Temesvár városok „fertyálcéhei” is.

A XVIII. század végén Szeged kereskedelme és ipara újra virágzott, hajógyártó ipara monarchiaszerte híressé vált, sóraktára újból fontos szerepet töltött be az ország gazdasági életében. Centrális földrajzi elhelyezkedése révén a délvidék kereskedelmi

⁷⁵ Reizner J. III. 449.

⁷⁶ Zsilinszky M. II.

Szádeczky L., Az iparfejlődés... Magyarországon. Bp. 1913.

⁷⁷ Illésy J., Magyar ötvösök 1732-ben. AÉ. 1904. 386—96.

Kapossy J., Magyar ötvösök a XVIII. sz.-ban. Bp. 1934.

⁷⁸ Illésy J. 386—396.

⁷⁹ Történelmi Múzeum Fényképtár 1571/1929. Á. B.

⁸⁰ Csányi Károly, aki a magyar iparművészet kiváló kutatója volt, és annak idején topográfiai tanulmányaimat nagy figyelemmel kísérte, még személyesen közölte velem.

⁸¹ Kapossy J. 48.

⁸² Reizner J. III. 491.

⁸³ Kapossy J. 50.

1. Kovácsolt vas ajtó
„Kőrösi Rozália 1847” felirattal
Szeged, Móra Ferenc Múzeum

és gazdasági központja lett, majd az erőteljes fejlődés folyamánaképpen a kulturális és művészeti élet is fellendült. Ez a fejlődés mutatkozik meg az iparosodásban, a városfejlődésben, a képző- és iparművészetek terén.

A reformgondolatok számára a századforduló gazdasági fellendülése, a felvilágosodás eszméinek Vedres István és kortársai által való terjesztése termékeny talajt teremtett. Az 1848-as forradalomban és szabadságharcban Szeged nagy-szerű szerepet játszott. Kossuth itt mondta el egyik legnagyobb hatású beszédét, mely így kezdődött: „Szegednek népe, nemzetem büszkesége”... A szabadságharc nyitánya után itt játszódtak le végső akkordjai is, 1848 júliusában a kormány és képviselőház Szegedre költözött. Kossuth a Kárász-házban lakott, s ennek erkélyéről mondta el utolsó hazai nyilvános beszédét.

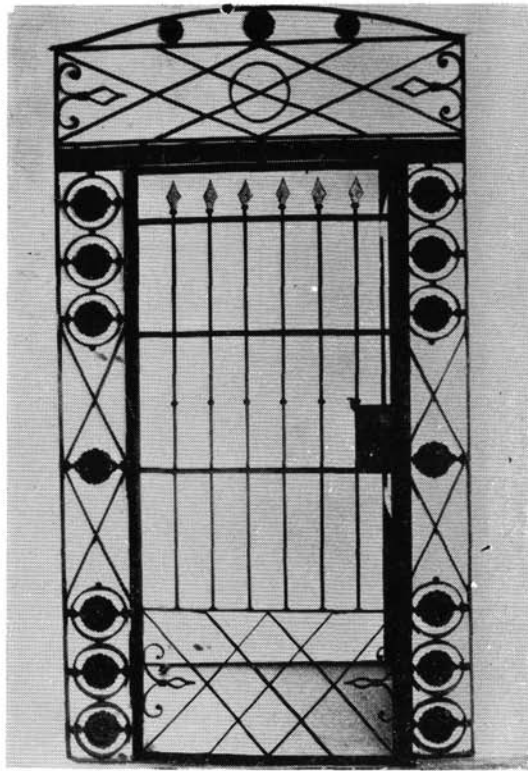
Szeged ekkor újból hadiközponttá vált. Ezután a kormány Aradra költözött és a hadsereg is elhagyta a várost. A város lakosságának egy része a forradalmi kormány elvonulása után külföldre vagy az ország más részeibe menekült. A Bach-korszakban a társadalmi és politikai élet elnyomása alatt csupán a városrendezés fejlődik az árvízvédelmi intézkedésekben és a Tisza-szabályozásában. A kiegyezés után a város újra fejlődésnek indul, de ezt megakasztja a nagy elemi csapás, az 1879. évi árvíz, midőn a város vesztesége emberéletben és anyagi javakban óriási volt.

Szeged város újjáépítése már átgondolt városfejlesztési terv alapján indult meg. A Tisza-szabályozása után a várost feltöltötték. A város fejlődése gyors ütemben haladt, ekkor alakult ki a mai városra oly jellemző eklektikus, szecessziós városkép.

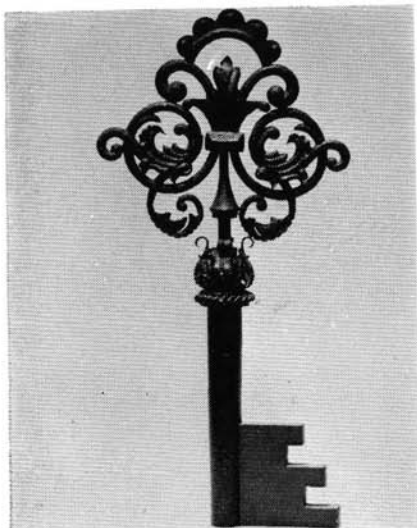
Szeged újabb fejlődéstörténeti kutatásai még alig indultak meg, a céhtörténeti kutatások is hiányoznak, ezért a felvázolt kép erősen hézagos.

A céhélet a XIX. század első felében országszerte hanyatlásnak indult, de sok korlátozással 1853-ig fennmaradt.⁸⁴ A külföldi iparművészeti tárgyak, áruk behozatala növekedett, ami ellen az erősödő nemzeti öntudat társadalmi úton próbált szervezkedni és a céheknek védelmet nyújtani.

A védegyeleti mozgalom iparélénkítő hatását Szegeden leginkább Felmayer Antal képfestőgyára érezte meg. A gyolcs- és vászonfestést, Szegednek régi, kiváló iparát, Felmayer Antal külföldi tapasztalatokkal 1826-ban gyári színvonalra emelte.



⁸⁴ Reizner J. III.



2. (T. 229) Lakatos-cégér, vas
Szeged, Nagy István kovács műve,
XIX. sz. második fele
Szeged, Ferences Kincstár

Kékkfestő gyárában készített fehérpettyes vásznai az egész országban keresettek voltak. Az 1842-es iparmű-kiállításon termékei feltűnést keltettek, és bronzérmeket nyertek. A kiállításról szóló jelentés szerint: „csinos karton kelméit nemcsak a köznép viseli, hanem a vagyonosabb középosztályok is kedvelik”... „készítményei legnagyobb pártolásra találtak, nemcsak Szegeden, hanem messze vidékeken, Pesten is.” „Érdemét az olcsóság is növeli.”⁸⁵ A gyár 1876-ban szűnt meg.

A város műemléki épületeit feltűnően szép vasmunkák díszítik. Ezek a XIX. század közepéről és második feléből származnak. Jórészüket szegedi lakatosok készítették. Sajnos, a szegedi vasművesség története, mint annyi más, nincs feldolgozva, így csak futólagosan érinthetjük, hogy Újhelyi, Hattyasi, Tóbiás és Kiss János helybeli mesterek készítették a lakatosmunkák zömét. Szép vasműveket láthatunk az ún. „Schäffer-ház”-on (Roosevelt tér 9.), azonkívül a Széchenyi tér 5., a Lenin krt. 22., a Deák Ferenc u. 23., a Híd u. 6. számú házakon, valamint magas művészi színvonalú az egykori Dömötör templom „Körösi Rozália 1847” feliratú, kovácsoltvas ajtója, mely 1970. november vége óta a szegedi Móra Ferenc Múzeum alagsori folyosójának bejáratát díszíti (I.). A színház vasmunkáit Nigrényi Pál, a postáét Pillich Mihály, a Hajnóczy u. 4. és a Kossuth Lajos sugárút 25. sz. ház vaskapuit pedig Kiss János készítette. A városháza ajtó- és ablakrácsait a budapesti Árkai Sándor kovácsolta.⁸⁶ A XIX. század második felének kovácsművességére utal a ferences kincstár kulcsot ábrázoló lakatoscégére, mely a szájhagyomány szerint Nagy István kovács műve (2. T. 229).

A XIX. század második felében az előrehaladó kapitalizálódás a kézműipart lassanként megölte. Az ízléses, évszázados hagyományokon és műhelygyakorlatokon nyugvó, gyakran remekbekészült kézművet a silány gyári tucatáru szorította ki.

⁸⁵ Reizner J. III. 491.

⁸⁶ Bálint S. 164.

Az első világháború utáni időkbe vezet át a Fogadalmi Templom belső kialakítása. Tarján Oszkár ötvösmunkái: a tabernákulumajtó, a gyertyatartókarok és Szt. Gellért ereklyetartója.

A Fogadalmi Templommal szemben U alakban fogja körül a dómteret Rerrich Béla árkádós épülecsoportja, mely a két világháború közötti időszak kiemelkedő építészeti alkotása. Délnyugati sarkában helyezkedik el a püspöki rezidencia, melynek külső és belső kialakítását egyaránt Rerrich Béla végezte. Munkatársai kiváló iparosok, a budapesti Thék Endre, Seenger Béla, Forreider Béla, a szegedi Bille János, Kónya János, Kocsis Ferenc, Lengyel Lőrinc, Takács János, Erdélyi András voltak.⁸⁷ Rerrich az interieurt archaizáló stílusban alakította ki és nagyon izlésesen oldotta meg a különféle anyagok: márvány-, fém-, üveg-, fa-, aranyozott téгла kombinációját.

A második világháború után Szeged a város mérnöki hivatala által 1947-ben kidolgozott új városfejlesztési terv alapján épül tovább. Ez a terv a város műemlékeit, műemlék jellegű, városképi jelentőségű épületeit megőrizve alakítja ki a korunk modern igényeinek megfelelő városképet. A nagyarányú városrendezési program előírja Nagyszeged tájképének kialakítását is. A sokat szenvedett alföldi metropolis így sajátos tájszépségeivel gyönyörködteti mind a város történelmi hagyományain nevelkedett lakóit, mind a távolból érkező idegent.

⁸⁷ *Bálint S.* 13



3. Mellkereszt
bronz
XI. század
Szentés, Koszta József Múzeum



4. Kereszt
aranyozott réz
XI. század
Szeged, Móra Ferenc Múzeum

AZ IPARMŰVÉSZET TÖRTÉNETE CSONGRÁD MEGYÉBEN

Csongrád megye meglevő iparművészeti kincseinek csaknem fele a hódoltság utáni időből, a XVIII. századból, másik fele a XIX. század első feléből származik. Az emlékek szakok szerint, azon belül pedig korok szerint kerülnek bemutatásra.⁸⁸

ÖTVÖS-, ÓN- ÉS RÉZMŰVÉSSÉG

A honfoglaló magyarok fejlett, perzsa-szasszanida jellegű ötvösművészetét a fennmaradt ezüst- és bronzveretek és csüngők, tarsolylemezek, szíjvégek idézik.

A magyar ötvösművészet honfoglaláskori emlékéanyagában fontos szerepet játszanak a Szeged vidékén nagyszámban előkerült madárdíszítésű fejesgyűrűk, amelyeket kitért szárnyú madár vésett rajza, gyakran csillagalakban bekarcolt levelek díszítenek. A szegedi múzeumban őrzött kiszombori és a Kecskemét környéki gyűrűk Szent László kori pénzekkel együtt kerültek elő.⁸⁹

Az ősi díszítőstílust a XI. században háttérbe szorították a kereszténységgel elterjedt díszítőformák. A bizánci iparművészet hatását árulják el a hazai emlékéanyagban többhelyt előforduló XI. századi bronz mellkeresztek, melyeket nyakban, zsinórra fűzve viseltek. Kopottságuknál fogva nehéz eldönteni, hogy bizánci importárak-e, vagy hazai készítmények. A szentesi múzeum Mindszent—Koszorúsdülőből származó bronz mellkeresztje (inkább görög kereszt alakú, öntött, orans alakban ábrázolt, görög császári díszruhás, későbizánci, hosszú chitonos Krisztussal, mellén keresztbevetett loronnal, melynek végei a karokon nyúlnak felfelé) milánói pénzekkel együtt került elő. A X. század első feléből származik, valószínűleg Bizáncban készült.⁹⁰

A szentesi múzeum Szentes—szentlászlói kis bronzkeresztje és encolpiuma a kereszt szárainak végükön szélesedő alakjával a XI. századból származik. Az encolpium mindkét oldalán Krisztus-ábrázolás, az egyik oldalon orans alakban, a másik oldalon: a megfeszített Krisztus. I. Konstantin átlukasztott pénzével kerültek elő, s valószínűleg bizánci tucatmunkák.

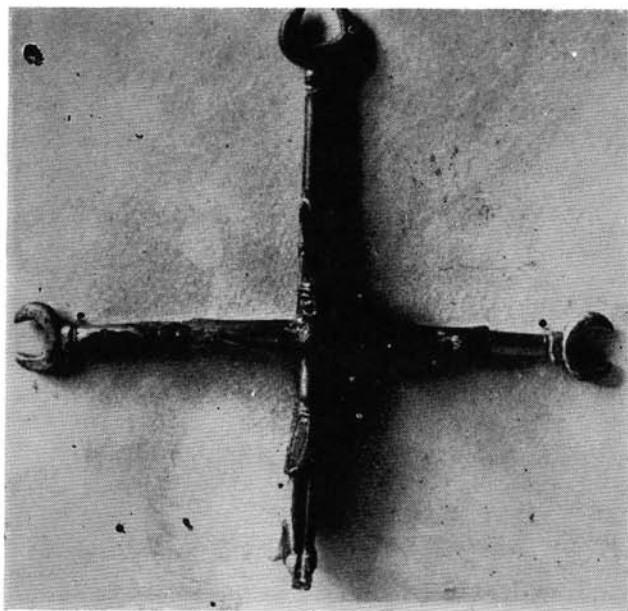
A Szentes—sinkahegyi öntött bronz mellkereszt szintén a XI. századból származik. A kereszt szárai itt is végükön kiszélesednek, Krisztust ornas alakban, bizánci, hosszú redőzetű chitonban ábrázolják. A kereszt karján a négy evangélista mellképe. Felfogásban hasonló a Veszprém megyei Borsat pusztán 1935-ben talált ereklyetartó mellkereszt⁹¹ (3.).

⁸⁸ A vidék honfoglalás kori és kora középkori emlékeivel kiváló régészeink egész sora foglalkozott, itt csak megemlítjük: *Banner János, Bálint Alajos, Csallány Dezső, Csallány Gábor, Farkas Sándor, Foltinyi István, Hampel József, Korek József, Móra Ferenc, Reizner János, Sebestyén Károly, F. Takács Zoltán, Tömörkény István* és az utóbbi években *Bálint Csanád, Dienes István* és *Trogmayer Ottó* kutatásait.

⁸⁹ *Bálint S.* 8.

⁹⁰ *Csallány G.*, Avar kori és IX—XIII. sz.-i leletek a Szentesi Múzeumban. AÉ. 90.

⁹¹ *Gerevich T.*, Magyarország román kori emlékei. Bp. 1938. 90.



5. Feszület
aranyozott bronz
XII. század
 Szentés, Koszta József Múzeum

A magyarországi románkori körmeneti kereszték kiemelkedő darabja a szegedi múzeum 23 cm magas, szárain tokosan foglalt hegyi kristályokkal ékesített, aranyozott rézkeresztje. A felfeszített Krisztus alakja a karcú keresztthez alkalmazkodik. Fején koronát visel, alakja méltóságteljes, egyenes tartású, nem a holt Krisztust, hanem Krisztus királyt ábrázolja. A XI. századból származik⁹² (4.)

Némileg hasonló, de kevésbé jeles a szentesi múzeum keresztje, amelyet a Körösből halásztak ki. Ugyancsak a Körösből került elő Bökényben egy aranyozott bronz feszület, melynek szárai legallyazott fát ábrázolnak, végein félholdakkal. A XII. századból származik (5.). Krisztus fején nyitott korona, lágyékkötője térdig ér. A Nemzeti Múzeum őriz ily lenyesett, vékony ágakból álló aranyozott vörösréz feszületet, végein nagy lapos gombokkal. Gerevich Tibor e típust magyarnak tartja, mert az ily naturalista kiképzésű kereszték hazánkban igen kedveltek voltak, a németek Ungerkreuznak nevezték. Ily típusú kereszték nálunk a XII. századtól fogva a XIV. századig fordulnak elő, sőt 1400 körül a kassai kőszobrokon is megjelennek.⁹³

A Deszken és Klárafalván talált ékszerek közül a XI. századi emlékből származó rovásírásos gyűrűk Csallány Dezső kutatásai szerint besenyő településre utalnak.⁹⁴

A Szeged—csorvai pusztán előkerült, öntött bronz füstölő hazánk románkori ötvösségének többször méltatott jeles darabja a XII. századból.⁹⁵ A gömb alakú füstölő felső felét áttört spirális fonadék alkotja, az ágak között előtűnő hosszú

⁹² Archaeológiai Ért. 1905.

⁹³ Gerevich T. 90—91.

⁹⁴ Nagy Z.—Papp I. 28.

⁹⁵ Entz G., A Szeged—csorvai bronz tömjénező. Műv. Tört. Ért. 1957. 11—16.

nyakú madarakkal, mely motívum a pécsi és somogyvári kőfaragók között is feltehető.⁹⁶

A kor kiváló kutatója, Dercsényi Dezső véleménye szerint a palmettás indán bujkáló madarak még a honfoglaláskori ízlésből való átmeneti jegyeket képviselnek a Pécselt feltárt románkori kőfaragványok stílusába. Entz Géza fejtegetései szerint a füstölő valószínűleg a központi királyi műhelyből származik, mely a bronzművéség nomádkori formáit és technikai hagyományait a román művészet formakincsével egyesítette.⁹⁷

A román stílus kora nálunk a nyugati művészeti áramlatokba való bekapcsolódás, a tanulás időszaka. (Pusztaszeri mécses.) A gótika korában azonban már ráta-láltak ötvöseink sajátosan nemzeti formaalakításukra, egyéni úton jártak, és példaadó-ikhoz, a francia, olasz és német ötvösökhöz méltó műveket alkottak.

A Csongrád megyei ásatások a XVI. századbeli leletei a Makó—mezőkopáncsi temetőből kerültek elő; bronzból készült vésett, gótikus majusculás betűsorrallal, akan-tusz levelekkel és hat szirmú, vésett virágokkal díszített boglárók. Hasonlók kerül-tek elő Kecskeméten és Nagylakon is.⁹⁸ Ezek a veretek ötvöseink magas színvonalú technikai készségére és művészetére utalnak, különösen az „Ichte” feliratos és öt szirmú, vésett rozettás, téglalap alakú bronzlemez. A temető legértékesebb leletei a szíjvégek, amelyeket bronzból préseléssel állítottak elő. A hosszabb alsó részen lendületes rajzú inda, szélein gyöngysor, a felső részen vállig érő hajú férfifej, melynek analóg példája 1934-ben Aranyegyházáról került elő. A másik két préselt bronz szíjvégtörredék felső részén vésett gótikus indák, alsó részén Szt. György alakja látható. (Szt. György a középkortól kezdve a szíjgyártó céh patrónusa volt.) A kisebb szíjvégeken gyalogos ábrázolásban látható, amint a sárkányt lábaival tapossa és kopjavasát a sárkány nyakába döfi. A sárkány félköríves elhelyezésben hátán fekszik, farka Szt. György bal lábára tekeredik. Szt. György feje felett holdsarló, amelynek két szarva között három szirmú liliom nyílik. A szíjvég kompozíciója igen művészi, az alakok rajza lendületes, a jelenet drámai. A szíjvég analóg példánya a temesvári múzeum Szt. Györgyöt ábrázoló szíjvégtörredéke. A nagy szíjvég ugyan-csak Szt. Györgyöt ábrázolja, amint a sárkányt le akarja teríteni. A tarajos sárkány itt is a hátán fekszik, farkával Szt. György bal lábára tekerődik. A szent feje felett gyűrű látható, liliomféle virággal. Az ábrázolás kevésbé mesteri jellegű, mint az előző. Szt. György haja csigákban hull vállára, térdig érő, testhezálló ruhát visel, felhasított kabátujjakkal, lábán hegyes orrú cipő. Szíjvégünkéhez hasonló Szt. György-ábrázolást találunk az almakeréki templom szárnyasoltárán a XIV. század utolsó harmadából. Veretünkön Szt. György sapkája alatt páncélinget visel, mint a X. század első felében készült székelyföldi freskókon. Vereteink is e korból, a XIV. század végéről és a XV. század elejéről származnak, és a temetőből előkerült többi, filigránnal díszített bronz fülesgombbal, lapos fonott és fejes gyűrűkkel együtt ötvöseink magas színvonalú tudását dicsérik. A makó—mezőkopáncsi temetőben Csongrád megye előkelői, talán a Telegdy-nemzetség rokonsága is temetkezett.⁹⁹

A magyarság a filigrándíszít igen kedvelte, bronztárgyakon is alkalmazta, ezt a filigrános díszítésű bronzgombok mellett a szentesi múzeum bronz mellkeresztje is mutatja.¹⁰⁰

⁹⁶ Gerevich T. 90—91.

⁹⁷ Entz G. 11—16.

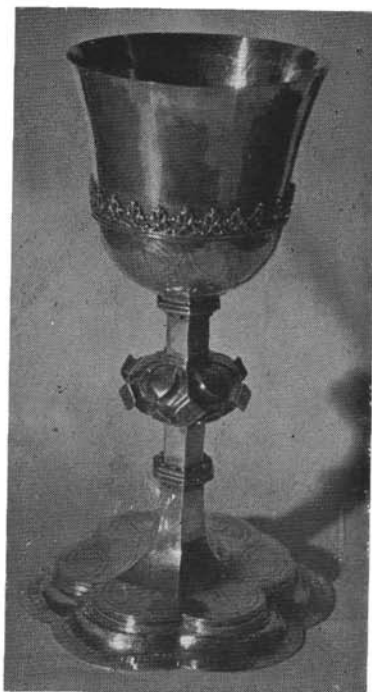
⁹⁸ Bálint A., A Makó—mezőkopáncsi középkori temető. Makó, 1934.

⁹⁹ Szt. György a Csanád nemzetségnek szinte nemzeti patrónusa volt. Juhász K., A csanádi püspökség 1306—1381. Makó, 1946. 21.

¹⁰⁰ Szent László feleségének keresztje.

Genthon István, Magyar Művészet, 1937. 53.

Csengelén az elpusztult templom egykori ossariumában ásták ki Michael Diósy majusculás feliratú, XV. századi ezüst pecsétgyűrűjét. Rajta lapos, fején vésett, körben komponált, balra néző állatszörny. Két csengettyű-töredékkel és egy karcsú gótikus idomú kisharanggal együtt került elő. Ehhez hasonló idomú XIII—XIV. századi kisharang került elő a Szeged melletti Kereset pusztán¹⁰¹ minden felirat és ékítmény nélkül. A függesztéshez szánt fülek (korona) is dísztelenek, mint a középkorban készített harangjainkon általában.¹⁰² Koronája, megegyezik az 1881-ben Mindszenten talált középkori harang koronájával és szerkezetével.¹⁰³



6. (T. 16) Kehely
aranyozott ezüst
magyar, XV. század
Deszk, róm. kat. templom

Ötvösségünk ragyogó aranykorában, a XV. században készült a deszki r.k. templom aranyozott ezüst kelyhe, mely gótikus kelyheink vésett díszű csoportjába tartozik (6. T. 16.). Karcsú arányai, hatkaréjos talpa, hat oldalú szára olaszos formagazodásra mutat. Talpán karéjokban vésett, kerek medaillonokban, egymást metsző két körszeletes díszítés van, mely a kupakosáron ismétlődik. A kupakosarat öntött liliomos pártaöv koronázza. Vésett díszítést a győri székesegyház kissé tömörsébb, XV. századi kelyhén,¹⁰⁴ a bárfa Szt. Egyed templom egyik XV. századbeli hasonló

¹⁰¹ Reizner J., Szeged vidéki pusztatemplomok és a kereseti harang. AÉ. 189. 166.

¹⁰² Kőszeghy E., Magyar harangok. Szépművészet, 1937. 320.

¹⁰³ AÉ. új folyam XI. 891.

¹⁰⁴ Magyar tört. ötvösmű-kiállítás lajstroma 1884. 107., 111.

arányú és vésett virág-díszítéses talpú, sima kupájú kelyhén és a Beszterce melletti petresi templom¹⁰⁵ XV. századi kelyhén találunk, melynek talpa is hasonló a deszki kehelyéhez.

A deszki kehely szára sima, nádusa lapított, hat osztatú, alma idomú, hat, kissé kiugró, dőlt négyzetes rotulussal, rajtuk vésett latinbetűs IESUS felirattal, a rotulusok között, a náduson, alul-felül 6—6 hólyaggal. Kupája megújított, kissé kihajló harang idomú. Hasonló nádusa van a győri székesegyházi kincstár egyik sodronyzománcos kelyhének, a ruszti kápolna kelyhének és a Nemzeti Múzeum poprádi sodronyzománcos kelyhének. A sellenberki kelyhen¹⁰⁶ ugyancsak ily felépítésű nádust találunk, de a deszki kehely nádusa kecsesebb. A deszki kehely XV. századi kelyheink egyszerűbb csoportjába tartozik, de arányaiban és felépítésében művészi becsű alkotás.

A XVI. század fordulóján, illetve első felében készült a szegedi ferencesek két kelyhe, melyek az 1884-es Magyar Történeti Ötvösmű kiállításon¹⁰⁷ kerültek bemutatásra (7. T. 210 és 8. T. 211.). Az egyik aranyozott rézből van és későgótikus kelyheink öntött áttöréssel díszített csoportjába tartozik. Talpa hatkaréjos, sima, magas peremű, gyöngyosor talpsávval. A talp-sodronyok által határolt karéjaiban ezüst hat-szirmú trébelt virágdísz. A szár vésett díszű; az alma-alakú nádust hat, áttört, körbe komponált, négy szirmú virágos szalag osztja hat, áttört, leveles és fürtös gerezdre. A liliumkoszorús záródású, öntött kosár áttört leveles és fürtös díszű. Kupája új.

A trébelt vagy öntött lomb- és virágdíszsel borított kelyheknek gazdag sorozata maradt ránk (kolozsvári, metei, apoldi, nagyszebeni, medgyesi, poprádi, szepesbélaei, a brassói Fekete Templom és hőltövényi templom kelyhei) a XVI. század elejéről, de a szegedi kehely áttört és trébelt lombdíszre mértéktartóbb, arányai tiszták, forma és díszítmény között helyes és átgondolt az összhang.

Dúsabb virágdíszű, de hasonló a Magyar Nemzeti Múzeum sodronyzománcos, XVI. század eleji kelyhének talpa. Ily típusú ezenkívül a krakkói Mária templom kincstárában levő magyar kehely talpa, de az is dúsabb díszű, zsúfoltabb hatású; a későgótikus inda felfut a szárra is.

A szegedi kehely gyöngyosor talpszegélyével rokon az egri székesegyház 1524-es évszámmal jelzett aranyozott ezüstkelyhe is.

A szegedi kehely nádusa a magyarországi kelyhek XV. században kialakult gerezdes típusához tartozik, a cikkelyek ily típusú elválasztó sávjai a XV. században a gyöngyösi Szt. Bertalan templom filigrán-díszű kelyhén is megjelennek.

Az egyszerűbb díszítés kedvelése, helyes arányérzék, mértéktartás jellemzik a szegedi kehely névtelen magyar, esetleg szegedi mesterét, aki — a stílusjegyek szerint — a XVI. század fordulóján készíthette kelyhét, mely a Szegedi Baratin Lukács által a szegedi Szt. Dömötör egyháznak 1501-ben adományozott kelyhek egyikével feltehetően azonos.

A szegedi ferences templom másik későgót kelyhének alma alakú nádusán, a rotulusok helyén szárnyas renaissance puttók jelennek meg. Az aranyozott ezüstkelyhe talpa még magas, talpsávja áttört, ívezetes díszű. Hatkaréjos talpát gazdag vésett liliumos inda díszíti, mely felfut a hat osztatú szárra. A szár levéldíszre öntött és áttört. A nádust egykor drágakövek is ékesíthették. Áttört, trébelt levél- és virágindás kupakosarát gazdag liliumos párta zárja le, kupája kissé kihajló.

¹⁰⁵ Roth, Viktor, *Kunstdenkmäler aus den sächsischen Kirchen Siebenbürgens*. Hermannstadt. II. k.

¹⁰⁶ Roth, V. II. kötet.

¹⁰⁷ Magyar tört. ötvösmű-kiállítás lajstroma 1884. 107, 111.

Áttört és trébelt virágdíszű kupakosara van a Bethlen István címerével díszített huszti helynek: a vésett virágdíszes talp a XV. században már megjelenik a kis-prázsmári templom magyar kelyhén¹⁰⁸ a bártfai Szt. Egyed templom XV. századi vésett virágdíszű kelyhén és a szenterzsébeti kelyhen.¹⁰⁹

A szárnyas angyalfejek a gyulafehérvári 1528-ból származó bőrtűs filigrános kehely kupáján és nódusán is megjelennek. Vésett virágdíszű talpa, későgotó leveles nódusán, a rotulusok helyén puttódíszre van a szászújfalusi ev. egyh. 1539-ből származó kelyhének. Renaissance elemek későgotó filigrán dísszel fordulnak elő a nyitrai székesegyház kelyhén is.

A szegedi ferencesek kelyhén a későgotó felépítési és szerkezeti elemek reneszánsz díszítményekkel párosulnak, így a szegedi kehely keletkezése a fenti stílusanalógiák szerint a XVI. század első felére tehető. Karcsú arányai, mértéktartó díszítése, kitűnő technikája a későgotikus magyar ötvösség magas színvonalú átlagtermését mutatja. Esetleg szegedi ötvösök művének tartható.

A mohácsi vész előtt magas művészi színvonalon álló szegedi ötvösség egyetlen hiteles emléke a raguzai dóm kar-ereklyetartója. A nemes arányú, három részes ereklyetartó, gótikus mérműves, talpsávós, kerek talpa négy gömbös lábón nyugszik. Két csavart sodronnyal szegett talpmezőjében latin betűs felirat: „Decretum est Manum iste — esse Sartorum Zegedensis 4^o tempore Michaelis tot Judicis eiusdem anni.” A talpat öntött, álló liliomkoszorú díszíti. A középső része törtredőjű, ruhába bújtatott kar, felső részének közepén liliomsorral szegélyezett ereklyelátó ablakkal. Felső része esküre emelt, kitűnően mintázott jobb kéz.¹¹⁰ Szokványos középkori kar-ereklyetartó típus ez, mely az egykori magyar egyházi kincstárak leltáraiban is gyakran szerepelt, a tényleges emlékmű azonban elpusztult. A raguzai dóm magyar ereklyetartója ezért emlékműnk hézagpótló jelentőségű darabja. Szt. Annának, a szabó céhek középkori védőszentjének ereklyét tartalmazhatta.¹¹¹ Felirata szerint a szegedi szabók részére készült Tóth Mihály bíróságának 4. évében. Tóth Mihályt 1529-ben választották első ízben bírónak, a felirat megválasztásának 4. megújítására utal, tehát 1532-ben készült.¹¹² Stílusában a későgotó hagyomány az új renaissance formalitással fonódik össze. Talpának mérműves részei és a liliomkoszorú a XV. századi magyar kelyhek díszítményeinek továbbélő hagyományai. A kar, a ruharedőzet és a kéz modellálása azonban szakít a merev, gótikus sémával, stilizálás nélküli, természetközelségre utal. Arányaiban is a renaissance szellemet követi. A gótikus kar-ereklyetartóknál zömökebb, és díszítései is a vízszintes irányt hangsúlyozzák.

A szegedi ötvösök e remekével búcsúzik a török uralom alatt megszűnt szegedi ötvöscéh, az ötvösség következő emlékei a török hódoltság utáni korra, a XVIII. század első felére esnek.

Mint az előszóban érintettük, a hódoltság után a megye területén csak Szegeden élt néhány aranyműves, a város 1732-ben adott jelentése szerint a trencsényi Morvay János, Kojundsia Antal, aki Szegeden és Bugarin Sztóján, aki Plovdivban tanult. Valószínűleg az ő munkájuk lehet a szegedi görögkeleti templom trébelt virágdíszes, ezüst kenyérszentelője cizellált olaj-, búza- és krizmatartóval; talpa körül cirill felírás: „Ezen kenyérszentelőt a Szt. Miklósról elnevezett szegedi pravoszláv temp-

¹⁰⁸ Nemzeti Múzeum Fényképtára.

¹⁰⁹ Róth, V. II. kötet.

Gerevich L., Budai kelyhek. Budapest Régiségei XIV.

¹¹⁰ Mihalik S., A raguzai dóm szegedi ereklyéje. Szépművészet, 1937. 73.

¹¹¹ Bálint S. 28.

¹¹² Reizner J. 350.



7. (T. 210) Kehely
aranyozott ezüst
magyar, XVI. sz. első fele



8. (T. 211) Kehely
aranyozott réz

[A kelyhek 1970-ig a Ferences Kincstárban voltak, jelenlegi helyük ismeretlen. Képünk a Műv. Tört. Ért. 1957: 25 lapján közölt fotók reprodukciója.]



9. (T. 138) Ereklyetartó ládika
 ezüst
 1737. Szaraka ötvös műve.
 Szeged, szerb templom

lomnak adományozta Nesztor Módos 1717". Kerek talpát négy angyalalak és taréjokban trébelt virág díszíti. A hozzávaló füstölő talpas-pohár alakú. Felső része gerezdesen áttört, fedelén angyalfejjel. Díszítménye vésett és domborított virágminta, a kenyérszentelővel azonos.

A szegedi görögkeleti templom láda alakú, aranyozott ezüst szentségtartóját, amely bizánci hagyományokat mutat, felírása szerint Szaraka ötvös készítette (9. T. 138).

Az egykori szegedi Szt. Demeter templomnak jelenleg a székesegyházban őrzött, aranyozott ezüst cibóriumkelyhe az egyszerűbb barokk kelyhek típusát követi (T. 170). Magas kerek talpán, széles sávban trébelt barokk szalag és lombdíz, díszváza-idomú nódusán három barokk kartus, kupakosara áttört fehér ezüst, barokk szalagos lombdísszel. Fedelének díszítése a tartóval azonos, tetején kereszt. Talpán vésett felirat szerint 1729-ben adományozták a szegedi Szt. Demeter templomnak. A jelzés nélküli kehely az átlag barokk művekből való, valószínűleg hazai ötvös munkája.

A megye egyik legrégebb ref. egyháza, a hódmezővásárhelyi ótemplom egy 1749-ből való magastalpú, sisakformájú, rendkívül kecses, hajlott vonalú fülmegoldású keresztelő kannát őriz (10. T. 48), melyet vésett felirata szerint a hódmezővásárhelyi ref. eccl. számára Mócsi János saját költségén csináltatott 1749-ben. Mesterjegye I. E., hitelesítő bélyege ovál pajzsban kettős kereszt, amely Lőcsét, vagy Debrecent jelentheti. Ötvösségünk kitűnő kutatója, Kőszeghy Elemér kiváló könyvében a mesterjegyet nem ismertette.¹¹³

¹¹³ Kőszeghy E., Magyarországi ötvösjegyek. Bp. 1936.

A hódmezővásárhelyi ref. újtemplom tulajdonában egy érdekes ezüstkehely látható, mely 1761-ben készült (11. T. 32). Egyszerű, magas, kerek, kevés művészi gyakorlatra mutató talpból, szárból, és kivágott, barokk lomb- és szalagdíszes, öntött akantuszleveles pártáövvel lezárt kupakosarú kehelyből áll. A kupa gyakor-



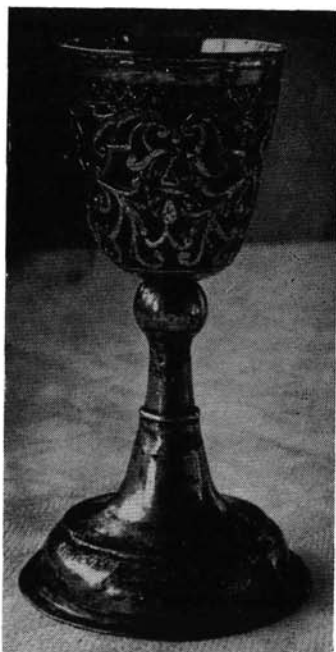
10. (T. 48) Sisakkanna
ezüst
1749., Debrecen?
Hódmezővásárhely, ref. ótemp.

lott kéz műve a XVII. századból, az akantuszleveles pártáöv a XVIII. század végére utal. Talpán vésett felirata szerint a hódmezővásárhelyi csizmadia céh csináltatta 1761-ben. A kehelytalp provinciális tudású, valószínűleg környékbeli ötvös műve lehet.

Valószínűleg rác ötvös műve lehet a csanádi II. gör. keleti román egyház aranyozott rézkelyhe (T. 3.), amelynek talpa hatkaréjos, trébelt rózsadíszű. A talp felnyúló részén trébelt akantuszlevelek, körteidomú nódusán rózsadísz, öntött, stilizált levélindás kupakosarán pedig négykaréjos medaillonban elhelyezett ószláv szentek ábrázolásai láthatók. A kosarat még a későgót hagyományok továbbélésére mutató öntött lilimos pártáöv koronázza. A talp ilyenmű beosztása és a kehely hasonló arányai XVIII. századi kelyheinken másutt is előfordulnak, hazai emlékanyagunkban; analógiaként a Magyar Nemzeti Múzeum 1915 96/2 leltári számú kelyhe kínálkozik. A csanádi kehely talpán vésett ószláv cirillbetűs felirat látható. A kehely XVIII. század eleji vidéki ötvösségünk átlagos színvonalán mozog. Mesterét talán rác ötvösök között lehet keresni Újvidéken, ahol a XVIII. század második felében már nyolc ötvös dolgozott.¹¹⁴

A rokokó stílusformákat követi a szentesi görög kat. templom jelzés nélküli, XVIII. századi aranyozott rézkelyhe (T. 437). A magas, háromkaréjos rokokó kartusokkal, lángnyelvekkel és rózsadíszsel ékesített, domborított talp, az öntött

¹¹⁴ Kapossy J. 54.



11. (T. 32) Kehely
ezüst
magyar, 1761.
Hódmezővásárhely, ref. újtemp.



12. (T. 111) Kehely
aranyozott ezüst
magyar, XVIII. század eleje
Makó, gör. kat. temp.

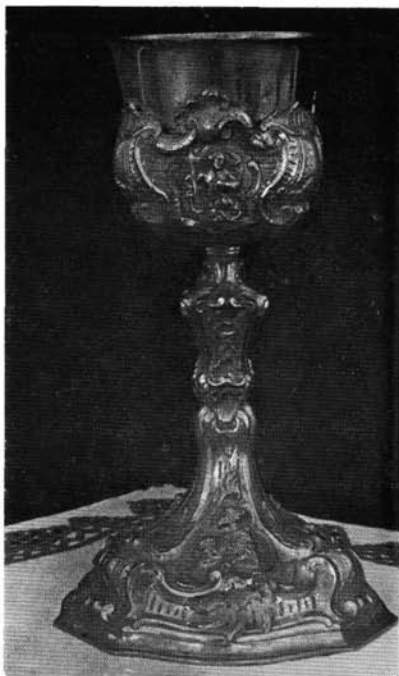
rózsadíszes, lendületes rajzú nódus, a kupát szeszélyes vonalú levéldíszével és rokokó rózsadíszes medaillonjával beborító kupakosár a rokokó bármely osztrák kismesterének műve lehetne. Mestere azonban magyarnak is tartható úgy, mint a makói görög kat. templom XVIII. század elei, jelzés nélküli aranyozott ezüst kelyhe (12. T. 111), amelynek hatkaréjos talpát német metszetek mintakönyve révén elterjedt lomb- és szalagdíszes gyümölcsköteges trébelés ékesíti, öntött nódusán három barokk kartus, áttört lomb- és szalagdíszes kupakosarán Krisztus szenvedésének jelvényei és Veronika kendője látható.

A XVIII. századi szentségtartók és keresztek szokványos hazai típusát mutatja a szőregi, ill. a csongrádi r. k. templom egy-egy műkincse. Szőregről az aranyozott réz monstranciát említjük, (T. 463) négy osztatú, magas talpán domborított rokokó medaillonnal és fáklyadíszsel, csavart alakú nódusával, dús koszorúval övezett, rokokó, kartus alakú szentségházával. A szentségházat felül keresztben végződő baldachin díszíti, alatta az Atyaisten alakja, két térdeplő angyal és az allegorikus jelentésű galamb. A csongrádi r. k. templom ezüst feszületének (T.12) négy osztatú, magas talpát rokokó lángnyelvek ékesítik. Nódusa öntött, díszváza-idomú feszülete háromkaréjos végződésű, corpora öntött.

A szegedi ferences rendház kincstárának — felirata szerint 1767-ben adományozott — ezüst kelyhét finom arányai, kitűnő technikája, lendületes vonalvezetése a hazai rokokó ötvösség jeles alkotásává avatják (T.221). Az európai rokokó megszokott díszítő motívumait élettel tölti meg itt a névtelen magyar mester. A három-

osztatú domború talp rocailleok közé helyezett szőlőgerezdjein és búzakalászáin, a vázaidomú nóduson, valamint a kupakosárnak a talp ékítményeit megismétlő trébelt díszén a rokokó szellem kecses nyugtalansága fejeződik ki.

A szegedi ferencesek őrzik az 1759-ben¹¹⁵ újonnan megalakult pesti céh 7 alapító mestere közül a bécsi születésű Josephus Schätzlnek legszebb kelyhét is.¹¹⁶ Schätzl 1757-ben lett mesterré, a pesti céh megalakításakor a céh jelzőmestere, 1763-ban céhmester.¹¹⁷ Ugyanebben az évben, Schätzl céhmesteriségének idején készült a szegedi ferencesek kelyhe (13. T. 222). A bécsi rokokó stílusformáit követi. Három volutával tagolt magas talpán, rokokó kartusban három szent: Gáspár, Menyhért és Boldizsár trébelt mellképe látható rokokó lángnyelvek és rocailleok között. Három osztatú, jól formált vázánódusán rózsadísz, kupakosarát trébelt rocailleok és lángnyelvek között az Atyaisten, Jézus és a galamb képében ábrázolt Szentlélek díszíti. Talpának vésett felirata szerint Makai Ferenc adományából 1763-ban kapta a szegedi ferences templom. Schätzlnek szakirodalmunkban három kelyhe ismeretes, ebből kettő a gyöngyösi ferencesek kolostorának tulajdona. 1760 körül készültek. Az egyiknek széles, tagolt, magas talpa, és volutákkal három részre osztott kosara van. A voluták által határolt közökben gazdag trébelt rocailleos dísz látható, nódusa díszedényalakú.¹¹⁸ Egyszerűbb és nyugodtabb felépítésű, mint a szegedi kehely, a kartusok inkább szimmetrikusak, a trébelt mellképek hiányzanak. A gyöngyösi ferences kolostor másik Schätzl-kelyhének talpa a szegedi kehelyéhez hasonló, volutákkal három részre osztott, magas talpán gazdag barokk, rokokó díszítmények között a Segítő Szűz Mária, Szt. Imre, valamint Assisi Szt. Ferenc stigmatizációja látható. Nódusa váza-idomú, trébelt magas kosarán három kartusban Szt. Rókus, Szt. Imre és a ferencrendiek szimbolikus jelvényei. A szegedi kehely felépítése, arányai szebbek, a díszítmények lendületesebbek, a trébelt mellképek is jobban mintáztak, mint az utóbbi kelyhen. Eddigi tudomásunk szerint a szegedi ferencesek kelyhe Schätzl József legkiválóbb műve. Egyéb edényein sokkal egyszerűbb formadást követ. Az Iparművészeti Múzeum 18 306. leltári számú ezüst gyertyatartója harmonikus, egyszerű vonalvezetésű későbarokk mű, 1767-ből (a D. évbetű tanúsága szerint).¹¹⁹



13. (T. 222) Kehely
aranyozott ezüst
Josephus Schätzl, 1763. Pest
Szeged, Ferences Kincstár

¹¹⁵ Mihalik S. 1937

Kőszeghy E. 67.

¹¹⁶ Pataky Dénesné, A Pest-budai fémművesség emlékei Csongrád megye egyházaiban. Budapest Régiségei. XVII. Bp. 1956. 279.

¹¹⁷ *Kőszeghy E. 71.*

¹¹⁸ Régi egyházművészet országos kiállítása. Iparművészeti Múzeum. 1930. 265.

¹¹⁹ *Kőszeghy E. 71.*

A szegedi ferencrendiek kincstára őrzi a legkiválóbb XVIII. századi zománcfestő magyar ötvösnek, Szilassy Jánosnak 1764-ből származó, „tűzben pikturált”, képecskével díszített kelyhét is (14. T. 223). Szilassy életével és műveivel több jeles kutatónk foglalkozott.¹²⁰ Bervaldszky Kálmán kutatásai szerint nemes Szilassy János rozsnói asztalosmesternek volt a fia. 1728-ban elvette Reuther András löcsei ötvös özvegyének lányát, Katalint. Reuther András is készített már festőzománcot, így ezt az eljárást Szilassy valószínűleg apósa műhelyében, Lőcsén tanulhatta meg, s a technikát tökélyre fejlesztette.

A szegedi ferencesek trébelt díszű, aranyozott ezüstkelyhének sokkaréjos magas talpát barokk kartusban 3 fehér alapú színes zománckép (Szt. Ferenc, Szt. Erzsébet, Szt. István) díszíti. A zománcképek között egy, a Szilassy művekre oly jellemző festett zománcos barokk angyalka, egy rácsdíszben trébelt angyalfej és egy ékkő látható. Nódusa csigás rokokó váza-idom. Stilizált levéldíszes kupakosarát három, barokk kartusban, fehér alapon színes zománckép (Szt. Háromság, Pádai Szt. Antal, Mária Immaculata ábrázolása) díszíti, a lombdíz között három, zománcos festett angallal. A talpán vésett felirat szerint Ladányi István készítette a szegedi ferences kolostor számára 1764-ben.

A kehely felépítése, arányai, díszítőelemei, még apró részleteiben is, (pl. a zománcos kartusok alakja, lambrequinje, a talp lángnyelves díszei, angyalkái) teljesen meg-egyeznek a Nemzeti Múzeum 1763. évből származó, a hozzátartozó patenán Szilassy névvel jelzett kehellyel.¹²¹ A medaillonok színezése a Szilassy műveire oly jellegzetes rőtörös színekben játszó.

Szilassy 1764-ben készült alkotásai a szegedi ferencesek kelyhén kívül a korompai r. k. plébániatemplom felirata szerint Lőcsére készített festőzománcos kelyhe, az aradi minoriták ugyancsak festett zománcos, Szilassy teljes névvel jelzett kelyhe és a gölnichányai r. k. templom zománcképes úrmutatója. Ezek közül a korompai kehely díszítőményeiben, felépítésében, arányaiban mása a Nemzeti Múzeum Szilassy-kelyhének. A zománcképeken is apró jelenetek láthatók, csak az ábrázolás tárgya más. (A talpon 3 ótestamentumi, a kupakosáron 3 újtestamentumi jelenet.)¹²²

Valószínűleg debreceni városjegye és 13-as hitelesítő bélyege van a hódmezővásárhelyi ref. ótemplom hullámos peremű, profilált szélű, rokokó ezüsttáljának. (Kőszeghy 1142—43. sz. jegye elmosódva (T. 47).

A virágzó debreceni ötvösközpont utal mint készítési helyre a makói ref. templom 1766-os évszámmal jelzett, aranyozott vörösréz harangvirág-serlege, kerek talpán és kupáján mélyített körvonalú hólyagokkal (T. 98).

A makói ref. egyház még két debreceni ötvösművet őriz, egy keresztelő medencét és a medencéhez való kupát aranyozott vörösrézből (15. T. 96 — 16. T. 97). A keresztelőmedence ovális mély tál, peremén nyolcoldalú, ívelt karimával lezárt. Négy gömblábon áll. A kissé esetlen, nehézkes hatású tárgyat vésett felirata szerint 1774-ben Marjalaki János készítette Debrecenben, ugyanúgy, mint a medencéhez való, kézzel kalapált, hengeralakú, profilált gyűrűkkel tagolt, csőrös kiöntőjű, fedeles kannát is. Marjalaki János II.¹²³ ötvösmester 1761. december 28-án lép a debreceni polgárok rendjébe, ugyanazon évben fogadja be az ötvöscéh. Debrecen XVIII. századi jeles ötvöseinek egyike. 1777-től kezdve, harminc éven át, haláláig céhmester.

¹²⁰ Kőszeghy E. 206.

¹²¹ Kiállítva 1896. Bp. 2391. Iparművészeti Múzeum.

Czobor—Szalay, Magyarország tört. emlékei II. 316.

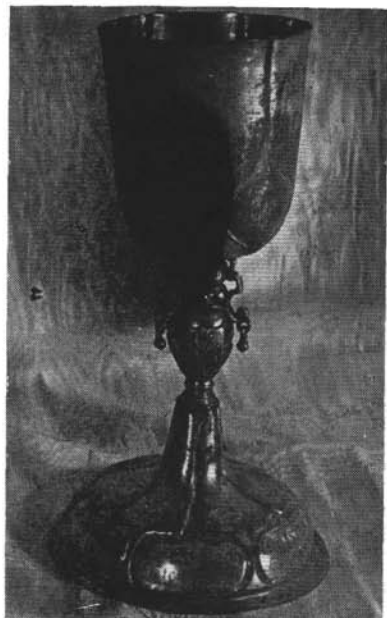
¹²² *Divald K.*, Szepes vármegye művészeti emlékei II. 86.

¹²³ Egyházművészeti kiállítás kat. 1934. VI. 49.

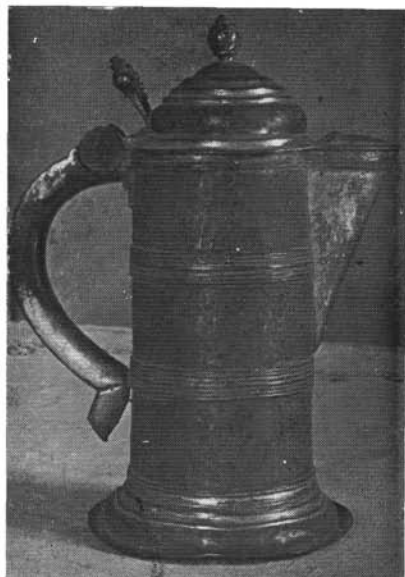
Kőszeghy E. 96.



14. (T. 223) Kehely
aranyozott ezüst
Lőcse, Szilassy János 1764.
Szeged, Ferences Kincstár



15. (T. 98) Kehely
aranyozott vörösréz
1766., Debrecen
Makó, ref. temp.



16. (T. 97) Kupa
aranyozott réz
Marjalaki János, 1774., Debrecen
Makó, ref. temp.

Az oklevelek szerint legényt is tartott, ami nagy ritkaság e korban a debreceni ötvösöknél, mert az ötvösmesterség napjai meg voltak számlálva. Utoljára 1806-ban tett jelentést a tanácsnak az ötvöscéh állapotáról. Egyedül az ő személyéből állt már akkor a hajdan virágzó ötvöscéh. A céh hanyatlására mutat, hogy, mint írja, mesterségéhez való matériát sem kap már, el is öregedik, ezért nem dolgozhat. Szakirodalmunk eddig csak a mezőszasi ref. egyház harangvirág serlegét ismerte művei közül.¹²⁴

A makói ref. templom keresztelőmedencéje és kupája egyszerű, zömök arányai-val, a kupa kissé esetlen fülével, de jó technikájával a debreceni ötvösség hanyatló periódusát képviseli, a szentesi ref. templom rézfedeles kupájával együtt. Ez utóbbi helyenként aranyozott, felirata szerint 1799-ből származik, s felépítése, arányai, azonos technikája, kissé esetlen füle és a makói kupához való feltűnő hasonlatossága ugyancsak Marjalaki János kezére utal (T. 449).

Szintén debreceni ötvös, Büttösi István alkotta a hódmezővásárhelyi gör. kel. templom ezüst örökmécsét (17. T. 64), amely négy áttört, trébelt és vésett, margarétás díszű dudor-tagból áll. — Ifj. Stephanus Büttösi, id. Büttösi István fia, 1744-ben lett debreceni polgár¹²⁵ 1744-ben házasodott meg. Mestersége igen jól ment, volt idő, amikor két legény is dolgozott műhelyében. 1787 körül halt meg. Az ő SB mes-terjegyével elég sűrűn találunk egyházi edényeket a Debrecen környéki egyházakban; de még Békés megyében (Békésszentandrás), sőt Nagyváradon is.¹²⁶ A debreceni

¹²⁴ Zoltai L., Ötvösök és ötvösművek Debrecenben. Debrecen, 1937. 24.

¹²⁵ Zoltai L. 21.

¹²⁶ Zoltai L. 80.

ötívösség hanyatló periódusára utal a hódmezővásárhelyi ref. ótemplom sima, ezüst kenyérosztó tányérja (T. 49), mely az 1830—1860-ig emlegetett Kápolnási Imre műve 1836-ból.

A szentesi ref. templom birtokában levő, 1726-os évszámmal jelzett, ezüst augsburgi úrvacsorapohár mását 1774-ben magyar mester készíthette (18. T. 450). A pohár arányai, díszítő elemei a másolás folytán megegyeznek az eredetivel, csak kissé laposabb trébeléssel készültek. Az augsburgi pohár XV. századi német kismesterek



17. (T. 64) Örökmécs
ezüst
Büttösi István, 1760 körül, Debrecen
Hódmezővásárhely, gör. kel. templom

ornamentális metszetei után készített, baldachin alatt ülő angyalkáját és griff-madarát azonban az augsburginál gyengébb képességű magyar mester rokokó lángnyelves motívummal helyettesítette, hogy az alakos ábrázolás nehézségeit elkerülje. A talp felépítését magyar ízlésnek megfelelően alakította át, a felső dudortagot kevésbé hangsúlyozta, ezáltal a serleg körvonalai nyugodtabbá váltak.

A csanádi rk. templom festett zománcdíszes kelyhe — vésett felirata szerint 1774-ben készült — a pozsonyi Josephus Weidenowsky kiváló alkotása (19. T. I). A kehely ívelt, karéjos, magas, trébelt, rokokó lángnyelves díszű talpát három reszelt foglalatú, gránátokkal kirakott ovális medaillonban a Kálvária három jelenete díszíti. Nódusa rokokó váza idomú. A kupakosárnak díszé ugyancsak három medaillonban a Kálvária további három jelenete festett zománcban.

Josephus Weidenowskyt 1738-tól 1781-ig említik a pozsonyi céhíratok. 1739-ben lett mesterré, gyűrűt és pecsételőt remekelt. A pozsonyi ötvöscéh tekintélyes tagja volt, sok legényt szabadított fel.¹²⁷ A szakirodalomban eddig a Nemzeti Múzeum-

¹²⁷ Mihalik J., 300 év a pozsonyi ötvöštörténetből. Múzeumi és Könyvtári Ért. 126—127.

ban levő díszkard Weidenowsky által készített rokokó veretei, a győri benedekrendiek cibóriumja és a pozsonyi dómkincstárban levő, úrmutató alakú ereklyetartója ismeretes.

A csanádi kehely igen kvalitásos munka, Weidenowskyt a magyar rokokó ötvöség kimagasló mestereként mutatja be.

A kiszombori r. k. templom rokokó ezüstkelyhe is pozsonyi mester, Johannes Christophorus Stieger alkotása az 1770-es évekből (20. T. 88). Sokkaréjos, magas, domborított talpát lendületes vonalvezetésű rokokó kartusok, köztük rózságágak és szőlőtövek díszítik. Váza-idomú nódusán a rózsadísz mellett azonban már a copfstílus jellegzetes díszítőmotívuma, a füzér is megjelenik, de kosarán ismét a rokokó motívumvilága vonul fel, lángnyelveivel, szeszélyes kartusaival, rózsáival. A kehely nagy formakultúráról és készítőjének kiváló technikai tudásáról tanúskodik.

Johannes Christophorus Stieger 1773-ban lett mesterré Pozsonyban. Remeke egy kehely és egy gyűrű volt.¹²⁸ 1782-ig említik a céhiratok. A szakirodalomban eddig egy 1776-os jelzésű, XVI. Lajos stílusú fali gyertyatartója és a pozsonyi ev. egyh. 1779-es évszámmal jelölt rokokó kelyhe ismeretes. A fenti kehely megvizsgálása még fotográfián sem állt módunkban, így stílusanalógiákat vagy különbözőségeket a két kehely között nem állapíthattunk meg. Az azonban a kiszombori egyház kelyhének stíluskritikai vizsgálata alapján is kétségtelen, hogy Stieger a XVIII. század utolsó negyedének kvalitásos magyar mestere volt.

A hódmezővásárhelyi ref. újtemplom — felirata szerint — 1799-ből való, jelzetlen ezüstkelyhe formaadásában és díszítőmotívumaiban barokk emlékeket őriz (21. T. 43). Nyolckaréjos magas talpán a XVII. századi harangvirágkelyhek talpmegoldására utaló hólyagok vannak, amelyeket a szártól trébelt és vésett, kissé barokk kartusokra emlékeztető szívpalmetták választanak el. Öntött barokk díszváza-idomú nódusának vésett dísze is barokk kartus-idomú. Kosarát a talpával megegyező palmettasor díszíti, akantuszleveles pártáövvel. A hagyományok szívós továbbéléséről tanúskodó kupa magyar mester műve lehet, a hólyagos dísz után következtetve az akkor már erősen hanyatló debreceni ötvösök köréből.

A szegedi gör. kel. szerb templom 1792-ben készült aranyozott ezüst talpaskeresztjének (T. 140) vésett felirata, TT jelzése kutatóink számára egyelőre ismeretlen magyar mestert rejt. A kehely klasszicista stílusban készült. Magas kerek talpát gyöngyosor, palmettasor és stilizált virágöv díszíti. Váza alakú nódusát vésett sáslevelek, kissé görögös formájú, végein kiszélesedő keresztjét üveg ékkövek díszítik. A kereszttestben athosi fafaragvány Krisztus életéből vett jelenetekkel. A kereszt szárai között ezüstlemezből kivágott dicsugarak. A kereszt jó átlagmunka a jelzett időből.

A kisteleki r. k. egyház profilált talpú, balluszteres szárú, barokk kartussal és virággal díszített kupakosarú, 1779-ből való, jelzetlen cibóriumkelyhe (T. 83), s a deszki r. k. templom kissé széles talpú, balluszteres szárú, sima kelyhe egyszerűbb barokk kelyheink típusához tartozik (T. 17).

A hódmezővásárhelyi ref. ótemplom nyolckaréjos, magas talpú, palmettás díszű váza alakú nódusú, 1784-ből való jelzetlen kelyhe már a klasszicizmushoz közeledő stílusjegyeket mutatja (T. 51).

Teljesen a klasszicizmus elegáns formaadását képviseli Csongrád megyei emlékszerkezetünkben a szegedi felsővárosi minorita templom 1791-ből való ezüst cibóriumkelyhe, mely névtelen magyar mester tudását dicséri (T. 179). Magas, kerek gyöngy-

¹²⁸ Mihalik J. 136—137.



18. (T. 450) Kehely
ezüst
magyar, 1774.
Szentés, ref. temp.



19. (T. 1) Kehely
aranyozott ezüst
Josephus Weidenovszky, 1774.
Csanád, róm. kat. temp.



20. (T. 88) Kehely
ezüst
Johannes Ch. Stieger, 1770. Pozsony
Kiszombor, róm, kat. temp.



21. (T. 43) Kehely
ezüst
1799., Debrecen ?
Hódmezővásárhely, ref. újtemp.

sorral díszített a talpa, szára vésett állólevélsoros, váza idomú nódusú, alacsony kupájú, kitűnő arányú.

A kiskundorozsmai r. k. templom rokokó aranyozott ezüst monstranciájával a csongrád megyei emlékanyagunkban aránylag gazdagon képviselt pesti ötvösök műveinek sorát nyitjuk meg. A kiskundorozsmai monstranciát Johannes Michael Schwager készítette.¹²⁹ A jó felépítésű monstrancia négykaréjos magas talpon áll, amelyet trébelt rokokó kartusok, csigás voluták, búzakalász és rózsacsokor díszítenek (22. T. 69). Váza alakú nódusán ismétlődik a rózsacsokor-motívum. Barokk kartus alakú szentségháza körül lemezből kivágott dicskoszorú, felül baldachin a trónoló Atyaisten alakjával, kétoldalt két térdeplő angyal, a kartus alatt a galamb-szimbólum. A szokványos sémát ízléssel és szakavatott kézzel alkalmazta a mester, akinek ez a monstrancia legkiválóbb és szakirodalmunkban eddig ismeretlen alkotása. Johannes Michael Schwagert 1769-től 1822-ig említik a pesti céhiratok.¹³⁰ Kevés alkotása ismeretes. Kagylós idomú kartusokban Jézus életéből vett jelenetekkel díszített kelyhe a budai Szt. Anna templom kincstárának tulajdonában, amely az alakos trébelés ügyes mestereként mutatja be, az 1935-ös „A régi Pest és Buda iparművészete” c. kiállításon szerepelt.¹³¹ Egy díszkanala az Iparművészeti Múzeum tulajdonában, egy körte-idomú nódusú, 1776-ból származó, egyszerűbb, de jó formadású kelyhe pedig a Nemzeti Múzeum tulajdonában van. Ugyancsak a fent említett 1935-ös kiállítás mutatta be az óbudai Zsidó Múzeumnak általa készített tórákészlét darabjait. Ezek a darabok kisigényű művek a kiskundorozsmai monstranciához képest.

A kiskundorozsmai r. k. templom copf stílusú díszítő-elemeket mutató jeles kelyhe¹³² MS mesterjegyével, 1790-ből esetleg ugyancsak Johannes Michael Schwager művének tartható monogramja és évbetűje szerint (23. T. 71). A mester a 70-es és 80-as években előbb említett munkái szerint későbarokk-rokokó stílusban dolgozott. A kiskundorozsmai r. k. templom aranyozott ezüst kelyhe azonban nyugodt vonalvezetésében és díszítőelemeiben már a copf stílus képviselője. Kerek, profilált gyöngy-soros, babérkoszorús díszei és osztótagjai, gyöngysorral és álló levélsorral díszített nódusa copf elemeket mutat, míg ponczolt alapú kupakosarának szőlőindáiban rokokó emlékek kísértének. A kupakosár záródása ismét a copf nyugodt, hűvös, kissé vérszegénnyé stilizált indája. A kehely a szegedi 1929-es egyházművészeti kiállításon került első ízben bemutatásra. Schwager szerzősége azért is kézenfekvőnek látszik, mert ily monogrammos mester 1790 körül Pesten Schwageren kívül nem mutatható ki.¹³³

Ismeretlen MI monogrammos pesti ötvös készítette a szegedi felsővárosi minorita templom rokokó, aranyozott ezüst szentségmutatóját (T. 173). Karéjos magas talpát voluták osztják három részre, köztük trébelt rózsás és csigás motívumok. Váza-idomú nódusa nyugodt hatású. Tojás-idomú, lemezből kivágott dics sugárral körülvett, későbarokk, kartus alakú ostyaháza a szokványos modell szerint alakított: felül kupolás-függönyös baldachin alatt az atyaisten alakja, kétoldalt két térdelő angyal, az ostyaház alján a galamb-ábrázolás. A szentségmutató vonalvezetése a rokokó talp ellenére elég nyugodt, nagyobb lendület csak a baldachin megfogalmazásában mutatkozik. A szentségmutató jegye alapján 1781-ben készült, G. évbetűje szerint mesterünk az élenjáró s az európai stílusáramlatokba kevesebb késés-

¹²⁹ Patakyné 282.

¹³⁰ Kőszeghy E. 72.

¹³¹ Régi Buda és Pest. Iparművészeti kiállítás katalógusa. Bp. 1935.

¹³² Patakyné 282.

¹³³ Illyefalvi J.—Pallos J., Pest—Buda polgárjogot nyert lakosai Bp. é. n.



22. (T. 69) Monstrancia
aranyozott ezüst
Johannes Michael Schwager, 1782. Pest.
Kiskundorozsma, róm. kat. temp.



23. (T. 71) Kehely
aranyozott ezüst
M. S. mesterjegy (J. Michael Schwager?)
1790. Pest
Kiskundorozsma, róm. kat. temp.

sel bekapcsolódó pesti ötvösök között a későbarokk és rokokó hagyományokhoz való ragaszkodást képviselte.¹³⁴

A csongrádi r. k. templom aranyozott ezüst cibóriumkelyhe (24. T. 13) Franciscus Pasberger pesti ötvös műve a XVIII. sz. végéről.¹³⁵ Pasberger elismert pesti ötvös 1787-ben lett mesterré, 1812-ben és 1828-ban a céhmesteri tisztséget is viselte.¹³⁶

A csongrádi cibóriumkehely elegáns, karcsú arányai, mértéktartó díszítése rokonok Pasberger már ismert műveivel, a fülöpszállási ref. egyház 1797-es kelyhével¹³⁷ és az Iparművészeti Múzeum 52.3901 leltári számú ezüst tejeslábasával a XIX. század elejéről. A csongrádi cibóriumkehely kerek talpát trébelt szívpalmetta-sor, díszváza-idomú, karcsú nódusát géppel recézett öv díszíti. A szár és nódus találkozásánál vésett álló levélsor. A cibóriumkehely a már géptechnikát is felhasználó Pasberger műhelyének magas színvonalú átlagán mozgó alkotás.

A megye jelenlegi területén 10 műalkotás került ki id. Prandtner József pesti ötvös műhelyéből.¹³⁸ Prandtner József Pasberger Ferencsel együtt a XIX. századi magyar ötvösművészet középpontjának tekinthető Pest jeles ötvöse volt. A család három tagja ötvös, id. József, János és az ifj. József. Közülük id. Prandtner József a legkiemelkedőbb és legkeresettebb mester. 1783-ban J. M. Schwager inasaként em-

¹³⁴ Patakyné (1956) 282.

¹³⁵ Patakyné 282.

¹³⁶ Kőszeghy E. 72.

¹³⁷ Egyházművészeti kiállítás Bp. 1934. M. S. 6. 8. 9.

¹³⁸ Patakyné 284.



24. (T. 13) Kehely
aranyozott ezüst
Pasberger Ferenc, XVIII. század vége, Pest
Csongrád, róm. kat. temp.

legetik a céhíratok. 1791-ben elveszi mestere lányát, átveszi apósa műhelyét és mesterré lesz.¹³⁹ Kiváló technikai tudással, finom arányérzékkel, jó formakultúrával készített művei a hazai viszonyokhoz alkalmazott, Bécsen átszűrt francia stílusirányzat, az empire jeles alkotásai.

A Csongrád megyei Prandtner-művek ötvösségünk kutatói előtt ismeretlenek voltak. A magyar ötvösség kiváló ismerője, Kőszeghy Elemér is csak 1800 körüli és XIX. sz. eleji alkotásait ismerte. Művészetének újabb méltatója, Bóka Lászlóné tanulmányában e korszakban készült, az Iparművészeti Múzeumban levő műveit tárgyalja.¹⁴⁰ A kiskundorozsmai r. k. templom ezüst cibóriumkelyhe (T. 70) azonban felirata és bélyege szerint 1792-ben készült, tehát a mesternek igen korai alkotása, melyet ötvösmeztérre avatása után követő évben készített. A kehely domború, magas talpát gyöngysor díszíti, balluszteres, öntött nódusát pedig a szárba illeszkedésnél vésett, szív alakú motívumokból álló levélsor. Kupája sima, fedelén megismétlődik a talp gyöngysoros dísz. Gombján görög kereszt. A takarékosan alkalmazott, de jól elhelyezett díszítmény és a cibórium kitűnő arányai egyszerűségében is monumentálisá teszik ezt a művet, Prandtner József egyik legszebb alkotását.

A szentesi görög kel. templom két ezüstörökmécse¹⁴¹ beütött M. évbetűje szerint 1800 körül készülhetett (25. T. 439). Ezen örökmécsek váza alakú teste szögletekben megtört vonalú, a kannelurák helyén köpenyűk áttört, fülük háromszögletes. — Formamegoldásban finomabb a szentesi görög kat. templom L. évbetűvel jelzett, 1796-ban készített két ezüstörökmécse (T. 440),¹⁴² melyeknek testét talppal látta el a mester. Az előzőleg leírtakkal csaknem egyformán díszített örökmécse ezáltal karcsúbb, elegánsabb formájú. — 1971-ben vásárolta meg a Móra Ferenc Múzeum Prandtner József finom vonalú fedeles kancsóját (Ltsz. 71.1.1.), mely talpán beütött ötvösjegye szerint 1823-ban készült Oexel Antónia, [sz. 1795] Szilber szegedi főbíró unokája számára. A talpas kancsó empire formaadású. Körte alakú testének alsó része kannelurázott, füle kecses lendülettel a száj fölé emelkedik. Csuklós fedelén trébelt palmettadísz.

A kisteleki (26. T. 86.) és szentesi r. k. templomban található (T. 436) hitelesítő bélyegük szerint 1832-ben készített ezüstfüstölők arra engednek következtetni, hogy a XIX. sz. első felében a Prandtnernek a szériagyártással is megpróbálkoztak. A két füstölő talpas váza alakú formája teljesen megegyező, csak a fülek elhelyezése és a trébelt díszítés tér el egymástól. A díszítmény a füstölő teljes alakját elborítja, a kistelekin felfelé fordított palmetta, stilizált levélmotívumos gyöngysor, a szentesi

¹³⁹ Kőszeghy E. 75.

¹⁴⁰ Bóka L.-né, Az Iparművészeti Múzeum Prandtner-ötvöstárgyai. Az Iparművészeti Múzeum Évkönyvei Bp. 1954. 154—161.

¹⁴¹ Patakyné 284.

¹⁴² Patakyné 284.

példányon fogsoros dísz alatt lefelé fordított leveles palmettasor, akantuszöv és szívpalmettasor látható. Az áttörések a kisteleki füstőlőn a palmettasorok között létrejött hézagok, a szentesin pedig cseppalakúak.

Mindkét füstölő Prandtner J. XIX. sz. eleji műveinek átlagszínvonalán mozog éppúgy, mint a kisteleki r. k. templom tulajdonában levő (27. T. 85) és a kiszombori r. k. templom naviculája (T. 95), melyek bélyegük szerint 1832-ből származnak. Mindkét navicula szériában készített forma, igen csekély eltérés figyelhető csupán meg a talpon a stilizált virágöv-mintában, a nódus gépi recézésében, a test trébelt, stilizált virág- és leveles mintáiban, amelyek a kiszombori naviculán neobarokkos kartusokba vannak elhelyezve. A kisteleki navicula fedelét két nagy vésett szív-palmetta, a kiszomboriét egy szívpalmetta és vésett leveles virágmotívum díszíti. Az egyszerű, jól kiegyensúlyozott formát elborítja a díszítés, mely törekvés már az 1820-as évek végén jelentkezhett Prandtner művészetében a pesti Történeti Múzeumban őrzött, 1829-ben készült, domborított, urna alakú vázájának tanúsága szerint.¹⁴³

Ismeretlen, K. mesterjegyű¹⁴⁴ pesti mester 1816 körüli időből származó, jeles aranyozott ezüst kelyhét őrzi a kiskundorozsmai r. k. templom (28. T. 75). E kehely kerek magas talpát babérkoszorús öv felett szépen trébelt rózsacsokrok és búzakalászkötegek ékesítik. Váza alakú nódusán ugyanilyen dísz és álló levélsor. Kupakosarát átkötött búzakalászköteg, pálcatagon átcsavart szalag és füzéres szalagcsokor díszíti. A kupakosár kiképzése gazdag és jól elhelyezett díszítményű. A kehely a bécsi copf hatását mutatja.

Antonius Müller pesti mester munkásságát öt mű képviseli Csongrád megyében: egy kehely (T. 435), egy lándzsa (T. 442), egy kanál (T. 443) és egy csillag (T. 444) a szentesi görög kel. templomban és egy örökmécs (29. T. 81) a kiskundorozsmai r. k. templom tulajdonában. — Szakirodalmunk eddig a mesternek három művét ismerte: sajka alakú sótartóját és kanalát (a Nemzeti Múzeumban), valamint a józsefvárosi plébániatemplomban levő örökmécsesét. Antonius Müller nevét a céhiratok 1794—1815-ig emlegetik.¹⁴⁵ A szentesi görögkeleti templom L évetűs aranyozott ezüstkelyhe 1796-ban készült, kecses arányú, leegyszerűsített empire formadású. Gyöngysorral, trébelt álló levélsorral, karéjokban elhelyezett, stilizált virágokkal díszített talpa, álló akantuszleveles, gyöngysorral szegett, jól formált balluszteridomú nódusa, szépen trébelt, akantuszleveles kupakosara a hazai empire jeles mesterének mutatja Müllert.

A szentesi görögkeleti templom ugyancsak L. évetűvel jelzett, 1796-ból való, sima, görög kereszt alakú, ezüst csillaga, balluszteres szára lándzsája és kanala jól kiegyensúlyozott formájával Müller egyszerűbb munkáinak színvonalát mutatja.

A kiskundorozsmai r. k. templom jó vonalvezetésű, váza alakú, szögletes fülű, copf stílusú örökmécsese (29. T. 81) trébelt álló levél- és palmetta-soraival, gazdagon áttört köpenyével Müller említésre méltó művei közé tartozik.¹⁴⁶ A magyar ötvösség kutatói számára azonban oly szempontból is jelentős ez a tárgy, hogy Müllernek mindkét mesterjegyét (Kőszeghy 485. sz.: „Miller”, ill. uő. 496. sz.: „Müller”) megtaláljuk rajta beütve. Mivel a két jegy egymás mellett szerepel, bizonyítottnak vehető, hogy a „Miller” beütött jelzés is Antonius Müller mesterjelzése volt. A bélyegazonosságon kívül a stílus-azonosság a régi Buda és Pest iparművészeti kiállításon

¹⁴³ Magyar Iparművészet 1951. 34.

¹⁴⁴ Patakyné 284.

¹⁴⁵ Kőszeghy E. 76.

¹⁴⁶ Patakyné 286.



25. (T. 440) Örökmécs
ezüst
id. J. Prandtner, 1796. Pest
Szentés, gör. kat. temp.



26. (T. 86) Füstölő
ezüst
id. J. Prandtner, 1832. Pest
Kistelek, róm. kat. temp.



27. (T. 85) Navicula
ezüst
id. J. Prandtner, 1832. Pest
Kistelek, róm. kat. temp.



28. (T. 75) Kehely
aranyozott ezüst
K. mesterjegy, (1796–1816 körül)
Kiskundorozsma, róm. kat. temp.

Bp. 1935. 29. szám alatt szereplő hajó-idomú, térbelt és poncolt, nagyleveles díszű tóradíszszel való stílusmegegyezés is bizonyítja.

A szentesi görög. kel. templom M betűjegyes, 1796 körül készült ezüsthüstölőjét (T. 441) Leopoldus Fischer pesti ötvösmester¹⁴⁷ készítette. A kissé ügyetlen, talpas váza alakú füstölő alsó részét két trébelt kannelurás és egy akantuszleveles öv díszíti. Az egyszerű alsó résszel élénk ellentétet képez a gótikus mérműves, ablakokkal díszített, torony alakú felsőrész. A füstölő összehatása nem harmonikus. Amennyiben a mester saját készítménye, a romantikus felfogású tornyot nem tudta összehangolni a felsőrésszel. Valószínűbbnek látszik az a feltevés, hogy egy későbbi időben végrehajtott javítás alkalmából két darabból állították össze.

Leopoldus Fischernek szakirodalmunk eddig a következő műveit ismerte: egy kenyérosztó tányérját¹⁴⁸ (Bp. Kálvin téri ref. templom), fedeles kannáját és lábását,¹⁴⁹ gróf Teleki Domonkos számára készített ezüstsodronyos markolatú, keresztvasán és veretein gazdag levéldíszű díszkardját, kanellurázott, hengeres szárú, négyszögletes talpú gyertyatartóját, a soproni múzeum díszkardját és a Bpesti Történelmi Múzeumban levő díszkanalát. Ezek a művek a pesti empire szerezényebb mesterének mutatják Fischert.

1800 körüli ismeretlen magyar mester jóarányú alkotása a kisteleki templom jelzetlen ezüst talpas-keresztje (T. 87), amelynek ovális talpát trébelt akantuszöv díszíti, nádusa egyszerű, tagolt, empire váza, a háromkaréjos végződésű keresztlen helyesen modellált, öntött aranyozott corpussal.

A hódmezővásárhelyi ref. újtemplom ismeretlen magyar mester kezéből származó ezüst úrvacsoraserleget őriz, amely a magyar ref. templomok kelyheinek szokványos empire formaadását mutatja (T. 42). Kerek, magas, tagolt talpán akantuszöv, nádusa kanellurás empire váza reszelt övvel, kupája öblös, ez uralja és kissé esetlenné teszi a kehely arányait. Felirata szerint a hódmezővásárhelyi Kaszap familia készítette 1800-ban. A kehely mását a hódmezővásárhelyi ref. egyház 1805-ben elkészítette, és jelenleg a hódmezővásárhelyi ref. őtemplomban van (30. T. 52). Felépítése és arányai Pasberger Ferenc 1795-ös, a gombai ref. egyház tulajdonában levő, még inkább Pasberger Ferenc által 1806-ban készített pomázi kehelyhez hasonlítanak.¹⁵⁰ A pomázi kehelytől csak abban tér el, hogy a kereszt talpát trébelt akantuszfríz díszíti, és a szárnak a nádusba csatlakozásánál is vésett levélsort találunk. Lehetséges, hogy a hódmezővásárhelyi kelyhek is pesti ötvösöktől, esetleg Pasberger Ferenctől származnak.¹⁵¹



29. (T. 81) Örökmécs
ezüst
A. Müller, 1807.
Kiskundorozsma,
róm. kat. temp.

¹⁴⁷ Patakyné 286.

¹⁴⁸ Kőszeghy E. 76.

¹⁴⁹ Régi Buda és Pest. Iparművészeti Kiállítás 1935. 64. sz. 75.

¹⁵⁰ Mihalik S., A magyarországi református egyházak ötvösművei. Bp. 1936. 3.

¹⁵¹ Patakyné 288.



30. (T. 52) Úrvacsora-serleg
 ezüst
 magyar, 1800. Pasberger Ferenc, Pest ?
 Hódmezővásárhely, ref. újtemp.

A hódmezővásárhelyi r. k. templom naviculája és füstölője (31. T. 23) Johannes Liebrich budai mester igen korai, még copf díszítőelemeket mutató művei, 1803 körül keletkezettek. Ugyancsak az ő műve a makói r. k. templom copf díszítőelemekkel ékesített ezüstmonstranciája (32. T. 119), mely ugyancsak az 1800 körüli időkben készülhetett. Johannes Liebrich 1803-ban lett budai mesterré. 1849-ig említi.¹⁵² Talpas váza-alakú hódmezővásárhelyi füstölője csigás meánder-díszével, áttört akantuszleveles és ökörszemes köpenyével, oldalának füzérdíszével copf ötvösségünk figyelemreméltó alkotása. Jó arányú a templom bordázott testű, ezüst naviculája is, talpán álló vésett akantuszlevelekkel és fonott díszű övvel (33. T. 24).

Liebrich edényei általában sima vonalúak, egyszerűbb formamegoldásúak, mérsékelt dísszel, mint ezüstfedeles talpas kannája, talpán és száján gyöngyosoros dísszel 1824-ből.¹⁵³

A magyar ötvösség utolsó európai jelentőségű mesterének, Szentpéteri Józsefnek¹⁵⁴ nyolc műve készült a Csongrád megyei templomok számára.¹⁵⁵ Ötvösségünk e kimagasló alakjáról kiváló kutatónk, Mihalik Sándor készített nagy jelentőségű tanulmányt,¹⁵⁶ ezért e helyt csak a kutatás számára eddig ismeretlen Csongrád megyei műveivel és annak analógiáival foglalkozunk. Az 1789-ben Rimaszombatban született, 1810-ben mesterré lett Szentpétereinek legkorábbi Csongrád megyei templomokban levő alkotásai a kiskundorozsmai r. k. templom 1821-ben készített ezüst füstölője és tömjéntartója. Kanellurás övekkel díszített testű, talpú és fedelű, áttört stilizált állóleveles köpenyű füstölője (34. T. 73) kecses arányaival, tetszetős formájával, mértéktartó díszítésével az európai empire mesterművei közé tartozik.

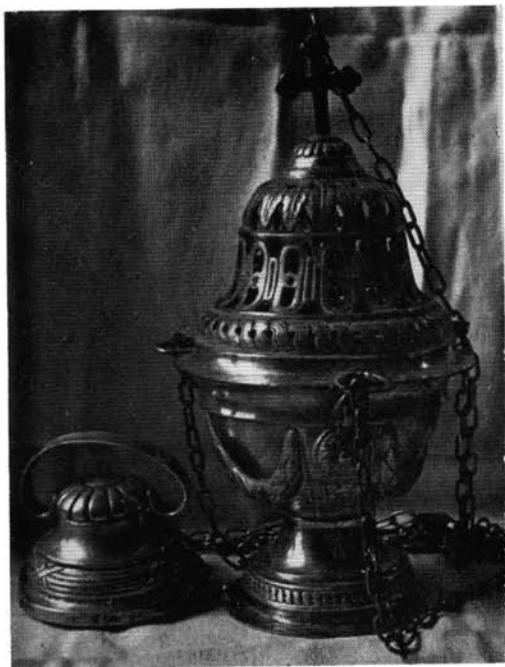
¹⁵² Patakyné 288.

¹⁵³ Kőszeghy E. 61.

¹⁵⁴ Horváth H., Budapest Régiségei XII. 212.

¹⁵⁵ Patakyné 288.

¹⁵⁶ Mihalik S., Szentpétery József ötvösmester élete és művei. Bp. 1954. 126.



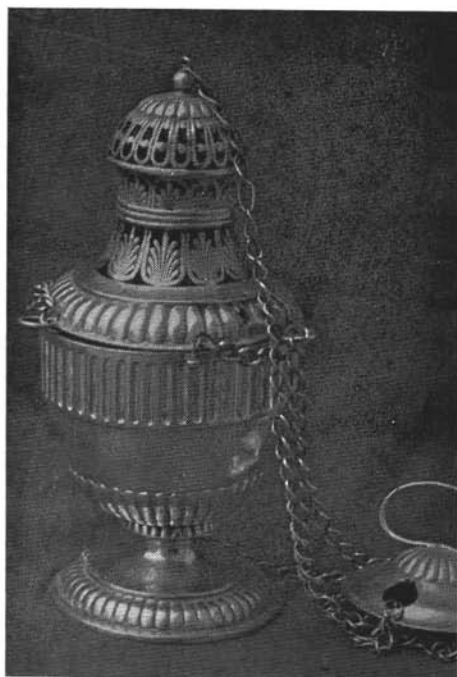
31. (T. 23) Füstölő
ezüst
Johannes Liebrich, 1803 körül, Buda
Hódmezővásárhely, róm. kat. temp.



32. (T. 118) Monstrancia
ezüst
Johannes Liebrich, Buda
Makó, róm. kat. temp.



33. (T. 24) Navicula
ezüst
Joh. Liebrich, 1803 körül, Buda
Hódmezővásárhely, róm. kat. t.



34. (T.73) Füstölő
ezüst
Szentpétery J., 1821.
Kiskundorozsma, róm. kat. templom



35. (T. 72) Navicula
ezüst
Szentpétery J., 1821.
Kiskundorozsma, róm. kat. temp.

A karcsú idomú, csónak alakú, kanellurázott övvel díszített talpú, nódusú és fedél-díszű navicula (35. T. 72) elegáns vonalvezetésével a füstölő párja. — A makói ref. egyház 1822-es sima kenyérosztó tányérja (T. 102) Szentpéterinek ismeretes műve.¹⁵⁷ — A makói ref. templom három sima vonalú, aranyozott ezüstkelyhet is őriz 1822-ből Szentpéteri József jelzésével. Mindhárom kehely azonos (T. 99, 100, 101), csak talpának vésett felirata más és más. A kehely szépségét harmonikus körvonalai, arányos formaelosztása adják (36. T. 99). — A kehely magas, trébelt, kerek talpa profilált, szára ballusztteres, kupája sima, harang alakú. A kehely a XVIII. századi barokk kehelyek alapformájának tudatos leegyszerűsítésével művészi alkotás. — A szentesi ref. egyház úrvacsoraserlege 1843-ban készült (37. T. 451). Szentpéteri ez időből származó művein a neobarokk erősebb térhódítása érezhető. (Ghyczy Kálmán tintatartója, Történeti Múzeum.) A szentesi kehely a szakirodalmunkban már ismert szentmártonkátai kehely két évvel korábbi megfogalmazása.¹⁵⁸

A szentesi kelyhen éppúgy, mint a szentmártonkátain az úrvacsorát szimbolizáló szőlő és búzagalász játssza az ékítményben a főszerepet. A kehely formája sima barokk forma, amelyet a talp, a szárgyűrű, a nódus és a kupakosár lendületes rajzú, élettől duzzadó, mesteri szőlő- és búzagalász-díszítményei avatnak mesterművé.

¹⁵⁷ Mihalik S., A magyarországi református egyházak ötvösművei. Bp. 1936. 3, 8.

Horváth H., Szentpétery József pesti ötvösmester művei. Budapest Régiségei XII. 199.

¹⁵⁸ L. 157. jegyzet.



36. (T. 99) Kehely
aranyozott ezüst
Szentpétery J., 1822.
Makó, ref. templom



37. (T. 451) Kehely
aranyozott ezüst
Szentpétery J., 1843.
Szentés, ref. templom

A dekoratív összbenyomást a szőlőlevél és -fürt vérbő rajza uralja, a palmetták, rózsák és kagylódíszek alárendeltebb szerepet játszanak, keretül szolgálnak. A rocailleok hajtásából indulnak ki a búzakalászkötegek, a rocailleok hajtását hangsúlyozva és a díszítő ornamensekkel teljesen kitöltött tér lendületes mozgalmasságát ezáltal is fokozva. A két évvel későbbi, szentmártonkátai kelyhen a palmetták és az álló akantuszlevélsor a talpon nagyobb szerepet játszanak, mint a szentesin, jelölül annak, hogy a mester kései barokkos stílustörekvéseiben is sokszor vissza-visszatérnek az előző korszak, az empire reminiscenciái. — Ugyancsak Szentpéteri János készítette 1846-ban a Szeged-alsóvárosi ferences templom főoltárának kegyképén a Szűz Mária kezében tartott ezüst kormánypálcát is.¹⁵⁹

A hódmezővásárhelyi r. k. templom ezüst talpas keresztje (T. 25) az eddigi kutatások szerint ismeretlen, CS jelzésű pesti mester műve 1820 körül.¹⁶⁰ Az egyszerű formaadású kereszt tagolt talpát palmettasor szegélyezi, a pesti empire ötvösség jó átlagszínvonalát mutatja.¹⁶¹

A szentesi Szt. Anna plébánia templom egy másik pesti biedermeier kori

¹⁵⁹ Mihalik S. (1954.)

¹⁶⁰ Illyefalvi L.—Pallos J., 277. oldalon említi ugyan egy Charolus Schmid nevű berlini származású ötvöst, aki 1818. I. 17-én nyert Pest—budai polgárjogot, azonban kétséges, hogy a hódmezővásárhelyi talpas kereszt mesterével azonosítható-e.

¹⁶¹ Patakyné 288.

ötväsmester, Franciscus Schiberna erősen empire hanyományokra támaszkodó kelyhét (*T. 430*) őrizi.¹⁶²

Franciscus Schibernát 1831-től 1849-ig emlegetik a céhiratok,¹⁶³ a pesti biedermeier eddig kevésbé ismert ötvösmestere volt. A kutatás mindössze két művéről tud, egy magántulajdonban levő ezüst levesmerő kanálról és az Iparművészeti Múzeum 1952. 32.63. leltári számú (ezelőtt Történeti Múzeum) talpas kehelyalakú, egyszerűbb formaadású sórtartójáról. — A szentesi rk. templom kelyhe 1834-ben készült, alakjában és a díszítmény egyes elemeiben empire hagyományokat őriz. Kerek profilált talpát trébelt akantuszöv díszíti, kissé vérszegény megfogalmazásban, de szép körvonallal. Váza alakú nódusán akantuszöv, kupakosarán búzakalászköteg és szőlőfürtök. A kupakosarat palmettás pártaöv zárja le.

A kiszombori r. k. templom 33 cm-es Feltámadt Krisztust ábrázoló ezüst-szobrocskája (*T. 89*) Laky Károly pesti ötvös műve,¹⁶⁴ akit 1821—1864-ig említenek.¹⁶⁵ Szobra nem ismeretes egy sem. A kiszombori szobrocska talpazata még felépítésében, állólevél-sorában és koszorú-díszében empire-os formaízlést árul el. A szobor felfogása azonban inkább romantikus, 1835-ben készült.

A kiszombori r. k. templom még egy pesti ötvös, az 1827-ben említett Josephus Pasberger II.¹⁶⁶ talpas, váza idomú, medaillonokban akantuszleveles díszű, hitelesítő bélyege szerint 1836-ban készült füstölőjét (*T. 90*) őrizi.¹⁶⁷

Josephus Müller pesti ötvöstől,¹⁶⁸ — akinek egyébként egyházi rendeltetésű művei kutatóink előtt eddig ismeretlenek voltak, [1823—1864 között alkotott] — két jeles műve található Csongrád megyei templomokban, két kehely. A csanyteleki r. k. templomban levő 1835-ből származik, a négy evangélista alakjával és szimbólumával jelzett, gazdagon trébelt, barokkizáló romantikus formanyelvű kehely (38. *T. 11*), — a mindszeinti r. k. templomé 1845-ös évjelzésű, melynek kupakosara és talpa romantikus elrendezésű, díszítése azonban barokkosan zsúfolt fény-árnyék hatásokra épült (*T. 128*).¹⁶⁹

A pesti ötvösök művei után XIX. századi, más városban élő magyar ötvösök műveit mutatjuk be, melyek Csongrád megye templomaiban találhatóak.

A lőcsei Josephus Kiray (említi 1780—1823)¹⁷⁰ készítette a szegedi gör. kel. szerb templom négyszögletes, ezüst kenyérszentelőjét (*T. 133*), hozzávaló füstölőjét (*T. 136*) és templom alakú szentségtartóját (*T. 137*). A kenyérszentelő talpa kerek, profilált átkötött babérövvvel. Ezen nyugszik a négyszögletes tálcárcs három akantuszlevél-díszes, váza alakú, csuklóra járó, fedeles tartóval és háromágú gyertya-tartóval. A tálca közepén váza alakú, füzérdíszes kenyértartó áll. 1807—1823 között készült.

A hozzávaló füstölő talpaspohár alakú, három egymás fölé helyezett hasábból áll, henger alakú fedéllel, domborított, stilizált virágmintával. Fedelén cirill felirat: „ezt a füstölőt a Szent Miklósról elnevezett templomnak Georgievics Peter ajándékozta”.

¹⁶² Patakyné 288.

¹⁶³ Kőszeghy E. 85.

¹⁶⁴ Patakyné 290.

¹⁶⁵ Kőszeghy E. 83.

¹⁶⁶ Patakyné 290.

¹⁶⁷ Kőszeghy E. 84.

¹⁶⁸ Kőszeghy E. 84.

¹⁶⁹ Patakyné 290.

¹⁷⁰ Kőszeghy E. 213.



38. (T. 127) Kehely
aranyozott ezüst
Josephus Müller 1845., Pest
Mindszent, róm. kat. templom



39. (T. 110) Talpas kereszt
ezüst
M. B. mester, Nagyvárád
Makó, gör. kat. templom

Ugyancsak Kiray munkája a templom ezüst, kézzel felhúzott, domborított, cizellált, templom alakú szentségtartója, két fiókkal. Négy gömbtalpon áll, tetején két voluta között gömbön álló kereszt.

A mesternek nagyobb igényű darabjai ezek, amelyek azt mutatják, hogy Kiray a XIX. század első felének szerényebb képviselője. A mesternek a kutatás eddig magángyűjteményben levő, empire jellegű négy gyertyatartóját, kávé-és-tejeskannáját, lábasát, sótartóját, cukortartó urnáját, késbakjait és kis tálcáját ismerte.

Aradi mester Noë Schönwald.¹⁷¹ Műve, egy profilált talpú, ballusztteres szárú talpaskereszt (T. 62), mely athosi fafaragványt foglal be, a XIX. sz. elejéről való, s a hódmezővásárhelyi gör. kel. templom tulajdona. Ugyanebben a templomban található egy ezüst szentelőkereszt (T. 65), ezt is a XIX. sz. elején készítette G. P. jelű mester Aradon. A makói gör. kel. templom athosi fafaragványt befoglaló, sima, neo-barokk stílusú, ezüst-talpaskeresztjét (39. T. 110) viszont MB jelű nagyváradi mester készítette.¹⁷²

¹⁷¹ Kőszeghy E. 3.

¹⁷² Kőszeghy E. 1534. sz. jegye.

Ismeretlen, 1800 körüli magyar mester elegáns vonalvezetésű műve a kiskispeki r. k. templom aranyozott ezüst, kanellurás, magastalpú, babérfüzéres váza-nódusú, hegyikristállyal kirakott, kerek szentségházas úrmutatója (T. 82).

Ismeretlen magyar mesterek XIX. sz. elejiigé nytelenebb művei: a szegedi gör. kel. templom gömbös testű, áttört, vésett virágdíszes, ezüstörökmécse (T. 149); a szegedi ref. egyház vésett állólevél-soros talpú, gyöngysoros, ballusztér-idomú nódusú, trébelt szőlőlevelekkel ékes kupakorasú kelyhe (T. 153); a szegedi felsővárosi minoriták 1827-ben készített kelyhe (T. 175), melynek talpán koszorús medaillonokban az Isten szeme, a kereszttel és a pelikánnal, kupakosarán Krisztus alakjának, Jézus szívének, a földgömbnek és a kehelynek ábrázolásával; a deszki görögkeleti templom ezüstözött, díszítésében még empire hagyományokat őrző rézkelyhe (T. 20); és a hódmezővásárhelyi ref. újtemplom ügyetlen és naiv kiképzése miatt kedves, ezüst talpas keresztelőkannája 1842-ből. (40. T. 45).

Az eddigi kutatások szerint ismeretlen kassai (P. esetleg K) jelű mester 1825-ben készült darabja a hódmezővásárhelyi ref. újtemplom sima vonalú, tagolt talpú kelyhe (T. 44), mely a magyarországi ref. egyházak XIX. sz. első felének általános öblöskupájú kehelytípusát követi.

A debreceni ötvösség hanyatló periódusára utal a hódmezővásárhelyi ref. ó-templom sima, ezüst kenyérosztó tányérja (T. 50) 1836-ból, mely Kápolnási Imre műve (emlegetik 1830-tól 1860-ig)¹⁷³. Eddig csak kisigényű evőeszközeit ismerte a szakirodalom, azonban művészetének körvonalait ez a tányér sem világítja meg jobban.

A kiskundorozsmai r. k. templom aranyozott ezüst kelyhe is Debrecenben készült 1843-ban. Mesterjelzése kivehetetlen, stílusjegyei az empire hagyományok mellett a kehely formájában, főleg a rokokó kartusokkal, búzakalászokkal és szőlőfürtökkel díszített kupakosáron a barokk és rokokó elemek felelevenítését mutatja (41. T. 74). A szabadságharc körüli időből származik a szegedi ferencrendi kincstárnak gyöngyház-markolatú, öntött rocailleos veretű, aranyozott réz-díszkardja, családi címerében kígyót tartó golyával (T. 228).

A XIX. sz. második felének stílusisméltéseit, köztük a barokk utánérzését látjuk a szegedi felsővárosi minorita templom aranyozott ezüstkelyhén (T. 176), sárgaréz úrmutatóján (T. 180) és a szegedi székesegyház ezüst úrmutatóján (T. 171), mely 1877-ben készült, valószínűleg Szegeden.

A két világháború közötti időszak eklektikus egyházművészetének jellegzetes példája a szegedi fogadalmi templom aranyozott ezüstkelyhe, Kiss Ferenc ötvös 1925-ben készült munkája (T. 168).

A magyar ötvösművek bemutatása után azzal az aránylag igen kevés alkotással foglalkozunk, mely XVIII.—XIX. századi külföldi ötvösközpontokból került Csongrád megye templomaiba.

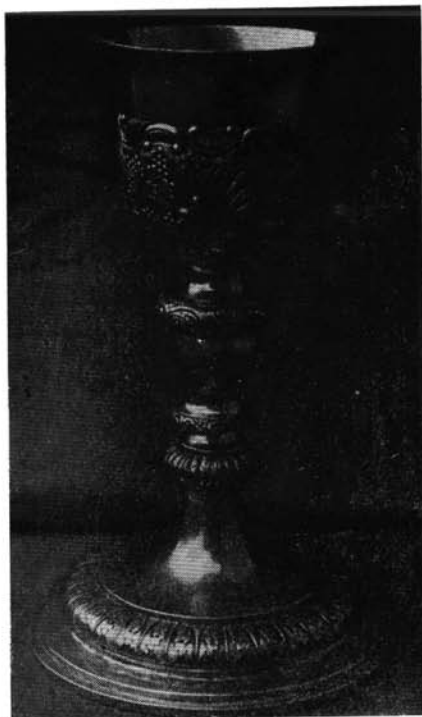
A külföldi ötvösművek között a legkiemelkedőbb, a magyar mesterek ez időben alkotott műveinél azonban semmivel sem színvonalasabb darab a szentesi felsőparti ref. templom XVIII. századi augsburgi, F. B. mesterjegyes úrasztali pohara (T. 445), amely formájában, trébelt lomb- és szalagdíszében, baldachin alatt elhelyezett kövér puttóiban a XVI. századi német kismesterek igen elterjedt metszeteire tér vissza. M. Rosenberg¹⁷⁴ két XVII. századi FB mesterjegyű augsburgi ötvöst ismer. 847. sz. alatt Franz Ignaz Bertoldot említi, (aki 1710-ben nősült, 1723-ban céhmester lett

¹⁷³ Kőszeghy E. 97.

¹⁷⁴ Rosenberg, M., Die Goldschmiede Merkeichen. Frankfurt, 1922.



40. (T. 45) Talpas kanna
ezüst
magyar, 1842.
Hódmezővásárhely, ref. újtemplom



41. (T. 74) Kehely
aranyozott ezüst
1843., Debrecen
Kiskundorozsma, r. k. temp.

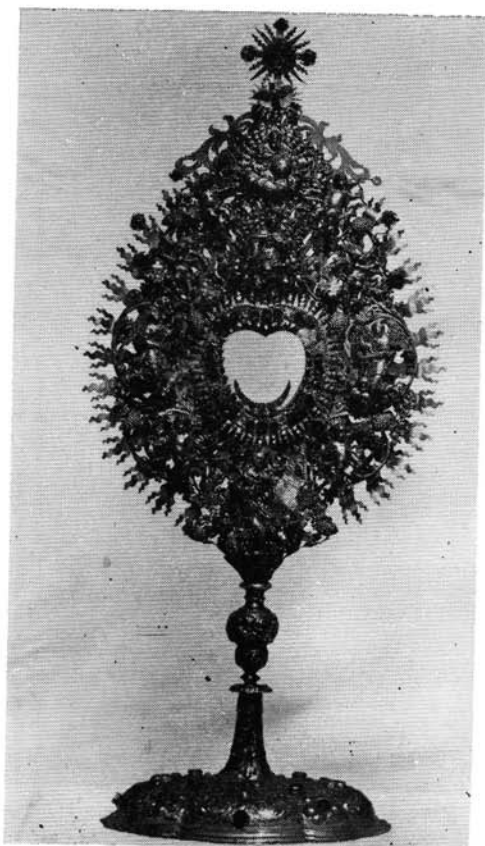
és 1762-ben halt meg); 1324. sz. alatt pedig egy F.B. monogrammos mestert. A szentesi úrvacsorapoharat e két mester egyike készíthette.

Augsburgban készült a szegedi gör. kel. templom XVIII. sz. eleji aranyozott ezüstkelyhe¹⁷⁵ talpán és kupakosarán ovális medaillonban a keresztrefeszítés eszközeivel (T. 144). IZ mesterjegye után Marc Rosenberg 1756. sz. szerint Johan Zeckel mester készítette, aki 1703-ban az augsburgi ötvöscéh látómestere, 1709-ben céhmestere volt és 1728-ban halt meg. Ugyancsak ő készítette a templom monstranciáját is (T. 141). A szegedi gör. kel. templom kelyhe és monstranciája kevéssel halála előtt készülhetett.

Augsburgi mester, M. Rosenberg 759. sz. szerint IL jelzésű monogrammista munkája¹⁷⁶ a szegedi ferences kincstár igen gazdagon trébelt díszű, XVIII. sz. eleji monstranciája (42. T. 214) és 1700 körül készült ovális tálja (43. T. 213), melyet dús gyümölcskötegek és a kinszenvedés eszközeinek trébelt ábrázolása díszítenek. M. Rosenberg i. m. I. 176 alapján ugyanennek a mesternek egy hasonló tálját említi, amelyet ugyancsak trébelt gyümölcsfesztonok és a kinszenvedés eszközeinek medaillonokban elhelyezett ábrázolása ékesítenek. Ez a tál a müncheni Kuppelmayr gyűj-

¹⁷⁵ Bálint S. 58.

¹⁷⁶ Bálint S. 59.



42. (T. 214) Monstrancia
aranyozott ezüst, drágakövekkel
IL mester, Augsburg, XVIII. sz. eleje
Szeged, Ferences Kincstár

színvonalú bécsi ötvösségét a szegedi ev. egyház 1854-ből való, WB mesterjegyű, aranyozott ezüstkelyhe (T. 151) és az Anders-műhely készítményei mutatják be. A szegedi székesegyház 1850-es aranyozott ezüst, neobarokk kelyhe (T. 169) s a szegedi ref. egyház sima úrvacsora-tányérja (T. 152) egy AK jelű bécsi mester alkotásai, a szegedi ferences kincstár túldíszített, aránytalan neobarokk kelyhe pedig egy CD mesterjegyű, ugyancsak Bécsben működött ötvös műve (T. 216). — (M. Rosenberg i. m. a fenti mesterjegyeket nem ismerteti.)

Az ön „a szegények ezüstje”, a középkortól fogva a nemesfémek pótlására szolgált, háztartási és asztali edények anyaga volt. Egyházi edények anyaga gyanánt a szegény protestáns, főleg református gyülekezetek használták a hitújítástól fogva, s az ő birtokukban maradt fenn az ónművesség legtöbb emléke Csongrád megyében is.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Az ónművesség történetével Magyarországon iparművészettörténeti kutatóink eddig kevésbé foglalkoztak, így tanulmányainkban e téren csak gyér adatokra támaszkodhattunk.

teményben található. Augsburgi, a XVIII. sz. elején működött, LK mesterjegyű mester műve a szegedi ferences kincstár esketési keresztje (44. T. 212).

Az olasz barokk nemes formáit mutatja a deszki r. k. templom öntött sárgaréz gyertyatartója a XVIII. századból (T. 15).

A múlt század közepének orosz ötvösségét képviseli emlékanyagunkban a szegedi ferences kincstár 1720-ban készült FMW mesterjegyes moszkvai ezüstmonstranciája (T. 217) és a szegedi ferencendi kincstár vésett lombdíszú, aranyozott ezüstkelyhe-maradványa (T. 218), melyet Jézus, Mária és keresztelő Szt. János vésett mellképe díszít.

A bécsi ötvösséget szegedi emlékanyagunkban feltűnően kevés, csak 10 mű képviseli, ebből is 6 darab 1850 utáni időkből származik. A három XVIII. századi alkotás átlagos színvonalon mozog. A szegedi felsővárosi templom monstrancia alakú Szt. Terézia-ereklyetartója (T. 174) 1764-ben készült, a csongrádi r. k. templom ezüst füstölője (Bécs, AS mesterjegy, T. 14) 1799-ben, a hódmezővásárhelyi r. k. templom sima barokk kelyhe — aránytalanul nagy talp jellemzi — a XVIII. sz. második feléből származik (Bécs, IC mesterjegy elmosódva, T. 22).

A XIX. század közepének hanyatló

A XIX. század közepének hanyatló

A XIX. század közepének hanyatló



43. (T. 213) Ampolnatartó tál.
ezüst
Augsburg IL mester 1700 körül
Szeged, Ferences Kincstár

Kassán 1524-től, Nagyszebenben a XVI. sz. második felétől, Kolozsváron a XVI. századtól; a XVII—XVIII. században a Felvidéken és Erdélyben több helyen, így Besztercén a XVII. sz. első felétől, Eperjesen 1661-től, Bazinban 1659-től, Brassóban a XVII. sz. első felétől, Lőcsén a XVII. sz. utolsó negyedétől, Besztercebányán a XVII. századtól, Marosvásárhelyen Trencsényben és Aradon a XVIII. századtól fogva működtek öntők. Budán a mohácsi vész előtt már kimutatható nyomuk.¹⁷⁸ Pesten a XVIII. sz. végétől kedve mutatható ki ónöntő, Szelpp Vincen-tius, aki Karlsbadból származott ide, 1783. szeptember 10-én nyert pestbudai polgárjogot;¹⁷⁹ Stadler Josephus, ugyancsak karlsbadi ónöntő pedig 1809. március 4-én nyert pest-budai polgárjogot, fiai az ónöntő mesterséget 1832—33-ban folytatták.¹⁸⁰ A hódmezővásárhelyi ref. újtemplom fedeles kupájának talpbélyege is pesti ónöntőre mutat: „Feinzinn in Pe”...

¹⁷⁸ Hintze, E., Süddeutsche Zinngiesser. Leipzig 1931.

¹⁷⁹ Illyefalvi—Pallos 308.

¹⁸⁰ Illyefalvi—Pallos 296.
Patakyné 290—292.



44. (T. 212) Esketési kereszt
ezüst
Augsburg XVIII. sz.
Szeged, Ferences Kincstár

készült zömök, fedeles kannái, elől koszorúban vésett feliratokkal, két osztógyűrűvel három részre tagolt, csonkakúpos testükkel a magyar ref. egyházak XVIII. századi kannáinak gyakrabban előforduló típusát mutatják (T. 38–41). A ref. egyházak ónedénykészletüket a XIX. sz. folyamán kiegészítették. 1808-ból származik a szentesi ref. egyház piskóta alakú kenyértálcája (T. 448), 1836-ból a XVII. századi formákra készített ónkannája (T. 454), 1841-ből (T. 455) és 1843-ból egy-egy zömök kis kupája (T. 447).

Réz és bronz emlékeket is találunk Csongrád megyei védett emlék-anyagunkban. Ezek közül egyszerű, de arányos formákkal a kiskundorozsmai r. k. templom sárgaréz gyertyatartói említhetők 1807-ből, melyek karcsú arányaikban a XVIII. századi francia stílus Bécsen átszűrt és szerényebb igényekhez alkalmazott kései változatát mutatják (T. 80). A templomi feljegyzések szerint Szabó László plébános 1807-ben Pesten készítette.¹⁸³

Az önöntők Magyarországon jórészt cseh és délnémet önt használtak fel, műveik is ilyen hatásokat mutattak. A ref. egyházak szent edényeinek javarésze délnémet formamegoldást követő kupa, melynek alakja a századok folyamán magyarossá válik, zömökebb, tagoltabb lesz. A szegedi önöntés emléke családnevekben is megőrződött, innen a Zinner, Onozó nevek.¹⁸¹ Csongrád megyei emlék-anyagunkban a legrégebbi ónedény 1713-ból való, a szentesi ref. egyház zömök kis kupája (T. 457). A szentesi ref. egyház XVII. századi, három oroslánkarmos lábbon álló, hengeres testű, kérdőjeles fülű, csőrös kiöntőjű boroskannája testén vésett koszorúban feliratokkal 1753-ban készült (45. T. 458).

Ezüstformákat követ a hódmezővásárhelyi görögkeleti templom két tripos alakú, lábbon álló, balluszeres szárú, 1727-es év számmal jelzett ón gyertyatartója (T. 68).

A makói ref. templom vésett virágdíszes kupáinak egyike 1763-ban (T. 106), másika az 1770 körüli években (T. 105), harmadik (T. 103) és negyedik példánya pedig 1774-ben (46. T. 104) készült. A két utóbbi formaadásában késői dátuma ellenére még mindig a XVII. századi kupákat követi.

A hódmezővásárhelyi görögkeleti templom 1786 körül készült ónkelyhe sima formáival az egyszerű barokk kelyheket utánozza (47. T. 66.). A hódmezővásárhelyi ref. templom 1789-ből származó, bélyegük szerint Jurame Sebestyén pesti önöntő műhelyében¹⁸²

¹⁸¹ Csongor Győző szíves közlése.

¹⁸² Patakyné 290.

¹⁸³ Patakyné 290.



45. (T. 458) Kupa
Ón
magyar, 1753.
Szentés, ref. templom



46. (T. 104) Kupa
ón
magyar, 1774.
Makó, ref. templom



47. (T. 62) Kehely
ón
magyar, 1786.
Hódmezővásárhely, gör. kel. temp.

Legkorábbi Csongrád megyei textilemlékünk az ún. Mátyás casula, amelyet Mátyás király a hagyomány szerint 1465-ben adományozott a szegedi Szt. Dömötör egyháznak.¹⁸⁴ Jelenleg a szegedi Ferences Kincstárban van (48. T 249). Szövege arannyal, az ágak mintáiban zölddel, a virágokéban késsel átszőtt, vörös atlaszalapú, gránátalma-mintás brokát.

A miseruha keresztezése és keresztje 1773-ból való, arany alátöltött laposhímzés, ezüsttel átszőtt kék alapon pillangóval és igazgyönggyel díszített kék rocailleokból álló, medaillonokba foglalt, legyező-virágrozettás motívumú. A casulakereszt alján gyönggyel szegélyezett, alátöltött korona alatt laposhímzésű jelenet: Szt. István felajánlja az országot a holdsarlón álló Máriának. Alatta aranyozott, sodrott dróthímzésű felirat: „*Auxiliatrix Szegedien, 1773*”. Ahogy a miseruha bélésén olvasható, Mátyás palástjából készült: „*IHS. Hujus casula materia substrata ex regis paludamento serenissimi Mathiae Corvini Hungarorum Amabilissimi Regis est: Quod Maiestas Sua Sacratissima terminatis in hae Basilica BMV ad Nives, Regni Comitiiis templum restaurari curavit et hanc vestem unionibus decoratum AMDG et HBV Mariae an 1465. magnifice obtulit. Cujus pia memoria sit in aevum benedicta. Dein tractu temporis ob vetustatem priscam recepit Venustatem industria MVP. Simonis Zsucha Sacristiani, et sedulitate RP Josephus Telek Diffinitoris. Anno A Verbo incarnato et wx Virgine nato 1773. Benefactores Patroni et Benefactrices aeternam recipiant mercedem et coronam in Coeli. Sum venerabilis hujus Conventus Szegediensis Ord. Min. SP. N Francisci ab anno novae Gratiae 1465.*” Mátyás király korában Magyarország a stílusirányító olasz renaissance művészeti központokkal, különösen Firenzével élénk kapcsolatban állt, nagy mennyiségű pompás aranybrokát, damaszt, bársonybrokát került hazánkba.¹⁸⁵

Mátyás király miseruha-ajándékozásáról a századok folyamán többször megemlékeztek.¹⁸⁶ 1574-ben Göröcsöni Ambrus a szegedi országgyűlésről tudósít. „*Véksoe innepbe hogy Misere méne | Mind az egész ország be ioene velle | Misse után wraknac király monda | Szent Demeternek vagon hituán ruha. | Emlékezoetre neki offeráloc | Az érdemes Szentec iob koentest adoc. | Mindiárt szép felsoe ruháját le voná, | Ayitatoságból aszt oda adá, | Hogy Mise mondo ruha szép beloelle, | Melly hatuan ezer forintot męgérne, | Ez loenne mind eltig szent Demeterben, | Az Isteni szolgáluban Szegeden.*”

1575-ben Heltai Gáspár így emlékezik róla: „*Mikoron egyszer Szegeden a gyűlésbe vala és Szent Demeter napján bement volna a nagy missére és látta volna, hogy nem igen jeles kazula avagy missemondó ruha volna a plébánoson, a nagy missén mindgyarást offendára méné, és mikoron megközülte vola Szent Demeternek oltárát, mindjárt levoná az ő felső ruháját és az oltárra offerálá azt, hogy Szent Demeternek kazulát csinálnának belőle. Becsülik vala kedig azt a ruhát hatvan ezer forintra.*”

1696-ban Esterás Pál jegyzi fel: „*Az Tisza mellett mező Szeged városában volt egy Boldog Asszony Temploma, kiben tiszteltetett egy igen régi Boldogságos Szűz képe, kihez Mátyás király oly áetatossággal viseltetett, hogy egykor ottan lévén, az maga drága köntösit ki Tíz Ezer Tallérra bölcsületetett, le vetvén, oda ajándékozá.*”

A Mátyás-casula anyaga olasz későgótikus brokát. A művészi hatása — vörös atlasz alapon arannyal, a gránátalma zölddel és késsel átszőtt — selyemszövet a XV.

¹⁸⁴ Magyarország Műemlékei. Bp. 1961. II. 276.

¹⁸⁵ Radisich J., Magyarország művészettörténeti emlékei. VIII. t. 5. kép.

¹⁸⁶ Balogh J., A művészet Mátyás király udvarában. Bp. 1966. 100.

¹⁸⁶ Balogh J. 389—390.



48. (T. 249) Casula
ún. Mátyás casula
vörös atlasz alapon aranybrokát
olasz, Velence, XV. század
hímzése magyar, 1773.
Szeged, Ferences Kincstár

század közepén készülhetett és így a hozzáfűzött hagyománynak jogossága van. A szimmetrikusan elhelyezett gránátalma-motívumot ovális kis virágokkal szegett medaillon keretezi, a medaillonokat kanyargós szárú szegfűs indák kapcsolják össze. A gránátalmamotívum csaknem azonos megoldását közli R. Reichelt: *Das Textilornament. Ein Formenschatz für die Flächengestaltung* (Berlin 1956) c. művének 27. ábráján. Az ott közölt selyemszövet készítési idejét a XV. század második felére teszi, Olaszországot jelölve meg készítési helyként. Az indák rajzában még a távolkeleti felhőszalagra is, a szegfűmotívumokban pedig a közlekeleti bársonybrokátokra emlékeztek. A keleti hatás, a színpompa is Velencére utal mint szövetünk készítési helyére. A későbarokk motívumokat mutató casulakereszt hímzése magyar műhelymunka 1773-ból. A bájos naivsággal megoldott jelenet a casulakereszt alján a Madonnával és Szt. István térdelő alakjával, a szentek életéből vett jelenetekkel díszített, XV. századi casulakeresztek késői utóda.

A hagyomány Szt. Gellértnek tulajdonítja a szegedi ferencesek másik későgót casuláját (49. T. 252).¹⁸⁷ A miseruha anyaga arannyal átszőtt firenzei brokát. Mintája a legszebb későgótikus textilminták közül való. Csipkés levelek és apró kis virágok veszik körül a nagy, ananászos kiképzésű gránátalma-motívumot. A levelek közül apró kis ananász-szerű virágok nyúlnak ki. A motívumot hétkaréjos virágindás palmetta szegi be. Az ananász levélbugája fent áttöri a palmettakeretet. A palmettákat nagy akantuszlevelek kapcsolják össze. A szövés minta rajza, mint a XV. században többnyire, szimmetrikus.

A casulakeresztet fémszálás, alátöltött laposhímzésű, négy soros, váltakozó helyzetű négyzetekből alakított keret szegélyezi. A casulakereszt szakaszosan leöltött, lazuros aranyhímzéssel készült, az alakok és az architektúra körvonalai alátöltöttek. A kereszt karjain későgót baldachin alatt az angyali üdvözlét. A kereszt szárán gótikus fülkékben elhelyezett művészi ábrázolású szentek. Legfelül fej nélkül egy püspök alakja, alatta Szt. Erzsébet,¹⁸⁸ alatta ismét egy püspök, valószínűleg Szt. Gellért alakja. Legalul a felső hiányzó szakasz későgót fülkéje látszik a felső püspök-alak hiányzó fejének süvegével. A hegedű alakú előrész középsávján vörös atlasz alapon aranyszállal hímzett, sorokban rendezett tulipán-motívumokat látunk. Az előrész keresztje valószínűleg az átalakítás évéből (1630) származik.

A casulakereszt alakos ábrázolásain az arcok egykor festéssel készültek. A hímzés olasz, közelebről meghatározva az angyalok ábrázolása, különösen az angyali üdvözlésben, szembetűnően a quattrocento Firenzéjére utal. A casulakereszt karjain ábrázolt angyali üdvözlét nagyon hasonló az esztergomi kincstár vörös bársonybrokát casulájának angyali üdvözléséhez.¹⁸⁹

A casula barokk nyersvászon bélésén lejegyzett évszázados hagyomány szerint 1465-ben került a szegedi ferencesek birtokába. Ez időpontot kissé korainak tartjuk, a miseruha szövetének és kereszthímzésének tanulmányozása után kialakult véleményünk szerint ez a casula a XV. század utolsó évtizedéből származik, s feltehetőleg a Szegedi Baratin Lukács zágrábi püspök által 1501-ben alapított kápolna felszereléséből való, amellyel kapcsolatban az oklevelek piros selyem casulát is említenek.

Többi Csongrád megyei textílemlékünk a XVIII. századból származik. A XVIII. század első felében szöhettek a szegedi ferenceseknek 1753-ban adományozott miseruhakészlet szövetét. A casula (T. 253) arannyal, sárgával, fehérrel áttört kék brokát,

¹⁸⁷ *Bálint S.* 28.

¹⁸⁸ A kopottsága miatt meg nem állapítható, de a kolostori hagyomány és a szegedi Ferencrendi zárda mőtárgyainak leltára szerint Szt. Erzsébet.

¹⁸⁹ *Csernyánszky M.*, Az esztergomi főszékesegyház kincstárának paramentumai. Bp. 1933. 37. *Genthon I.*, Magyarország műemlékei. Bp. 1957.





50. Részlet a miseruhából:
a kereszt bal karja (az Angyal)

49. (T. 252) Miseruha
ún. Szt. Gellért miseruha
arannyal átszőtt brokát
← olasz, Firenze, XV. század vége
hímzése olasz, Firenze, XV. század
Szeged, Ferences Kincstár



51. Részlet a miseruhából:
a kereszt jobb karja (Mária)

nagy, stilizált, páfrányszerű levelekkel és bogáncsvirágokkal, mely utóbbiakból jobbra—balra fürtös virágzat hajlik ki. A nagyvonalú gazdag minta és a kápráztató színezés selymünk készítési helyét Franciaországba valószínűsíti.

A XVI. században véget ér az olaszok vezető szerepe az európai selyemszövésben, helyüket a franciák veszik át. A franciák a selyemszövést a pápákkal Avignonba költözött lucai szövőktől tanulták. A XVI. században azonban sok olasz szövő telepedett le Franciaország több városában is. A selyemszövő városok közül Lyon emelkedett a legnagyobb hírnévre, XIV. Lajos korában már vezet az európai selyemszövésben. A textil művészetében felül nem múlt színskálája különösen a kék, lila és lazacszín árnyalataiban, raffináltan finom színharmóniái és a Lajosok udvari művészei által tervezett mintái a lyoni selyemszöveteket az újkor legszebb textiliáivá avatják. A szegedi casula (52. T. 253) sávját (colonnáját) bordó bársony alapon két szegfűt hajtó, domború aranyhímzésű inda díszíti, a kereszt tetején olajfestésű applikált, keresztrefeszített Jézussal, kehelytartó angyallal, felette aranyhímzésű INRI felirat. A szegfűből jobbra—balra egy-egy kis tulipán nyúlik ki. A templomi feljegyzések szerint ezt a miseruhát Ladányi József és neje, Egressy Erzsébet adományozta 1753-ban. A casulasáv indadíszítménye a kor magyar világi hímzéseinek, az úrihímzésnek motívumaival rokon, hivatásos magyar hímzők, az ún. hímvarrók munkája. A hímzőszál aranyozott ezüst, a török eredetű skófiúm, amelyet hivatásos skófiúm-húzókon kívül (mint pl. Rákóczi Ferenc udvarában) ötvösök is készítettek.¹⁹⁰ A casula szegélydíszje és keresztzegélyei is ily hímzésűek, kis félkörökbe elhelyezett, szegfűs-féltöltés mintával. A casula hímzése 1753-ban készült.

A kiszombori casula 1730—40 körül készülhetett (53—54. T. 93). Hátrésze három sávra osztott, két szélsávja azonos mintájú: fehér atlasz alapon függőleges csíkban haladó, szalagsokorból kiinduló, színes selyemmel brossírozott búzakalász, szőlő, tulipán és rózsaszál. A kecsesen hajló inda a rokokó átmenetének vonalvezetését mutatja, 1760 körül készülhetett. A középső betétsáv arannyal átszőtt, színes selyemmel brossírozott, páfrányleveleket hajtó krizantém-csokros mintájú ezüstbrokát. — Csongrád megyei francia miseruháinkat számba véve legszebb mintájú a kiszombori casula hegedű-alakú előrésze. Anyaga arannyal és színes selyemmel brossírozott fehér atlasz. Gazdag mintáján a teljes regence díszítménykincs felvonul: szimmetrikusan elhelyezett rácsos mezők, kagylódíszek, bőségszaru, legyező és kagyló-idomú medaillonok. A brossírozott rózsacsokrokban a szövő a tűfestéssel kelt versenyre.

A XVIII. század közepéről származó francia brokátok képviselője a csanyteleki templom fehér selyematlasz alapú miseruhakészlete (55. T. 6), melynek mintája kisebb, szórt levelek között színes selyemmel brossírozott, nagy, nyílt-szirmú, rózsás; és a kiszombori r. k. templom lazac-színű atlasz alapon színes selyemmel brossírozott, arannyal, ezüsttel átszőtt miseruhakészlete (56. T. 94) nagy arany levelek között piros rózsas- és lila margaréta-mintás indával.

A tápéi miseruha (57. T. 464) szélsávjai a XVIII. sz. 60-as éveiben készültek valószínűleg Franciaországban, fehér atlasz alapon színes selyemmel brossírozott aranybrokátból. Mintáját színes, szórt, kisebb bogáncsvirág-csokrok adják, közöttük arany hullámvonalak. Középsávja a XVIII. sz. végén készült. Színes, sorokba rendezett, 6,5 cm átmérőjű rózsacsokros, kissé merev mintájú aranybrokát.

A nagymintás német brokátok csoportjába tartozik emlékanyagunkban a szentesi r. k. templom arannyal átszőtt, színes selyemmel brossírozott, zöld atlasz kehely-

¹⁹⁰ Palotay G., Ozmán török elemek a magyar hímzésben. Bp. 1940. 138.



52. (T. 253) Casula: brokát, magyar úríhímezésű középsávval; francia, 1753. Szeged, Ferences Kincstár



53. (T. 93) Casula (hátrésze)
arannyal és színes selyemmel átszőtt fehér atlasz
francia, 1730—40 körül
 Kiszombor, róm. kat. templom



54. (T. 93) A fehér atlasz casula előrésze

55. (T. 6) Casula
színes selyembrokát fehér atlasz alapon
francia, XVIII. század kezdete
 Csanytelek, róm. kat. templom





56. (T. 94) Casula részlet
lazacszínű atlasz alapon, arannyal, ezüsttel,
színes selyemmel átszőtt brokát
francia, XVIII. század közepe
Kiszombor, róm. kat. templom

tartója (T.429), amelyet finom, nagy barokk levelek és rácsos mezők között rózsza, pompás nőszirm, és szőlőlevél ékesít. A XVIII. sz. közepéről való.

Ugyancsak a nagymintás német, XVIII. sz. közepi brokátok más változatát mutatja be a csanyteleki templom lazac alapú, színes selyemmel broszírozott, aranybrokát pluvialeja nagy barokk levelek között lila tulipánnal és piros rózsával (58. T. 9) — valamint a szőregi r. k. templom fehér atlasz alapú, arannyal átszőtt, színes selyemmel broszírozott két dalmatikája (T. 462) barokk levéldísz és rácszat között félkörben elhelyezett rózsafüzérrel.

A német brokátok nagyvonalú, ünnepélyes mintáit látjuk a szentesi r. k. templom XVIII. század első feléből való, arannyal átszőtt zöld atlasz alapú miseruhájának (T. 428) két szélsávján is. Kissé nehézkes, arany barokk levél- és rácsdísz között színes selyemmel broszírozott pompás nőszirmok hajladoznak.

A szőregi r. k. templom két casulája (T. 460, T. 461) XVIII. századi lazac színű olasz felselyem damasztból készült barokk szalagdísz között akantusz-indákkal beszőve. Az egyik miseruha (T. 460) háta egy



57. (T. 464) Casula
fehér alapon színes selyemmel átszőtt
aranybrokát francia, 1760 körül
Tápé, róm. kat. templom



58. (T. 9) Pluviale részlet
lazac alapú aranybrokát
német, XVIII. század
Csanytelek, róm. kat. templom

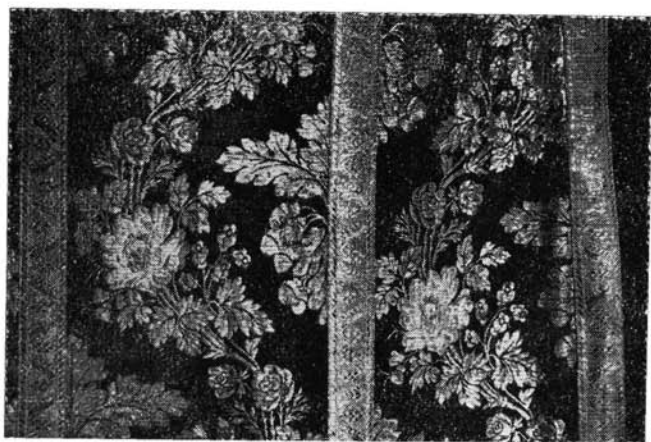
teljes mintát (rapportot) ad, tehát a minta igen nagy méretű, egyméteres hosszúságú.

A csanádi r. k. templom XVIII. századi levél- és szalag-mintájú, kék atlasz alapú miseruhájának (T. 2) szövete is olasznak tartható.

A kiszombori r. k. templom arannyal, ezüsttel átszőtt zöld selyembrokát miseruhakészlete (59. T. 91) a XVIII. század második feléből származik. Nagyrózsás, függélyes, hullámos vonalú inda díszíti. A szövete Olaszországban készült. Hasonló mintájú olasz brokátot őriz az Iparművészeti Múzeum textilgyűjteménye is.

A kiszombori r. k. templom ibolyaszínű selyemripsz alapon arannyal, ezüsttel átszőtt, színes selyemmel brossírozott, sorokba rendezett, margaréta-csokrokkal díszített, igen ünnepélyes hatású miseruhakészlete (60. T. 92) szintén a XVIII. sz. második felében készülhetett. Olasz brokát. Középsávja arannyal átszőtt selyemripsz, brossírozott selyem, színes, sorokba rendezett, apró margaréta-csokrokkal. Iparművészetünk kiváló kutatójának, Csányi Károlynak véleménye szerint oroszországi munka.

Az osztrák selyemszövés hazai képviselőjének tekinthető a szőregi r. k. templom



59. (T. 91) Casula részlet
arannyal, ezüsttel átszőtt zöld selyembrokát
olasz, XVIII. század második fele
Kiszombor, róm. kat. templom



60. (T. 92) Casula
ibolyaszínű selyemripsz alapon, arannyal,
ezüsstel, színes selyemmel átszőtt brokát
olasz, XVIII. század második fele
Kiszombor, róm. kat. templom



61. (T. 18) Casula
aranyhímzésű
osztrák, Mária Terézia kor
Deszk, róm. kat. templom

ultramarinkék atlasz miseruhakészlete (T. 459), melynek anyaga sorokba rendezett arany szőlőleveles, arany és ezüst búzakalászos, piros rózsamintájú brokát a XVIII. sz. közepéről (T. 459).

Osztrák vagy német a szegedi minoriták 1834-ből származó, zöld damaszt miseruhájának (T. 178) szövete, amelyet kerek medaillonba foglalt, körbe-komponált, egymással szembenálló griff alakok díszítenek.

Bécsből 1882-ből származik a sándorfalvi Pallavicini- miseruhakészlet (T. 129). Anyaga bordó, stilizált akantuszlevélmintás, neorenaissance selyemdamaszt. Középsávja színes gyapjú fonállal, keresztöltéses technikával hímzett, neogót palmettákban búzakalászt és négyszirmú piros virágot ábrázol, a legalsó palmettában a donátor, a Pallavicini-család hímzett címerével. (A Pallavicini-őrgrofok Sándorfalva kegyurai voltak.)

Hímzett díszű Csongrád megyei textilemlékeink közül az európai barokk általános stílusformáit követi a szegedi ferences kincstár sárga taft alapon színes selyem túfestéssel és szakaszosan leöltött ezüsthímzéssel készített antependiuma (T. 278). Mintája barokk kartusban paeoniás (bazarózsás) és rózsás indákat tüntet fel. Mária Terézia korában készült.

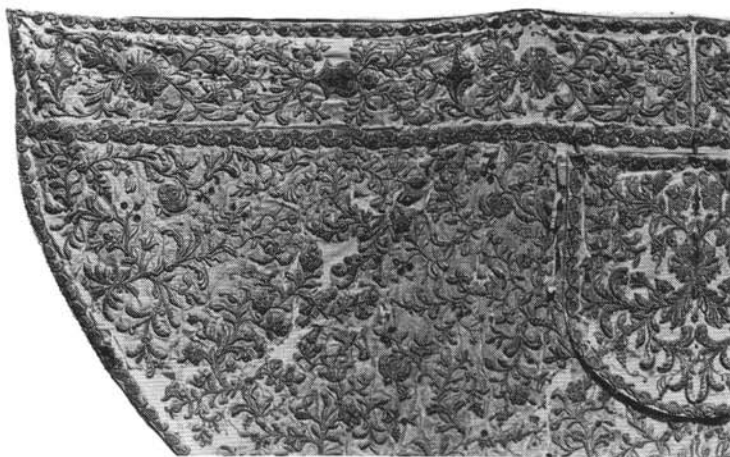
Valószínűleg osztrák eredetű a deszki r. k. templom barokk ízlésű, előkelő szépségű, piros atlasz alapon arany fémfonállal hímzett casulája is (61. T. 18). A casula egész hátrésze egyetlen nagyvonalú, tiszta és jól áttekinthető minta: szimmetrikus elhelyezésű szalagdísz között finom, könnyed levéldísz, stilizált virágokkal, a közép-



62. (T. 256) Casula,
aranyhímzésű selyem moiré
osztrák, Mária Terézia kora
Szeged, Ferences Kincstár



63. (T. 276) Pluviale
aranyhímzésű
osztrák, Mária Terézia kor
Szegec, Ferences Kincstár



64. (T. 276) Részlet
a pluvialéből

sávban legyezős díszű, rácsos rokokó stílusra emlékeztető medaillonnal, amelyből stilizált virágdísz nő ki. A kompozíció művész kezére valló, a technikai kivitel is kiváló; a deszki casula Csongrád megyei textil emlékeink egyik legszebb darabja. Mária Terézia korában készült.

Mária Terézia Magyarország több templomának gazdagon díszített egyházi öltözeteket adott. Ezek közé tartozott a jászói premonstreieknek 1780-ban adományozott miseruha-készlete, amely jelenleg a szegedi ferences kincstár tulajdonában van. A pezsgőszínű selyem-moiré alapú miseruhakészletet (18 db, T. 256—271—276—277) pazar, alátöltött fémszálás, barokk aranyhímzés díszíti, helyenként aranypillangókkal (Paillette d'or). Súlyos, gránátgyümölcsös, stilizált leveles, szimmetrikus indák hálózák be az alapot, oly sűrűn, hogy az alapszövet alig látható. A kompozíció zsúfolt, jóformán áttekinthetetlen, a gallyak szövedékében, a sok csillogásban, pompás fény-árnyék hatásban elkápráztat a szem (62. T. 256, 63., 64. T. 276).

A szentesi r. k. templom fekete damaszt gyászcasulájának (65. T. 434) gyöngyöltéses barokk díszje ugyanezt a szemkápráztató zsúfoltságot mutatja. A középsáv alján, a grófi címerpajzs alatt hímzett évszám szerint a casula 1763-ban készült. Középsávja fehér damaszt, ezen helyezkednek el a rendkívül gazdag rácsos mezők; stilizált levél között, barokk kartusban naturalisztikus megfogalmazású rózsák. Rajza rendkívül finom, gazdagon részletezett, ám minden pompája mellett is a minta áttekinthető. A fehér selyemfonalas hímzést magyar műhímző kiváló alkotásának tartjuk.

A XIX. sz. második felének népies felfogású Krisztus kínszenvedése jelvényeinek hímzett ábrázolása díszíti a földéaki r. k. templom neoromán lila félselyem-damaszt casuláját (T. 21). A miseruha hátrészét betölti az okkeres színű gyapjúfonállal, lapos öltéssel készített minta: a kereszt, rajta Veronika kendője, a kereszt tövében létra, lándzsa, szivacs, harapófógo, kalapács, kanna, töviskoszorú. A hegedű alakú előrészen iganilyen technikával: tálcán elhelyezett három kocka, kanna, ostor, kard. A színezés fáradt, szürkés-drappos.

A görögkeleti egyházak számára XVIII. századi hímzések közül említést érdemel a szegedi gör. kel. szerb templom cikklámenszínű selyemripsz alapú, túfestéses, görög-kereszt alakú kehelytakarója (T. 147), továbbá fehér atlasz alapon aranydróthímzéssel díszes kehelytakarója (T. 146), valamint a hódmezővásárhelyi gör. kel. templom kerek kehelytakarója (66. T. 57), mely a XVIII. században bordó bársonyból készült s táblásan leöltött arany skófumos tulipánnal és levelekkel van díszítve. Ezeket a hímzéseket hazai készítményeknek kell tekinteni, sőt az utóbbinál a magyar úrihímzés hatása első pillantásra is felismerhető.

A szegedi ferences kincstár két bordó selyemdamaszt kehelytakarója alátöltött skófumos aranyhímzésében a magyar úrihímzés jól áttekinthető mintavilágát idézi (67. T. 251). Négy sarkán egy-egy ágból kinövő két tulipánt — két jácintot — egy palmettát hajtó virágtő, az oldalak közepén szívidomból kinövő, két tulipánt és egy szív-virágot hajtó tő. Az alsó sarokban elhelyezett virágtövek között két angyal kelyhet fog közre, alatta. „1751. CS.”, az angyalok felett, hímzett koszorúban Jézus-monogram.

Az úrihímzés, amelynek gyökerei még a XVI. századba nyúlnak vissza, a török hódoltság alatt virágozhatott az Alföldön is. Előkelő nagyasszonyaink hímzéstudományáról írott források és fennmaradt emlékek sora ad hírt. A makói, hódmezővásárhelyi és szentesi ref. egyházak birtokában levő úrasztali kendők a magyar úrihímzés elterjedt műgyakorlatára mutatnak a Tiszántúlon. Főúri családjaink fehérneműiket, asztal- és ágyneműjüket gazdagon hímezték. Ez a szokás bizonyos mértékig egész Európában divott, amint azt a képzőművészeti források, a freskók, tábla-



65. (T. 434) Gyászcasula
magyar, 1763.
Szentés, róm. kat. templom



66. (T. 57) Kehelytakaró
aranyhímzésű
XVIII. század vége
Hódmezővásárhely, gör. kel. templom



67. (T. 251) Kehelytakaró
az ún. „Mátyás casula” aranyhímzésű
kehelytakarója 1751.
Szeged, Ferences Kincstár

amelyhez a leggyakrabban egy szín társul, a bíborvörös vagy a zöld. A több színnel vagy több árnyalattal készült hímzések száma nem nagy, de itt sincs több egy vagy két tiszta színnél. Leginkább a csupa arany vagy csupa ezüstszálas hímzés fordul elő igen sok finom lötésváltozattal. Az alap fehér, leginkább az ún. *patyolat*. A *skófiom* az aranyból vagy ezüsből kalapált fémdrótot jelenti, de használják a megjelölést a fémmel ötvözött fonálra is. A források a varrás, az öltés módjára is kiterjednek, de ma már nem ismerjük a „magyar, olasz, spanyol, lengyel, török és kazul (perzsa) öltések” jelentését.¹⁹²

A hímzés a férfi és női ingeket és más alsó ruhákat a lepedők, párnák, abroszok, futók és különféle kendők (zseb- és asztalkendők, tányérfogó, ételfogó, cipótakaró keszkenő) széleit, többször a közepét is díszítette. Olasz források főként fehérműről, lepedőről és párnáról beszélnek.¹⁹³

A mi gyűjteményeink ez utóbbiakból őrzik a legtöbb emléket, de igen sok a kendő, főleg az úrasztalterítő. A testi fehérmű a leltárok és a képzőművészeti ábrázolások szerint nagy szerepet játszott, de a használatban természetesen ez volt leginkább kitéve a pusztulásnak. Az úrasztali terítők a reformátusok lakta területeken maradtak fenn legnagyobb számban. Díszítésük azonos a világi rendeltetésű terítők díszével, egyházi használatuk sokszor másodlagos, mint pl. a győri ref. egyház török jégkendőül szolgált úrasztalterítőjéé.¹⁹⁴

¹⁹¹ L. a 190. jegyzet.

¹⁹² Csermelyi S., Magyar hímzések kiállításának leíró lajstroma. Bp. 1918. 26.

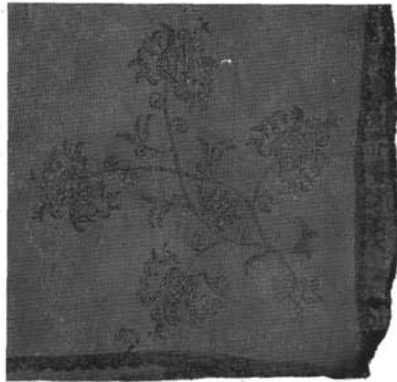
¹⁹³ Csermelyi S. 27.

¹⁹⁴ Csermelyi S. 27.

képek, szobrok, grafikai ábrázolások, ornamentális mintakönyvek és egykorú írott források tanúsítják. Olaszországban nagyon kedvelt volt.¹⁹¹ Elterjedtsége és időtartama azonban az egyes országokban különbözött egymástól. Nálunk ez a divat igen sokáig élt, egyrészt a történelmi-társadalmi viszonyok alakulása, másrészt azonban közkedveltsége miatt és a sorscsapások ellenére is szinte páratlan gazdagságban maradtak ránk emlékei nemcsak közgyűjteményeinkben, de a legeldugottabb református egyházakban is.

Ezeket a hímzéseket főúri udvarházainkban a nagyasszonyok maguk készítették. Házuk népének asszonytagjaival, néha török hímzőnőkkel, ún. „bujákkal” együtt, mint írott forrásaink megörökítették. E hímzések díszítő elemei a 17. század óta szinte kizárólag virágok. A török és renaissance alapformát erős ornamentális fantáziával és önálló ízléssel alakították. Színezésük arany, ezüst,

68. (T. 109) Úrasztalterítő
Magyar úrihímzés 1757.
Makó, ref. templom



Ha a kendőkön dedikáció és vallásos ikonográfiából származó jelvény van (ez igen gyakori): rendeltetésük egyértelmű, ha ezek hiányzanak, felhasználásuk másodlagos lehet.

A Csongrád megyei úrihímzések a hímzés városi polgárság körében való elterjedtségének és közkedveltségének bizonyítékai. A Csongrád megyei úrihímzések emlékei díszítményei mint az úrihímzés díszítményei általában, növényi elemeket tartalmaznak; az olasz eredetű gránátalma gránátvirággá alakított motívumát, a török eredetű tulipánt, jácintot és miribótát. A kompozíció szerkezete egyszerű, jól átgondolt, a széprajzú indák vonalvezetése könnyed, lendületes. Csak a legtrikább esetben származhattak mintakönyvekből; az úrihímzések mintái, mintadarabok jártak kézről kézre, amint a kor levelesgyűjteményei és hagyatéki leltárai tanúsítják. Egy 1607-es hagyatéki leltár szerint: „... hat varrott példa. Egy darab patyolat. Kendő keszkendőben való hím egy bokor.”¹⁹⁵

A virágok síkjellegűek. A motívumokat arany skófiummal hímezték fürgé női kezek a fehér vászonra vagy a török eredetű patyolatra. A terítőt leginkább arany-szálból vert csipke szegélyezi.

Csongrád megyei emlékanyagunk a XVIII. sz. második feléből származik. A legkorábbi a makói ref. egyház 1757-ből való fehér lenvászon úrasztalterítője (68. T. 109). Négy sarkában szakaszosan leöltött, laposöltéses technikájú, gránátvirágból kinövő, egymást metsző két száron két-két tulipánt hajtó tő, a terítő oldalainak közepén egy-egy tulipán. A terítő közepének aranyhímzésű felirata szerint: „Kulin Demeter, Joó Sámuel és Csiszár János uraimék a makói szent eklésiához csináltatták 1757-ben.”

Mintája a Palotai Gertrúd¹⁹⁶ által ismertetett monostorpályi ref. templom 1792-ből származó úrasztalkendője aranyhímzésű sarokdíszítményének több, mint három évtizeddel korábbi megfogalmazása, de annál kevésbé tömört, kevésbé barokkos.

A hódmezővásárhelyi ref. újtemplom fehér patyolat úrasztali kendőjének négy sarkában három tulipánt hajtó egyszerűbb törökös virágtő látható. A terítő hímzett aranybetűs felirata szerint 1759-ben készült, Csorba Mihályné, Tóth Kata műve (T. 34).

Ugyancsak a hódmezővásárhelyi ref. újtemplom tulajdonában van két másik XVIII. század közepi úrasztali kendő, az egyik fehér patyolat négy sarkában öt

¹⁹⁵ Csermelyi S. 28.

¹⁹⁶ Palotay G. 24.

tulipánt-hajtó indával (69. T. 35), a másik fehér vászon négy sarkában három szív-
virágot hajtó, törökös felfogásban arannyal hímzett, hajlott virágtővel (70. T. 36),
az oldalak közepén egy-egy tulipánnal.

A makói úrasztalterítő mintáját követi négy tulipánt hajtó, törökös virágtővel
a hódmezővásárhelyi ref. újtemplom 1797-ből származó, fehér taft úrasztali kendője,
amelyet Asztalos Mihály hitestársa, Varga Kata készített (71. T. 33). Ez a típus
lehetett a tiszántúli úríhímzések legkedveltebb motívuma, mert Békés megye területén
1954-ben végzett helyszíni kutatásaink szerint a ref. templomok emlékanyagában
többször előfordul. A hódmezővásárhelyi terítő sarokmintájában az egymást keresz-
tező szárok között térkitöltő elemként a virág helyett pontsor szerepel, s ugyancsak
pontsor képezi a virágok belső szíromlevelének térkitöltését is. Az úríhímzések késői
példája a hódmezővásárhelyi susáni ref. templom 1805-ben Tühegyi Judit által készí-
tett, négy sarkában egy-egy gránátvirágos közepű, körbe hajló, aranyhímzéses indát
ábrázoló úrasztali kendője (T. 56).

A szentesi ref. templom fehér vászon úrasztalterítőjén levő arany fém-
szálás, laposöltésű mintájának naturalisztikus felfogású, rózsás-leveles indáját már
a biedermeier polgári hímzés ihlette. A terítőt id. Miketz Mihály hitvese, Csuts
Ilona készítette 1819-ben (T. 452).

Az úríhímzés szerkezeti megoldásával, de már a beidermeier stílusfelfogásával
készült a hódmezővásárhelyi susáni ref. templom fehér vászon úrasztalkendője, négy
sarkában színes selyemhímzésű búzakalással és szalaggal átkötött rózsacsokorral.
Aranybetűs felirata szerint a „becsületes takácscéh készítette 1823-ban. Varrta
Országh Zsuzsa.” (T. 55).

A biedermeier selyemhímzés pompásabb változata a hódmezővásárhelyi refor-
mátus ótemplom kék selyemtaft úrasztalterítője, amelynek két sarkába szalaggal
átkötött, rózsás tulipános szegfűcsokrot, két sarkában aranykehelyből kihajló szőlő-
indás-tulipános csokrot, a terítő közepére pedig rózsás-tulipános koszorút hímzett
napkoronggal 1823-ban Országh Zsuzsa (72. T. 37).

Színes, árnyalt magyar zsenília-hímzés díszíti rózsza, ibolya és nefelejcs szálak-
kal a csanyteleki templom XIX. sz. eleji stóláját (T. 7).

1855-ben készült a szegedi ref. templom lyukacsos fehér-hímzésű, fehér vászon
úrasztalterítője, közepén kis koszorúban a donátor hímzett nevével és az adományozás
évszámával. „Gombás József 1855”. A terítő a kedvelt beidermeier fehérhímzések
késői példája (T. 155).

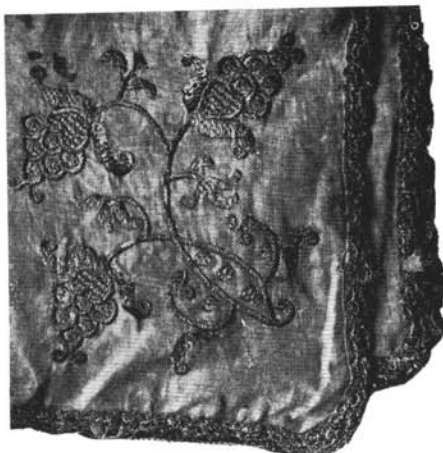
A szegedi ref. egyház tulajdonában egy fehér vászon úrasztalterítő is található,
melyet a Felvidékről, a Szepességből hoztak Tiszántúlra. A két végén zsubrikolt
betéttel díszített lepedő, betétjében az úrhímzés tulipán-indájának elnépiesedett alakjá-
val, két oldalán egykor színes mesterkével, a lepedő szélén 17 cm-es fehér lenfonálból
vert, hétkaréjos levélmintájú csipkével a XVIII. sz. végén vagy a XIX. sz. elején ké-
szült magyar munka (T. 156).

A vert csipke eredete a szövet szélének rojtozás- és bogozással történő elhatárolás-
ásával kezdődött. A technika már az ókorban ismeretes volt, de fejlődésének nagy
lendületet a paszományosok adtak a középkor végén. A csipkeverés Olaszországban
és Flandriában körülbelül egyidőben virágzott fel.

A magyarországi csipkeverésről a legrégebbi adat 1560-ból maradt ránk a sel-
mecbányai [*Banska Stiavnica*] levéltárban, mely a város felnőtt leányainak megtiltja
a csipkeverést, mert könnyű kereset lévén könnyelműségre vezet. Ez az adat arra
vall, hogy Felső-Magyarországon a bányavárosokban a csipkeverés technikája való-
színűleg közvetlenül Olaszországból, Velencéből kapott impulzusok alapján honoso-
dott meg, előbb, mint Németországban. A Szepességben és Gömörben a vertcsipke-



69. (T. 35) Úrasztalterítő
Magyar úrihímzés 1759.
Hódmezővásárhely, ref. újtemplom



70. (T. 36) Úrasztalterítő
Magyar úrihímzés
XVIII. század közepe
Hódmezővásárhely, ref. újtemplom



71. (T. 33) Úrasztalterítő
Magyar úrihímzés, 1797.
Hódmezővásárhely, ref. újtemplom



72. (T. 37) Úrasztalterítő
kék taft, színes selyemhímzéssel, 1823.
Hódmezővásárhely, ref. ótemplom

készítés századokon át virágzott háziiparként. Korabinszky 1786-ban megjelent földrajzi lexikonjában írja, hogy a paszományosok, akik Eperjesen [*Presov*], Bártfán [*Bardejov*] és Kiszsebenben [*Sabinov*] laktak, jó sok esztendő előtt jelentős keresetet juttattak a polgárleányoknak. Csipkét verettek velük. Az Eperjessel szomszédos Tótsoóvárott [*Solivar*] és Sóbányán [*Solivar*, egykor *Solna Bana*] még 1784-ben is oly szép csipkét vertek, hogy az Orvosok és Természetvizsgálók Kassa — eperjesi vándorgyűlése alkalmából rendezett kiállításon valósággal elragadták az ország minden tájáról összegyűlt részvevőket.¹⁹⁷ A XIX. század vége felé azonban e híres csipkeverési technika le hanyatlott.

Ez a magyar polgári ízlést tükröző csipkefajta—Csernyánszky Mária szerint— a helyi szükségleteknek és ízlésnek felelt meg s később eltávolodott a csipke általános fejlődésétől. Többnyire virágos ornamentikája a magyar műhímzés motívumainak áttétele a vert csipke technikájára.¹⁹⁸ Vert csipke emlékünknem sok maradt fenn, de ezek általában az úrihímzésű textilek értékes kiegészítői, és velük együtt a XVII. és XVIII. századi magyar virág-ornamentika megtestesítői.

Az egyházi zászlók most kerültek a kutatás előterébe, méltatásukra ezért bővebben nem térhetünk ki, csupán a szegedi ferences kincstárban levő legjelesebb darabokat mutatjuk be (73—76. T. 281—284).

A textilművesség körébe tartozik a szegedi Móra Ferenc Múzeum jeles szegedi céhzászló gyűjteménye is, mely külön méltatást érdemel.¹⁹⁹ A céhek szabályzataik értelmében gondosan ápolták a vallásos hagyományokat. Az igen szigorúan vett úrnapi misén és körmeneten az egész céhnek zászló alatt kellett megjelenie.

Egy 1724-es szegedi céhszabályzat szerint az úrnapi körmenet rendje a következő volt: „a céhek előtt egynehány pár kis diákocskák saját zászlójukkal mentek. Az bötsületes céhek közül pedig, akinek zászlójuk még nem volt, előrementek, utánuk zászlós céhek közül: először a gombkötők, azután a szabók noha protestatióval, szűcsök, csizmadiák, és legutóbb a mészárosok, kik után oskolabeli diákok.”²⁰⁰

Ezek a céhzászlók a XVIII. század végétől kezdve maradtak ránk. Különböző színű osztrák félselyemdamasztból, ritkábban brokátból készültek, fecskefarkos vagy téglalap alakban. Közepüket mindkét oldalon olajfestésű kép: a céh védszentjének jelvényeinek ábrázolása díszítette.

A Móra Ferenc Múzeum gazdag céhzászló-gyűjteményéből (összesen 54 db, Ht. 67.15.1.—67.69.1. Itsz.) a következőket tartjuk említésre méltónak:

1797-ben készült a szegedi lakatosok, órásook, puskaművesek fehér félselyem damaszt céhzászlója, egyik oldalán olajfestésű Madonnával és a céh jelvényeivel, az ország és város címerével, a másik oldalán céhjelvények és Szent Péter a mennyország kulcsával. Az asztalosok Szt. József védszentet ábrázoló zászlója 1829-ben,

¹⁹⁷ Az Iparművészet Könyve. (Szerk. Ráth Gy.) Bp. 575.

¹⁹⁸ Csernyánszky, M., The art of lacemaking in Hungary. Bp. 1952. 57—58.

¹⁹⁹ A szegedi Móra Ferenc Múzeum iparművészeti gyűjteményének részletes, több síkú feldolgozása sztfeszítené e tanulmány kereteit, ezért itt csupán említést teszünk róla ugyanúgy, mint a megye legjelentősebb iparművészeti magángyűjteményére, az Eder-gyűjteményre vonatkozóan.

²⁰⁰ *Hilf* L. 42.

73. (T. 281) Templomi zászló

74. (T. 282) Részlet templomi zászlóból

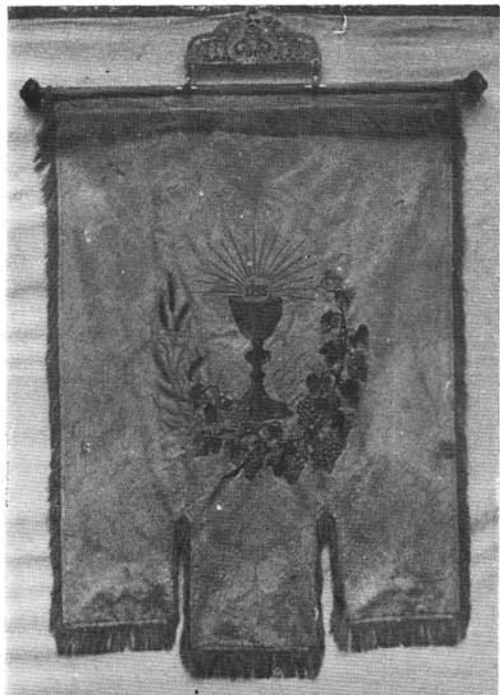
Patróna Hungariae olajfestésű képével.

Fehér selyemdamaszt XIX. sz. II. fele, Szeged

Szegedi Ferences Kincstár

75. (T. 283) Templomi zászló

76. (T. 284) Templomi zászló



73



74



75



76

a bognárok Szt. Katalin - zászlója 1838-ban, a cipészek Erhard püspököt, két angyalt, Szt. Istvánt és a Szt. Háromságot ábrázoló céhzászlója 1836-ban készült. A gazdag csizmadia céh negyedik céhzászlója 1859-ből, a fazekasok Szt. Flórián-céhzászlója 1827-ből, a gombkötők céhzászlója 1724-ből, a kalaposoké 1817-ből Mária Immaculatával, késeseké 1840-ből Szt. Katalinnal, a kovácsoké 1852-ből a Szt. Háromsággal és lópatkókkal, a kötélverőké 1853-ből Szűz Máriával, a kádároké 1854-ből Szt. Urbánnal, a magyar szabóké 1862-ből Szt. Annával, a magyar szűcsöké 1811-ből Szt. Bertalannal, a mészárosoké 1857-ből Szt. Lászlóval, a szíjgyártóké sárkányölő Szt. Györggyel 1810-ből, a szűrszabóké 1847-ből, a takácsoké 1822-ből Szt. Szeverin püspökkel, a timároké Szt. Lőrincsel 1830-ból származik.

A makói Éder Győző-gyűjtemény textíliák szempontjából Csongrád megye kiemelkedő magángyűjteménye. Hazánkban igen ritka, múlt századi török hímzésgyűjteményt őriz. A téglalap alakú fehér patyolatkendők, a pesgírek szakaszosan leöltött, színes selyemszálas, laposöltéses technikával készült díszítményei az elnépiesedés arany és jellegét mutatják. Motívumaikban igen gyakori a ciprusfa, csúcsán oldalnézetben ábrázolt madáralakkal, kis épületekkel. A díszítmény teljesen geometrikus rajzolatú. E hímzések korábbi változatai hatottak közvetlenül hódoltsági székely népi hímzéseink motívum-alakulására, mert ott a ciprusfa a magyar díszítménykincsbe beleolvadva többször előfordul. A Néprajzi Múzeum Ecelről, Kézdiszentlélekről, Csikszentgyörgyről begyűjtött múlt századi anyagában ezeket a mintákat is megtaláljuk.²⁰¹

Éder Győző gyűjteményében a szepességi magyar vertcsipke néhány szép példányát is láthatjuk. A motívumok rajza már nem tartja meg a szilárd kompozíciót, túlburjánzó gazdagsággal áttöri a tisztán áttekinthető későrenaissance keretmotívumot. Az elnépiesedés kezdeti szakaszában, a XVIII. sz. második felében készültek.

A szőnyegszövés emlékeit két közel-keleti gyapjúszőnyeg képviseli emlékanyagunkban. Mindkettő a szegedi püspöki palota tulajdona. Az egyik (*T. 165*) bordó alapon fekete-sötétkék, kevés nyersszínnel élénkített ún. Hasli Bochara szőnyeg a XIX. századból. Három keretsávjában két egymásba kapaszkodó kampósor, élére állított négyzet- és rács-sor, tükrében pedig villa alakú mintacsíkok ékesítik. — A másik (*T. 166*) a XVIII. században készült ún. Kula-szőnyeg. Ez az imaszőnyeg fekete—nyersszínű—zöld—sötétkék színezésű, melynek kilenc, geometrikus virágokkal kitöltött sávval keretezett tükrében három, stilizált tulipánokat hajtó virágtő látható lépcsős imafülkében.

A modern magyar textilművészetet képviseli a Csongrád megyében (a makói Szabadság téri r. kat. templomban, ill. a szegedi ferences kincstárban) található két batik falikép, melyek a modern egyházművészet megújulásának első hírnökei közé tartoznak. Mindkét művet Jámborné Balogh Tünde alkotta. Hasonlók sem a hazai sem a külföldi egyházművészeti alkotások között nem ismeretesek. Maga a textiltalíképek sok és változatos technikát egybefogó műfaja a felszabadulást követő években teljesedett ki hazánkban és Európa más országaiban is.²⁰² Nálunk az ún. beruházási munkák és a közönségigény mindinkább erősödő anyagi-társadalmi hátteret biztosítanak számára. A textil falikép legrangosabb műfajának, a gobelinnek nemzetközi nyelvét Lurçat újította meg, de sokat köszönhet a modern európai textilművészet az északi országok művészeinek is. A nemzetközi hangversenyben erőteljes hangokkal szólaltak meg a népi demokratikus országok, elsősorban a lengyelek, csehek és

²⁰¹ *Palotay G.* 38. 43—44.

²⁰² *P. Brestyánszky Ilona*, Dél-dunántúli textilművészek kiállítása Szabadkán. Jelenkor. 1970. III.417.

románok helyi hagyományaik modern áttételeivel. A nagy nemzetközi kiállítások, mint a lausannei Nemzetközi Textil Biennále, a madridi és barcelonai textilkiállítások az egyes országok eredményeit rendszeresen közkinccsé teszik. Az itt nyert inspirációk minden ország textilművészetében, így hazánkban is, gazdagítják a látásmódot s új erőforrásokat szabadítanak fel. A felszabadulás után jelentkező új igények hazánkban a falitextil hagyományos műfaja és technikái számára új lehetőségeket nyitottak meg. Gobelin művészetünk azonban a legújabb évekig nehezen tudott a táblakép hagyományaitól megszabadulni. E műfaj modern hazai úttörőjének, Ferenczi Noéminak nemes, a műfaj sajátos törvényeit érvényesítő művészete kevés folytatásra talált.²⁰³ A magyar textilművészetben az utolsó 4—5 évben jelentkeztek az első törekvések a táblafestésből elkülönülő, önálló kifejezőmódra. A hagyományos technikák a gobelin, a csomózott faliszőnyeg és a batik, illetve a kézfestésű képek voltak. A modern magyar textil területén az első nagy fellendülést az 50-es években a kézfestésű technika hozta a batikolt képek műfajában. A textillel foglalkozó iparművészek egyik csoportja a régi technikával teremt új formanyelvet, melyben korunk minden textilben megfogalmazható stílusirányzata jelentkezik. Az új felfogás és új formarendszer úttörő képviselői a batik területén Bródy Irén, Szuppán Irén, Juris Ibolya, Kürthy Ödönné, Gulás Zsuzsa, Hübner Aranka, Szabó Mariann és Szenes Zsuzsa. Hozzájuk csatlakozik az időközben felnőtt új nemzedék. Az elmúlt két évtized során maguk az úttörők is más utakra tértek, többen közülük a batikolás technikájától is elpártoltak. A batikolás szerepe azonban még mindig előkelő a magyar textilművészetben, bár népszerűsége ma már meg sem közelíti az ötvenes éveket. Új követői közé tartozik az expresszív kifejezési formákat alkalmazó makói művész, Jámborné Balogh Tünde.

1938-ban született Hódmezővásárhelyen. Inkább autodidaktának mondható, a festészet technikájának minden állomását maga fedezte fel,²⁰⁴ majd a szegedi Tanárképző Főiskolán nyert rendszeres oktatást. Útkeresései után a batikfestésben lelt igazi önmagára. Mint Bálint Sándor írta róla a makói József Attila múzeumban 1970-ben rendezett első kiállítása alkalmából: „iskoláktól, csoportosulásoktól távol, a magyar vidék csöndjében teremtette meg a maga alkotó világát. Szellemi rokonsága a középkor és a népművészet expresszív levegője, a népköltészet archaikus-modern, reális, stilizált formakeresése...

*Képeinek nincs mélységük, hátterük, az ember jelenik meg rajtuk felnagyítva, előtérbe hozva, a világdráma — természetnek, történelemnek, belső szenvedéseknek kiszolgáltatott, de mégis — egyetlen hőseként.*²⁰⁵

Képeinek tárgyát a népköltészetből, a magyar népballadákából, és a bibliából veszi. Felfogása monumentális, formanyelve tömör, csak a lényegre sűrített, egyéni, kissé archaizáló.

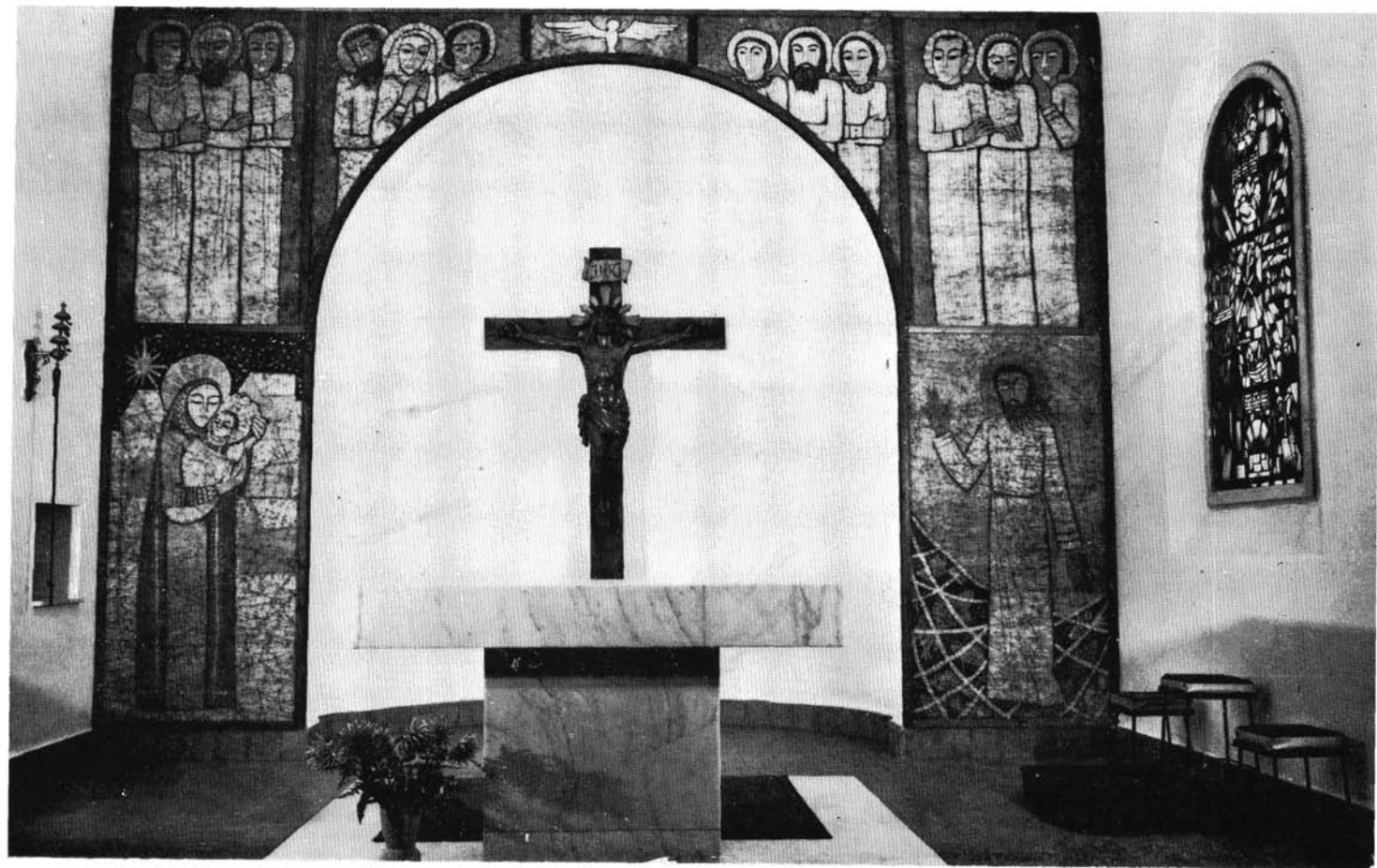
A makói Szabadság téri r. k. templomban levő, 1968-ban festett faliképe, mint Solymár I. méltatásában írja: Karácsony, Pünkösd, Húsvét hármas ünnep-körét jeleníti meg a népdalok hangján. A kórus hangzatú kompozíció a Gregorián énekekre is emlékeztet.²⁰⁶ Az egész diadalívet betöltő monumentális egységbe foglalt batik-kép a középkori freskók szuggesztív erejével hat. A szegedi ferences kincstár számára 1971-ben készített Pietáját Szt. Pál Korinthosiakhoz írt I. levelének 15. szakasza ihlette: „Halál, hol a te győzelmed, halál, hol a te fullánkod.”

²⁰³ P. Brestyánszky I., Búzás Árpád és Simó Ágoston kiállítása. Művészet 1971. VIII. 25.

²⁰⁴ Solymár István, Két makói festő, Pethő János, Jámborné Balogh Tünde. Művészet. X:1 (1969.) 29.

²⁰⁵ Bálint S., Jámborné Balogh Tünde kiállítása. Művészet. XI. 1970. 42—43.

²⁰⁶ Solymár I. Művészet X:1 (1969.) 30.





78

77. (T. 126) Batik kép
Jámborné, Balogh Tünde műve 1968.
 Makó, Szabadság téri r. k. templom
 Részletek
 78.—79.
Jámborné batik képéből



79

A Csongrád megye bútorait bemutató emlékanyag a megye asztalosságának csak XVIII. századi és XIX. századi történetéhez ad szórványos adatokat. A templomok bútorzata a XV. és XVII. században, a török jármában sínylődő Csongrád megye e két nehéz századában elpusztult, a mohácsi vést megelőző idők bútorművéségére következtetni a gyér okleveles anyag nyomán kalandos vállalkozás volna. Az asztalosság XV. századi fejlettségére utal az 1522-es egyházi tizedlajstrom,²⁰⁷ amely három asztalglyártót, egy ágykészítőt, egy esztergályost, két faragót, tehát 7 asztalost tüntet fel.

A Habsburg uralom idején a barokk stílus terjedt el hazánkban, melyet a Habsburgok mellé pártolt főurak, Csongrád megyében a Károlyiak és a Habsburgok által nemességre emelt Harruckernek mellett elsősorban az ellenreformációban megerősödött katolikus egyház építkezései terjesztettek. A kastélyok egykori bútorzatából Csongrád megyében semmi sem maradt fenn, a legkorábbi egyházi interieurök a XVIII. század közepéről számaznak. A Szegeden lakó előkelőségek életformájáról, környezetéről, lakásuk berendezéséről Czimer K. számol be:

„Az elsorolt földbirtokos nemes urak... gazdag kereskedők és nagyiparosok szerették a szépet az építésben és bútorzatban. Gót, barokk és empire ornamentikával díszítették házaikat. Ebédlőjükben és vendégszobáikban kései barokk és biedermeier bútorzat: csigavonalas háttámlájú dívánok, zsölyék, hullámvonalas lábú asztalok, pohárszékek, konzolok, vitrinek, titkos, elrejtett fiókos „szekrények”, íróasztalok, hullámos hajlított ajtós szekrények, rózsafa berakásokkal gazdagon díszített tükrök, más intarziás szalontárgyak, gobelinek, tapétás faldíszletek, barokkrámájú tükrök, girlandok keretébe zárt plafonképek, belőlük lecsüggő csillárok, üveg harangok alá rejtett és festményekbe foglalt muzsikáló órák, réz és bronz domborművekkel gazdagon díszített könyvszekrények, finom meissen-i és sèvres-i porcelánvázák, velencei üveg edények és más értékes diszművek emelték lakásukat és egy fejlett, értékes szegedi kultúrvilágot mutattak Széchenyi korában, melyben a műizlés egységesítő hatása, a szokások, divat és művelt igények azonossága képezte az összekötő kapcsot.”²⁰⁸

A Csongrád megyei céhekről a bevezetőben már megemlékeztünk, névhez kötött céhes asztalosmunkákat azonban csak a XIX. sz. elejéről ismerünk, ezek is templomberendezések.

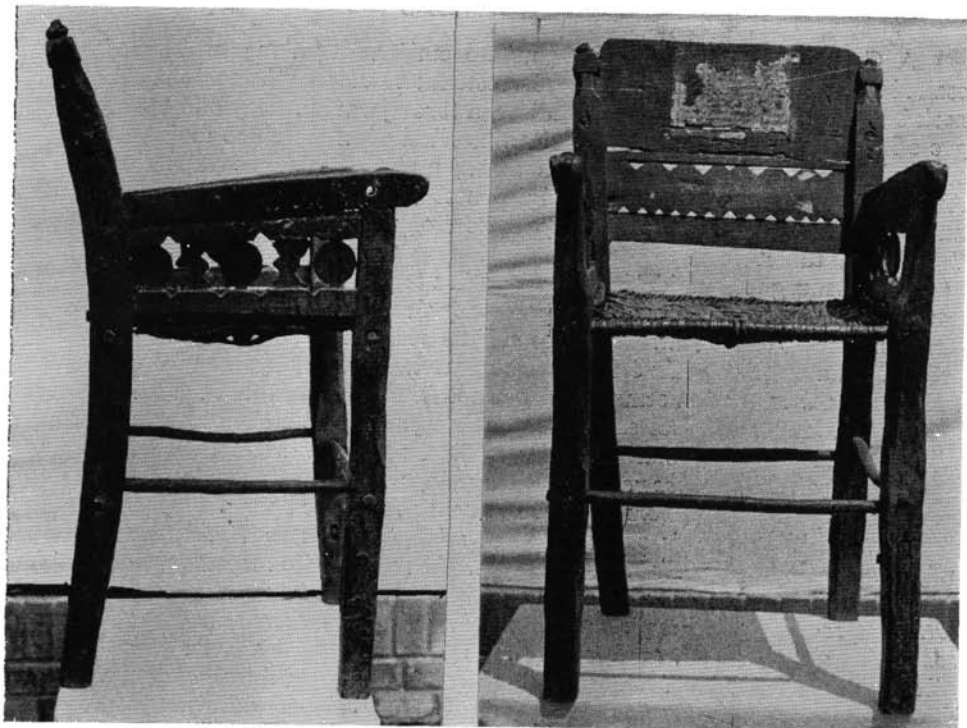
A templomok úrasztalainak, szószékeinek, padjainak elkészítésében asztalosaink tudásuk legjavát adták. Polgári otthonok számára készített bútoraik azonban az eddigi kutatás számára ismeretlenek. Emlékanyagunk többi bútora külföldi, osztrák és tiroli behozatal útján került Csongrád megye templomaiba és a püspöki székházba a XVIII. sz. végén és a XIX. században. A nagyméretű osztrák behozatalra utal egy az 1783-as évet átlagul vevő kereskedelmi jelentés: *„Faművek szint azon középszám szerint 274 464 Forintot vittek volt ki a német tartományokba, legnagyobb részt foglalnak benne a finomabb, Bécsből a Dunán Pestre szállított bútorok.”²⁰⁹*

Pestről az ország távolabbi részeibe, a Tiszántúlra is elszállították az osztrák és francia bútorokat, amelyek Szegeden is elkerültek a gazdagabb polgári otthonokba. A fentebb idézett Czimer K. szemtanúként ad hiteles képet leírva a francia-elzászi eredetű Schaeffer családnak, e régi szegedi patrícius familiának lakását: *... az emeleten az utca felől a család lakosztályát öt terem képezi; a nagy*

²⁰⁷ *Hilf L.* 13.

²⁰⁸ *Czimer K.*, A Szeged belvárosi kaszinó százéves története. 1829—1929. Szeged, 1929. 16—17.

²⁰⁹ *Szabolcsi H.*, Régi magyar bútorok. Bp. 1954. 37.



80. (T. 196) Szék
Marchiai Szt. Jakab ferences guardián széke
 Szeged, Ferences Kincstár



- Húsvéti gyertyatartó-készlet
82. (T. 200) Gyertyatartó (15 ágú)
Faragott tölgyfa.
Graf Antal fráter munkája (?)
 Szeged, Ferences Kincstár
83. (T. 201) Gyertyatartó (3 ágú)
Faragott tölgyfa
Graf Antal fráter munkája (?)
 Szeged, Terences Kincstár →
84. (T. 199) Gyertyatartó (1 ágú)
Faragott tölgyfa
Graf Antal fráter munkája (?) 1756.
 Szeged, Ferences Kincstár
85. (T. 202) Kottatartó
Faragott tölgyfa
Graf Antal fráter munkája (?) 1756.
 Szeged, Ferences Kincstár
81. (T. 197) Ajtó
Graf Antal fráter faragott ajtója 1756.
 Szeged, Ferences Kincstár
 Húsvéti gyertyatartó-készlet (3 db)



82



83



84



85

ebédlő az udvarra néz impozáns előcsarnokba. ... a padozatok rózsafából készített interziás virágos ékítményeit Párisból hozott francia famunkások végezték, akik mindmégannyi művészek voltak a faberakás szakmájában. A plafon-képeket hollandi festőmester készítette. A szalonban és ebédlőben empire izlésben cseresznyefából gazdag faragványokkal díszített zsölyék, intarziás berakással elhalmozott sakkasztalok, vitrinek, konzolok hollandi mesterek művei, s a Schaeffer—Götz unokák birtokában ma is ott állnak a termekben. A rózsafából készült vitrinekben zsúfolva vannak az óbécsei és meissenai drága porcellánok, vázák, erdélyi magyar ötvösök áttört művű ezüst holmija, II. József császár hagyatékából való kávézó készletek. Egy óra művészi alabástrom talpazaton áll és a talpazaton kifaragva empire korbelti hölgy ül kivágott ruhában, görög frizurában és pártában és térdére helyezett könyvben elmélyedve olvas. A Schaeffer palotának másik becses művészi értéke a gazdag képtár: a spanyol Diaz, Rubens és más hollandi és francia mesterek keretes képei eredetiek és másolatok egész gyűjteménye...²¹⁰

A szegedi múzeum céhládagyűjteménye a szegedi asztalosoknak az Ausztriából jövő nyugat-európai stílusokat egészséges józansággal megmagyarosító törekvéseit mutatja. Mint Bálint Sándor idézett művében írja: „A század folyamán kifejlődő asztaloscéh a renaissance és barokk bútorkultúra polgárosult, népiessé vált elemeit honosítja meg. A festett virággal díszített bútordarabok (mennyezetes ágy, tulipános láda, falitéka, karszék stb.) közép-európai formavilága a maga elparasztosodott, sajátossá érett vonalaival népünk körébe is behatolt.”²¹¹

A ferences kincstár népi karakterű, hánzfonat-ülőrészes puhafa-karosszéke (80. T. 196) háttámláját hullámos vonalú, lapos, bemélyített alapú faragással (relief en creux) díszítették. A karosszéket egyébként a hagyomány Marchiai M. Jakab pápai követ, szegedi ferences guardián ítélőszékének tartja 1444-ből,²¹² melyen mind ez ideig csupán a karfáján kellett megújított részeket alkalmazni.

Művésziesen faragó laikus ferencesrendi barátok alkotásai a szegedi alsóvárosi ferencesek és a felsővárosi minoriták templomának XVIII. századi berendezései. A szegedi alsóvárosi ferencesek a török veszedelem idején életük kockáztatásával helyükön maradtak. A török csak a ferences szerzeteseket tűrte meg a hódoltság területén. A barátok csaknem kétszáz éven át a lakosság tanító mesterei, orvosai és lelki gondozói voltak. A XVII. században templomukat restaurálni kezdték. 1661 és 1671-ben a rendi főnökség Szegedre rendelte Neszvadba Tamás asztalos frátert.²¹³ Valószínűleg ekkor a berendezés egyes részeit újíthatták fel.

A XVIII. században, a hódoltság után, minden erejüket megfeszítve építették újjá és rendezték be bemplomukat, kolostorukat. A templom újjáépítése 1713-ban indult meg. A barokk főoltárt Sarecz György készítette 1713-ban. A szószéket Graf Antal faragta 1714-ben. A Fájdalmas Szűzanya oltárt 1739-ben ugyancsak Graf Antal faragta.²¹⁴

A ferences kincstárban fennmaradt tölgyfa-ajtó vésett évszáma szerint 1756-ban készült (81. T. 197). Két négyzetes faragott mezőre oszlik, a felsőben rokokó faragványos keretben a kinszenvedés jelvényei, a töviskoszorús kereszt, ostor, kötél s a salvatoriánus ferences provincia címere, az alsó mezőben pedig rokokó kartus. A templom berendezésének faragója a Historia Domus szerint Graf Antal fráter. Ugyancsak az ő mesterségbeli tudását dicséri a templom 25 pár egyszerű barokkvonalú tölgyfa-

²¹⁰ Czimer K. 58—59.

²¹¹ Bálint S. 57.

²¹² Bálint S. 42.

²¹³ Nagy Z.—Papp I. 245.

²¹⁴ Bálint S. 69.

padja, s a kincstár tölgyfából készült, kétoldalán csavart oszlopokkal, alsó részén faragott barokk kartussal díszített pulpitusa is. Feltehetően az ő monumentális alkotása a templom 1764-ben készült tölgyfa-sekrestyeszekrénye, s valószínűleg az ő műve a húsvéti gyertyatartókészlet és kottaállvány is (82—85. T. 199—202).

A sekrestyeszekrény (T. 203) alsó részét lapos gömblábak tartják, 7×5 fekvő, előlapján profilált fiókot tartalmaz. A felső kehelyszekrényt 6 csavaros és 6 sima oszlop tagolja, magasra épített párkánnyal és kis mellvéddel. A mellvéd tetején az esztergályozott urnák már a copf stílus magyarországi hatását mutatják. A közép és a két szélső rész nagyobb méretű, előreugró. A középső, két sima oszloppal díszített kehelyfülke tört vonalú oromzatot tart, az oromzat alatt baldachin, alatta tört íves rámban olajfestésű barokk szentkép, a signatura szerint Falusi Zsigmond alkotása; a Synagoga és Ecclesia barokk ikonográfiai megjelenítése. A kisebb szekrényajtók képeit, az egykorú oltárdedikációkat a hagyomány szerint Hogger János festette.²¹⁵ A bútor a századeleji barokk formákat megőrző, a rokokó stíluselemeit



86. (T. 181) Pad
Stekerle József 1767.
Szeged, felsővárosi minorita templom

józanul leegyszerűsítő magyar bútorművesség kiváló emléke. A sekrestyeszekrények feltűnő hasonlóságot mutatnak a szécsényi volt ferences templom sekrestyeszekrényével, amelyet 1774-ben Oszler Liberius ferences barát készített.²¹⁶ Az egész szekrény felépítése, tagolása azonos a szegediével. A stílusazonosság szerint feltehető, hogy Oszler Libarius és Graf Antal fráter kapcsolatban álltak egymással.

A szegedi felsővárosi minorita templom kiemelkedő szépségű rokokó bútorzatát Stekerle (Stöckele, Stesele) József minorita fráter, az egri és miskolci templomok művészkezü laikus fráttere faragta Szerkesz József Bernát és Borsi Simon fráterekkel együtt. A helyszíni stíluskritikai vizsgálatok ugyanarra az eredményre vezettek, amelyre Szabó Erzsébet levéltári kutatások nyomán jutott.²¹⁷ A négy padsor dörzsölt tölgyfapadjait (86. T. 181) az egri minoriták rokokó stílusú padjaival azonos, dús

²¹⁵ Patay P., Szécsény műemlékei. Bp. 1965. 50, 56.

²¹⁶ Szabó E., XVIII. századi iparművész ferences (minoritarendi) fráterek. Művészettörténeti Értesítő 1953. 183—184.

²¹⁷ Szabó E. 184.



87. (T. 172) Sekrestyeszekrény
Stekerle J. és köre munkája 1770–80.
 Szeged, felsővárosi minorita templom

legyezős-rocailleos faragványok díszítik, minden második padprofilon három rózsával. A padsorok hullámos vonalú homloklapján az egi minorita temploméval megegyező, barokk kartusos, pilaszterekkel tagolt mezőkben jobbról—balról Stigma Religionis felirat, középen a minorita rendi jelvények. A padsorok záróhomlokzatán ismét három mező az Isten nevével és szimbólumával.

Stekerle József Tenchlinben, Ausztriában született 1722-ben. A rendi névtár „hírneves szobrász és építőmester”-nek nevezi. Az eperjesi rendházban 1750-ben tette le szerzetesi fogadalmát, majd különböző rendházakban dolgozott, főleg asztalosként. Az egi, miskolci és szegedi minorita templomok padjait készítette, nagyjából azonos formafelfogásban. A miskolci padokat 1754–55-ben, az egrieket 1772-ben,²¹⁸ a szegedieket valószínűleg 1767 körül faraghatta,²¹⁹ 1773–75-ben a nyírbátori templom romos tractusának újjáépítési munkálata közben baleset folytán meghalt.

Minorita fráterek (valószínűleg Stekerle József, Szekeres J. Bernát, Borsi Simon) faraghatták a szegedi felsővárosi templom sekrestyeszekrényét is az 1770–80-as években. Az alsó részen 9 fiókot, felső részében 9 kehelyszekrényt magába foglaló monumentális alkotás (87. T. 172), melyhez két végén egy-egy gyóntatófülke csatlakozik. A szekrény felső párkányát gazdagon faragott oromdíz zárja le, mely még rokokó elemeket is mutat, de már szimmetrikus elrendezésben copf vázakkal vál-

²¹⁸ *Szmrecsányi*, Eger művészete.

²¹⁹ *Reizner J.*
Genthon I. III. 23.



88. (T. 129) Kántorszék
magyar, XVIII. század közepe
Szeged, gör. kat. templom

takozik. A szekrény középrészét egy emeletnyi magasságban copf vázákkal díszített tabernákulumrész emeli ki. A kehelyszekrényeket faragott copf váza díszíti. A rendkívül elegáns vonalú, magas technikai tudásról tanúskodó copf stílusú szekrény egykor a keményfa eredeti színében tartott lehetett, ma feketére van festve.

Rokokó stílusban készült a szegedi gör. kel. templom aranyozott és okkeres sárga márványutánezatúra festett, remek faragású kántorszéke (88. T. 129), Mária-trónja (T. 130), püspökszéke (T. 131) és aranyozott, dúsan faragott ikonosztázisa (89. T. 132).

A három részre osztott kántorszéket gazdag, aszimmetrikusan elhelyezett, rocailleokból és lángnyelvekből álló oromzat koronázza, a háttámla pilaszterekkel tagolt, szabálytalan alakú mezőit is rocailleos, lángnyelves, rózsás faragás díszíti. A püspökszék és Mária-trón baldachinos kiképzésű, tetején rokokó díszvázával. Az ikonosztázis a legszebb magyarországi ikonosztázisok közé tartozik. A rokokó kartusokba helyezett ósláv szentek olajfestésű képeit a XVIII. sz. közepén egy Hodin névjelzésű piktör festette. Az öt sorban elhelyezett medaillonokat szinte csipkeszerűen áttört hatású, művésziesen faragott rokokó díszítmények kapcsolják össze. A díszítménykincs alkalmazásában pazar dekoratív fantázia nyilatkozik meg. 1761-ben készült; mestere kiváló, talán magyar asztalos lehetett.²²⁰

²²⁰ A jelenlegi szegedi görögkeleti templom építését 1778-ban fejezték be, ez volt a harmadik szerb templom az egykori palánkban, ma belvárosban. Az említett bútorok korábbiak, a XVIII. sz. közepén készülhettek és a régebbi templom bútorzatából maradhettek fenn. Reizner J. III. kötet 30. Bálint S. 74.



89. (T. 132) Ikonosztázis
Szeged, szerb templom

A makói gör. kat. templom aranyozott profilú, dörzsölt tölgyfa székei a szegedi-nél egyszerűbb formamegoldásukkal, kecses vonalvezetésükkel a magyar rokokó asztalosművéség kiváló emlékei a XVIII. század közepéről.

Későrokokó elemek copf díszítványokkal keverten — ez utóbbi túlsúlyával — jelennek meg a hódmezővásárhelyi görögkeleti templom fehér márványt utánzó festésű, díszítéseiben aranyozott, faragott ikonosztázisán (T. 58). A már szimmetrikusan alkalmazott rokokó elemek az olajfestésű ikonok keretei felett és a földszinti kapukon, leggazdagabban az ún. királykapun jelennek meg. Az ikonosztázis nyugodt hatását a kompozíciószerzőkkel elért tagoltság adja meg. 1786 körül készült. A Mária-trónon (T. 59), mely szintén ebből az időből származik, a rokokó elemeket már teljesen elhagyta, a copf füzérdísz pedig ízléses szőlőfürt-dísszé alakította át a valószínűleg magyar asztalos. A szőlőfürt a trónt keretező két oszlop díszében megismétlődik.

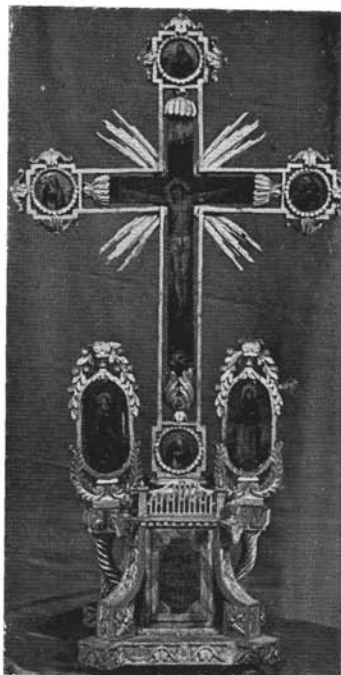
A templom-berendezés legszebb darabjai a talpaskeresztek. A kitűnő arányok, jó felépítés, a kereszt talpának nagyvonalú kialakítása, a talpazatból kiemelkedő szentképek keretezésének a szokványostól eltérő füzérdísz, a kereszt karjain a gyöngysor medaillonok ízléses foglalata a magyar copf stílusú bútorművéség jeles alkotásává teszik. A templomi feljegyzések szerint ugyancsak 1786 körül készülhetett. (90. T. 62).

A csanádi II. görögkeleti templom faragott díszű kántorhelye (T. 4), Mária-és püspök-trónja vázáz oromdíszével, kannelurás oszlopaival, szalagcsokros volutáival az átlagos tudású XVIII. századi magyar asztalosok jó technikai felkészültségét, arányérképét és a copf díszítőstílusnak a Tiszántúlon való aránylag gyors elterjedését mutatják.

A szentesi ref. templom sűrke, márványutánzatúra festett és faragásain aranyozott díszítésű szószéke (91. T. 456) a copfstílus szerényebb változatát szemlélteti. Két korinthosi fejezetű oszlop keretezi a félhengeres szószéket, amelyet láncszemekből kapcsolt szalag- és pompás technikával készült füzérdísz ékesít. A hangverő kiképzésében még tovább élnek a későbarokk és rokokó stílusmaradványok.

A copf díszítőstílus továbbélését és magyarosodását figyelhetjük meg a makói ref. templom 1801-ből származó szószékén (92. T. 108), 1829-ből származó úrasztalán és padsorain (93. T. 107). A fehérre mázolt, talpaskehely idomú szószék talpát faragott, aranyozott empire álló levélsor díszíti, a szószék alján faragott fogsor, a könyöklő alatt igen leegyszerűsített füzérdísz. A szószéket faragott pilaszterek tagolják. Hangverője kissé hullámos körvonalú, két fogsorral, tetején a rokokó stílus-hagyományaként leegyszerűsödött voluták, melyeket copf váza koronáz. A szószék a józan polgári egyszerűség, ízlés, mértéktartás megtestesítője. Erdődi Pál makói asztalos műve.

A makói ref. templom tölgyfa padsorait és úrasztalát tömött faragású rózsalánc díszíti, a padprofilokon szalagcsokorból kiindulva. A padprofilok



90. (T. 62) Talpas kereszt magyar, 1786 körül Hódmezővásárhely, gör. kel. templom



91. (T. 456) Szószék
magyar
 Szentés, ref. templom



92. (T. 108) Szószék
 1801., Erdődi Pál munkája
 Makó, ref. templom



93. (T. 107) Padsor
 1829., Joó Sámuel munkája
 Makó, ref. templom

záródása a magyar copf stílusú bútorok kedvelt, körzővel szerkesztett leveles rozettája. A mesterien faragott díszítmény gazdag fény-árnyék hatású. Az úrasztali korlátot sima, esztergált dór oszlopok tartják, középen és a sarkokon pillérekkel, amelyeket mélyített téglalap alakú mezőkben rózsás levélsor díszít. A baloldali padsor előlapján vésett felirat szerint Joó Sámuel makói asztalosmester készítette „1829-ben a makói ref. eklesia” számára,²²¹ — a bútorzat azonban az ezidőben működött makói asztalosok jó felkészültségét, stílusformáló erejét általánosságban is megmutatja.

A magyar reformkor polgári ízléshez alkalmazkodó bútorművességét Csongrád megyei védett anyagunkban a kisteleki r. k. templom beépített, dióborítású faliszekrénykéje (94. T. 84) képviseli, amely a polgári otthonok bútorait készítő vidéki magyar asztalosok ízlését dicséri. Konstrukciója egy egyajtós ruhásszekrény kiképzésének felel meg. Egyenes hasáb alakú, tetején kit tagolt párkány, az ajtó melletti lizénák fejezetein és talpzatán finomrajzú jávorfa-inda és vonalberakás. Az ajtó lapján téglalap alakú, lesarkított, bemélyített mező. A templom Historia Domusa szerint 1832-ben készült.

A szentesi Szt. Anna plébánia templom tölgyfából készült faragott kagylódíszes profilú padsora (T. 432), amelyet szentesi asztalos, Antal János készített 1846—50 között, már a historizmus ízlését mutatja, barokk mintát követ.

A Csongrád megyében készült helyi asztalosok művei után a behozatal útján Csongrád vármegyébe került néhány bútort említjük meg.

Az egykori pesti Impsom (?)-műhelyben 1775-ben készült a hódmezővásárhelyi r. k. templom berendezése, amelyből csak a faragott gyertyatartók (T. 28), a gyertyatartó falikarok (T. 29) és két későrokokó képkeret (T. 30) maradt fenn.²²² A kiskundorozsmai r. k. templom padsorait (95. T. 77) és sekrestyeszekrényét a Historia Domus szerint Pesten, 1806-ban „udvari asztalosok” készítették. Eddigi kutatásaink az udvari asztalosok kilétének megállapításában még nem vezettek eredményre.

A jóarányú, tölgyfából készült padok profilját az ülőrész alatt kannelurázott pilaszterek tagolják, a pilaszterfejezeteket pedig két copf ízlésű, korongos, faragott téglalapidom díszíti. A padprofil esztergált gerezdes gömb koronázza. Ez a típus a Tiszántúlon igen elterjedt, Békés megye templomaiban még a XIX. sz. közepén is készítettek ilyen templomberendezéseket. A tölgyfa sekrestyeszekrény egyszerű, a célszerűséget szem előtt tartó bútor. Alul 6, felül 7 profilált táglalap alakú mezőkkel tagolt ajtajú szekrényrészből áll. A fenti középső kehelyszekrény hangsúlyos, félkörös záródású, két oszloppal keretelt, ormán aranyozott, faragott, gyűrűvel összefogott levéldíszel. A szekrény felső párkánya fogazott díszű; minden kehelyszekrény felett kanellurás, esztergált vázaszerű gömbbel. A szekrény és a padsorok is a copf elemeket hagyományként továbbörzö szászadeleji empire bútorművesség emlékei.

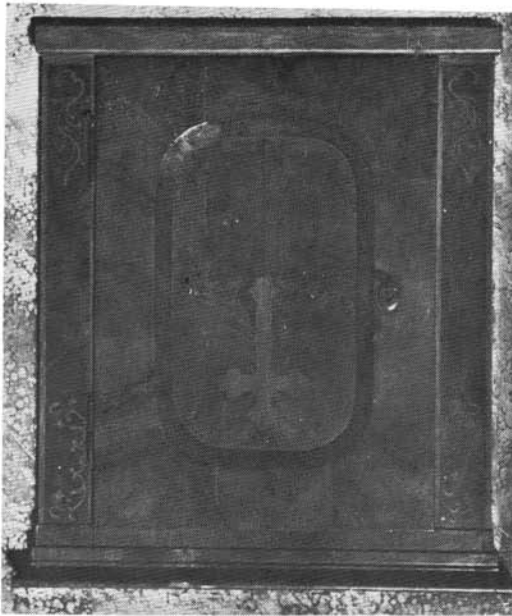
Az osztrák copf stílus zsúfolt gazdagságát mutatja a kiskundorozsmai r. k. templom márványt utánzó festésű, aranyozott-faragott lombdíszű szószéke, amelyet a Historia Domus szerint Christened József tiroli szobrász készített 1801-ben (T.78).

XVIII. századi francia, rózsacsokrokkal díszített Aubusson-huzatú ülőbútor garnitúrát (96. T. 164) őriz a szegedi püspöki rezidencia.

Ugyancsak a szegedi püspöki rezidenciában látható egy díszesebb kiképzésű, polgári otthonok berendezéséhez készült ülőbútorkészlet az első 1800-as évekből (T. 167) gazdag aranyozott bronzveretekkel, vadrózsa- és hajnalka-inda berakással, nyersszínű és világoskék csíkos selyemripsz kárpitozással. Az asztal kerek lapját teljesen elborítja a berakott, körbe komponált indás virágdíszítmény.

²²¹ A templom Historia Domus-ának adataiból.

²²² A hódmezővásárhelyi róm. kat. templom Historia Domus-ának adata.

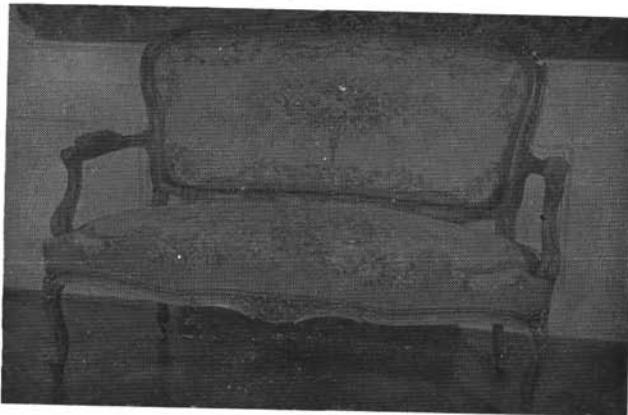


94. (T. 84) Fali szekrényke
magyar, 1832.
Kistelek, róm. kat. templom



95. (T. 77) Pad
Pest, 1806.
Kiskundorozsma, r. k. temp.

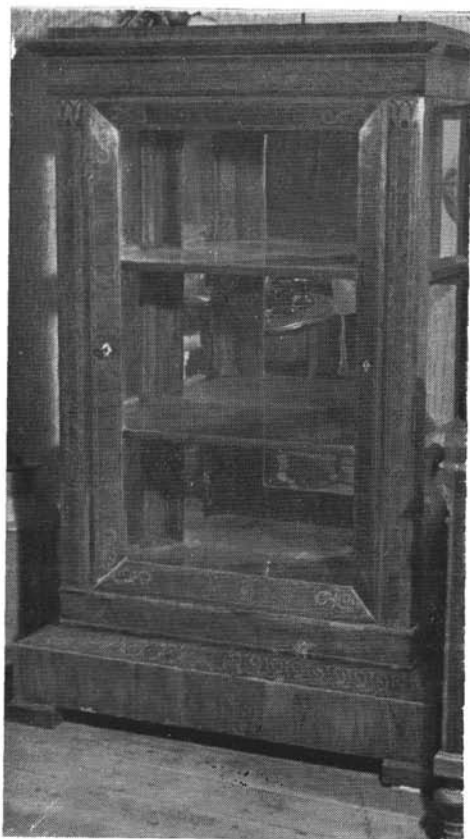
A XIX. sz. eleji osztrák polgári otthonok berendezésének másik képviselője a szegedi püspöki rezidencia nem teljes hálószoza berendezése, mely dióborítású kétajtós szekrényből, csigás ívben kihajló támlájú ágyból és éjjeliszekrényből áll (97. T. 158). A sima vonalú, a faanyag szépségét érvényre juttató bútorokat tusfestésű és jávorfa berakású, fülke alakú mezőkben elhelyezett képek díszítik Parmigianino „Íjjat faragó Ámor” című, a Bécsi Képtárban levő képe után.



96. (T. 164) Kanapé
az ülőbútor-garnitúrából
francia, XVIII. század
Aubusson-huzattal
Szeged, püspöki rezidencia



97. (T. 158) Ágy és éjjeli szekrény a „fél-háló” berendezésből
osztrák, XIX. század eleje, (Bécs)
 Szeged, püspöki rezidencia



98. Üveges szekrény
 1840 körül, Steindl műhely, Pest
 Makó, Éder-gyűjtemény



99. Részlet
 az üveges szekrényből



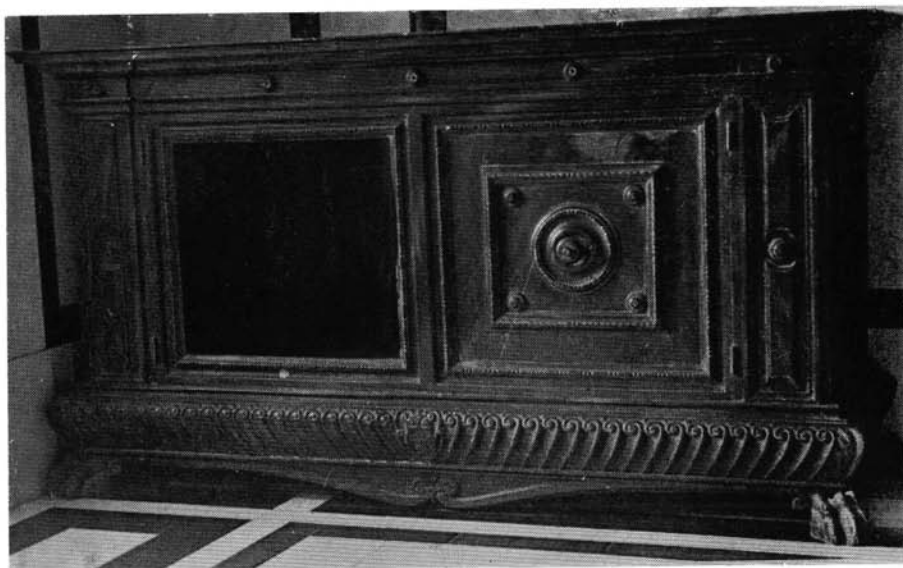
100. Üveges sarokszekrény
magyar, XIX. sz. eleje
Szeged, Móra Ferenc Múzeum

Osztrák, XVIII. század közepi polgári otthonok berendezéséhez tartozhatott egykor a makói Éder Győző-gyűjtemény hullámos homloklapú emeletes írószekrénye faragott kagylódisszel és rokokó stílusú aranyozott bronzveretekkel.

A XIX. századi magyar asztalosművészet legkiválóbb mesterének, Steindl Ferencnek és műhelyének virágkorából, a század negyvenes éveiből származik az említett magángyűjtemény dióborítású, üvegezett, egyajtós szekrénye (98, 99.). Homlokfalát és két mellő felső sarkát rendkívül finomrajzú jávorfaberakás díszíti.

A szegedi múzeum bútoranyaga kevés darabjával magyar — talán szegedi — asztalosok néhány munkáját reprezentálja. Ide tartozik egy üvegezett, dióborítású sarokszekrény (100. Ltsz. 54.114.1.), ajtajának közepén beégetett és berakott, 10 cm-es átmérőjű, körzővel készített, jávorfa berakású rozettával a XIX. század elejéről. A 1830-as években készülhettek a múzeum oldallizénájukon vonalas rajzú és mezős diógyökér berakású, dióborítású fiókos szekrényei és egyajtós szekrényei, valamint emeletes, dió- és diógyökér borítású írószekrénye lehajtható írólappal, az írólap két oldalán egy-egy feketére pácolt féloszloppal.

Utoljára említjük meg a nagymágocsi volt Károlyi kastély berendezéséből megmaradt két bútordarabot, a diófából faragott, toszkán későrenaissance eredetű alacsony szekrényeket [*credenzone*] (101.). Tudatos műgyűjtés eredményeként kerültek Nagymágocsra, párdarabjuk Bécsben, az Österreichisches Museum für Angewandte Kunst-ban látható.²²³ A kétajtós *credenzone*k mindkét darabja lizénákkal és pálcátagokkal tagolt, csigás volutákkal és alsó párkánnyal díszített, s oroszlánkarmos lábon áll.



101. *Credenzone*
olasz, Firenze, XVI. század
Szentés, Koszta József Múzeum

²²³ Aus den Sammlungen des Museums. Wien, 1958. 38. ábra.

A szegedi fazekasság a szegedi iparosok között már a török idők előtt jelentékeny szerepet játszott. Erre utal az is, hogy a többször idézett 1522-es tizedlajstromban a 291 iparos között 5 fazekas és 4 korsós volt, akik céhet alkottak.²²⁴ Az iparosok utcáját a felsővárosi szigetségen Fazékszernek hívták. Itt voltak műhelyeik, edényégető kemencéik, fakészletük még 1691-ben is, amikor a füleki végvári vitézek kirabolták őket.²²⁵

Jelentőségüket aláhúzza az a tény is, hogy a törökök kiűzése után céhük már 1719-ben újjászületett, mert körpecsétjükön ez az évszám olvasható.²²⁶

A szegedi fazekasság fennmaradt emlékei az ún. népi fazekassághoz tartoznak, melyek e tanulmány keretein kívül esnek. Mégis e helyen említésre méltónak tartjuk ezt a tényt, hogy a szegedi bokályokat a XVII. és XVIII. század folyamán az alvinci habán korsóknál magasabbra értékelték, ez magas művészi színvonalukra mutat.

Herepei János Dél-Erdélyben folytatott kutatásai alapján a ref. egyházak ismeretanyagában hat községben felsorolt 32 bokályról derítette ki aradi, illetőleg szegedi eredetüket.²²⁷ Ezek a bokályok „három fertályos” önfedeles, ónba foglalt talpasak, gesztenyeszínű vagy szederjes, esetleg türkizkék mázúak voltak, színes, piros és arany körrajzos, leveles indadíszítéssel. Megformálásuk és alakjuk kevésbé tért el a török hódoltság alatt nem sínylődő területek készítményeitől, noha kicsit zömökebbek és vastagabb falúak voltak amazoknál.

A leírások az edényfajtaját az arany körvonal, a piros szín, és a virágos minta miatt egy mindenesetre közel-keleti (isniki fajanszok) hatást mutató, de már magyar formaérzéshez és a helyi anyagokhoz alkalmazott változatnak mutatják, ami méltán tarthat számot a további kutatásokra.

Sajnos, a vizsgált leletanyagban ezzel a fajtával nem volt módunkban találkozni.

Magyarországra az ónmázás kerámia ismeretét először a faenzai fajanszkészítők hozták, akik Mátyás király uralkodása alatt a király hívására jöttek be az országba. A nagy reneszánsz uralkodó budavári palotájában kemencét is rendeztek be, és ott égették ki a palota termeinek padlócsempéit, amelyeket Mátyás és neje, Arragóniai Beatrix emblémáival díszítettek. A munkában a magyar fazekasok is segédkeztek, akik elsajátították az új technikát. Az ásatási leletek szerint apró edénykéket is készítettek.

A magyar fazekasok az ónmázatot a kályhacsempék díszítésére is alkalmazták Mátyás palotájának remekművű kályháin. A XVI. század elején ez a technika elterjedt a főúri udvarban is.

A mohácsi vész után a török hódoltság idején a fajanszkészítés megszűnt, az ólomház népi kerámia a török fazekasság hatására azonban virágzásnak indult. Az ónmázás fajanszedények elterjedése hazánkban egy bevándorolt népcsoport, az anabaptista vallási szektához tartozó habánok érdeme.

* A habán kerámia tehát az ónmázás kerámiák csoportjába tartozik.

Az újrakeresztelkedők felekezete Svájcban jött létre, elsősorban a vallásuk miatt hazájukból elüldözött olasz, francia fazekasokból, akik innen is tovább menekültek.

Rövid ausztriai tartózkodás után a morvaországi Nikolsburgban telepedtek le az 1520-as években, később innen is tovább vándoroltak és a XVI. század közepén az akkori Észak-Magyarországon telepedtek le Szobotistban [*Sobotiste*], Lévárdon

²²⁴ Bálint S., Az 1522. évi tizedlajstrom szegedi vezetéknevei. Bp. 1963. 16.

²²⁵ Reizner J. I. 135.

²²⁶ Bálint S., Szegedi szótár. Bp. 1957. I. 409.

²²⁷ Herepei J., Az aradi és szegedi bokály. Néprajz és nyelvtudomány. Szeged, 1963. 125.

[*Velki Levari*] majd Holics [*Holić*], Jókó [*Dobra Voda*] területén, a későbbi években Prockán [*Proc*], Gósfalván [*Košolna*], Lövön. 1621-ben Vas megyében a Batthyányiak, Fehér megyében a Bethlenek uradalmában is otthonra leltek.

1621-ben Bethlen Gábor fejedelem egy csoportjukat Erdélybe, Alvincra [*Vintul de Jos*] telepítette. 1645-ben a Rákócziak sárospataki uradalmában is kimutathatóak.

Életberendezésük kommunisztikus jellegű volt, házközösségben, vagyon- és nőközösségben éltek. A XVIII. században az ellenreformáció kényszerítésére áttértek a katolikus hitre, elszakadtak régi életmódjuktól. Céhekbe tömörültek.

Legkedveltebb készítményeik a tányérok, tálak voltak. A XVI. század végén és a XVII. század elején több áttört, rácsos peremű darab fordult elő. A széles, sima peremű, kis mélyedésű tálak a XVII. század második felében és a XVIII. század elején szokásosak.

Gyakori forma a tojásdad idomú, öblös testű korsó, mely a XVII. század közepén körteidomúvá alakul át. A XVIII. században kedvelték a magyar bokály formát. A négy-, hat-, esetleg nyolcszögletes palackokat is előszeretettel gyártották a boros és pálinkáshordókkal együtt, főleg a XVII. században. Patikaedényeket is készítettek; a koraiak hengeresek, a későbbiek tojásdad testűek.

Az edények színezése magastűzön égetett; okkersárga, mangánviola, rézzöld, kobaltkék, amelyet főleg az Erdélyben működő habánok kedveltek. A díszítményeket mangánviola körvonalakkal rajzolták.

Az alap általában fehér, a XVII. század elején világoskék, 1655-től sötétkék alapot is gyakran használnak. A sárga alapmáz ritkábban fordul elő.

Motívumaik többnyire reneszánsz virágminták, tulipán, gránátalma, olasz korsó, a szegélyeken csipke-minta, leginkább késsel festett tájképek, madarak. A XVII. században főúri megrendelők címereit is az edényekre festették. A XVIII. században a koszorúban elhelyezett céhjelvények, szántási jelenetek, figurális ábrázolások fordulnak elő leginkább.

A fejlődés első két szakaszában (1500-as évektől — 1622-ig, ill. 1622—55-ig) a díszítményeket általában igen takarékosan, szigorú kompozíciós rend szerint alkalmazták. Gyakoriak a frizekben elhelyezett minták. A harmadik periódusban (1665—1710) a delfti (Hollandia) fajanszok hatása alatt gyakori az egyszínű festés, a kompozíció fellazul. Az utolsó szakaszban (XVIII. sz.) a kompozíció zsúfolttá, a jelenetes és övekre osztott díszítés ugyanazon az edényen is megtalálható.

Edényeiket évszámmal jelezték. A legkorábbi évszámos habán korsó 1599-ből származik. Mesterjelzéseket csak a céhekbe tömörülés idejétől kezdve alkalmaztak az edényeken. A készítmények anyaga sárgás, finoman iszapolt, a máz tejszerűen fehér.

Az első jelzett példány 1738-ból származik. A jelzések használata a hanyatlás korában, általában a XVIII. század második felében és a XIX. század elején gyakori.

(Bővebben lásd a szerző „Ismerjük meg a kerámiát” c. műve 98—101. oldalát.)

Csongrád vármegye területén a legszínvonalasabb magyar kerámiaemlék a szegedi múzeum 1699-es évszámú, széles peremű, tulipán és margarétás koszorúval díszített, fehér mázas habán tálja. Kompozíciója túlzásfolt, színezése erőtlenséggel, hazai habán emlékanyagunk kevésbé jeles darabja. Mesterjelzés nincs rajta.

A szegedi múzeum kerámiaanyaga bár számra kicsi, mégis külön méltatást érdemel abból a szempontból is, hogy az ország e déli központjában mily változatos és nagy kört felölelő emlékanyag gyűlt össze.

Itt csupán az edények felsorolására szorítkozunk. A múzeum mindössze egy XVII—XVIII. századi kínai modorú kék-fehér delfti fajanszkorsót, egy kék—fehér XVII—XVIII. századi kínai modorú hanai fajansz kávéskannát, néhány egyszerűbb

ún. Wiener Ranftlall díszített, XIX. sz. eleji bécsi porcelánkannát, kevés XIX. sz. közepéről és második feléről származó, polgári használatra készült keménycserép edényt, — főleg cseh gyárakból, kettőt ismeretlen magyar gyárból, hármat Fischer Ignác pesti gyárból és pár századvégi Zsolnay készítményt. — Üveggyűjteménye az új szerzemények között 7 db., a XIX. sz. első feléből való cseh biedermeier köszö-
rült üvegpooharat őriz.

Csongrád megye egyetlen számbavehető magyar üvegemléke a szentesi múzeum XVII. századi, népművészethez közelálló, a parasztüvegek fogalma alá tartozó, kék beforrasztott fonalasdíszű szenteltvíztartója, melyhez analóg példányt Borsos Béla a Műv. Tört. Értesítő, 1953. 56. lapján közöl.

A szegedi magángyűjteményben levő védett kerámiák száma is igen kicsi. Közülük kimagasló alkotás egy Castelliben készült olasz fajansztál (*T. 297*) a szegedi ferences kincstár tulajdonában, mely 1757-ből származik. A hanyatló olasz majolikaművesség színvonalasabb alkotásai közé tartozik. Színezése matt, sápadt, mint az a XVIII. században a Castelli-műhelyekben általános volt. Előlapját Krisztus keresztelésének egykorú olasz metszet után készült ábrázolása díszíti. A talp-
peremen mázalatti kék festésű betűkkel felirat: „Descendat in hanc plenitudinem fontis Virtus Spiritus Sancti AD 1757.” A tál Pálffy Erzsébet grófnő ajándékaént került a szegedi ferences kincstárba.

A fazekasság első nyomai Castelliben a XVI. századra nyúlnak vissza. A majolikák gyártása már 1484-ben elkezdődik.

A XVI. század első felében a forma és a díszítmény egyaránt a faenzai előképeket követi, a XVI. század második felében más olasz manufaktúrákhoz hasonlóan Castelliben is megfigyelhető az urbinói modor hatása. A gyártás a század végén sem hanyatlik le. A XVII. század elején a Grue manufaktúrát készítményei vezető olasz műhellyé emelik.

A Grue manufaktúra másfél évszázadon keresztül működött. Mellette több manufaktúra méltó említésre, így a Gentili és a Roselli manufaktúrák.

A formák sokfélék: készletek és díszedények. A sárga, kék vagy mangánviola színeket használják, de halvány árnyalatokban. A színhatás szegényes, bár a dekoratívítás emelése céljából még az aranyat is alkalmazzák.

A XVII. században az előző századbéli urbinói díszítmények hatására főleg az „istoriati” jelenetek, a groteszkek, az arabeszkek a legelterjedtebbek. A festők rajzkészsége igen fejlett, a miniatúrafestés aprólékos modorához közeledik. A porcelánfestési eljárást utánozva a jeleneteket nagy részletességgel ábrázolják. A részleteken a XVIII. századi európai porcelán minden díszítménye megjelenik a vezető európai fajanszgyárak motívumai mellett. Legjellemzőbbek a vallásos és mitológiai, a paraszti tárgyú, és a gáláns jelenetek Watteau modorában, valamint az igen finom, részletező rajzú tájképes ábrázolások.

A szegedi múzeum tálja a vallásos ábrázolással díszített csoportba tartozik.

A Csongrád megyei kerámia-emlékek három igényes darabja a szegedi püspöki rezidenciában található; három aranybronz foglalatú porcelánváza Sèvres-ből (*T. 162*). Az egyik talpaskhely alakú, női hermával, aranybronz foglalatban. Sötétkék alapon domborműves aranyozású keretben Watteau modorú rokokó jeleneteket ábrázol; a XVIII. század második feléből származik, foglalatát 1800 körül kaphatta.

A püspöki rezidencia másik két aranybronz foglalatú porcelán díszvázája kínai, kék-vörösbe játszó folytatott mázzal (*Sang de boeuf*). Ez a máz Európában a XVIII. században főleg Franciaországban volt igen kedvelt; a kastélyok és paloták chinoiserie berendezéseikhez hozzátartozott. Ez a két váza is valószínűleg a XVIII. század-

ből származik, aranyozott bronz puttókkal díszített kagylódíszes foglatát azonban a XIX. század második felében nyerte (T. 163).

A nagymágocsi kastélyban levő három kályha tudatos műgyűjtés folytán a legújabb időkben került Csongrád megyébe, kettő közülük színes ónmázás fajansz, egy pedig zöld ólommázás csempékből áll. A XIX. század második felében készült osztrák munkák. A két fajansz kályha eredeti csempéi reliefben mintázottak, a késő-reneszánsz tiroli alakos csempék típusába tartoznak. Az egyik kályha eredeti csempéi friss, realista látásmódról tanúskodnak, különösen a négy zenész plasztikus alakjával díszítettek (102.), míg a másik, kék fajanszkályha csempéi jellegzetes barokk felfogású Madonnát ábrázolnak angyalokkal körülveve. A zenészekkel díszített kályha színharmóniája zöld, fehér, sárga, a Madonna-alakosé pedig kék, fehér, sárga. A zöld kályha tetejét díszítő szőlőfürtből csipegető madár teljes plasztikában megoldott ábrázolása elragad természetközelségével és naiv bájával.

A harmadik, zöld ólommázás csempékből álló kályha egyszínű reliefes csempéin szarvast, két sarkán vadászokat és csavart oszlopdíszít látunk. A kályha eredeti csempéi évszámuk szerint 1667-ben készültek.

Az eddig nem tárgyalt iparművészeti ágak reprezentánsai közül a könyvkötés területén a szentesi görögkeleti egyház 1793-ban, Velencében kiadott evangéliójának barna bársony kötése méltó leginkább említésre. A könyvtáblán egy nagyobb és négy kisebb szőlőfürtös filigrános keretű, ovális, festett zománcos medaillon látható; a fedőlapon közepén a Kálvária, körülötte a négy Apostol, a hátlap medaillonjaiban közepén a Feltámadás, körülötte Mózes, Áron, Dávid, Salamon király ábrázolásai. A festőzománcos képecskék magas színvonalú alkotások, útmutatásuk szerint a XVIII. sz. végi kötést esetleg velenceinek tartjuk. (T. 437).

*

Egy megye iparművészeti emlékeinek összefoglalása újabb művészettörténelmi irodalmunkban első kísérlet. Az útmutatást és példaképet művészettörténetünk múlt század végén működő nagyjai, Divald Kornél, Radisics Jenő, Mihalik József és elhunyt tanítómestereink: Gerevich Tibor, Csányi Károly, Kőszeghy Elemér, Genthon István, Mihalik Sándor adták. Csányi Károly, Kőszeghy Elemér, Genthon István tanácsaikkal éveken át elősegítették e munkát. Nem múló hálával emlékezünk rájuk.

Tatárdúlást, török hódoltságot, Habsburg-uralmat átvészelt országunk erősen megtizedelt műkincsanyaga elsőrendű kötelességünkkel teszi, hogy számba vegyük, megőrizzük és a hazai művelődés szerves részévé tegyük múltunk e sokszor talán szerény, de annál beszédesebb tanúit.



102. Kályhacsempe
osztrák, [XVI. századi] utánpótlás a XIX. század második feléből
Szentés, Koszta József Múzeum

- Bakay N.*, A pusztaszeri ásatások és az ezredéves ünnepély. Szegedi Híradó 1882.
- Ballagi A.*, Kecskeméti Péter ötvöskönyve. Bp. 1884. Arch. Ért.
- Banner J.*, Régészeti kutatások Szegeden. Dolgozatok a m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeológiai Intézetéből. XII. Szeged, 1936.
- Bálint S.*, Szeged városa. Bp. 1959.
- Bálint S.*, Az 1522. évi tizedlajstrom szegedi vezetéknevei. Bp. 1963.
- Bálint S.*, A szeged—alsóvárosi templom kegyképe. Szeged, 1942.
- Bálint S.*, A Szeged—alsóvárosi templom. Bp. 1966.
- Bárányné Oberschall M.*, Magyar bútorok. Bp. 1939.
- Berling, Altes Zinn.* Berlin, 1920.
- Bierbauer V.*, A magyar építészet története. Bp. 1937.
- Bock, F.*, Geschichte der liturgischen Gewänder des Mittelalters. Bonn, 1959.
- Braun, J.*, Die liturgischen Paramente im Gegenwart und Vergangenheit. Freiburg, 1924.
- Csermelyi S.*, Magyar hímzések kiállításának leíró lajstroma. Bp. 1918.
- Csernyánszky M.*, Magyar úrihímzésű miseruhák. Gerevich emlékkönyv. Bp. 1942.
- Csernyánszky M.*, The art of lace-making in Hungary. 1918. Bp. 1962.
- Csikész L.*, Sándorfalva nagyközség leírása. Bp. 1926.
- Czimer K.*, A Szeged-belvárosi kaszinó százéves története 1829—1929. Szeged, 1929.
- Czimer K.*, Szeged monográfiája. Szeged, 1901.
- Dávid K.*, Die Kirche von Kiszombor. Klny. Bp. 1970.
- Demkó K.*, A felsőmagyarországi városok életéről a XV—XVII. sz.-ban. Bp. 1890.
- Dercsényi D.*, Nagy Lajos kora. Bp.
- Divald K.*, A magyar iparművészet története. Bp. 1929.
- Divald K.*, Sáros vármegye szövött emlékei. Magyar Iparművészet Bp. 1905.
- Dreger, M.*, Künstlerische Entwicklung der Weberei und Stickerei Wien, 1904.
- Errera, I.*, Catalogue d'étoffes anciennes et modernes. Bruxelles, 1907.
- Falke, O. von.* Kunstgeschichte der Seidenweberei. Berlin, 1913.
- Forray I. S.*, Szemelvények Szegvár múltjából. Alföldi Újság. E. N. Szegvár.
- Heiden, M.*, Die Textilkunst des Altertums bis zur Neuzeit. Berlin, 1909.
- Heinz, D.*, Alte Orienttepiche. Darmstadt. 1956.
- Horváth H.*, Zsigmond király és kora. Bp. 1937.
- Juhász K.*, A csanádi püspökség története. I—VIII. Makó. 1930—1947.
- Karcsi A.*, A szegedi alsóvárosi Szt. Ferenc kolostor és templom. Évnegyedi Gazd. Szemle. 1869.
- Kellér J.*, Mindszent története. 1700—1909. Mindszent, 1900.
- Kovács Gy.*, Makó műemlékei. Makó.
- Kovács K.*, Csongrád város a XVIII. században. Pécs Dunántúl, 1929.
- Kulinyi Zs.*, Szeged új kora. Szeged, 1901.
- László Gy.*, Jegyzetek a nagyszentmiklósi kincsről. Folia Arch. IX. Bp. 1957.
- László Gy.*, A hun aranyj jelentősége. M. T. A. K. 1951.
- Ledács Kiss Á.—Szűtsné Brenner K.*, Ismerjük meg a keleti szőnyegeket. Bp. 1963.
- Lőw I.*, A szegedi Chevra Kadisa 1787—1887. Szeged, 1883.
- Lugosi D.*, A szegedi alsóvárosi templom és kolostor kincsei. Szeged, 193. . . .
- Lugosi D.*, Egyházi műemlékek Szegeden. Szeged. 1937.
- Mérey Gy.*, Magyar iparfejlődés. Bp. 1951.
- Migeon, G.*, Les art du tissu. Paris. 1909.
- Mihalik J.*, A kassai ötvösművészet.
- Mihalik S.*, Szentpéteri József ötvösmester élete és művei. Bp. 1954.
- Molnár E.*, A magyar nép története a mohácsi vészig. Bp.
- Móra F.*, Utazás a földalatti Magyarországon. Bp. é. n.
- Nagy I.*, Szentes monográfiája. Bp. 1928.
- Nagy Z.—Papp I.*, Szeged. Bp. 1960.
- Papp L.*, A szentesi ref. egyház múltjából. Szentes, 1926.
- Pataky Dné.*, Csongrád megye ötvöskincsei. Természet és Társadalom, 1955.
- Pataky Dné.*, Adatok a szegedi ötvösség történetéhez. Műv. Tört. Ért. 1957. 24—29.
- Pataky Dné.*, A Pest-budai ötvösség a XVIII. században. (A budapesti templomok kincstárai alapján) Budapest Régiségei XIX. (1959) 221—240.
- P. Brestyánszky I.*, Ismerjük meg a kerámiát. Bp. 1966.
- Pataký—Brestyánszky I.*, Italienische Majolikakunst. Bp. 1967.
- Petrák F.*, Szentes városának a legrégebb időktől fogva való története. Szentes, 1750. (kézirat)
- Petrovics S.*, A szentesi ev. egyház ért. 1884. Szentes, 1917.
- Pozsonyi Z.*, A tiszatáji kerámiakultúra.

- Pulszky F.*, Rekeszes ötvösség Magyarországon. Arch. Ért. 1881.
Radisich J.—Szendrei J., Magyar műkincsek. Bp. 1896—1901.
Radvánszky B., Magyar családélet és háztartás a XV. és XVII. sz.-ban. Bp. 1879—96.
Radvánszky B., A magyar ötvösművészetről. Arch. Ért. 1882.
Ráth Gy., Az iparművészet könyve. Bp. 1885—1912.
Reischell, R., Das Textilornament. Berlin, 1956.
Reizner J., A régi Szeged. I—II. Szeged, 1884, 1887.
Reizner J., Szeged története. I—IV. Szeged, 1900.
Schmidt, R., Möbel. Berlin, 1917.
Schulze, P., Alte Stoffe. Berlin, 1917.
Sebestyén K., Az algyői templom. Szeged, 1930.
Sebestyén K., Szeged középkori templomai. Szeged, 1938.
Siklóssy L., Régi Pest—budai asztalosmesterek. Magyar Iparműv. 122.
Sima L., Szentés város története. 1914.
Supka M., Magyar úrihímzés. Bp. 1938.
Szádeczky L., Az iparfejlődés és a céhek története Magyarországon Bp. 1913.
 Az iparművészet könyve. I—III. Bp.
Szeremley S., Hódmezővásárhely története. Hmvyhely. 1900—1911.
Szürbik M., Makó városának leírása. 1836.
Szmollény N., A középkori Szeged műveltsége. Szeged, 1910.
Szűcs J., Városok és kézművesség a XV. századi Magyarországon. Bp. 1955.
Tápay-Szabó G., Magyar úrihímzés. Bp. 1941.
Varjú-Ember, M., Hungarian domestic embroidery. Bp. 1963.
Vári G., Visszapillantás Csongrád múltjára. Jászokunúság, 1869.
Vicsay L., Kistelek története. 1929.
Voit P., Régi magyar otthonok. Bp. 1943.
Voit P., Pest—budai bútorművesség. Bp. folyóirat. 1946.
Walther Z., Tápé. Szeged, 1938. Dokt. Ért.
Weiner Mné., Önművesség, Bp. 1971.
 A magyar történeti ötvösműkiállítás lajstroma, 1884.
 Az ezredéves kiállítás történelmi csoportjának lajstroma, 1896.
 A Magyarországon készült régi egyházi kelyhek kiállításának leíró jegyzéke. 1913.
 Az Orsz. Magyar Iparműv. Múzeum régi ezüstkiállításának leíró lajstroma. 1927.
 Régi egyházművészet országos kiállítása az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeumban 1930.
 Erdély régi művészeti emlékeinek kiállítása. Orsz. Iparművészeti Múzeum, 1931.
 Régi Buda és Pest iparművészetének kiállítása, 1935.
 Egyházművészeti kiállítás. Bp. 1970.

DIE KUNSTGEWERBLICHEN SCHÄTZE IM KOMITAT CSONGRÁD

von

Ilona P. Brestyánszky

Die völlige Aufklärung des ungarischen Kunstschätzenbestandes erweist sich als unvermeidlich um den eigentümlichen und vielfarbigem Charakter des ungarischen Kunstgewerbes zu umreißen, bzw. die Entfaltung und das Weiterleben unserer progressiven Überlieferungen untersuchen zu können. Die Erforschung unserer Denkmäler und der diesbezüglichen Archivangaben, die Bestimmung der Werke und Namenszeichen der alten ungarischen Meister, die Skizzierung der Umstände ihrer Tätigkeit ebenso wie die Klärung des sich den westlichen Stilrichtungen anpassenden doch eigenartig ungarischen Formenschatzes: diese alle gelten für wichtige Aufgaben der ungarischen Kunstgeschichte. Das gesamte kunstgewerbliche Material innerhalb eines Komitats wurde zum erstenmal 1955 im Gebiet des Komitats Csongrád durchforscht.

Das Bereich des Komitats war schon seit dem IV. Jahrtausend v. u. Z. besiedelt. Eine ganze Reihe unserer ausgezeichneten Forscher befasste sich in der Vergangenheit und beschäftigt sich auch gegenwärtig mit der Erschließung der archäologischen Denkmäler des Komitats.

Der Grossteil der ehemals im Gebiet des Komitats Csongrád befindlichen kunstgewerblichen Schätze ging infolge des wechselvollen Schicksals des Landes zugrunde; fast die Hälfte der vorhandenen Denkmäler blieb aus den der türkischen Herrschaft folgenden Zeiten, also aus dem XVIII. Jh. aufbewahrt, während die andere Hälfte aus den ersten Jahrzehnten des XIX. Jh. stammt.

Unter den archäologischen Funden, die von der Landnahmezeit begonnen aus der Umgebung von Szeged zu Tage kamen und auch in kunstgewerblicher Hinsicht bemerkenswert sind, hatten

unsere Forscher schon zahlreiche Exemplare veröffentlicht (Kopfringe mit Vogelverzierung, byzantinische Pektoralien, das bronzene Räucherfass von Csorva, silberner Siegelring von Csengele usw.)

Die Hauptperiode unserer Goldschmiedekunst, das XV. Jahrhundert wird durch den bisher unbekannt vergoldeten Silberkelch der römisch-kath. Kirche von Deszk vertreten, der zur Gruppe der ungarischen gotischen Trinkgefäße mit gemeisselter Verzierung gehört.

Einer der in der Schatzkammer der Szegediner Franziskaner aufbewahrten Kelche ist mit dem zu identifizieren, der vom Lukács Baratin (geb. in Szeged) im Jahre 1501 der St. Demetrius Kirche geschenkt wurde. Um die Zeit der Nationalkatastrophe von Mohács entstand die einzige authentische wertvolle Schöpfung der alten Szegeder Goldschmiedekunst, das Armreliquiar der Kathedrale von Ragusa (:Dubrovnik, Jugoslawien), das in 1532 gefertigt wurde und neben den spätgotischen Elementen auch die der Renaissance aufweist.

Die ersten kunstgewerblichen Denkmäler, die nach der Türkenherrschaft angefertigt aufbewahrt blieben, stammen schon aus dem XVIII. Jh. Diese sind: ein silberner Brotweimer (1717), ein Räucherfass (von serbischen Kunstmiedern) und ein Tabernakel aus vergoldetem Silber (vom Goldschmied *Saraka*) in der griech.-orth. Kirche von Szeged. Noch ein vergoldeter Silberkelch der Kathedrale von Szeged und eine Taufkanne der alten ref. Kirche von Hódmezővásárhely sind aus der ersten Hälfte des XVIII. Jh. (1729, 1749) datiert.

Die Schatzkammer der Szegediner Franziskaner behütet den schönsten Kelch im Rokokostil des einen der sieben Stifter der 1759 neugegründeten Pester Goldschmiedeinneung, des aus Pressburg gebürtigen *Josef Schätzl* (aus 1763). Gleichfalls in Besitz der Franziskaner von Szeged befindet sich der vergoldete Silberkelch mit gemalten Emailbildern von *János Szilassy* aus 1764. — Das blühende Debrecziner Goldschmiedezentrum lässt sich durch einige Kunstwerke von *János Marjalaki* bei den reformierten Gemeinden von Makó und Szentes vertreten, in der griech.-orth. Kirche Hódmezővásárhely aber von Goldschmied *István Büttösi*. Die Werke auch der Pressburger Meister, wie *J. Ch. Stieger* und *J. Weidenouszky* sind in die eine Kirche der Gemeinden Csanád und Kiszombor in Komitat Csongrád geraten. — Zahlreiche hervorragende Kunstwerke der Pester Goldschmiede (wie *J. M. Schwager*, Meister „MM“, *F. Pasberger*, *A. Müller*, *J. Liebrich* und der ausgezeichnete *Josef Prandner*) sind in den verschiedenen Kirchen des Komitats Csongrád befindlich. Der letzte Meister der ungarischen Goldschmiedekunst von europäischem Format ist *József Szentpétery*, dessen acht Werke sowohl in römisch-katholischen Kirchen wie bei den reformierten Gemeinden im Komitat Csongrád aufbewahrt blieben.

Von den Zentren der ausländischen Goldschmiedekunst ist Augsburg durch vier Werke vertreten, Wien aber durch neun, während die russische Edelmetallbearbeitung fünf Prunkstücke geliefert hat.

Sehr reichhaltig bietet sich die Gruppe der alten Textilien dar. Unter ihnen gebührt der sog. „Matthias-Kasel“ der Vorrang. Die spätgotische, mit Gold durchwirkte Seidenbrokatkasel wurde — nach der Überlieferung — 1465 von König Matthias der St. Demetrius-Kirche in Szeged geweiht. — Die andere — florentinische — mit Gold durchwirkte seidenbrokatene Kasel der Szegediner Franziskaner stammt aus dem letzten Jahrzehnt des XV. Jh. — Die übrigen Textiliendekorationen — hauptsächlich prachtvolle Messgewandgarniture aus verschiedenfarbigen französischen Seidenbrokaten mit Gold durchwirkt — deuten auf das XVIII. Jh. hin (in: der Schatzkammer der Szegediner Franziskaner, Kirche v. Kiszombor, Csanytelek ua.). Die gross gemusterte deutsche Brokate des XVIII. Jh. sind gleichfalls durch zahlreiche Exemplare vertreten (in: Szentes, Csanytelek, Szőreg, Csanád, Kiszombor). Einige Messgewandgarniture und Kasel wurden mit Stickerei prunkhaft verziert (in: Deszk, Szentes, und die sog. „Marie Theresia-Kasel von Szeged). — Zeugen der Goldfäden verarbeitenden ungarischen Herrenstickerei sind Kelchdecken (Schatzkammer der Franziskaner,) und Tischdecken zum Herrenmahle in den reformierten Kirchen von Makó, Hódmezővásárhely und Szentes.

Antikes Mobiliar im Komitat Csongrád ist nur aus den XVIII.—XIX. Jh. erhalten ausgenommen einen Richterstuhl — volkstümlich geschnitzt und aus Bast geflochten, der aus dem XVI. Jh. stammt. Die ältesten kirchlichen Interieure wurden in der Mitte des XVIII. Jh. angefertigt. Die Einrichtung der Franziskaner-Kirche zu Szeged, die Kanzel und die Gestalt der Leidvollen Muttergottes (1714, bzw. 1739), die 25 Paar barocke Bänke sowie den Sakreitschrank hat der franziskanische Ordensbruder *Antal Graf* aus Eichenholz in 1764 geschnitzt.

Das hervorragend schöne Rokokomobiliar der Minoriten-Kirche zu Szeged bezeugt die Schnitzkunst des Minoritenbraters *Jozsef Stekerle*, der sein Meisterwerk mit Hilfe der Patres *József Bernát Szerkesz* und *Simon Borsi* wahrscheinlich um 1767 vollendet hatte. — In Rokokostil erstanden um 1761 die prachtvoll geschnitzte Ikonostase und andere Stücke der Einrichtung der griech.-orth. Kirche von Szeged, Werke eines unbekannt, vielleicht ungarischen Kunsttischlers. Pál Erdődi, Sámuel Joó und János Antal waren ungarische Tischlermeister am Anfang des XIX. Jh., die im Zopfstil, dem bürgerlichen Geschmack des ungarischen Reformzeitalters haben die Kirche von Makó, Kistelek und Szentes mit geschnitzten Möbelstücken reichert. — Unter den durch Einfuhr in den Komitat gelangten Möbeln sollen die zwei eichenen Credenzonen des ehemaligen Károlyi-Schloss-

ses von Nagymágocs, toskanischen Ursprungs, im Stil der Spätrenaissance erwähnt werden, deren Seitenstück zu Wien im Österreichischen Museum für Angewandte Kunst zu bewundern ist.

Keramische und gläserne Antiquitäten gibt es im Komitat sehr wenig. Unterihnen erzeugt sich die Majolikaschüssel von Castelli aus 1757, die in der Schatzkammer der Franziskaner von Szeged aufbewahrt ist. Ausserdem sollen die drei in Goldbronze gefassten Porzellanvasen der Bischöflichen Residenz von Szeged aufgeführt werden: zwei von ihnen sind frühe Erzeugnisse des XVIII. Jh. mit bläulich schillerndem gegossenem Schmelz, eine dagegen stammt aus Sèvres von der zweiten Hälfte des XVIII. Jahrhunderts.

Nach der historischen Zusammenfassung gibt die Verfasserin das reiche Verzeichnis der bezüglichen Literatur an.

Am Ende befindet sich als Beilage die beschreibende Topographie der kunstgewerblichen Schätze vom Komitat Csongrád nach der alphabetischen Reihe der Städte, bzw. Gemeinden des Komitats.

FÜGGELÉK

A CSONGRÁD MEGYEI IPARMŰVÉSZETI EMLÉKEK LEÍRÓ TOPOGRÁFIÁJA

(Egyházi gyűjtemények)

CSANÁD

R. k. templom

- (1) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, kerek, magas rokokódíszes talp, három, gránátokkal kirakott ovális medallionban festett zománcos kép: a Kálvária három jelenetével. Rokokó vázanódus. Kupakosarának díszé, mint a talpé. A gránátok reszelt foglalatúak. Talpán vésett felirat: „*Confr. SJ. Andocs 1774.*” IW mesterjegy, pozsonyi hitelesítőbélyeg. Kőszeghy 1748, 1643. sz. jegye. Josephus Weydenovsky, 1774. Hozzávaló sima paténával.

szájátmérő (szá.): 9 cm

magasság (m.): 27 cm

talpátmérő (tá.): 17 cm

Irodalom: Magyarország Műemlékei Bp. 1961. (továbbiakban: Genthon II) 175.

- (2) *Miseruha* felszereléssel. Kék atlasz alapon ezüstbrokát, nagy barokk levél- és szalagmintával. Ezüst paszománttal szegve és három hosszanti sávra osztva. Hegedű alakú előrész. Eredeti vászonbélés. Mária Terézia kora. Olasz?

73×101 cm

Irod.: Genthon II. 175.

Gör. kel. templom

- (3) *Kehely*. Aranyozott réz; domborított, kézzel felhúzott, cizellált. Hatkaréjos talp, stilizált virágdíszítéssel, ballussteres akantuszleveles szár és nódus. Öntött, stilizált levélindás kupakosár, lillimos pártaöv, a kosáron négykaréjos medallionban ószláv szentek trébelt ábrázolása. A talpon vésett cirillbetűs felirat. Jelzés nélkül. Magyar, XVIII. sz. eleje.

szá.: 9 cm

m.: 23 cm

tá.: 12 cm

- (4) *Kántorhely*. Szürkészöld márványutánzatúra festett faragott keményfa-, négyosztású ülőhely. Az osztások kanellúras oszlopokkal elválasztva, felettük rózsás oromdisz. Minden osztásban aranyozott keretben aranyozott szalagcsokros volutás díszítés, aranyozott orommezővel. Alatta ovális medallionban olajfestésű ószláv szentek ábrázolása.

Hasonló kiképzésű a Mária- és püspökrón is. XVIII. sz., beépített. Irod.: Genthon II. 175.

CSANYTELEK

R. k. templom

- (5) *Miseruha*. Aranybrokát, színes árnyalt brosirozott nagyrózsás mintával. Arany-paszománttal szegve három hosszanti sávra osztva. Fehér vászon bélés. Hegedű alakú előrész. Mária Terézia kora. Francia?

73×103 cm

Irod.: Genthon II. 50.

- (6) *Casula*. Fehér selyemmatlasz, brosirozott nagyvirágos rózsás, színes árnyalt mintával, helyenként aranyozott levelekkel. Aranypaszománttal szegve és három függélyes sávra osztva. Hegedű alakú előrés. Egykorú fehér vászonbélés.
Mária Terézia kora.

72×103 cm

Irod.: Genthon II. p. 50.

- (7) *Stóla*. Fehér selyemripsz, színes árnyalt zsenilia hímzésű rózsabolya- és nefelejcs-szálakkal. Fehér taftbéléssel.
Magyar, XIX. sz. e.

22×228 cm.

- (8) *Stóla*. Fehér moiré, színes árnyalt selyemhímzéssel, laposöltéses technikával. Helyenként aranyszállal varrt S idomokkal, pillangódíszel. Ibolya, róza, árvácskaszálak. Lilás taftbéléssel.
Magyar, XIX. sz. e.

18×208 cm.

- (9) *Pluviale*. Lazacszínű aranybrokát, színes árnyalt, lila tulipán és rózsaszín rózsamintával, arany barokk lombdíszel. Aranypaszománttal szegélyezve. Szegélysávja lila, arannyal átszőtt brokát piros rózsamintával.

Bélés egykorú fehér vászonbélés.

Mária Terézia kora. Német?

h. 198 cm.

Irod.: Genthon II. 50.

- (10) *Keresztelőkút*. Vörös márvány tagolt talpazat és gerezdes medence. Fedele sárgaréz lemezből kalapált, hengeralakú félgömbös záródással. A köpenyen két öntött szoborcsoport: Patrona Hungariae és a Szentháromság, tetején Keresztelő Sz. János és Jézus öntött alakjával.

Magyar, 1829.

m. 70 cm.

Irod.: Genthon II. 50.

- (11) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, kerek, domború, akantuszöves talp, négy ovális medaillonban a négy evangélista szimbólumának ábrázolásával. Reszelt, karmos foglalatú opál-, türkiz-, ametiszt-, topáz- és almandin-kövekkel kirakva. Balluszteres nódus, két rózsás övvel. Domborított kupakosár, akantuszleveles dísz között négy palmetta alakú medaillonnal, amelyben kétszer szőlőinda, kétszer búzakéve ismétlődik. Talpán körül vésett felirat „*CALIX ARD Josephi Nizsnyánszky Emeriti Parochi Csanyiensis Procuratus Ano 1835. Post fata ejusdem Ecclesiae Csanyiensi Mansurus.*” Pest. R. Josephus Müller. Szalagon: Pest. 1835.

sz.á.: 10 cm.

m.: 31 cm.

tá.: 15 cm.

Irod.: *Pataký Dénesné*: A pest-budai fémművesség emlékei Csongrád megye egyházaiban. Bud. Rég. XVII. Bp. 1956. (továbbiakban: *Patakýné*) 284.

Genthon II. 50.

CSONGRÁD

R. k. templom

- (12) *Feszület*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Négykaréjos talp rokokó lángnyelves kartusokkal. Vázaalakú nódus. A kereszt tövében koponya. Öntött korpusz. Jegy nélkül. Fenekén bevésve: „*Javitotta Kucsera Ferd.*”
Magyar, XVIII. sz. közepe.

m.: 30 cm.

tá.: 15 cm.

Irod.: Genthon II. 54.

- (13) *Ciboriumkehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Kétsoros akantuszgalléros talp, váza alakú nódus, sima kupa. Fedele új.
Jegye Kőszeghy 487 sz.
Pest. Franciscus Pasberger 1812—28.

sz. á.: 18,5 cm.
m.: 27 cm.
tá.: 15 cm.

Irod.: *Patakyné* 282—284.
Genthon II. 54.

- (14) *Füstölő*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Talpas vázaalak, barokk kagylódísszel, áttört felsőrésszel. Talpán vésett felirat: „*AA ANDRKÁNYO DÓNA ECLAE CSON ANNO 1799.*”
Három, szemekből fűzött láncon függ.
Bécs. AS mesterjegy 1799.

m.: 23 cm.

Irod.: *Genthon* II. 54.

DESZK

R. k. templom

- (15) *Gyertyatartó*. Sárgaréz; öntött, domború, kerek, profilált talp, balluszeres, akantuszleveles szár, tagolt tányér.
Olasz? XVIII. sz.

sz. á.: 14,5 cm.
m.: 34 cm.

Irod.: Br. Gerliczy Félix aj. 1923. (*Hist. domus*)

- (16) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Hatkaréjos talp, karéjaiban vésett kerek medaillonokban egymást keresztező félkörös dísszel. Hatosztatú szár. Hatosztatú, lapított, hat rotulusos, levéldíszes nódus. A kupakosár díszítése, mint a talpé. Öntött liliomos pártaöv, féltójas alakú, kissé kihajló szélű újabb kupa. Talpán vésett felirat: „*Ex Munificentia LIB. BARONIS Félix Gerliczy A B ARANY ET Szentgerlistye A D 1923.*”
Magyar, XV. sz.

szá.: 9 cm.
m.: 21 cm.
tá.:

Irod.: *Genthon* II. 65.

- (17) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Egyszerű, kerek tagolt talp, balluszeres nódus, sima, féltójas alakú kupa. Jelzés nélkül.
Magyar, XVIII. sz.

szá.: 9 cm.
m.: 25 cm.
tá.: 15 cm.

Irod.: *Genthon* II. 65.

- (18) *Miseruha*. Piros atlasz alapon arany dróthímzéssel. Három függőleges sávra osztva. A két szélsávban barokk szalagdísz között stilizált levéldísz, a középsávban legyezős rácsos medaillonból stilizált virágdísz nő ki. Arany fémszálás cakkos szegélyhímzéssel és elválasztó sávval. Előrésze hegedű alakú. Újított zöld taftbélés.
Osztrák? Mária Terézia kora.

69×100 cm.

Irod.: *Genthon* II. 65.

- (19) *Örökmécs*. Bronz, öntött, fordított vázaalak, három hablány idomú hermával, bronzláncon függ.
Magyar, XVIII. sz.

á.: 16 cm.
m.: 22 cm.

Görög kel. templom (20) *Kehely*. Ezüstözött réz; kupája aranyozott. Kézzelel felhúzott, domborított, cizellált. Kerek, domború talp, akantuszleveles övvel. Ballusztteres nódus, kanellurás kupakosár. Jelzés nélkül. Talpán bevésített felirat: „*Nestor Beaiski 1840.*”
Magyar, 1840.

szá.: 8 cm.
m.: 24 cm.
tá.: 15 cm.

Irod.: Genthon II. 65.

FÖLDEÁK

R. k. templom

(21) *Miseruha*. Lila félselyemdamaszt. Négykaréjos medaillonban stilizált virágmintával. Ezüstpaszománttal szegve. Hátán színes gyapjúhímzés. Laposöltéssel: a kereszt, Veronika kendője, a kereszt tövében Krisztus kínszenvedésének eszközei. Hegedű alakú előrészen szürkés—barnás színű gyapjúhímzés, lapos-öltéssel: tálcán három kocka, kanna, egyik szélén kard, másik szélén fáklya és ostordísz. (Krisztus kínszenvedéseinek szimbólumai.) Eredeti okkersárgás klottbélés.
XIX. sz. második fele. Magyar.

102×73 cm.

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

R. k. templom

(22) *Kehely*. Aranyozott ezüst; domborított, kézzel felhúzott, cizellált. Hatkaréjos talp, hasábos szár és váza alakú nódus, sima kupa. XVIII. sz. második fele. Bécs. IC (?) mesterjegy.

szá.: 9,2 cm.
m.: 23 cm.
tá.: 15 cm.

(23) *Füstölő*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, talpas váza-alakú test, talpán meanderdíszsel, akantuszleveles, áttört tetején meanderdíszsel és kereszttel.

Buda, IL (Johannes Liebrich) mesterjegy 1803 körül. Kőszeghy 305.
m.: 29 cm.
tá.: 10 cm.

Irod.: *Patakyné* 296.

Genthon II. 133.

(24) *Navicula*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, kerek talp, babérkoszorús díszsel, vésett sáslevelekkel, tömzsi, ballusztteres nódus, hosszú barázdált test.

Buda IL m. jegy (Johannes Liebrich) 1803. k. Kőszeghy 303.
m.: 20 cm.
tá.: 11 cm.

Irod.: *Patakyné* 286.

Genthon II. 133.

(25) *Talpas kereszt*. Ezüst; ovális talp, cizellált akantuszleveles díszsel gyöngyosorral díszített nódus. Háromkaréjos keresztvégződés. Aranyozott korpusz.
Pest. CS. mesterjegy 1820. k.

m.: 36 cm.
tá.: 17 cm.

Irod.: *Patakyné* 288.

Genthon II. 133.

(26) *Örökmécs*. Ezüst; szemekből alkotott láncon függ. Áttört karéjokban, áttört tulipános csokor körül vésett felirat: *Vetró Antal ajánlotta az Isten dicsőségére 1807.*

Pest, 1807. Franciscus Pasberger. Kőszeghy 73.

m.: 79 cm.

Irod.: *Patakyné* 294.

- (27) *Casula*. Ezüstbrokát, alátöltött fémszálas aranyhímzéssel: arany pillangókkal, zöld és piros fémlapokkal díszítve, 3 hosszanti részre osztva. A középső széles sávban barokk kartusban szőlőfürt és levél, 2 x virágszál, oldalsávjaiban búzalkalász, kagylóidomok és virágrozetta. Hegedű alakú előrésszel. Egykorú lazacszín vászonbélés.
Osztrák, XVIII. sz. második fele.
74 × 103 cm.
- (28) *Gyertyatartó* a régi főoltárhoz (2 db). Faragott és aranyozott keményfa 1.— Rózsával díszített rocailleokkal. 2. — Egyszerűbb kivitelezés, rocailleokkal.
Magyar, XVIII. sz. közepe.
1. átm. 73 cm.
2. átm. 57 cm.
- (29) *Gyertyatartó falikar* (12 db). Aranyozott faragott keményfa. Virágrozettából kihajló S idomokból összeállítva. Egy, két és három ágúak.
Magyar, XVIII. sz.
á.: 29 cm.
- (30) *Képkeret* (2 db). A régi oltárról. Faragott és festett keményfa, rocailleos, lambraquines faragással.
Magyar, 1775. Impsom János pesti mester műhelyében készült.
(*Hist. Domus*)
á.: 35 cm.
- (31) *Gyóntatófülke* (2 db). Dörzsölt tölgyfa, félhenger alakú. Párkánydíszítése ökörszemes, homloklapján keresztel díszített gyóntatórács kovácsolt vasból.
Magyar, XVIII. sz. vége.
beépített.
- (32) *Kehely*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Kosara aranyozott. Magas kerek talp, gömbös nódus, kivágott barokk szalag- és virágdíszes kupakosár. Talpán vésett felirat: „*Ur: CH: Mesterségében: S: Keresztesi: János: Ur: Atya: Mester: Anno: 1761. Az becsületes HM Vásárhelyi Czizmadia Czéh tsináltatta Dus. Jan.*” Jelzés nélkül.
Kupája korábbi. Magyar 1761.
szá.: 6 cm.
m.: 14 cm.
tá.: 8 cm.

Irod.: *Genthon II.131.*

- (33) *Úrasztalterítő*. Téglalap alakú. Fehér taft, aranyozott fémszálas laposhímzéssel, vert aranycsipkével szegve. Négy sarkában négy tulipánt hajtó törökös csokor, közepén körbe komponálva aranybetűkkel laposhímzésű felirat: „*A HM vásárhelyi r. sz. eklesia számára az uly templomhoz készítette Asztalos Mihály hites társa Varga Kata. Jöjjetek énhozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltek és én megnyugodlak titeket. Mát. II. 28.*” Az oldalak közepén aranybetűkkel „1797.” Magyar úrihímzés. 1797.
115 × 123 cm.
Irod.: *Genthon II. 131.*
- (34) *Úrasztalterítő*. Téglalap alakú. Fehér patyolat, arany fémszálas laposöltésű hímzéssel, arany vertcsipkeszegéllyel. Négy sarkában három tulipánt hajtó törökös csokor. A széleken aranybetűs laposöltésű felirat: „*Teremtőjéhez való kegyességéből. Sz. Fiának asztalára készítette Csorba Mihályné Tóth Kata. Füredi és Szőnyi Uraimék Prédikátorságokban.*” Közepén: „*Anno 1759.*” Magyar úrihímzés. 1759.
94 × 92 cm.

Irod.: *Genthon II. 131.*

- (35) *Úrasztalterítő*. Négyzögletes. Fehér patyolat, arany fémszálás laposhímzéssel, vert aranycsipkével szegve. Négy sarkában öt tulipánszerű virágot hajtó inda, a négy oldal közepén ugyanilyen virágos négy kis inda.
Magyar úrihímzés. XVIII. sz.

94×94 cm.

Irod.: *Genthon II. 131.*

- (36) *Úrasztalterítő*. Négyzögletes fehér vászon, arany fémszálás laposhímzéssel, vert aranycsipkével szegve. Négy sarkában három szívvirágot hajtó törökös csokor, az oldalak közepén egy kis tulipánszál.
Magyar úrihímzés. XVIII. sz. közepe.

93×87 cm.

Irod.: *Genthon II. 131.*

- (37) *Úrasztalterítő*. Négyzetes alakú. Kék selyemtaft alap, színes pasztelszínű selyem- és aranyszálhímzéssel, laposöltéssel. Négy sarkában hímzett minta: két sarkában szalaggal átkötözött rózsacsokor, két sarkában aranykehelyből kihajló szőlőinda és tulipános szegfűcsokor. Közepén rózsás, tulipános koszorú, annak közepén napkorong. A koszorú körül arany laposhímzésű felirat: „*Prédi: Ti: Dorka Illyés Ur Prédi: Ti: Vajda Sámuel Úr Prédi. Ti: Tót Ferenc Ur Káplán, Ti: Nagy Mihály Ur, Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. — Próbálja meg minden ember magát, és úgy egyék abból a kenyérből és úgy igyék abból a pohárból. I. Kor XI. R: 24.: 28 v*”. Az oldalak közepén szőlő és búzakalász, a másik két oldalon rózsás tulipántó. Az oldalak szélein aranyhímzésű, laposöltésű felírás: „*A Hód M. Vásárhelyi Reformata Szent Ekllesia számára a becsű Cszimadia Czéh református tagjai készítették az 1823-ik eszten. Mesterek Liszka Ist: Vetsei Sá Kováts Győr, Rácz Pál, Kezes Szél Ján, Bartza Ger: Balog Ist: Gál Mih. Tartzali Ján, Jakab Ist, és a többiek. Varrta: Ország Mihály*” Vörös rojt és új kék klottbélés. Négy sarkán aranybojt.
Magyar, 1823.

hossza: 200 cm.

Irod.: *Genthon II. 131.*

- (38) *Kupa*, fedeles. Ón; öntött hengeres test, csőrös kiöntővel. Profilozott talp és profilált csuklós fedő, golyóalakú billentő, kérdőjel alakú fül. Talpán beütve önbélyeg.
Pest, Jurame Sebestyén.
Magyar, 1789.

szá.: 18 cm.

m.: 26 cm.

tá.: 14 cm.

Irod.: *Genthon II. 131.*

Patakyné: 292.

- (39) *Kupa*, fedeles. Ón; öntött, hengeres test, csőrös kiöntővel. Profilozott talp és profilált csuklós fedő, golyóalakú gombbal. Kérdőjel alakú fül. Talpán belül önbélyeg.
Pest, Jurame Sebestyén 1789.

szá.: 24 cm.

m.: 37 cm.

Irod.: *Genthon II. 131.*

Patakyné 292.

- (40) *Kupa*, fedeles. Ón; öntött, hengeres test, csőrös kiöntővel profilált csuklós fedő, golyóalakú billentő, kérdőjel alakú fül. A testen osztógyűrű. Talpán önbélyeg. Elöl vésett koszorúban felirat: „*A H V Vásárh. Ref. Sz. Ekllesiáé. Ao. 1789.*” Pest, Jurame Sebestyén 1789.

szá.: 20 cm.

m.: 44 cm.

tá.: 21 cm.

Irod.: *Genthon II. 131.*

Patakyné 292.

- (41) *Kupa*, fedeles (2 db). Őn; öntött **hengeres test** csőrös kiöntővel, profilozott talp és profilált csuklós **fedő**, golyóalakú fül, a testen osztógyűrű. Talpán beütve **őnbélyeg**. **Elöl vésett** koszorúban felirat: *A H M Vásárh. Ref. Sz. Eklésiáé. Ao. 1789.*
Pest, Jurame Sebestyén 1789.

szá. 20 cm.
m.: 44 cm.
tá.: 21 cm.

Irod.: *Genthon* II. 131.
Patakyné 292.

- (42) *Kehely*. Részben aranyozott ezüst; **kézzel felhúzott**, domborított, cizellált. Palmettasoros kerek talp, **kannelurás váza** alakú nódus, sima, harangvirág alakú kupa. Talpa **körül vésett** felirat: *A Hódmezővásárhelyi Reformata Sz. Ekle Számára készíttette N. Kaszap Familia 1800-ban*". Jegy nélkül. Az **ótemplomban** levő kehely párja.
Magyar, 1805. Pasberger Ferenc? Pest.

szá.: 11 cm.
m.: 23 cm.
tá.: 9,3 cm.

Irod.: *Genthon* II. 131.

- (43) *Kehely*. Ezüst; kézzel felhúzott, **domborított**, cizellált. Nyolckaréjos magas talp, hólyagos és palmettás **dísszel**; öntött, váza alakú nódus, két sor pamettával díszített **kupakosár**, sima kupa. Fenekén vésett felírás: *„A Hódmezővásárhelyi reformata Szent Eklesia Maga számára Tsináltatta Ao. 1799.”* Jegy nélkül. Az **ótemplomival** azonos kehely.
Magyar, 1799. (Debrecen?)

szá.: 11 cm.
m.: 26 cm.
tá.: 14 cm.

Irod.: *Genthon* II. 131.

- (44) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel **felhúzott**, tagolt kerek talp, váza alakú nódus, sima kupa. Talpán **bevésve**: *„A HM Vásárhelyi Ref. Ekl. számára Varga Pál és felesége készíttette a magok költségeken első májusban 1825.”* **Kőszeghy** 824. sz. jegye. Kasa P. mester? K. mester?
Kassa, 1825.

szá.: 11 cm.
m.: 23 cm.
tá.: 10,7 cm.

Irod.: *Genthon* II. 131.

- (45) *Keresztelőkanna*. (Talpas kanna) Ezüst; **kézzel felhúzott**, domborított, cizellált. Sima talp, tagolt **gömbös nódus**, kiöntős kupa, test fölé emelkedő fül. Talpán **körül vésett** felírás: *„Nincsen nekem oly fiam, kinn az én nevemnek emlékezete maradhatna II Sam. 18 v. 18.”* Talpán felül vésett felírás: *„A HM Vásárhelyi Helv. vall. T F gyülekezet új templomához saját költségén készíttette Varga Pál 1842-ben”*
1842. Jelzés nélkül.
Magyar, 1842.

szá.: 9,8 cm.
m.: 21 cm.
tá.: 14 cm.

- (46) *Keresztelőtál*. Őn; ovális, öntött **préselt virágmintás** peremszegélylyel. Ovális test. Elmosódott ónjegy.
Magyar, XIX. sz. e.

h.: 37 cm.
sz.: 25 cm.
m.: 4 cm.

- (47) *Keresztelőtál.* Ezüst; kalapált. Hullámos peremmel, négyosztású profilált széllel. Peremén Kőszeghy 1142—43. sz. ötvösjegye elmosódva. Debrecen ? XVIII. sz. közepe.
 szá.: 33 cm.
 m.: 3 cm.
 Irod.: *Genthon II.* 131.
- (48) *Keresztelőkanna.* Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Sisakformájú testén két réz ötvözetű díszítő övvel. Tagolt talp, hajlott vonalú idomokból alakított fül. Vésett felirata: „*A N. Hódmezővásárhelyi Reformata Sz. ecclesia számára Csináltatta Mocsi János Maga Költségeivel 1749. szt.*” Mesterjegye IE (Debrecen ?) IE mester. Debrecen ? 1749.
 szá.: 12 cm.
 m.: 26 cm.
 t.: 19 cm.
 Irod.: *Genthon II.* 131.
- (49) *Kenyérosztó tányér.* Ezüst; kerek, sima kis peremmel. Peremén vésett felirat: „*A HH. Vásárhelyi Ref. Sz. Ekklésia Számára 1836. K. mester Debrecen.*” Kápolnási Imre, Debrecen, 1836.
 á.: 11 cm.
- (50) *Kenyérosztó tányér.* Ezüst; sima, kerek, kis peremmel. Fenékén vésett felirat: „*Az Hold Mező Vásárhelyi Reformata Szent Ekklésia Maga Tulajdon költségén csináltatta 1799.-dik esztendőben.*” Debreceni hitelesítő bélyeg elmosódva. Lőcse vagy Debrecen 1799.
 á.: 23,5 cm.
- (51) *Kehely.* Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált Nyolckaréjos magas talp, palmettával díszített kupakosár, sima kupa. Fenékén vésett felírás: „*A Holdmező vásárhelyi ref. sz. ekklésia számára tulajdon költségén csináltatta ezen poharat Ketskeméti Sámuel ur. 1784.*” Jelzés nélkül. Magyar, 1784.
 szá.: 11 cm.
 m.: 25 cm.
 tá.: 9,5 cm.
 Irod.: *Genthon II.* 131.
- (52) *Kehely.* Aranyozott ezüst; vert, domborított. Akantuszgalléros talp, kanellurás vázanódus. Sima, harang alakú kupa. Talpán körül bevésve: „*A hódmezővásárhelyi reformata sz. ekl. a maga költségén készítette 1805.*” A kupakosár kívül ezüst. Jelzés nélkül. Pasberger Ferenc ? Pest. Magyar, 1805.
 szá.: 11 cm.
 m.: 22,5 cm.
 tá.: 9,5 cm.
 Irod.: *Genthon II.* 131.
- (53) *Úrasztali terítő.* Világoskék selyemripsz, ezüst vertcsipkével. Négy-szögletű, 2 sarkában ezüst hímezésű kehely virágcsokorral. A másik 2 sarkában szőlő és búzakalászcokor színes zsenília hímezzel. Közepén ezüst koszorúban a város címere. Körülötte „*Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Próbálja meg minden ember magát és úgy egyék abból a kenyérből és úgy igyék abból a pohárból. I. Kor. 3. XI. R. 24. 28. b.*” Körül fehér indák között hímezt felírás: „*Az Isten ditsőségére a Hmvásárhelyi reformata szent egyház tiszteletére ajándékozta Égető Péterné Mutsu Erzsébet 1863. évben. Készíti G: Gyné Pap Lídia, rajzolta ua. Segité a bet. Erdős Julis.*” Magyar, 1863.
 240×226 cm

Susáni ref. templom

- (54) *Fedeles kupa.* (2 db) Őn; csonkakúp alakú test, csuklós fedővel. Öntött. Tagozott talppal. Elöl vésett koszorúban: *HMVásárh ref sz eklésiéé Ao 1789.*
A másodikikon a vésett szöveg: *A HMVásárhelyi REFORMATÁ SZ EKLÉSIÁNAK EDÉNYJE KÉSZÍTETETT AZ EKLÉSIA KÖLTSÉGÉN 1789. DIK ESZT.*
Magyar, 1789.

szá.: 19 cm.
m.: 37 cm.
(fedél nélkül)
tá.: 20,5 cm.

- (55) *Úrasztali terítő.* Fehér vászon színes hímmzéssel. Két sarkában búzalkász és rózsacsokor, közepében 8 ágú csillag arany és színes hímmzéssel rózsás koszorúban. Körül arany betűk laposöltéssel, írás „*A HMVásárhelyi reformatá sz eklésia számára készítetté a becsületé Takáts széh az MDCCCXXIII-dik esztendőben. Főcz M Kási Istv. Varrta Országh Zsuzsa.*” Zöld pamutrojttal.
Magyar, 1823.

104×109 cm.

- (56) *Úrasztali terítő.* Fehér vászon, arany vertcsipkével szegve. Arany fémszálas laposhímmzéssel 4 sarkában hajlott gránátalmás inda, közepén 3—3 kis virág. Középen koszorúban: „*A HMVásárhelyi r. Sz. Ekklesia számára készítetté Tühegyi Judit 1805.*”
Magyar, 1805.

113×120 cm.

- (57) *Úrasztali terítő.* Fehér patyolat, aranyozott ezüst fémszállal szakaszosan leöltve, arany vertcsipkével szegve. Négy sarkában 4 tulipánt és gránátvirágot hajtó virágtó, közepén évszám: 1753. A terítő közepén tulipános virágkoszorú, körülötte a felírás arannyal: „*A nemes HMVásárhelyi reformatá sz Eklésia számára készítetté Czirkátor Sára asszony. Mindnyájan kik szomjúhoztok jőjjetek a vizekre, vegyetek minden pénz nélkül bort és tejet ti is, kiknek nincsen pénzetek.*”
Magyar úrihímmzés, 1753.

94×94 cm.

Gör. kel. templom

- (58) *Ikonosztázis.* Gazdagon faragott, fehér márványt utánzó festésű, helyenként aranyozott keményfa. Aranyozott kompozitfejezetekkel ellátott oszlopok között gazdag faragott, aranyozott lambrequines keretekben két olajfestésű ikon, két ajtó, közepén királykapu. A lambrequindisz között faragott vázák. Az oltár második emeletén négy kompozitfejes oszlop, három olajfestésű ikon, efelett hat lambrequines keretben elhelyezett olajfestésű ikon és egy kereszt. Az ikonokban ósláv szentek képei.
Magyar, 1786.

beépített.

Irod.: *Genthon* II. 132.

- (59) *Mária-trón.* Márványutánzatúra festett, gazdagon faragott, aranyozott keményfa. Két kompozitfejes oszlopra csavarodó aranyozott szőlőfürttel. Az ülés felett samárhátives faragott záródisz, aranyozott szélű párkánnyal. Középen aranyozott olajfestésű Mária-ikon.
Magyar, 1786.

beépített.

Irod.: *Genthon* II. 132.

- (60) *Püspök-trón*. Márványutánezatúra festett, gazdagon faragott, aranyozott keményfa. Két aranyozott kompozitfejes oszlopra csavarodó aranyozott szőlőfürt határolja a trónt. Az ülés felett aranyozott párkányú hullámosan faragott záródísz. Benne faragott püspöksüveg.
Magyar, 1786.

beépített.

- (61) *Kehelytakaró*. Bordó bársony, táblásan leöltött aranyozott dróthímzéssel, amelyet gyöngyök ékesítenek. Kerek mintájú tulipán és rozetta. Új fehér vászonbélés. Aranyrojt-szegély. A takaró közepén új aranyaszomántból görög-kereszt alakú applikáció.
Magyar, XVIII. sz. vége.

á.: 45 cm.

- (62) *Talpaskereszt*. Ezüst; kézzel kalapált, két palmettaövvvel díszített tagolt talp, ballusztéres szár, gömbben végződő latin-kereszt alakú test, benne áttört körtefafa faragás a Kálvária jelenetével. Athoszi fafaragás. Talpán beütött bélyeg. Noe Schoenwald Arad, XIX. sz. eleje, magyar.
Kőszeghy 18. sz. jegye.

szélessége: 9 cm.

m.: 20 cm.

tá.: 8 cm.

Irod.: *Genthon* II. 132.

- (63) *Kehelytakaró*. Bordó bársony, aranyozott, fémszálás alátöltött hímzéssel. Görög-kereszt alakú. Mintája meanderdíszes keretben szőlőleveles, kacsos inda. Közepén görög kereszt. Aranyozott rojttal szegélyezve. Új lila klottbéléssel.
Magyar, XIX. sz. első fele.

á.: 48 cm.

- (64) *Örökmécs*. Ezüst; kézzel kalapált, domborított, cizellált. Négy áttört lombszízes dudortagból áll. Lánca három angyalfejből indul ki.
Beütött jelle: Debrecen SB. [Büttösi István (1744—1787)]

á.: 12 cm.

m.: 16 cm.

- (65) *Szentelőkereszt*. Ezüst; görög-kereszt alakú, ívelt forma, vésett tulipándíszel. Csuklóra jár. Tetején görög kereszt. Az alap mattírozott. Jegye: G. P. Arad.
Magyar, XIX. sz. eleje. Arad. GP. mester.

á.: 12 cm.

- (66) *Kehely*. Ón; tagolt kerek talp, ballusztéres nódus, sima harang alakú kupa.
Magyar, 1786.

szá.: 11 cm.

m.: 23,5 cm.

tá.: 11 cm.

- (67) *Talpaskereszt* (2 db). Faragott, aranyozott, festett keményfa. Louis XVI. stílusú tagolt talp, felette koszorús, szalagsokros keretben olajfestésű ikonok. A kereszt végződéseiben is olajfestésű ósláv szentképek. A kereszt szárai között dícsugarak. A templom berendezéséhez tartozott.
Magyar? 1786.

kereszt á.: 57 cm.

m.: 106 cm.

tá.: 32 cm.

KISKUNDOROZSMA
R. k. templom

- (68) *Gyertyatartó* (2 db). Ón, öntött, Triplos alakú láb, ballusztetes szár, bevésétt görög felirattal, 1727. évszámmal. Magyar, 1727.
m.: 64 cm.
Irod.: *Genthon* II. 132.
- (69) *Mostrancia*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Magas, négykaréjos talp, rokokó kartussal, búzakalással és rózsával díszítve. Váza alakú, rózsával díszített nádus. Fehér féldrágakövekkel kirakott lunula. A monstrancia kartus alakú; felhők között a trónoló Atyaisten, kétoldalt két térdeplő angyal, alul Szentlélek galamb alakjában. A szentségtartót dicsugarak övezik. Talpán poncolt felírás: „*Kun: Dorosma. Sub parcho Joanne Dianovszky... sub Iudice Stephano Juhasz ac di tuo Josepho Gyuris. 1782.*” Beütve: Pest, Kőszeghy 482. sz. jegye. H. évbetű.
[Johannes Michael Schwager 1782.]
á.: 25 cm.
m.: 71 cm.
Irod.: *Genthon* II. 19.
Patakyné, 282.
Sztrihai K.: Kiskundorozsma története. 130.
- (70) *Cibórium-kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Tagozott talp, gyöngysoros díszel. Ballusztetes öntött nádus, sima, harang alakú kupa. Gyöngysorral díszített fedél, gömbön álló görögkereszt alakú fogantyúval. Talpán körül bevésétt felirat: „*Eclesiae Dorosmensis Sub Parcho Joanne Dianovszky 1792.*”
Talpán beütve: Pest, Kőszeghy 491. sz. jegye. Josephus Prandtner Senior. 1792.
szá.: 13 cm.
m.: 32 cm.
tá.: 17 cm.
Irod.: *Genthon* II. 159.
Patakyné 284.
Sztrihai K., 130.
- (71) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Profilált háromsztatú talp, domborított szőlőfürttel. Gazdagon díszített, gyöngysoros, váza alakú nádus, mattolt alapon szőlőindás kupasugar. A talp körül bevésve: *Ex pia Dorosmensium Largitate sub Parcho Joanne Dianovszky 1790.*
Pest, Kőszeghy 391. jegye. MS. K. évb. m. j. Johannes Michael Schwager 1790.
szá.: 9 cm.
m.: 29 cm.
tá.: 16 cm.
Irod.: *Genthon* II. 159.
Patakyné 282.
Sztrihai K.: 130.
- (72) *Tömjéntartó*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Csónak alakú. Gerezdelt talp, nádus és tető.
Kőszeghy 398. jel.
Pest, Szentpétery József 1821.
méret: sz.: 10 cm.
h.: 16 cm.
súly: 472 g.
Irod.: *Genthon* II. 159.
Patakyné 288.
Mihalik S.: Szentpétery József ötvösmester élete és művei Bp. 118.

- (73) *Füstölő*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Talpaspohár-alakú, egy kanellurás és két gerezdes övvel, kanellurás és áttört palmettasoros fedéllel.
Kőszeghy 398 j.
Pest, Szentpétery József 1821.
m.: 27 cm.
tá.: 11 cm.
súly: 890 g.
- Irod.: *Genthon* II. 159.
Hist. Domus: „Sinkó Imre készítette. Péteri József pesti aranyművesnél. 1821”
Patakyné 288.
Sztriha K. 130.
- (74) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Kerek, akantuszövvel díszített talp, ballusztères, akantuszgalléros nódus. Rokokó kartusokkal, búzagalászokkal és szőlőfürttel díszített kupakosár. (Debrecen 1843.) olvashatatlan mesterjegy. Kőszeghy, 568. jegy. Írva: [Hist, domus:] *Lajkó Istv. aj. 1843.*
szá.: 9 cm.
m.: 25 cm.
súly: 540 g.
- Irod.: *Genthon* 159.
Sztriha K. id. m.
- (75) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, kerek babérkoszorús, búzagalászokkal, rózsákkal díszített talp. Váza alakú nódusán ugyanolyan dísz. Átkötött búzaköteges, három részre osztott kupakosár, pálcátagon átsavart szalagos és füzéres szalagszor dísszel. Pest, K. mesterjegy, P. évbetű 1816 körül; Hist. domus: „1825-ben Komáromi Sándor és Rokkenstein Mária aj. házasságuk alkalmával.”
szá.: 9 cm.
m.: 28 cm.
súly: 720 g.
- Irod.: *Genthon* II. 159.
Patakyné 286.
Sztriha K. 130.
- (76) *Sekrestyeszekrény*. Barnára pácolt tölgyfa; hat ajtós, hat kehelyszekrénnel, közepén egy mostrancia-szekrénnel, amelyet két oszlop díszít. Felette aranyozott, faragott levélfüzér. A szekrény felső párkánya fogazott díszű, minden kehelyszekrény felett kanellurás gömbbel.
Magyar, 1806.
beépített.
- Irod.: *Genthon* II. 159.
Sztriha K. 131. old.
- (77) *Padsorok*. (50 db) Dörzsölt tölgyfa. Sima előlap, téglalap alakú mezőkre tagolva, párkányán esztergált gerezdes gombokkal díszítve. A padprofilok kanellurás gömbvégződésűek, kanellurás lizénával tagoltak.
Pest, 1806. kopott.
beépített.
- Irod.: *Historia domus*: „Udvari asztalosoknál készült.”
Genthon II. 159.
Sztriha: 131.
- (78) *Szószek*. Szürkésfehérre festett, hengeralakú, márványt utánzó puhafa. Aranyozott lombdísszel. Koronája füzérdíszes.
1801. Christined József tiroli szobrász műve.
Irod.: *Genthon* II. 159.
Hist. domus: „Christined József tiroli szobrász készítette.”
Sztriha: 131.

- (79) *Kézmosóedény*. Őn; öntött, téglalap alakú, felette profilált félhenger alakú víztartó-edény. Falra szerelve.
1807.
h.: 33 cm.
m.: 64,5 cm.
Irod.: *Sztriha K.* 130.
- (80) *Gyertyatartó* (8 db). Öntött sárgaréz. Háromszöges talpazat. Ballusztteres szárral.
Pest, 1807. ép.
m.: 62 cm.
tá.: 17 cm.
Irod.: *Hist. Domus*: „Szabó László plébános készítette Pesten.”
Patakyné 292.
Sztriha K. 130.
- (81) *Örökmécs*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, váza alakú, gazdag rozettás övekkel, szögletes füllel.
Kőszeghy 496, 485. jegye.
A. M. 14. Müller
Pest; A. Müller 1807.
sz.: 18 cm.
h.: 33 cm.
súly: 1,05 kg.
Irod.: *Hist. domus*: „Cávoszky János özvegye, Liszka Erzsébet aj. 1807-ben.”
Patakyné 286.
Sztriha K. 130.
- (82) *Monstrancia*. Aranyozott ezüst, kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Magas, kerek, kétsoros, sáslevelekkel díszített talp, váza alakú, babérfüzérral díszített, géppel recézett nódus. A dicssugaras szentségház babérkoszorús, sásleveles szárból indul ki, tetején kereszttel. A szentségházat ezüst szőlőinda veszi körül, karmosan foglalt hegyi kristályokkal kirakva. Benne féldrágakövekkel kirakott lunula. Jelzés nélkül.
Magyar, 1800.
m.: 60 cm.
tá.: 17 cm.
Irod.: *Genthon* II. 163.
- (83) *Cibóriumkehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Kerek, profilált, domború talp, ballusztteres nódus, félgömb alakú kupakosár, amelyen három barokk kartus váltakozik három virágindával. Teteje profilált, mint a talpa, kereszt alakú záródíszsel. Talpán vésett felirat: „1799 cur, fier Francis: Markoviti et uxor Agnes Kocis Dalmata eclesia Kistelekiensis.” Jelzés nélkül.
Magyar, 1799.
szá.: 15 cm.
m.: 32 cm.
tá.: 15 cm.
Irod.: *Genthon* II. 163.
- (84) *Faliszekrényajtó*. Téglalap alakú, diófaborítású. Közepén kereszt, keretén viráginda, jávorfa berakással. Tagozott parkány.
Magyar, 1832.
sz.: 56 cm.
Irod.: *Hist. domus*: „1832-ben készült”.

KISTELEK

R. k. templom

- (85) *Navicula*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Csónak-
idomú test, ovális, szélén stilizált virágöves talp, recés gyűrűvel,
tagozott szár, stilizált virágmintájú test, csuklós fedél, amelyet
szívalakba foglalt stilizált virágminta díszít.
Kőszeghy 405, 494 sz. jegye.
Pest, 1832. Josephus Prandtner senior műve.

á.: 16 cm.
m.: 12 cm.
tá.: 10 cm.

Irod.: *Genthon* II. 163.
Patakyné 284.

- (86) *Füstölő*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Talpas
vázaalak, kerek profilált talp, stilizált virágos test, stilizált virág-
díszes, áttört felsőrész. Három láncon függ.
Kőszeghy 405, 495. sz. jegye.
Pest, 1832. Josephus Prandtner sen.

lánc nélkül m.: 24 cm.
tá.: 10 cm.

Irod.: *Genthon* II. 163.
Patakyné 284.

- (87) *Talpas kereszt*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Ová-
lis akantuszövvel díszített talp. Vázanódus, háromkaréjos végző-
désű kereszttel, amelyen öntött aranyozott korpusz függ. A dics-
fény és Krisztus feje felett az INRI tábla aranyozott. Jelzés nélkül.
Magyar, 1800. k.

m. 32 cm.
tá.: 13 cm.

KISZOMBOR
R. k. templom

- (88) *Kehely*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Magas,
sokkaréjos talp, domborított rokokó kartusokban rózsaaággal és
szőlőtővel. Rózsa és füzérdíszes vázanódus. Kupakosarának dísz
a talpával megegyezik.
Kőszeghy, 1644, 1758. sz. j. ICS.
Johannes Christophorus Stieger. Pozsony 177. (D?) (0?)

m.: 27 cm.
tá.: 15 cm.

Irod.: *Genthon* II. 164.

- (89) *Szobrocška* [Feltámadt Krisztus]. Ezüst; öntött, cizellált.
Négyzetes profilált lemezből alakított talpazat. Elöl aranyozott
koszorúban felirat: „*Non surrexit maior.*” Öntött ezüst Krisztus
szobrocška, fején aranyozott dicsfény. Kőszeghy 526.
Pest, Carolus Laky, szalagon Pest 1835.

m.: 33 cm.
tá.: 12 cm.

Irod.: *Genthon* II. 164.
Patakyné 290.

- (90) *Füstölő*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Talpas
vázaalak, talpán stilizált akantuszleveles övvel, géppel recézett
körgyűrűvel, medailonokban akantuszlevél díszel, a lánc három
angyalfejből indul ki. Tetejének dísz mint a talpé, áttörve.
Kőszeghy 400. és 534. sz. jegye.
Pest, 1836. Josephus Pasberger.

m.: 27 cm.
tá.: 10,5 cm.

Irod.: *Genthon* II. 164.
Patakyné 290.

- (91) *Miseruha*. Arannyal átszőtt zöld selyembrokát. Aranypaszománttal három függélyes sávra osztva és szegélyezve. A sávokban barokk leveles, nagyrózsás, ezüsttel átszőtt indák. Rózsaszínes eredeti vászonbélés. Hegedű alakú előrész. Kehelytakarója vert aranycsipkével szegve, eredeti rózsaszínes vászonbélés. Olasz, Mária Terézia kora.

h.: 103 cm.
sz.: 74 cm.

Irod.: *Genthon* II. 164.

- (92) *Miseruha*. Ibolyaszínű selyemripsz alapon arannyal, ezüsttel és színes selyemmel brosírozott, sarokba rendezett margarétacsokrok. Aranypaszománttal három függélyes sávra osztva és szegélyezve. Középsávja arannyal átszőtt selyemripsz, színes, apró sorokba rendezett margarétacsokrokkal. Hegedű alakú előrész, eredeti sárgás vászonbélés. Négyzet alakú kehelytartója vert aranycsipkével szegett új klott, lila béléssel. Olasz, XVIII. sz. második fele; középsávja orosz, XVIII. sz. második fele.

74×103 cm.

Irod.: *Genthon* II. 164.

- (93) *Miseruha*. Fehér atlasz alapon arannyal és színes selyemmel brosírozva. Hegedű alakú előrésze arany rokokó rácsos lombdíszes keretben piros rózsadíszű, két szélén bőségszaruval. Hátrész aranypaszománttal szegve és három függőleges sávra osztva. A hát szélsávjában fehér atlasz alapon függőleges csíkban haladó színes selyem és arany brosírozott, szalagcsokorból kiinduló búzakalász, rózsza, szőlő, tulipán mintával. A középső sáv arannyal és színes selyemmel átszőtt ezüstbrokát, nagy árnyalt krizantémcsokros mintával, új bordó selyembéléssel. Francia, középsávja 1730—40. k., hátrész oldalsávja 1760. k.

74×103 cm.

Irod.: *Genthon* II. 164.

- (94) *Miseruha*. Lazacszín atlasz, színes selyemmel és arannyal, ezüsttel brosírozva. Arany paszománttal szegélyezve és három függélyes sávra osztva. A két szélsáv nagy aranylevelek között piros rózsza és lila margaréta mintájú indával. A középsáv aranybrokát, ezüst rokokó levéldísz között piros rózsza: lila bogáncsvirág és ezüst fürtös virágmintával. Hegedű alakú előrész. Új sárga selyembélés. Francia, Mária Terézia kora.

74×103 cm.

Irod.: *Genthon* II. 164.

- (95) *Navicula*. Ezüst; kézzel felhúzott csónakalak, domborított, cizellált. Ovális talp, szélén stilizált virágos öv. Géppel recézett nódus. Testét cizellált, stilizált virágdísz, csuklós tetejét ugyanilyen díszítés borítja. Kőszeghy 405., 494. Pest, 1832. Josephus Pasberger.

szá.: 15 cm.
m.: 14 cm.
tá.: 10 cm.

Irod.: *Genthon* II. 164.

MAKÓ Ref. templom

- (96) *Keresztelőmedence*. Aranyozott vörösréz. Kézzel kalapált négy gömblábon álló ovális test, nyolcszöges peremmel. Fenekén bevésve: Ezen edényt a Makói Reformata Ekklesia Számára csináltatták Jó István, Jó Ferentz, Jó Sámuel testvér Atyafiak és Kusz István Kis János Diós István és Barna Szüts Mihály 1774-dik

Esztendőben ismét conferálták ezen három darab edénybe Gyulás Szabó János Szántó János Diós János Váradi István Jánbor János Dobsa Ferencz készült Debrecen Marjalaki által 159. Rf és 27 Xcztz.

Magyar, 1774. Marjalaki János Debrecen

h.: 43,5 cm.

sz.: 31 cm.

m.: 14 cm.

- (97) *Keresztelőkupa* (a medencéhez). Vörösréz aranyozva; kézzel kalapált. Tagolt talp, hengeres, cápázott, két körgyűrűvel tagolt test csőrös kiöntővel. Kérdőjel alakú fül. Billentős tagolt fedél. Tobozszerű gombbal, csavaros ujjtámasztóval.

Magyar, [1774. Debrecen, Marjalaki János].

szá.: 14 cm.

m.: 29 cm.

tá.: 15 cm.

- (98) *Kehely*. Aranyozott vörösréz; kézzel felhúzott, trasszírozott. Magas, hatosztatú talp, öntött vázanódus, hatosztatú kehely. Talpán bevésve: *A makói reform. Ekklesiában levő Isten Ditsőségére az Híveknek adakozásokból tsináltattattatott (sic!) 1766-ik esztendőben Solt XXXIII. 20. A. Jehova a mi segítségünk és Pajzsunk.*

Magyar, 1766. Debrecen.

á.: 9,7 cm.

m.: 25 cm.

tá.: 15 cm.

Kehely (3 db). Aranyozott ezüst, kézzelfelhúzott, cizellált. Tagolt talp, balluszeres nódus, sima kupa.

- (99) Az első *kehely* talpa körül vésett felírás: *A Makói Ref. Eklésia számára készíttette Poskay János 1822.*

- (100) A második *kehely* talpa körül vésett felírás: Szilasi Pál.

- (101) A harmadik *kelyhen* nincs donátorjelzés.

Szentpétery József, 1822.

á.: 11 cm.

m.: 29 cm.

tá.: 16 cm.

Irod.: *Patakyné*, 288.

Mihalik S.: Szentpétery József ötvös mester élete és művei. Bp. 1954., 126.

- (102) *Úrvacsoraosztó tányér*. Aranyozott ezüst; a fenti kehelyhez. Kerek, sima patenaidomú tányér, bemélyedő középrésszel. Peremén vésett felirattal: *A Makói Ref. Eklésia Készíttette 1822.*

Szentpétery József, 1822.

á.: 22 cm.

Irod.: *Genthon* II. 177.

Patakyné 288.

Mihalik S.: A Magyarországi ref. egyházak pesti ötvös-művei Bp. 136, 126.

- (103) *Kupa*. Őn. Öntött, tagolt talp; henger alakú, két gyűrűvel tagolt test. Csőrös kiöntő, billentős fedél, profilosra esztergált gombbal. Kérdőjel alakú fül. S alakú ujjtámasz. A testen vésett rajzú virágdísz. Talpán vésett felirat: *Makói ref. Eklésiáé 1774.*

Magyar, 1774.

szá.: 16 cm.

m.: 38 cm.

tá.: 17 cm.

(104) *Kupa*. Őn. Öntött. Tagolt talp, csonkakúp alakú, két gyűrűvel tagolt test. Csőrös kiöntő, billentős fedél, csavaros gombbal. Kérdőjel alakú fül. S alakú ujjtámasztó. A testen vésett virágdísz. Talpán vésett felirat: *Makói ref. Eklésié 1774.*
Magyar, 1774.

szá.: 19 cm.
m.: 39 cm.
tá.: 18 cm.

(105) *Kupa*. Őn. Öntött. Tagolt talp, henger alakú, két gyűrűvel tagolt test, csőrös kiöntő, billentős fedél, tagolt gombbal. Kérdőjel alakú fül. S alakú ujjtámasztó. A testen vésett vonalas virágdísz.
Magyar, 1770. k.

szá.: 17 cm.
m.: 24 cm.
tá.: 17 cm.

(106) *Kupa*. Őn. Öntött, vésett. Tagolt talp, csonkakúp alakú, két gyűrűvel tagolt test, csőrös kiöntő, billentős fedél, csavaros gombbal. Kérdőjel alakú fül. S alakú ujjtámasztó. A testen vésett virágdísz. A virágdísz felett vésett felirat: *DG mester vette 1763.*
Magyar, 1763.

szá.: 16 cm.
m.: 38 cm.
tá.: 16 cm.

(107) *Padsorok (5 sor) és úrasztala*. Dörzsölt, faragott tölgyfa. Előlapja faragott füzér és szalagdíszes, oldallapjait szalagsokorból kinövő, faragott babérfüzér díszíti. A bejáratnál baloldalra eső padsor előlapján vésett felirat: „*A Makói Re Sz Eklésia készíttette Joó Sámuel Asztalosmester által MDCCCXXIX dik esztendőben. Szent Jakab hava 7. napja.*”
Magyar, 1829. Joó Sámuel műve.

beépítve.

Irod.: *Genthon II. 177.*

(108) *Szószeék*. Fehérré festett, faragott, helyenként aranyozott keményfa. Koronáján és henger alakú mellvédjén faragott füzérdíszszel. Készítette Erdődy Pál makói asztalos 1801-ben.

beépítve.

Irod.: *Genthon II. 177.*

(109) *Úrasztalterítő*. Fehér lenvászon fémszálás aranyhímzéssel, vert aranycsipkeszegéllyel. Négyzetes. Négy sarkában gránátvirágból kinövő törökös virágtő, négy gránátalma-virágot hajtva. Szakaszosan leöltött lapos öltéssel készült. Közepén aranyhímzéssel köralakban elhelyezett felirat: „*Kulin Demeter, Joó Sámuel és Csizsár János Uraimék a makói Szt. Eklésiában A Sz. Isten dítsőségére örömmel tsináltatták 1757.*” A kör közepén tulipánt és mir-i-botát hajtó viráginda. A terítő oldalain átlós elhelyezésben egy-egy tulipán.
Magyar úrihímzés, 1757.

138×143 cm.

Gör. kat. templom

(110) *Talpakereszt*. Ezüstbe foglalt, puszpángfa faragású, felhúzott, domborított, cizellált. Rózsakoszorús tagozott talp három angyalfejjel, akantuszleveles, ballusztetes szár, angyalfejből kiinduló csipkézett latinkereszt alakú kereszttest, benne gazdag fafaragás, Krisztus életéből vett jelenetekkel (megfeszítés, Szt. család). Talpán körül vésve: „*Basilie Erdélyi Episcop: 1844.*”
Nagyvárad, MB mesterjegy, 1844.
Kőszeghy 1534 sz. jegye.

má.: 22 cm.
tá.: 8 cm.

- (111) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Hatkaréjos domború szalag és gyümölcsköteges díszű talp, váza alakú nódus, áttört lomb és szalagdíszes fehérézüst kupakosár, Veronika kendőjével és a keresztút jelvényeivel.
Magyar, XVIII. sz. első fele, jelzés nélkül.

szá.: 7,5 cm.
m.: 21,5 cm.
tá.: 9,5 cm.

Irod.: *Genthon* II. 178.

- (112) *Székek* (két sorban). Rokokó faragott, aranyozott profillal. Dörzsölt tölgyfa.
Magyar, XVIII. sz. közepe.

beépített.

Irod.: *Genthon* II. 178.

R. k. templom

- (113) *Kehely*. Aranyozott ezüst; trébelt. Magas, három osztatú, konzolos, kannelurás, trébelt rózsza- és rocailledíszes talp, poncolt, lángnyelves, szőlődíszes kiképzésű rézsűkkel, benne lángnyelvekkel övezett, pajzs alakú medaillonokban színes festett zománcos képek:
a) Szent Anna és Erzsébet találkozása, mondatszalagon „Beatus Creto Lu” felirattal,
b) Jézus születése: „Gloria in excelsis Deo” felirattal.
c) Angyali üdvözlés: „Et Verbum Caro Factum est.”
Három-osztatú, konzolos vázanódus. Kupakosarán a talp trébelt díszre ismétlődik, három festett zománcos képpel, mondatszalag nélkül. A képek az Úrvacsora, a Kálvária és Krisztus feltámadásának jelenetét ábrázolják.
A hullámos peremén beütve Pest jegye és beütött „C” évjelzés. (Kószeghy 382 sz. jegye).
J R ? egybeütött mesterjegy Pest, 1760.

szá.: 10,5 cm.
m.: 31 cm.
tá.: 18 cm.

- (114) *Paténa*. Aranyozott ezüst; kerek, széles peremmel, jelzés nélkül, a fenti kehelyhez.

á.: 19,5 cm.

- (115) *Cibórium-kehely*. Aranyozott ezüst. Trébelt magas talp, négy angyalfejjel, dús lombdíz között kannelurás rózsaoéval díszített váza alakú nódus. Kupakosarán a talp díszre ismétlődik. Talpán beütve bécsi ötvösbélyeg 18...7 évszámmal, CS ötvösjeggyel. Domború fedelének tetején kereszt.
[Bécs, 1820 körül.]

szá.: 16 cm.
m.: 37 cm.
tá.: 18 cm.

- (116) *Kehely*. Aranyozott ezüst. Trébelt hullámos talp. Váza alakú nódus. Kupakosára áttört lombdíszes, három ovális medaillonban a kereszt, lándzsa, szivacs, három kocka, Krisztus kínszenvedéseinek jelvényeivel.
Jelzés nélkül, XVII. sz.

szá.: 8 cm.
m.: 25 cm.
tá.: 14 cm.

- (117) *Ampolnapár*. Ezüst. Trébelt, talpas gerezdelt körte alakú kanna, kérdőjel alakú, rocailleos füllel, csőrös kiöntővel. Csuklós fedél, az egyikén szőlő, — a másikon öntött delfin alakjával.
[Bécs, 1853.] I... mesterjeggyel.

szá.: 9,5 cm.
m.: 15 cm.
tá.: 6,5 cm.

- (118) *Monstrancia*. Trébelt, ezüst. Ovális magas talp. Négy lizénával tagolt levéldísszel, közte szalaggal átkötött füzérdísz és ovális medailonban kétszer rozetta, szőlő és búzakalász díszítmény. Ökörszemes öntött vázanódus, ovális szentségház, búzakalász, szőlőfürtös koszorúval. álékkövekkel, füzéres díszű dicsugárkoszorúval övezve. Két oldalán térdelő angyallal, felette baldachin alatt ülő Atyaisten földgömbbel és jogarral. Felette álékköves kereszt. Peremén és az ostyaház hátulján többször beütve IL mesterjegye és Kőszeghy 296—298 jegye.
Buda, IL (Johannes Liebrich) mester 1800. körül.
m.: 56,5 cm.
tá.: 21,5 cm.
- (119) *Kehely*. Aranyozott ezüst. Magas trébelt, sokszorosan profilált talp, tagolt, öntött váza alakú nódus. Sima kupa. Jelzés nélkül XVII. sz.
szá.: 9 cm.
m.: 25 cm.
tá.: 14,6 cm.
- (120) *Pacifikáé*. Ezüst. Trébelt, profilált ovális két konzollal tagolt talp. Hosszanti részén trébelt virágváza virággal, két angyalfejjel. Öntött vázanódus. Háromkaréjos keresztzár, öntött aranyozott korpuszal. Beütve 13 finomsági jegye és C mesterjegye. Magyar, XVIII. század.
m.: 38 cm.
tá.: 16,4 cm.
- (121) *Miseruhakészlet* (1 pluviale, 2 dalmatika, 2 stóla, 2 manipulus.) *Dalmatika*: pezsgő színű selyemmoiré alapon alátöltött arany-ezüst hímzés piros, zöld, kék, sárga fémlapokkal díszítve. Gazdagon tagolt, csavart levélsorral díszítve. Az egész felületét búzakalászos szőlőfürtös inda hálózta be. A középrészen nagy fürt szőlő virágos indával körülvéve. Válláról lecsüngő 3 aranyozott bojt. Újabb sárga klottbélés.
Osztrák, XVIII. sz.
91 cm.
Pluviale: félköralak, anyaga ua. A hímzés kevésbé gazdagon hálózta be, mint a dalmatikát. Előrése igen gazdagon hímzett, valamint szőlőfürt, aranyvirágos idával körülvett kappálja is. Megújított sárga klott bélés.
á.: 282 cm.
- (122) *Sekrestyeszekrény*. Keményfa, faragott; felső része tagozott párkánnyal záródik, 3—3 kehelyszekrény, közepén hajlított, profilált berakású nagyobb szekrény, csigás zárású faragással, tetején feszület. A kehelyszekrények alatt 6 profilált fiók. Alsó részén 4—4 fiók + 2 ajtó. A fiókokon profilált díszítmény. Eredeti rocaillaedízes zár és fogó.
Magyar, XVIII. sz. második fele.
beépített.
- (123) *Miseruhakészlet*. Miseruha, 1 kehelytakaró arany vertcsipke szegéllyel. Megújított bélés. Ép.
53×49 cm.
1 bursa. Ép.
19×19 cm.
Miseruha. Lazacszínű arannyal átszőtt selyembrokát. Aranypaszománnyal szegélyezve és 3 sávra osztva.
A brokát mintája: saját színében pettyezett és szalagos vázából kinövő két kék, egy vörös rózsacsokor zöld szárakkal és levelekkel. A minta két kék szalagcsokorral összefogott 3 vörös rózsát tartalmazó csokorból indul ki. A virágzirmok színes árnyalással brosírozottak. Hegedű alakú előrész, kiegészített középső résszel. Megújított sárga klottbélés.
h.: 104 cm.

- (124) *Casula*. Fehér selyemdamaszt. Keresztje kongrera fehér selyemmel hímzett keresztöltéses alapon színes keresztöltéses pamuthímzés. Őt ovális, barna levéldíszes medaillonban piros és lila rózsacsokrok váltakoznak. A kereszt szárain 2 medaillonban kék virágcsokor. Ezüst paszománnyal szegve és sávokra osztva. Bélése piros klott.
Magyar, XIX. sz. második fele.

h.: 104 cm.

- (125) *Casula-kereszt*. Pezsgő színű atlasz alapon aransodronyos és aranyflitteres hímzés. Két oldalra hajló, sűrű virágcsokros inda. Másodlagos felhasználásban, XIX. század második feléből származó selyemdamasztra áttéve. A casula-keresztben tüfestésű Madonna mellképével. Veres klott bélése.
Osztrák, XVIII. sz.

h. 104 cm.

Baldachin-függöny (4 db.). Aranybrokát alapon arany indákkal és brosirozott piros, kék, zöld rózsás virágcsokrokkal. Téglalap alakú. Fehér selyembélés, új aranyrojttal szegélyezve.
XIX. sz. eleje.

180×30 cm. (2 db)

150×30 cm. (2 db)

Szabadság téri r. k. templom

- (126) *Batikkép*. Vásznon alapon batikfestés. Halványzöldes, feketés színek okkersárgával. A karácsony, húsvét, pünkösöd ünnepét ábrázolja Kodály magyar népdalgyűjtései alapján. „Jelenti magát Jézus háromszor esztendőben. Nagykarácsony napján nagy hóesők estek, langyos húsvét napján Duna megáradott.” Balról magyaros öltözetű Madonna, karján magyaros ruhás kis Jézus pólyában. Fent pünkösödöt jelképező 12 apostol 3—3 csoportba osztva, a diadalív felett a Szentlélek, galamb képében ábrázolva. Túloldalon a húsvét ábrázolása, a feltámadt Krisztus, lábánál hálóval és halakkal.
Jámborné Balogh Tünde műve, 1968.

m.: 15 m²

MINDSZENT R. k. templom

- (127) *Kehely*. Aranyozott ezüst, kézzel felhúzott, domborított, cizellált Kerek, magas talp, domborított rózsakoszorúval, belső körben szőlőfürtös, búzakaralászos koszorúval. Ballusztteres nódus, 2 gyűrűtaggal, amelyet rózsakoszorú díszít. Domborított kupakosara akantuszlevelekkel 4 mezőre osztott. A mezőkben bimbós rózsáak.
Kőszeghy, 528—418 sz. jegye.
Szalagon Pest jelz. Josephus Müller műve, Pest, 1845.

á.: 8,5 cm.

m.: 24 cm.

tá.: 14,5 cm.

Irod.: *Genthon* II. 187.

Patakyné 290.

SÁNDORFALVA R. k. templom

- (128) *Pallavicini-casula teljes felszereléssel*. Bordó brokát, arany paszománntal szegve és három függélyes sávra osztva. Középsávja selyemmel kevert drapp gyapjú keresztöltésű hímzés, ezen színes gyapjúfonallal, keresztöltéssel mandorlában elhelyezett búzakaralás és négy szirmú piros virág. A casula alján a Pallavicini címer. A brokát alap stilizált akantuszlevél mintás. Hegedű alakú előrész, piros selyembélés.
Bécs, 1882.

h.: 103 cm.

sz.: 74 cm.

Irod.: Hist domus: Pallavicini őrgrofnő ajándéka.

- (129) *Kántorszék*. Okkerszínre festett, aranyozott keményfa. Hátsó támlája tetején gazdagon aranyozott rokokó oromdisz. A háttámla három részre osztott, gazdag rocailleos faragással. Magyar, XVIII. sz. közepe.
beépített.
Irod.: *Genthon* II. 264.
- (130) *Mária-trón*. Okkerszínre festett, aranyozott keményfa, rokokó lambrequin dísszel, baldachinnal, oldalt lelógó faragott függönydísszel. Magyar, XVIII. sz. közepe.
beépített.
Irod.: *Genthon* II. 264.
- (131) *Püspökszék*. Okkerszínre festett, aranyozott keményfa. Rokokó lambrequin dísszel, baldachinnal, oldalt lelógó faragott függönydísszel. XVIII. sz. közepe.
beépített.
Irod.: *Genthon* II. 264.
- (132) *Ikonosztázis*. Gazdagon faragott, aranyozott keményfa, rocailleos díszítéssel. Öt sor rokokó medaillonban gör. keleti szentek olajfestésű képeivel. Az oromzaton a kereszt körül a medaillonok három sorban félkörösen helyezkednek el. (Az ikonokat Hodin festette) XVIII. sz. közepe.
beépített.
Irod.: *Genthon* II. 264.
- (133) *Kenyérszentelő*. (Patoklebnica). Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, kenyér, olaj, búza és krizmatartóval. Kerek, profilált, átkötött babéröves talp, rajta négyszögletes tálcársz, három akantuszlevél díszes váza alakú, csuklóra járó fedeles tartóval, háromágú gyertyatartóval. A tálca közepén váza alakú füzérdíszes kenyértartó áll. Kőszeghy, 116. sz. jegye. Lőcse, Josephus Kiray 1807—23.
h.: 20 cm.
sz.: 20 cm.
m.: 33 cm.
Irod.: *Genthon* II. 264.
- (134) *Kenyérszentelő*. (Patoklebnica). Aranyozott ezüst, kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Talpa körül cirill felírás: „Ezen kenyérszentelőt a Szent Miklósról elnevezett szegedi paroszláv templomnak adományozta Nesztor Módos 1717.” Kerek talp, karéjokban trébelt virágdísszel, négy angyal alakkal. A tálca mint az előző, csak kerek, vésett virágdísszel. Jelzés nélkül, 1717.
m.: 23 cm.
tá.: 13 cm.
Irod.: Bálint S. 57.
- (135) *Füstölő*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, a (134) kenyérszentelőhöz. Talpas pohár alakú. Gerezdesen áttört felsőrész, fedelén angyalfejjel. Diszitménye vésett és domborított virágminta, a kenyérszentelővel megegyező. Jelzés nélkül, 1717.
m.: 21 cm.
Irod.: Bálint S. 57.
- (136) *Füstölő* (a négyszögletes kenyérszentelőhöz). Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Talpas poháralak, három egymás fölé helyezett hasáb, felette henger alakú fedéllel, domborított stilizált

virágmintával. Talpán akantuszlevél sorral. Fedelén cirill felirat: „Ezt a füstölőt a szegedi Szt. Miklósról elnevezett templomnak Georgievics Peter ajándékozta.”
Kőszeghy 1163. sz. jegye.
Lőcse, Josephus Kiray 1807—23.

h.: 25,5 cm.
á.: 7,5 cm.

Irod.: *Genthon* II. 264.

- (137) *Szentségtartó*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, templom alakú, 2 fiókkal. Négy gömbtalpon áll, tetején két voluta között gömbön álló kereszt.

Kőszeghy 1163. sz. jegye.
Lőcse, 1807—23. Josephus Kiray

h.: 16 cm.
sz.: 16 cm.
m.: 29 cm.

Irod.: *Genthon* II. 264.

- (138) *Szentségtartó*. Aranyozott ezüst; gazdagon díszített. Négy pogácsa alakú talpon áll a profilált fedelű, téglatest alakú ládika, tetején athosi faragványt magába foglaló kereszt. Felirata szerint Szaraka ötvös munkája, 1737-ből

Irod.: *Genthon* II. 264.
Bálint S. 57.

- (139) *Talpakereszt*. Aranyozott ezüst; domborított, cizellált. Domború angyalfejekkel díszített kerek talp. Kék sodronyzománcos kereszt féldrágakövekkel kirakva. A keresztben athosi faragás a megfeszített Jézussal a közepén.
Jelzés nélkül, XVIII. sz. közepe.

m.: 12 cm.
tá.: 6,3 cm.

Irod.: *Genthon* II. 264.

- (140) *Talpakereszt*. Aranyozott ezüst; domborított, cizellált. Kerek talp, gyöngysor és stilizált virágdíszsel. Ballusztteres, sáslevelekkel díszített nódus. Üvegkövekkel kirakott kereszt. A keresztben athosi miniatűrfaragvány, a Szent család, ellenoldalon a megfeszített Jézus, Máriaival és a szentekkel. Talpán cirillbetűs felirat bevésve: „Ezt a keresztet Tos Péter Belan adományozta a szegedi Szt. Miklósról elnevezett templomnak, 1792.” A kereszt szárai között dícssugarak.

Magyar, TT mesterjegy.

m.: 26 cm.
á.: 9,5 cm.

- (141) *Monstrancia*. Aranyozott ezüst. Trébelt magas talp, ovális medailonokban a keresztre feszítés jelvényeivel. Váza alakú nódus. Lemezről kivágott dícssugarakkal övezett ovális barokk szentség-ház.

Augsburg, XVIII. sz. eleje.
M. Rosenberg 1756. sz. jegye. Johannes Zeckel (+1748) alkotása.

m.: 80 cm.
tá.: 31 cm.

Irod.: *Bálint* S. 58.

- (142) *Talpakereszt*. Aranyozott ezüst; domborított, cizellált. Ovális, rekeszománcos virágokkal, piros féldrágakövekkel kirakott talp, megújított nódus és szár. A kereszttestben athosi puszpángfaragvány, egyik oldalon a megfeszített Jézus, a másik oldalon a Szt. Család.

Jelzés nélkül, XVIII. sz.

m.: 20 cm.
á.: 7 cm.

- (143) *Tányér*. Aranyozott ezüst, diszkoszforma. Talpán körül vésett cirillbetűs felírás: „Ezt a diszkoszt Zsifkovics Pável adományozta a szent Órangyalnak használatára 1739.”
Jelzés nélkül, 1739.
á.: 16 cm.
- (144) *Kehely*. Aranyozott ezüst, kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Hatkaréjos domború talp, ovális medaillonokban a keresztrefeszítés eszközeivel. Váza alakú nódus, áttört, domborított, barokk levéldíszes fehérézüst kupakosár, az ovális medaillonokban a keresztrefeszítés eszközeivel. Gyöngyös pártaöv.
Augsburg, XVIII. sz. eleje, IZ mesterjegy: Johan Zeckel.
M. Rosenberg 1756. sz. jegye.
m.:
á.: 16 cm.
Irod.: *Genthon* II. 264.
- (145) *Kehelytakaró*. Sarkain legömbölyített, görög kereszt alak. Arany fémszálalapos hímzéssel, stilizált üvegékkövekkel kirakott virágmintával. Lazacszín, sárga béléssel, 1817. évszámmal.
á.: 29 cm.
- (146) *Kehelytakaró*. Görög kereszt alak. Fehér atlasz alap, arany dróthímzéssel, arany és színes flitterrel stilizált virágmintával. Okkerszínű vászonbéléssel.
Magyar, XVIII. sz. vége.
kopott, á.: 9 cm.
- (147) *Kehelytakaró*. Görögkereszt alak, ciklámenszín selyemripsz alapon színes selyem tüfestéssel, körül aranyfémszálalapos hímzéssel és flitteres díszel. Közepén aranykehelyből kiemelkedő Krisztus. Lazacszín taftbélés.
Magyar, XVIII. sz.
á.: 29 cm.
- (148) *Örökmécs*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Kétszer gömbös test, vésett, áttört virágdíszel.
Jelzés nélkül, XIX. sz. eleje.
á.: 22 cm.
- (149) *Örökmécs*. Ezüst, domborított, kézzel felhúzott, cizellált. Kétszer gömbös test, stilizált virágokkal. Jelz. n.
XIX. sz. eleje.
tá.: 22 cm.
- (150) *Evangelion*. Bordó bársonykötésben, aranyozott, ezüst domborított borítással. A tábla közepén sokkaréjos medaillonban Jézus, a négy sarokveretben a négy evangelista domborított képével.
1797.
h.: 46 cm.
sz.: 30 cm.
- Ev. templom**
- (151) *Kehely*. Aranyozott ezüst, domborított. Neobarokk stilizált levéldíszes talp, kannelurás vázanódus, a kupakosár ovális medaillon-díszben lángoló szív, kereszties Biblia, 3x horgony, hit, remény szeretet domborított jelképeivel. Ezüst kupával.
Bécs, 1854. WB. mesterjegy.
szá.: 9 cm.
m.: 24 cm.
tá.: 25,3 cm.
- Ref. templom**
- (152) *Úrvacsoratónyér*. Ezüst, vert, fenekén bevésve: „A szegedi Helv. hitv. egyház számára saját költségén készítette H M Vásárhelyi Nagy a Jánosné szül. Mucsi Mária asszony, 1856. Mária a jobb részt választotta, mely el nem vétetik őtöle. Luk: 10:42.” Bécs, AK beütött mesterjeggyel, 1856.
á.: 20 cm.

(153) *Kehely*. Aranyozott ezüst, trébelt. Domború, talpa vésett levélkoszorús díszítéssel, gyöngyosoros vázanódus, fehérézüst szőlőleveles és fürtös vésett díszű kupakosár. Jelzés nélkül.
Magyar, XIX. sz. eleje.

szá.: 8,5 cm.
tá.: 15 cm.

(154) *Terítő*. Zöldes-fehér száda, négyzet alakú, nyitott selyemhímzésű, halványzöld kék és sárgás székfűaggal, körös-körül a terítő sarkain fémszálas arany laphímzéssel, virágrozetta. A kendő közepén búzakalászos, szegfűs csokor.
Magyar, XIX. sz. második fele.

68×68 cm.

(155) *Úrasztalterítő*. Négyzet alakú, fehér rumburgi vászon, fehér ma-deirázással, fehér pamuthímzéssel. Cakkokban elhelyezett miribóták sora. A terítő közepében koszorúban himzett felírás: „Gombás József 1855.”
Magyar, 1855.

156×156 cm.

(156) *Úrasztalterítő*. Téglalap alakú. Fehér házivászon lepedő, két végén zsubrikolt 26 cm-es mintacsíkkal, tulipánthajtó indával, két oldalán mesterke-csíkkal. A hímzés egykor színes lehetett. Szélén 17 cm-es fehér len vertcsipke. Hétkarélyos levélmintával. Szepesség, XVIII. sz. vége, XIX. sz. eleje.

320×144 cm.

R. k. püspöki rezidencia

(157) *Székrenyóra*. Feketére fényezett fa, szélein aranyozott. Aranyozott bronz veretekkel. Hasáb alakú, tagolt tetővel. Fehér zománcos római számos számlappal. A hasáb oldalai üvegezettek. Az óra tetején koszorús, rozettás, füzérdíszes vázás veret és 4 lágoló fáklya.
Magyar, 1780 körül. LK mesterjegy.

m.: 52 cm.
sz.: 27 cm.

(158) *Fél hálószobabútor*. (1 ágy, 1 szekrény, 1 éjjeliszekrény.) Diófaborítás, fényezett, hullámos profillal. Az ágy háttámláján, az éjjeliszekrény lapján a szekrény 2 felső ajtajának 2 felső mezejében tusfestésű és jávorfaberakású fülkében komponált, könyvekre taposó Ámor, kezében ijat tarva. Az Ámor lábai között 2 szárnyas angyal. Az ágy lapján a sarkokon 2 berakott nyilazó Ámor. Az éjjeliszekrény ajtaján jávorfaberakású fekete medailonban klasszicista stílusú Venus Ámorról. Parmigianino képe után.
Bécsi, empire-beidermeier átmenet.

szekrény: h.: 196 cm.
sz.: 136 cm.

m.: 49 cm.

éjjeliszekrény: sz.: 41 cm.

m.: 73 cm.

ágy: h.: 210 cm.

sz.: 95 cm.

(159) *Oltárka*. Elefántcsont. Egy agyarból faragva. Püspök alakja baljában pásztorbotot, jobb kezében tornyos székesegyház modelljét tartja. A püspök teljes ornátusban áll. Elején szétnyitható, közepén Mária a gyermekkel, angyalokkal és jobbán Józseffel, balján Szt. Annával, függönyös baldachin alatt. Jobbra a két oltárszárnyban két evangélista kezében Bibliát tartó alakja.
Délnémet, XIX. sz.

h.: 12 cm.
sz.: 10 cm.
m.: 40 cm.
ny. sz.: 21 cm.

- (160) *Krisztus megkorbácsolása.* Feketére fényezett faalapon 3 alakos elefántcsont kompozíció. Elöl oszlophoz kötött kezű Krisztus, jobbán és balján 1—1, kötelet lendítő alakkal.
Olasz, 1730 körül.
m.: 10 cm.
mellékalak m.: 9 cm.
- (161) *Feszület.* Feketére fényezett fa, faragott talpazaton álló fekete feszület, a megfeszített Krisztus elefántcsont alakjával. Az INRI tábla is elefántcsont.
Olasz, 1680 körül.
corpus h.: 72 cm.
31 cm.
- (162) *Diszedény.* Porcelán váza ovális talppal. Sötétkék alapon ovális medaillonban domborműves aranyozású keretben tájkép és rokokó jelenet, aranyozott bronz, női hermás foglalatban. A váza belsejében fehér alapon rózsainda természetes színezéssel. Az alján rózsacsokor.
Sèvres, XVIII. sz. második fele. Foglalat 1800 körül.
h.: 46 cm.
m.: 41 cm.
16×16 cm.
- (163) *Váza (2 db).* Porcelán, kék, vörösbe játszó folytatott mázzal, aranyozott bronz, puttókkal díszített foglalatban.
Kínai, XVIII. sz. (?)
m.: 73 cm.
tá.: 20 cm.
- (164) *Ülőbútor garnitúra.* (1 kanapé, 4 karosszék, 1 asztal). Aranyozott faragott fa kagylós faragással. Halvány rózsaszín keretben natúr-színű alapon naturalisztikus színezésű rózsacsokor díszítésű Aubusson behuzattal. Asztal szürke márványlappal, aranyozott faragott fa, ovális talp.
asztal: h.: 80 cm.
sz.: 59 cm.
m.: 76 cm.
kanapé: h.: 138 cm.
sz.: 50 cm.
m.: 105 cm.
karosszék: h.: 64 cm.
sz.: 50 cm.
m.: 94 cm.
Francia, XVIII. sz. közepe.
- (165) *Szőnyeg.* Gyapjú, bordó alapon fekete, sötétkék kevés nyersszínű színezéssel. Három keretsávjában két egymásba kapaszkodó kam-pósor. Négy részre osztott középmezéjében sorokban rendezett mintacsíkok. Egyik szélén 5 cm-es gyapjúrojt. Hasli-Bochara
140×120 cm.
- (166) *Imaszőnyeg.* Gyapjú, nyersszínű alapon fekete, sötétkék, zöld színezéssel. Kilenc keretsávjában stilizált geometrikus virágdíszít-mény, lépcsős imafülkéjében három stilizált tulipánokat hajtó virágtő. Két hosszanti végén 4 cm-es rojttal.
Kula, XVIII. sz.
190×124 cm.
- (167) *Ülőbútorkészlet.* (Egy konzolasztal, 1 kanapé, 2 szék, 2 karosszék). Cseresznye, dió borítású puhafa, jávorfa berakással, indadísszel (hajnalka és vadrózsa). A lábakon karmos oroslánköröm alakú aranyozott bronzveretek. A kanapé és karosszék karfáján szárnyas, aranyozott bronz oroslán támaszték. Az ülőbútorok huzata nyersszínű alapon világoskék csíkos selyemripsz. A kék csíkokban fehér virágos girlandok, a nyersszínű csíkokban színes

selyemmel brosírozott rózsacsokrok. Az asztal kerek lapját teljesen elborítja a körbe komponált virágos díszítmény. Szélén aranyozott bronzfűzéses díszű abroncs. Három lába, mint a garnitúráé, aranyozott bronz stílizált virágminta között szárnyas oroszlánfej. A konzolasztal két ugyanilyen lábon áll. Az asztal íves három oldalú lábtámaszán virágos díszű berakás.
Osztirák, empire.

asztallap á.: 81 cm.
m.: 77 cm.
karosszék: á.: 68 cm.
mélys.: 68 cm.
háttámla: m.: 89 cm.
kanapé: h.: 121 cm.
m.: 89 cm.
mélys.: 68 cm.
szék: m.: 90 cm.
sz.: 49 cm.
mélys.: 43 cm.
konzolasztal h.: 123 cm.
á.: 42 cm.
m.: 99 cm.

R. k. Fogadalmi templom

(168) *Kehely*. Aranyozott ezüst, vert . Domború talppal, domborított szőlőfürtökkel és búzakaralászokkal, négy karmosan foglalt ékkövel. Gyöngyosor díszsel, gömb alakú rovátkolt nódussal. Kupakosarán négy karmosan foglalt ékkövel négy kerek festett zománcos medailionban a keresztre feszített Jézus, a Feltámadás, Jézus születése és az Utolsó Vacsora jelenetével. Fenekén bevésve: Kiss Ferenc ötvös-tanár Budapest, 1925.
Budapest, 1925. Kiss Ferenc műve.

szá.: 10,5 cm.
m.: 28 cm
tá.: 15,2 cm.

(169) *Kehely*. Aranyozott ezüst, vert domború talpán domborított neo-barokk rózsás díszítmény rovátkolt alapon 3 ovális medaillonokban a Golgota, levétel a keresztről és a Szentlélek eljövételének domborított jelenetével. Kanelurás váza idomú nódus, szőlőindás, fűrtös, áttört kupakosár. A kupán felirat: „Bende család hálából Szeged, 1855. okt. 26.”
Beütött jegye Bécs, ajándék, R S mesterjegye.

szá.: 9 cm.
m.: 20 cm.
tá.: 14 cm.

(170) *Cibóriumkehely* fedővel. Aranyozott ezüst; vert, kerek talpán domborított barokk szalag és levéldísz 3 kartusos nódus, fehérézüst áttört, barokk szalag és lombdíszes kupakosár. Fedelének díszítése talpával azonos. Tetején kereszt. Talpán alul bevésve: „E. c. Par. L. R. 92. Civ. Szeged S. Demetrey A. 1729.” Jelzés nélkül.
Szeged, 1729.

szá.: 13,4 cm.
m.: 29 cm.
tá.: 14,5 cm.

(171) *Úrmutató*. Aranyozott ezüst; vert ovális talpán domborított romantikus levél és szalagdísz. Körte idomú, hasonló díszítésű nódus, dicssugarak között fehérézüst szőlőkoszorú, alul szalagsokorral. Körte alakú ostyaház, benne holdsarló alakú lunula. Talpán bevésve: „A szegedi sz. Dömötöri r. k. egyház számára készítette Reizner András szegedi polgár 1877.” A dicssugarak felett kereszt. Jelzés nélkül.
Szeged, 1877.

m.: 56 cm.
tá.: 22,5 cm.

**Felsővárosi r. k.
(minorita) templom**

(172) *Szekrestye bútorzat.* Feketére festett fenyőfa, 9 ajtós, 9 alsófiókos tabernákulumszekrény két végén 2 gyóntatófülkével. A szekrény párkányán gazdagon faragott, stilizált virágdísz klasszicista vázákkal váltakozik. A felső szekrényajtókon szalagos, négyszögletes, laposan faragott keretben laposan faragott vázadísztés. A polcokat átcsavart, laposan faragott szalagdísz ékesíti. A tabernákulum párkánya felett 4 oszlopos, oltárszerű rész tabernákulummal, oromzata felett faragott vázadisz. A tabernákulum ajtaján laposan faragott szentségmutató. A berendezés beépített. Hozzá tartozik a háromosztású, faragott tölgyfa gyóntatószék, két oldalon gyóntatófülkével. Minorita munka, Stekerle József, Szerkesz József Bernát, Borsi Simon minoriták faraghatták 1770—80. körül. Irod.: *Genthon* II. 226

(173) *Szentségmutató.* Aranyozott ezüst; vert. Tagolt, ovális talp, domborított háromszöges kartusokban rózsza és csigás díszel, váza alakú nádussal. Barokk kartusidomú ostyaház dicsugarakkal körülvéve, körülötte konzolon 2 térdeplő alak. Felette baldachin alatt az Atyaisten alakja, kétoldalt egy-egy térdelő angyalkával, ezüst dicsugarakkal körülvéve. A szentségmutató tetején kereszt. Az ostyaház alján kiterjesztett szárnyú galamb, a Szentlélek jelképe. A lunula féldrágakövekkel kirakva. Beütött jelzés Pest, G évbetű. (1781) MI M. mesterjegy.

m.: 81 cm.
tá.: 31,5 cm.

Irod.: *Patakyné* 282.

(174) *Szt. Terézia ereklyetartó ereklyével.* Aranyozott ezüst; vert, domborított. Ovális négyosztású talpán barokk kagylós díszítés, váza alakú nádus, ovális, fehérézüst rokokó kagylódíszes ereklyetartó kerettel, amelyet aranyozott dicsfény övez. Az üvegkeretben Szt. Teréz ereklyéje. Felette piros álékkövel díszített rokokó kagyló idomú kereszttel. Talpán bevésve: „FE 1764.”, vele szemben „VHEV”.
Osztrák, 1764. Jegye elkopott.

m.: 36 cm.
tá.: 16 cm.

(175) *Kehely.* Aranyozott ezüst; domborított, vert, kerek domború talpán 3 Raffael-modorú angyalka a Sixtusi Madonnáról domborított búzakalászok és szőlőindák között, felettük 3 koszorús medaillon az Isten szemével, a kereszttel és egy pelikánnal. Balluszteres szár. Nádusán koszorús és empire akantuszleveles övvel. Kupakosarán búzakalászok és rózsafüzérek között 3 × Krisztus alakja, 1. Jézus szívével, 2. világglóbuszsal, 3. kehellyel. Talpán bevésve: „Hegedűs Erzsébet Özv. Kiss Györgyné, 1827.” Jelzés nélkül.
Magyar, 1827.

szá.: 9 cm.
m.: 26,5 cm.
tá.: 14 cm.

(176) *Kehely.* Aranyozott ezüst, domborított, vert, kerek domború, 3 részre osztott talpán barokk kartusban Krisztus kinszenvedésének jelvényei, vázanádus rózsadíszsel, kosarának dísz mint a talpé, a kinszenvedés eszközeivel. Isten szemével és Jézus szívével. B. J. mesterjegy.
Neobarokk, XIX. sz. második fele, magyar.

szá.: 9,5 cm.
m.: 25 cm.
tá.: 14,3 cm.

- (177) *Fali víztartó*. Nikkelezett bádóg, 2 részből áll, egy legyezősen gerezdelt mosdómedence és egy ovális domborított stilizált levéldíszes övvel ellátott, közép medailonban tengerben, delfinen lovagló kürtös puttó domborított alakjával díszített fali víztartó.
XIX. sz. második fele.

medence 33×40 cm.
vízt. 36×10 cm.

- (178) *Miseruha*. Zöld damaszt, arany paszománttal szegélyezett. Két szélsávjában oldalt körbekomponált, egymással szembenálló 2 griffalak kerek medailonban, középsávjában későrenaissance virágtővel, nagy stilizált virágminta, gránátvirág. Eredeti vászonbélésen hamukék festett felírás: „Kiss Györgyné ajánlotta a szegedi tiszt. P. minoriták templomának, 1834. esztendőben.” Hegedű alakú előrész.
Osztrák vagy német, 1834.

h.: 100 cm.
sz.: 72 cm.

- (179) *Cibóriumkehely* (fedővel). Aranyozott ezüst, vert, domborított. Kerek, gyöngysorral díszített talp, rózsás szár, alacsony kupa. Talpán bevésve: „Residenciae Szeged ORD Min. Conventualium Anno 1791.” Félgömbös fedő, a tetején kereszt (megújítva).
Magyar, 1791., jelzés nélkül.

szá.: 12,5 cm.
m.: 33 cm.
tá.: 17 cm.

- (180) *Úrmutató*. Sárgaréz, részben aranyozva. Négyosztatú karéjos talppal, felrakott öntött szárnyas angyalfejekkel és kereszttel. Váza alakú nópus. Aranyozott dicsugárkoszorúban ezüstözött búzakarász és szőlőinda koszorú. Ovális barokk ostyaház. A dicsugarak tetejében öntött Atyaisten szobrocška kereszttel.
Magyar, XIX. sz. második fele.

m.: 44 cm.
tá.: 19 cm.

- (181) *Padok* (38 db). Dörzsölt tölgyfa 8—8, 11—11 elosztásban. Faragott, dús rocailleos díszítéssel, minden második pad profilján rózsadísz rocailleok között. A homloklapon 3 faragott mező, közepén a minorita rendi jelvény és „STIGMA REGILIONIS” feliratú mezők jobbról, balról. A padsor hátlapján 3 mező, aközépsőben Isten neve, az ellenoldali padsor középső mezejében nap háromszögben. (Az Atyaisten jelképe.)
Stekerle József, Szerkesz József Bernát, Borsi Simon minorita műve 1767. körül.
Irod.: *Genthon II.* 266.

**Alsóvárosi r. k.
plébánia-templom
Ferencs Kincstár**

- (182)

- (195) sz., korábban felvett — utóbb képzőművészeti kategóriába átsorolt — tételeket a *Szerző* korrekturából törölte.

- (196) *Karosszék* (Marchiai M. Jakab pápai követ, szegedi guardian ítélőszéke). Faragott tölgyfa, háncsfonatú ülőrészszel. Egyenes hasáb alakú láb, hegyes szögben, háttámlához csatlakozó kartámaszok, amelyeket faragott váltakozó rozetta és ballusztéridom kapcsol a szék ülőrészéhez. A háttámla egyenes, hullámos vonalú, lapos faragású betétrészszel. 1444?

Ülőrész: 44×95 cm.
m.: 95 cm.

Irod.: *Genthon* 187.
Genthon II. 266.

- (197) *Ajtó*. Tölgyfa, két négyzetes faragott mezőre osztva, a felső mezőben közepén töviskoszorús kereszt, kétoldalt 2 oszlop Krisztus szenvedéseinek eszközeivel (ostor és kötél). A kereszt alatt lesarkított medailonban a térdelő Szt. Ferenc. Az alsó mezőben rocailleos keretben rozetta. A két mező közötti sávon faragva 1756.
Graf Antal ferences fráter munkája 1756.

h.: 143 cm.
sz.: 64 cm.

- (198) *Szentélyrácsajtó*. Tölgyfa, faragott. Téglalap alakú, tetején profilált, tört íves záródással. Alsó része profilált, tört íves, felső része kereszttel és rajta rocailleos faragással díszített kerek medailon, barnára festve. A medailonban fehér festésű, faragott Krisztus kínszenvedéseinek szimbólumai, a kereszt, rajta töviskoszorú, balra az oszlop, jobbra ostor. A kereszt alatt térdelő, imádkozó szerzetes. Festett. A templom berendezéséhez tartozott.

m.: 102 cm.
sz.: 56 cm.
v.: 8 cm.

Húsvéti gyertyatartó-készlet (199-201: 3 db) Tölgyfa, faragott. A templom régi berendezéséhez tartozott.
Graf Antal munkái (?) 1756.

- (199) „*Úr Jézus*” húsvéti gyertyatartó, 1 ágú; háromágú, rocailleokból alakított talp, rocailleokból, tetején bimbókkal alakított szár, levelekből alakított cseppfogó tányéralapzat.

m.: 129 cm.
tá.: 55 cm.

- (200) „*Jeremiás siralmai*”. 15 ágú gyertyatartó, (Nagyszerda, Nagycsütörtök, Nagypéntek) három, faragott rocailleokból alakított talpazaton álló, két rocailleból alakított törzs, felette ívelt háromszög alakú tartó, faragott rocailleos díszszel, beütött, poncolásos alapon. (Sárgaréz borítása új. Péccsett készült, Magyar F. műhelyében.)

m.: 166 cm.
felső á.: 93 cm.
tá.: 47 cm.

- (201) *Háromágú gyertyatartó*. Rocailleokból alakított, háromágú talp, lángnyelves, bimbós szár, amely három volutában szélesedik ki, e felett ívelt, három oldalú lap a gyertyatányér számára.

m.: 110 cm.
tá.: 47,5 cm.

- (202) *Kottatartó állvány*. Tölgyfa, faragott, három rocailleokból alakított felkunkorodó bimbókkal díszített talp. Stilizált rocailleot képző levelekből alakított szár. Stilizált növényi ornamentalsből képzett kottatartó. Rocailleos keretelésű kottatartó. Rocailleos keret négyzet alakú kivágással, faragott lángnyelves díszszel. Tetején rocailleos, lángnyelves oromdísz. Hátoldala faragott rácsozatú. A kottatartó lapot kis faragott, rácsozott, ívelt perem szegélyezi. (A templom egykori berendezéséhez tartozott.)
Graf Antal műve? 1756.

m.: 157 cm.
á.: 58 cm.
tá.: 50 cm.

- (203) *Sekrestyeszekrény*. Tölgyfa; faragott, dörzsölt, tizajtott (kehelyszekrény) 1 tabernákulumszekrény. Az ajtók között 6 csavart oszlop és simatörzsű oszlop áll, fekete kompozit oszlopfejekkel, koszorúpárkánnyal. A hullámos tabernákulumszekrény felett

feszület corpuossal, kétoldalt 2 váza. Az ajtókon 12 festmény az oltárképek másolataival. A szekrény alsó részén 21 profilált fiókkal. 1764, Graf Antal ferences testvér munkája. Ép.
Irod.: Genthon II. 187.

- (204) *Pulpitus*. Tölgyfa; 3 kottatartóval, négyzetes alaprajzzal. Az alsó szekrény 1 ajtós, az ajtón ovális medaillonban rozettás faragás. A pulpitus szekrény 2 oldalán 2 csavart, faragott oszlop. A legfelső tartóállvány átcsavart leveles, folyondáros, bronzra festett faoszlopon áll, amely a pulpitus fölé emelkedik, s aranyozott kompozit oszlopfővel zárul. A két kottatartó a csavart oszlopok folytatásából kiinduló faoszlopon áll.
Magyar, XVIII. sz.
m.: 210 cm.
á.: 110 cm.
- (205) *Gyertyatartó*. Festett, faragott keményfa; fagallyat utánoz, amelyre vadszőlőág csavarodik naturalisztikus festéssel.
Magyar, XVIII. sz.
m.: 55 cm.
- (206) *Baldachin*. Aranyozott négyszögletes fakeretben, amelyet ökörszemes és pikkelysoros faragás díszít, fehér moiré baldachintető közepén lángnyelves festett köralakú medaillonban pelikánanya fiókáját eteti. A baldachinszárnyak hiányoznak.
XIX. sz. vége, XX. sz. eleje.
h.: 196 cm.
sz.: 157 cm.
- (207) *Vőfélybot*. Esztergált, fényezett fa. Profilált gombos nyél, rézberakással. Végén sárgarézakupak 3 ékkel. Fogóján 12 db színes, 96 cm-es rípszántlika (piros, nemzetiszínű, kék, rózsaszín, sárga, zöld, fehér). Szeged, Alsóváros. Népi.
XX. sz. eleje.
h.: 118 cm.
sz.: 4,5 cm.
- (208) *Ikon*, (Mária a gyermek Jézussal). Olajfestmény, fára festve, domború trébelt aranyozott ezüst borítással. Az olajképből csak Mária és a Gyermek arca és keze, lába látszanak. A dicssugar fehér ékkövekkel, türkizekkel és zöld féldrágakövel kirakott. Cirillbetűs felírással Jézus és Mária feje mellett Jézus és Mária cirillbetűs monogram.
Orosz, 1848. Beütött A. K. mesterjegy.
36×31 cm.
- (209) *Ikon* (Krisztus). Fára festett olajfestésű kép; amelyből a fej és a kezek látszanak, kék és lila. fehér sodronyománcos koszorúval és kerettel, vésett díszű stilizált lombdíszes aranyozott ezüstlappal borítva. Jézus öltözete ezüst filigrános és sodronyománcos, bizánci selyem rozettáit utánozza. Jézus balkezeiben kézománcos betűs, aranyozott ezüst bibliát tart. A lap alján 84. AH beütött ötvösjegy.
Orosz, XIX. sz. A festett részen kisebb sérülés.
31×27 cm.
- (210) *Kehely*. Aranyozott ezüst; vert, hatkaréjos talppal, vésett tulipános díszítéssel. Lapított gömbalakú, trébelt angyalfejes és virágdíszes nódus, áttört kupakosár hatkaréjos rozettás díszsel, lilíomos pártadóv zárja le.
Magyar, XVI. sz. első fele.
A kupakosár levéldíszének jórésze letöredezett.
szá.: 9,5 cm.
m.: 22 cm.
tá.: 13,5 cm.

Irod.: Genthon II. 266.

- (211) *Kehely*. Aranyozott réz; hatkaréjos talp, aransodronnyal körülvevett 6 kör alakú medailonnal, amelyben 6 ezüst filigrános margaréta foglal helyet. Lapos, gömb alakú, áttört szőlőgereszdes nódus, stílizált ágas kupakosár, liliomos pártával zárul. Magyar, XVI. sz. fordulója. szá.: 9 cm.
m.: 21,5 cm.
tá.: 13 cm.
- Irod.: *Patakyné*, 26.
- (212) *Esketési feszület*. Ezüst; trébelt, vésett négykaréjos magas talp, hosszanti oldalán két angyalfej gyümölcs és margarétadíszsel, széles oldalán koszorúban kereszt és a kinszenvedés jelvényei; hajlított gömbös nódus; feszülete karéjos szárazban végződik, vésett virágdíszsel; öntött corpus; a karéjokban szekrényesen foglalt féldrágakövek; a kereszt alján beütve próbabélyeg; a fekéen bekarcolt „... ensis” felirat. Augsburg, XVIII. sz. eleje. L. K. mesterjegy. m.: 36 cm.
tá.: 15,5 cm.
- (213) *Ampolnatartó tálcá*. Aranyozott ezüst; trébelt. Ovális, 4 gyümölcsköteg (részben ezüst) fog közre 4 ovális medailont, amelyet Krisztus kinszenvedéseinek trébelt eszközei díszítenek. A tálcá tükrében 2 trébelt koszorúval körülvevett kör alakú medailon az ampolnák számára. Egyik pontozott IHS, másik Mária monogrammal. Augsburg, 1700. körül (I. L. mester?). h.: 29,3 cm.
sz.: 23 cm.
- (214) *Monstrancia*. Aranyozott ezüst; ovális karélyos talppal, trébelt. Négy fehérezüst, szárnyas angyal, közöttük retek, szőlő, ananász-csomó. Az egész talp szekrényesen foglalt féldrágakövekkel díszített. Váza alakú, trébelt, akantuszleveles és fehérezüst szárnyas angyalfejekkel díszített nódus. Aranyozott dicsfénykoszorúban és szőlőindakoszorúban alul térdelő Szt. József a liliommal, a szentségház oldalán 6 repülő és 2 füstölő, térdelő angyal, fent Mária koronával. Felette az Atyaisten, feje felett Szentlélek galamb képében, afelett Jézus monogram. A szív alakú ostyaház féldrágakövekkel kirakva. (Az egész dicskoszorú is.) A lunula öntött félhold alakú, drágakövekkel kirakott. Sugárkoszorú előtt áttört indás díszítmények. Augsburg, XVIII. sz. eleje, IL mesterjegy. M. Rosenberg 759. sz. jegye. m.: 88 cm.
tá.: 32 cm.
- Irod.: *Genthon II.* 187, 266.
- (215) *Tál*. Aranyozott ezüst; trébelt, ovális, sima, hullámos peremmel, kis mélyedéssel; peremén beütve bécsi jelzés, évszámmal. 1772. M. A. mester jelzés. Kopott, az aranyozás teljesen lekopott. h.: 29,5 cm.
sz.: 22,5 cm.
- (216) *Kehely*. Aranyozott ezüst; trébelt, 6 karéjos talp 3 barokk kartusban 3 szent (Szt. István, Szt. Gergely pápa, bűnbánó Mária-Magdolna) trébelt alakjával. Gömb alakú trébelt, leveles nódus, trébelt kupakosár, 3 barokk kartusban a kenyértörő Megváltó, Szűz Mária és az Őrzőangyal trébelt alakjával. Talpán körül felírás: „Stephanus Oltványi Praep. Majori Vec. generalis pro sacerdotali jubilaeo 2 Septbr. 1860. in. memoriam et Gloriam Dei Clerus Csanadiensis d. d. d.” Talpán: „*Consecravit Exc. Josephus Lonovics Eppus antea Csanád.*” Bécs, 1860. (? CD)...mesterjegy. Ép. szá.: 9,5 cm.
m.: 27 cm.
tá.: 16,5 cm.

(217) *Monstrancia*. Ezüst; tagolt, vájatos, négyosztatú talp, trébelt 2 rózsza és 2 szőlőgerezd dísszel. Tagolt vázanódus, kétsoros ezüst dícssugar között felhőkoszorúban 2 aranyozott préselt térdelő angyal a barokk baldachinos ostyaház körül. Félhold alakú lunula. Beütve szárnyas bélyeg, Moszkva F. MW. 1720.

h.: 57 cm.
sz.: 20 cm.

(218) *Kehely szára és kupája*. Aranyozott ezüst; vésett díszítéssel. Baluszteres szár, vésett díszű cuppa. Román modorú vésett dísszel 4 medailonban Jézus, Mária, a kereszt, Keresztelő Szt. János bizánci modorú mellképével. Moszkva, XIX. sz. második fele.

szá.: 10 cm.
m.: 17 cm.

(219) *Kehely*. Ezüst és aranyozott ezüst; trébelt, kerek, profilált magas talp (megújított); hatoldalú vázaidomú nódus, trébelt, áttört fehérezüst lombdiszes kupakosár a kinszenvedés jelképeivel (oszlop, kötél, tövis, koszorúban lándzsa, túske, talpas edény), megújított kupa, Diana-fejes bélyeggel. Hozzávaló patena; aranyozott ezüst; sima; fenekén Diana-fejes bélyeg és H. R. mesterjegy. XVIII. sz. közepe.

Patena: XIX. sz. II. fele.

szá.: 8,8 cm.
m.: 22 cm.
patena á.: 14,3 cm.

(220) *Ereklyetartó*, Jézus keresztfájának darabjával. Aranyozott ezüst; trébelt, hatosztatú magas talp, Bandolwerk szalagdisze négy-szer ismétlődik; nyolcosztatú vázaidomú nódus, öntött kereszt alakú kristályüveg foglalásban Szt. Kereszt darabjai: az ereklyetartót lambrequindisz és lángnyelvek övezik. A kereszt végei háromkaréjosak; a felső karéjban szekrényesen foglalt álékkő; 1736, adományozólevél Dactia (?)

Kereszt m.: 29 cm.
á.: 13 cm.
tá.: 12 cm.

(221) *Kehely*. Aranyozott ezüst; trébelt. Háromosztatú domború talpán rocailleok között búzakalász és szőlőgerezd dísz, háromosztatú vázanódus szőlőgerezddel, trébelt. Rocailleok között búzakalászos, szőlőgerezdekkel ékített kupakosár. Talpán felirat: „*Sancti patris nostri Francisci provincia Sacratissimi Salvatoris... 1767.*” Magyar, 1767. jelzés nélkül.

szá.: 19 cm.
tá.: 11 cm.

(222) *Kehely*. Aranyozott ezüst; vert, trébelt. Háromosztatú domború talpán rokokó kartusban Gáspár, Menyhért, Boldizsár trébelt mellképe, háromosztatú vázanódus, trébelt rózsákkal, kupakosarán rokokó kartusban Jézus, Atyaisten és Szentlélek galamb képében, trébelt mellképe. Fenekén vésett felirat: „*Hic calix ego curatus Epro clesia Szegediensi ex dote R. Dni Francisci Makai Anno 1763.*” Pest, IS mesterjegy. Kőszeghy, 70. (Josephus Schätzl) B. évbetű, 1763.

szá.: 11 cm.
m.: 30 5 cm.
tá.: 17,5 cm.

Irod.: *Genthon* II. 187, 266.
Patakyné, 279.

- (223) *Kehely*. Aranyozott ezüst; trébelt, vésett. Sokkaréjos domború talpán vésett díszű barokk kartusban színes, 3 fehér alapú zománckép (Szt. Ferenc, Szt. Erzsébet, Szt. István), egy festett angyal, rácsdíszben trébelt angyalfej és egy ékkő. Csavart vázanódus. Kupáján trébelt, stilizált levelekkel díszített 3 barokk kartusban fehér színes festett zománckép: Szt. Háromság, Szt. Antal, Mária a világ királynéja, köztük 3 festett zománcozott angyal. Fenekén felirat: „*Szeged OMSO 1764. Curavit Stephanus Ladányi Pre co...*” Jelzés nélkül.
Magyar, Lócse, Szilassy János, 1764.
Kopott, kupája megújított, Dianás jeggyel.
- szá.: 9,5 cm.
m.: 27 cm.
- Irod.: *Genthon* II. 187.
Genthon II. 266.
- (224) *Betegellátó készlet*. Aranyozott ezüst; öntött, vésett, kerek, patena alakú tálca, közepén fedeles, lapos korong; a fedél pereme reszelt; kerek medailonban vésett IHS felirat; felette kereszt, alatta 3 tövis; a korong mellett csuklós lemezekből kivágott dicsugár, és öntött félhold alakú lunula, amely behajtható a dobozba; a tálca szélén lapos, korong alakú, csuklós fedelű ostyatartó; fedelén vésett, dicskoszorúval övezett Isten szeme.
Magyar, XVIII. sz.
- tá.: 14,5 cm.
m.: 2 cm.
- (225) *Kegykorona*. Aranyozott ezüst; trébelt, kerek abroncs, trébelt virágdíszsel, kettős nyílású, domború korona, tetején gömbös kereszt, a gömb alatt pánton trébelt szalagdísz, féldrágakövek foglalatainak helyével.
Magyar, XVIII. sz., jelzés nélkül.
- 13,5 × 15,5 cm.
m.: 22 cm.
- (226) *Gyertyatartó*. Ezüst, trébelt, öntött, négyszögletes, sarkain profilált, domborított talp; ballusztérből kiinduló nyolc-osztatú váza idomú nódus; nyolc-osztatú gyertyatartó résszel. Jelzés nélkül.
XVIII. sz. második fele, magyar.
- m.: 17 cm.
tá.: 10 cm.
tá.: 10 cm.
- (227) *Ampolna* (2 db). Ezüst; trébelt, csonkakúp alakú profilált talp, körte idomú testén öv és kiöntő, domborított, profilált fedelén öntött V, illetve A betű, kérdőjeles billentős fül.
XIX. sz. eleje. Jelzés nélkül.
- szá.: 7 cm.
(A betű nélkül) m.: 10 cm.
tá.: 5,6 cm.
- (228) *Díszkard*. Fekete bőrtokkal, aranyozott réz domborműves rocaileos öntött veretekkel, gyöngyház markolattal, keresztvasának egyik oldalán Széchenyi domborműves arcképe, másik oldalán vésett, szájában kígyót tartó gólyás családi címer, „*ÉDES HAZÁNKÉRT, MÁRIA SEGÍTS*” felirattal.
Huszárkard, XIX. sz. közepe.
- Pengeje h.: 101 cm.
- (229) *Lakatoscégér*. Vas; öntött, kovácsolt. Palmetta alakú, kétoldalt csigás fej, két leveles volutával, tolla három nyílású, a cégér maga egy nagy kulcs. XIX. sz., Nagy István kovácsműhelyéből (Füzes utca, Szeged).
- h.: 51 cm.
sz.: 21,5 cm.

- (230) *Ereklyetartó*. Ezüst; gépi munka. Kerek, profilált talp, lapított gömbös nódus, kerek palmetta és háromkaréjos löhereidomokból összeállított díszítéssel körülvett ereklyetartó doboz, lángnyelves dicsfénykoszorúval övezve; tetején kereszt; az üvegezett tartóban Assisi Szt. Ferenc cingulusának egy darabja. Talpán vésett felirat: „Szt. Ferencz Atyánknak a szegedi III. Rend. 1917. okt. 4-én.” Jelzés nélkül.
1917.
m.: 27 cm.
tá.: 9,5 cm.
- (231) *Monstrancia*. Aranyozott ezüst; gépi munka, nyolcosztatú talp. Elefántcsont nyolcosztatú nódus; bevéssett dísszel; $4 \times PA \times 4 \times$ kereszt; nyolcosztatú szár, kerek szentségtartó, félhold alakú lanula a szentségtartó körül dicsfénykoszorú; tetején kereszt, a kereszt szárainak találkozásánál kerek, piros álékkövel; fenékén bevésve: „K. Rómer testvérek adománya, 1943. febr. 2.” Magyar, 1943.
m.: 47 cm.
tá.: 18 cm.
- (232) *Kanna*. Ezüst; gépi munka, körteidomú, test, profilált talp, széles kiöntő, kérdőjeles fül. Jelzés nélkül. Ép.
m.: 22 cm.
tá.: 7,2 cm.
- (233) *Kenyértál*. Ezüst; gépi munka, ovális alap, emelt, kanellurázott test; két hosszanti oldalán két fülnyílás. Jelzés nélkül. Szecessziós.
m.: 7,2 cm.
tá.: 22 cm.
- (234) *Kehely*. Aranyozott ezüst; gépi munka, kerek talp, lángnyelves dísszel, ugyanolyan díszű kupakosár; ballusztetes nódus, sima kupa, peremén Dianafej—próbabélyeg, T. I. mesterjeggyel; fenékén beütve: „Oberbauer A. utóda, Bp.” Eredete: külterületi iskolakápolna felszerelése. Modern.
szá.: 8,2 cm.
m.: 19,5 cm.
tá.: 12,3 cm.
- (235) *Patena* — (az előbbi kehelyhez tartozó). Aranyozott ezüst; modern. Eredete: a külterületi iskolakápolna felszerelése.
á.: 13,5 cm.
- (236) *Fedeles cibóriumkehely*. Aranyozott ezüst; gépi munka. Formája, mintája: mint az előző kehelynek; talpán bevésve kereszt; fenékén beütve: „Oberbauer A. utóda, Bp.” Teteje: félgömbös, profilált keresztalpat, tetején kereszt; a talpatot lángnyelves poncolt öv veszi körül. Modern.
szá.: 9 cm.
m.: 17—24 cm.
tá.: 12,5 cm.
Eredete: a külterületi iskolakápolna felszerelése.
- (237) *Patena*. Aranyozott ezüst; kör alakú. Profilált peremmel. XX. sz. első fele.
á.: 14,5 cm.
- (238) *Patena*. Aranyozott ezüst; kör alakú. Profilált peremmel. Peremén bevéssett egyenlőszárú kereszt. Jelzés nélkül. XX. sz. első fele.
á.: 14,5 cm.

- (239) *Patena*. Aranyozott ezüst; kör alakú, profilált peremmel. Peremén bevésést kör alakú sugárkoszorúban *IHS* monogram. Jelzés nélküli.
XX. sz. első fele.
á.: 16 cm.
- (240) *Viaticumszelence*. Ezüst, hengeres test, különálló fedelén *I. O.* véssett betűk körben; pereme recézett. Jelzés nélkül, modern.
á.: 3 cm.
m.: 3 cm.
- (241) *Patena*. Aranyozott ezüst; kör alakú. Profilált peremmel. Hátán *HR* mesterjegy és Diana-fejes bélyeg.
XX. sz. első fele.
á.: 14,5 cm.
- (242) *Áldozató tálcá*. Aranyozott ezüst; sima, vese alakú, profilált. Modern. Jelzés nélkül.
á.: 18,4 cm.
- (243) *Viaticumszelence*. Ezüst; lapos korong alakú, profilált fedéllel, bevéssett Krisztus monogrammal, a fenekén kis mélyedés, jelzés nélkül.
á.: 4 cm.
m.: 1,8 cm.
- (244) *Tálcá*. Ezüst; hullámosan profilált, ovális alak; peremén beütött Diana-fejes jeggyel, modern.
h.: 24 cm.
sz.: 15 cm.
- (245) *Virágtartó váza* (4 db). Ezüst; négyszögletes, profilált talpon álló ovális kétfülü, talpán gyöngysoros, vállán szecessziós kannelurával és medaillonnal díszített test; a két fül stilizált virágos díszű és kannelurázott; hengeres száj, benne 24,5 cm magas üveg virágtartó, metszett csillag és hatszögű medailon dísszel.
szá.: 10 cm.
m.: 48,5 cm.
tá.: 15,5×15,5 cm.
XX. sz. eleje.
- (246) *Virágváza* (2 db). Ezüst; öntött, gépi munka, kerek talp, hengeres, hullámos levélfüzérrel díszített test; kis, hengeres száj, benne bádóg virágtartó edény.
XX. sz. eleje.
szá.: 7 cm.
m.: 36 cm.
tá.: 11 cm.
- (247) *Virágtartó* (2 db). Ezüstözött; gépi munka, hullámos szélű bádóg virágtartó betéttel; négy lábon álló, négy oldalú, hasábos test, elől és hátul szalaggal átkötött koszorú öntött, hajlított, négyszögletes fül.
XX. sz. eleje.
szá.: 8×5,5 cm.
m.: 25,5 cm.
tá.: 8×5,5 cm.
- (248) *Gyertyatartó* (4 db). Ezüstözött fémötvözet; öntött, három, szögletesen hajló, kanellurás volutából képzett láb, füzérdísszel; szára hengeres, kanellurázott, lapított gömb alakú rozettákból és téglalap alakú idomokból képzett övvel; felette stilizált levelekből alakított bimbó, amely kanellurázott, henger alakú szárban folytatódik,

ezt féltőjásidomokban levéldísz ékesíti 2 sorban; közte a nódus láncdíszítménye ismétlődik, majd a kanellurás szár, lecsüngő füzérdíszszel; felette négyzetben rozettákkal díszített öv, ez felett kihajló virágszirmokból kialakított, kerek, profilált gyertyatartótányér; a cseppfogó tányér lecsavarható.
XIX. sz. vége.

szá.: 15,5 cm.
m.: 80 cm.
tá.: 18,5 cm.

- (249) *Casula* (ún. Mátyás miseruha). Arannyal és az ágakban zölddel, virágokban késsel átszőtt vörös atlasz alapú gránátalma mintás a selyembrokát. Keretezése és keresztje arany alátöltött laposhímzés, ezüsttel átszőtt kék alapon pillangóval és igazgyönggyel díszítve, legyezős virágrozetták egymás alatt. A casulakereszt alján korona alatt laposhímzéssel a térdelő donátor, Szt. István felajánlja az országot Máriának. Alatta arany sodrott dróttal: „*Auxiliatrix Szegedien, 1773.*” felirat. Bordó damaszt XVIII. sz.-i béléssel. Hegedű alakú előrésszel. Bélésén jelzett. Olasz, XV. sz., Velence. Szövet olasz, hímzés 1773. mestermunka, magyar. Szélhímzése műhímzés.

sz.: 86 cm.
m.: 112 cm.

Irod. *Genthon* II. 187, 266.

- (250) *Kehelytakaró* (2 db: a Mátyás casulához) Bordó selyemdamaszt, négyzetes alakú, arany vertcsipke szegéllyel. 1. Sarkaiban négy szívből kinövő szegfűtő alátöltött lapos fémszálás hímzéssel. A közepén két leveles ág között kehely, felette körbe komponált kereszt. A kendő közepén koszorúban *IHS* monogram. Sárga taft béléssel.

- (251) *Kehelytakaró*. Négy sarkában négy tulipános virágtő, közöttük kisebb tulipános virágtövek. Az alsó sarokban a tövek között két angyal, középen kehely, alatta 1751, felette koszorúban *IHS*. Arany vert csipke szegély, sárga taft bélés. A hímzés úrihímzés. Két sarokban a virágtövek felett L. I. I. U. P. betűk. Hímzése magyar, selyme olasz, 1751., úrihímzés.

á.: 65 és 62 cm.

- (252) *Casula* (Szt. Gellért). Arannyal, ezüsttel, zölddel átszőtt bordó selyembrokát, gránátalma díszítéssel. A keresztalakú casulakeresztet alátöltött fémszálás aranyhímzés szegélyezi. A casulakereszt szakaszosan leöltött laposhímzésű, az alakok és az architektúra körvonalai alátöltöttek. A kereszt szárán gótikus architektúrában az „Angyali Üdvözlés”, a kereszt szárán gótikus fölkében szentek. A legfelső és legalsó alak kettévágva az 1630-as alakítás-kor. A középső fölkében a tájképi háttérben (2 fával jelezve), alatta hasonló fölkében Szt. Gellért alakja áll. Az arcok festéssel készültek, ma kikoptak. Hegedű alakú előrésze kopott, a casulakereszt alján megújított, bordó atlasz alapon arany sorokba rendezett tulipánmotívumok hímzéssel. Barokk nyersvásznon bélése megbarnult, tusfestésű felirata: „*Haec casula renovata est Anno 1630. Fuerat olim S Gerardi Proto Espiscopi Csanadiensis et Martyris. Nunc Venerabilis Huius conventus Szegediensis ab Anno 1465.*” Alatta: Mária monogram.

Olasz, XV. sz., hímzése olasz, XV. sz. Firenze. Kopott, restaurálásra szorul, a casulakereszt igen rossz állapotban van.

h.: 98 cm.
sz.: 76 cm.

Irod.: *Genthon* II. 187. 266.

- (253) *Casula*. Arannyal, sárgával, fehérrel átszőtt kék selyembrokát, naturalisztikus páfrányszerű levelekkel és bogáncsvirágokkal. Ebből a brokátból készült a casula két oldalsávja. A függőleges középsávot alátöltött arany fémszálás hímzés tölti be, bordó bársony alapon. A hímzés mintája nagy inda, amelyből jobbra-balra szegfűk, illetve füzéres virágzat hajlik ki. A casulakereszt tetején olajfestsű keresztire feszített Krisztus, kelyhet tartó angyalal, felette hímzett INRI felirat. A casulát karéjos arany alátöltött félrozettás virágdíszű hímzett sáv keretezi és osztja sávokra. Hegedű alakú előrész.
Brokát francia, hímzés magyar, 1753.
h.: 101 cm.
sz.: 75 cm.
- (254) *Bursa*. Bordó selyematlasz alapú aranybrokát, a miseruha anyagából, négyzetes, két darabból összeállítva; előlapján arany fémszálás, alátöltött laposhímzéssel barokk, rácsozott, háromkaréjos medailonsor keretézéssel; a sarkokban rácsozott, háromkaréjos medailon, felette három virágszirom; középen négy aranyhímzésű tulipán, igazgyöngyökkel; a tulipánok között stilizált, pillangós, 3—3 szalagdísz; bélése bordó, stilizált virágos selyemdamaszt. Magyar úrihímzés, 1773.
á.: 21 cm.
- (255) *Palla*. Bordó selyematlasz alapú aranybrokát, a miseruha anyagából; négyzetes alapú; arany fémszálás alátöltött laposhímzéssel; keretezése arany, háromkaréjos, rácsozott medailonsor; a sarkokban rácsozott medailon, 3 virágszirommal; közepén 4 tulipán, pillangóközéppel; a tulipánok között 3—3 arany szalag. Bélése bordó, nagyvirágos selyemdamaszt.
Magyar úrihímzés, 1773; az anyag olasz, XV. sz., Velence.
á.: 14 5 cm.
- (256) *Casula*. Pezsgő színű selyemmoiré, arany fémszálás, alátöltött laposhímzéssel; szélén cakkos szegély; hátoldala hatszirmú rozettákból és tulipán formájú levélből alakított; hímzett indával szegélyezve és három sávra osztva; a nyakánál ugyanaz a minta, háromszög alakban; a háromszög csúcsából a nyak felé még egy ugyanilyen virág indul ki; a casula egész felülete hármás pillangódísszel hímzett, szabályosan elhelyezve; a virágok szirmában pillangódísz; előrésze két sávra osztott, ugyanolyan díszítéssel.
XVIII. sz. eleje, osztrák. Ue. vonatkozik a 257—271., valamint a 276. sz. tételre mint a 256. sz. ornátus tartozékaira.)
h.: 103 cm.
sz.: 69 cm.
- (257) *Dalmatika* (a 256. sz. ornátus tartozéka). Pezsgőszínű selyemmoiré, arany, fémszálás, alátöltött laposhímzéssel; a szélén cakkos szegély; hátoldala hatszirmú rozettákból és tulipán formájú levelekből alakított, hímzett indával szegélyezve, és három sávra osztva; a két középső sávot ugyanígy kiképzett négyzet osztja; a négyzet közepén három rozettából és tulipánszerűen lehajló szirmú levelekből alakított virágtő; a nyaknál egy rozettás virágtő; a rozetták közepe arany pillangós díszű; az egész dalmatika felülete három leöltött, sorosan elrendezett pillangós díszű; előrészének díszé hasonló; közepe újabb, ugyancsak selyemmoiré pezsgőszínű anyagra helyezett.
XVIII. sz., hímzése az első kéz munkája.
1903-ban restaurált.
h.: 90 cm.
sz.: 96 cm.
- (258) *Dalmatika*. Leírása azonos az előzőével; a háta teljesen szétfoszlott; az előrész közepe 1903-ban kiegészített, új lilásbordós bélés.
XVIII. sz., hímzése az első kéz munkája, anyaga más, de azonos időből.
1903-ban restaurált.

(259) *Velum*. Pezsgő színű selyemmoiré töredék, 4 db.; fehér vászonra dolgozva, piros klottal béelve; téglalap alakú; két szélén aranyrojtval szegélyezve; egyik szélén 14,8×59 cm-es töredék, foszlott állapotban; mintája: 3 alátöltött, lapos aranyhímzésű, hatszirmú rozetta, amely tulipánszerűen elhajló levelekből nő ki; minden rozetta mellett 10 leveles inda; másik szélén ugyanezen minta ismétlődik 15×50 cm-es sávban. A takaró közepén 30 cm-es átmérőjű, átültetett selyemmoiré-töredék, hímzett aranylamellás sugárkoszorúval; benne kivágott arany fémszálás, alátöltött Mária monogram: a velum szélén 12×106 cm-es pamutcsipkeborítás a selyemmoiré töredékekkel. Bordó atlasz bélésű, ráncolt, 31,5 cm-es zsebbel; a velum bélésének szegélyén 12×7 cm-es cégjelzés XIII. Leó pápa aranyozott arcképével, 1878—1903, és a pápai tiarás felirattal; alatta „Fellinger Hassinger K. u. K. Hoflieferanten Wien, I. Seilier. 10” felirattal. A töredékek XVIII. századiak. A hímzés az első kéz munkája. 1903 körül Bécsben restaurálva, kopott, újra bélelt.

h.: 228 cm.
sz.: 51 cm.

(260) *Kehelytakaró* (a 256. sz. ornátus tartozéka). Pezsgőszínű selyemmoiré, négyszögletes alakú; arany fémszálás, alátöltött laposhímzéssel ötször ismétlődő hatszirmú, rozettás virágminta tulipánhoz hasonló levélszirmokkal váltakozik; a rozetta közepén arany paillette; a levélszirmok erezete arany pillangókkal kirakva; egyik oldalán alátöltött, szakaszos aranyhímzésű lánoló szív, IHS monogrammal; az egész felületet három, egymásba kapcsolt arany pillangós minta tölti ki. Piros taft bélés. XVIII. sz., osztrák. Hímzése a második kéz munkája.

h.: 47 cm.
sz.: 52 cm.

(261) *Vállkendő* (a 256. sz. ornátus tartozéka). Téglalap alakú, pezsgőszínű selyemmoiré; arany fémszálás, alátöltött laposhímzéssel. Mintája: négyszer ismétlődő 3 búzakalász, a csokor közepén arany pillangóval körülvevett 4 álékkövel; a búzakalászcsokek között pillangókból álló szőlőfürtös, leveles inda; közepén arany-sugárkoszorúban kereszt és IHS monogram; két szélén a megkötéshez 2 fehér vászonszalag; fehér vászonbélés. XVIII. sz. Hímzése az első kéz munkája, a pluvialéval azonos anyag és hímzés.

h.: 62 cm.
sz.: 24 cm.

(262) *Vállkendő* (a 256. sz. ornátus tartozéka). Pezsgőszínű selyemmoiré, fehér vászonra varrva; ívelt trapéz alakú; arany fémszálás, alátöltött laposhímzéssel. Mintája: négyszer ismétlődő 3 búzakalász csokor, közepén arany pillangós dísszel; a búzakalász csokrok között arany pillangókból álló, szőlőfürtös, leveles inda; a vállkendő közepén arany sugárkoszorúban kereszt és IHS monogram; a kendő két végén 35 cm-es új, fehér vászonbélés. I. periódus, Mária Terézia kora, a palást anyaga. XVIII. sz. Hímzése az első kéz munkája.

h.: 62 cm.
sz.: 23,5 cm.

(263) *Vállkendő* (a 256. sz. ornátus tartozéka). Leírása megegyezik az előző vállkendő leírásával. XVIII. sz. Hímzése az első kéz munkája, anyaga a pluvialé, anyagával azonos.

h.: 62 cm.
sz.: 43 cm.

- (264) *Stóla* (a 256. sz. ornátus tartozéka). Pezsgőszínű selyemmoiré, arany, alátöltött, fémszálás laposhímzéssel; indára fűzött alakú virágszirmok díszítik mindkét oldalon; középen ívelt, két végén négy kelyhével összeforduló tulipán, közte arany pillangós, háromágú kereszt; új, liláspiros klottbélés.
XVIII. sz. Hímzése az első kéz munkája, a pluvialé hímzése anyaga. 1903-ban bélelve.
h.: 185 cm.
sz.: 20 cm.
- (265) *Stóla* (a 256. sz. ornátus tartozéka). Pezsgőszínű selyemmoiré; körül fémszálás, lapos alátöltött hímzéssel, enyhén hullámos szegély; az egész stólat váltakozva 3 és 1 leöltött arany pillangó díszíti; két kiszélesedő, ívelt végén arany pillangódísz és sugaras kereszt; nyakán hímzett; sugaras koszorúban arany kereszt; piros taft bélés.
XVIII. sz. Hímzése a második kéz munkája.
h.: 185 cm.
sz.: 19 cm.
- (266) *Stóla* (a 256. sz. ornátus tartozéka). Pezsgőszínű selyemmoiré, fémszálás, alátöltött laposhímzéssel; szélén cakkos dísz, ívesen hajló végein arany, egyenlő szárú kereszt, aranypillangós sugárkoszorúval; bordó atlasz béléssel; a nyaknál ugyancsak sugárkoszorús kereszt.
XVIII. sz. Hímzése az első kéz munkája, javított, kiegészített, 1903-ban bélelve.
h.: 186 cm.
sz.: 21 cm.
- (267) *Manipulus*. (256-hoz.) Pezsgőszínű selyemmoiré, arany fémszálás, alátöltött laposhímzéssel, hullámos szegélycsikkal; ívesen kiszélesedő mindkét végén ugyanilyen hímzésű egyenlőszárú kereszt, közeiben aranylamellás sugárkoszorúval; a manipulus közepén ugyancsak egyenlőszárú, aranylamellás, sugárkoszorús kereszt; az egész manipulus sorosan rendezett, leöltött aranypillangóval díszítve; piros taft bélés.
XVIII. sz. Hímzése a második kéz munkája.
h.: 83 cm.
sz.: 19,5 cm.
- (268) *Manipulus*. (256-hoz.) Pezsgőszínű selyemmoiré, arany fémszálás, alátöltött laposhímzéssel, hullámos csikkal szegélyezve; kiszélesedő, ívelt végein egyenlőszárú kereszt, arany pillangós sugárkoszorúval; bordó selyematlasz bélés.
XVIII. sz., osztrák. Hímzése az első kéz munkája. 1903-ban újrabélelve.
h.: 83 cm.
sz.: 20,5 cm.
- (269) *Manipulus*. (256-hoz.) Pezsgőszínű selyemmoiré, arany fémszálás, alátöltött laposhímzéssel, hullámos csikkal szegélyezve; kiszélesedő ívelt végein egyenlőszárú kereszt, aranypillangós sugárkoszorúval; a manipulus közepén ugyancsak egyenlőszárú kereszt, aranypillangós sugárkoszorúval. Bordó selyem atlaszból új bélés.
XVIII. sz. Hímzése az első kéz munkája. 1903-ban újrabélelve.
h.: 83 cm.
sz.: 20,5 cm.
- (270) *Bursa*. (256-hoz.) Pezsgőszínű selyemmoiré, arany fémszálás, alátöltött laposhímzéssel, kiszélesedő, ívelt végein hullámos csikkal szegélyezve; négyzet alak; a négyzet közepén egyenlőszárú kereszt, sugárkoszorúval; a bursa egész felületét kisebb-nagyobb aranypillangók töltik ki, soros elrendezésben; piros taft bélés.
XVIII. sz. Hímzése a második kéz munkája.
19×19 cm.

- (271) *Palla*. (256-hoz.) Pezsgőszínű selyemmoiré, arany, fémszálas, alátöltött laposhímzéssel, hullámos csikkal szegélyezve; négyzet alakú, a négyzet közepén egyenlőszárú kereszt, sugárkoszorúval; az egész felületet kisebb-nagyobb aranypillangók töltik ki, soros elrendezésben; piros taft bélés; fehér, aszúrozott vászon alátétlap, vékony fehér pamutcsipkével szegélyezve (új).
XVIII. sz. Hímzése a második kéz munkája.
á.: 145 cm.
- (272) *Casula*. Zöld kockásan szőtt selyem oldalsávokkal. Középsávja zöld atlasz alapú, arannyal és színes selyemmel átszőtt brokát. Piros, lilás árnyalatú, rózsamintával. Sárgás-zöld levelmintás szövött szalaggal szegélyezve és sávokra osztva. Kopott, zöld klottbélés.
Hegedű alakú előrésze kopott, stoppolt.
XIX. sz.
h.: 98 cm.
sz.: 66 cm.
- (273) *Casula*. Fehér mintásan szőtt selyem (krepdesinhez hasonló) oldalsávok. A kongréra hímzett középsávban keresztöltéses színes selyemhímzés. Hátán az aranypaszománnyal hímzett kereszt alakú sávban barna tornyos architektúrában felül az Isten szeme háromszögben, alatta kereszt színes rózsákkal. A kereszt szárában színes rózsák. Hegedű alakú előrészenek keresztjén barna oszlopok tartotta ív alatt kehely és színes rózsák. Alján hímzett felirat: „19 Hódiné 26.” Sárga pamutdamaszt bélés. Arany paszománnyal szegve.
Magyar, 1926.
h.: 103 cm.
- (274) *Casula*. Fehér ripszmoiré alap. Hátrészen kereszt alakú, aranypaszománnyal hímzett sáv, kongré alapon színes selyemhímzéssel, pompás nőszirmok lila—fehér—zöld színben. Középen *IHS* sárga, barnával kontírozott Jézus monogram.
Hegedű alakú előrészen ugyancsak lila nőszirm hímzés. Fehér vászonbélés.
XX. sz. eleje.
h.: 98 cm.
- (275) *Kehelytakaró*. Négyzet alakú, ezüsttel átszőtt lila stilizált nagyvirágos selyembrokát. Közepén aranypaszomántból képzett kereszt. Arany vert csipkével szegélyezve. Lazacszín vászonbélés.
XIX. sz. közepe.
49×42 cm.
- (276) *Pluviale*. Félkör alakú, pezsgőszínű selyemmoiré alapon, arany alátöltött fémszálas hímzés arany lemezekkel. A gránátgyümölcsös barokk indák gazdagon hálózják be az alapot. Új fehér vászonra rádolgozva, lilás bordó selyem béléssel.
Osztrák, XVIII. sz. Mária Terézia ajándéka 1786-ban Jászórol.
(A 256. sz. ornátus tartozéka)
h.: 130 cm.
sz.: 277 cm.
Irod.: Genthon II. 187. 266.
- (277) *Manipulus*. Aranypaszománnyal borított fogó. Kiszélesedő, ívelt végein bordó bársony alapon arany alátöltött fémszálas hímzés. Cakkos keretelésben *IHS* Jézus monogram felette kereszt, alatta szív. A másik oldalon Mária monogramja, felette kereszt alakú szív. Sárga selyemdamaszt bélés.
XVIII. sz.
h.: 45 cm.
sz.: 18 cm.

- (278) *Antependium*. Sárga taft, ezüst leöltött szakaszos lapos hímzés és színes tűfestés. Ezüst barokk kartusban körül stilizált nagyvirágos indák. Fehér vászonra rádolgozva. Ezüst vertcspike szegéllyel. Osztrák, XVIII. sz. Mária Terézia.
h.: 292 cm.
sz.: 72 cm.
- (279) *Fejkötő* (a kis Jézus szobrára). Fehér atlasz alapon aranyhímzés. Az egész főkötőt stilizált búzakalászos és rozettás indák hálózák be. A rozetták közepén piros álékkövek és aranypillangós díszítés. Fehér vászon bélés.
XVIII. sz.
h.: 15 cm.
sz.: 11 cm.
- (280) *Kép*. Selyemre olajjal festve, barokk levéldíszes virágos keretben koronás kék baldachin alatt felhőkön térdelő fehér—piros ruhás Mária Immaculata, alatta 1782. évszám, a donátor címere, balján lent térdelő magyarruhás donátor, jobboldalán szívben a fogadalom: „*Sancta Maria Mater Dei, sine peccate originali concepta virgo, ego Stephanus Antonovicz te hodie in dominam Patronam e Advocatam eligo Frimiterque statue ac propono me nunquam te derelictur neque permissum ut a meis subditis aliquid contra tuum honorem unquam agatus. Obseci te igitur suscipe me in servum perpetuum adsis mihi in omnibus actionibus meis, nec me deseras in hora mortis meae, Amen.*”
Magyar, 1782.
Rámában, üveg alatt, sérült. Alsó része hiányos, a felület szennyezett.
65×76 cm.
- (281) *Zászló* — templomi, kétlapos. Pezsgőszínű selyemdamaszt, stilizált gránátvirágos mintával; a rapportot ívelt, kettős pontsorról kitöltött, levéldíszes S idomok zárják le. A zászló formája téglalap alakú, alján 2×29 cm-es bevágással: egyik oldalán 37,5×53 cm-es tűfestésű selyemhímzés: Barnás. drappos színezésű templombelső, ajtónyílással; lizénával; fehér—fekete kockás márványpadlón, zöld szőnyegen, 3 gyertyatartóval díszített, fehér terítővel leborított vörösmárvány oltár előtt barna csuhás ferences szerzetes (Szt. Ferenc) térdel, fejét arany sugárkoszorú övezi; az oltás előtt örökmécses függ; a naturalisztikus színezésű képet vörös alapon sárga stilizált levélindás, 3 cm-es keret szegélyezi; a zászló fehér rojttal szegélyezett; két gömbben végződő sárgaréz rúdra erősített, a rúd közepén öntött sárgaréz függesztő, áttört díszel; gyümölcsel megrakott kétfülű talpas váza, két oldalán két hosszú farkú, egymás felé forduló madár; az ívelt, korona alakú függesztőidom teljes felületét áttört, stilizált levéldísz tölti ki, jobbról és balról 3—3 lecsüngő, stilizált tulipánnal. A zászló másik oldalán tűfestéssel hímzett, szőlőleveles és búzakalászos inda veszik körül egy neoromán kelyhet, amelyben kerek ostya van, hímzett *IHS* felirattal és sugárkoszorúval; az ábrázolás 49×44 cm. A zászlót csokorra kötött, fehér moiré szalag díszíti, laposhímzésű sárga felirattal: „*Dicsértessék az oltáriszentség, Dr. Kószó Istvánné*”; tetején selyemmel borított háromszög, hímzett hallal, hátán kosár, kenyerekkel.
Magyar, XIX. sz. második fele.
h.: 105 cm.
sz.: 80 cm.
- (282) *Zászló*. Fehér selyemdamaszt, gránátalmás mintával, közepén olajfestésű *Patrona Hungariae*, másik oldalán olajfestésű töviskoszorús szív, alatta Magyarország térképe. Arany rojttal és zsinórral szegve.
Magyar, XIX. sz. második fele.
150×188,5 cm.
kép: 48×26 cm.

- (283) *Zászló* — templomi, kétlapos. Vízöld selyemdamaszt, stilizált gránátalmás mintával. Közepén töltött arany és selyemhímzéssel pápai címer, — arany alapon kiterjesztett szárnyú pelikán, alatta fehér alapon 3 piros petty, felette aranyozott pápai korona, két kulccsal, — körben arany hímzésű felirat: „Szeged alsóvárosi katolikus társadalmi kör”; a másik oldalon körben tűfestésű kép; aranyhímzésű keretben koronás, palástos Mária, kezében jogarral; karján ül a fehérruhás Jézus, aki bal kezében piros országalmát tart; felette arany hímzésű felirat: „Magyarország nagyaszonnya, könyörögj érettünk!” Aranyrojttal szegélyezve.
Magyar, XIX. sz. vége.

138 × 104 cm

- (284) *Templomi zászló*. Zöld, nagy rózsamintás selyemdamaszt, téglalap alakú, arany alátöltött fémszálás hímzéssel. Négy sarkában szőlőlevelekből és fürtökből alakított medailon, közepén nemzetiszín szalagal összekötött búzakaralász csokorral körülvett, S idomokkal keretezett ovális medaillonban holdsarlón ülő Mária a Gyermekekkel, sugárkoszorúval körülvéve. Közben felirat: „A Szeged Alsóvárosi Róm. Kath. Mezei Gazdák Egyesülete, 1908.” Arany rojttal szegélyezve.

A másik oldalán pálcára csavarodó szőlőfürtös leveles hímzés a sarokban és az ovális medailon körül. A medaillonban Szt. Ferenc ábrázolása, karján Jézussal. Felette körben felirat: „Szt. József könyörögj érettünk.”

1908. magyar, szegedi?

185 × 145 cm.

- (285) *Könyv*. Papír, zöld, szecessziós papírkötésben, címe: „*Vita poetica per omnes aetatum gradus deducta, sic poesis teta vitalis. Docens, canons et ludens. Imbuta pijs, moralibus, Historicis, Poeticis et Curiosis eruditionibus IN SCENAM DATA per Patrem Lucam a S. Edmundo e Scholis Pija Sacaerdetom Anno que DoVs hoMo VLTa nostra In sCona Iosep II. nobls VeLVlt eXhlberI*” alatta címer; az alatt: *TIRNAVIAE Typis Academicis per Jean Adamum Friedl Anno 1693.* Nagyszombat, 1693. Szecessziós kötésben.

15,5 × 9,8 cm; 314 lap.

- (286) *Könyv*. Papír, nyomott; fehér pergamenkötésben. Belső címlapja hiányzik. Első oldalán ajánlás:
Augustissime regi,
Jacobo Primo
Britanniarum Monarchae
inlyte, Euphermie S. D.
Díszes iniciálé, latin szöveg: „Non peccavi in virtutem tuam, invictissime Rex...”
825 oldal. Utolsó lapján tintával írt tartalomjegyzék.
XVI. sz. vége, XVII. sz. eleje.
Fedél belső oldalán tintával felirat:
Catalogi/Plutei
E 72 $\frac{1}{13}$ sz.

h.: 13,2 cm.

sz.: 8 cm.

v.: 4,5 cm.

- (287) *Antifonale*. Fára húzott fehér bőr, görgetővel nyomott rozettákkal, amelyek kettős keretelésben helyezkednek el. Négy sarkán és közepén karélyos reneszánsz rézveretekkel. Címe: „*ANTIPHONARIUM Romanum de Tempere Sanctis Ad NORMAN BREVIARIUM*”

VENETIIS MDCCXXII. Ex Typographiae Balleoniana."

A szegedi Ferencesek konventje 1736-ban szerezte be.
1722.

h.: 50 cm.

sz.: 33 cm.

- (288) *Latinyelvű verseskönyv.* Papír, nyomott, francia formátumú, rózsaszín papírkötésben, amelyet kopott aranyozott rokokó, palmettaszerűen hajló virágindek díszítenek. Címe: „*Trumph Laureati D. D. Jeannis Francisci Sec. Jesu Magni Galliarum Apostoli Honori Illustrissimerum, Perillustrium, Reverenderum, Praenobilium ac Eruditerum Deminerum Deminerum Noa-Baccalauoerum Dum In Alma Episcopali Sec. Jesu Universitate Cassovionsi Prima AA. LL. et Philosephiso Laurea insignerentur Premotore R. P. Paule Hicsoldt e. Sec. Jesu, AA. LL. et Philosophiae Doctore, Ejusdomque Professere Ordinarie. A Poetis Casseviensibus Dicati. Anno MDCCXXXVIII. Cassoviae, typis Academicis.*” Kassa, 1738. 9×15,8 cm., 74 lap.
- (289) *Könyv.* Papír; nyomás, barna félbörkötésben. Címoldalán: „*Commentaires sur les commentaires du Comte de Turpin sur Montecuculi avec des inectetes relatives a l'histoire militaire du siècle presente par M. de...*”
Tom III. avec des planches. 272 oldal.
A St. Marino.
Chez retourier.
MDCCLXXIX.
Rokokó záródíszel.
1779.
h.: 16,5 cm.
sz.: 10,5 cm.
v.: 2 cm.
- (290) *Könyv.* (börkötésben). A bőrkötés: poncolt, aranyozott, barna, gerincén hat borda között poncolt, aranyozott rozettában virágdísz és beütött cím: „*DIVI THOMAE SERMONES DOMINICA.*”
Cím lapja: „*DIVI THOMAE AQUINATIS DOCTORIS ANGELICI SERMONES PII ADMODUM ÉS DOCTI PRO DOMINICIS TOTIUS ANNI DIEBIUS AD EXEMPLA ROMANUM RUG-SUS EDITI ET AUDITORIBUS OBLATI TYRNAVIAE; TYPIS Academicis secietatis Jesu*” tintával „1744.”; a másik oldalon: „*Anno MDCCXLIV monse Junie.*”
Nagyszombat, 1744. Kötés kopott, szakadt; restaurálandó
16,5×10,8 cm; 3061 lap.
- (291) *Könyv.* Barna borjúbörkötésben. Papír, nyomás. Fedele és belső címlapja hiányzik. Első oldalán felül pálcára csavarodó rózsás metszett díszel, rokokó kartusban E iniciaiséval. A fejezet címe: „*Ho filanagnosza* (görög betűk). A könyv görög nyelvű. 390 lap. Rézmetszetekkel gazdagon illusztrálva. XVIII. sz.
Gerincén hét borda, köztük rózsás poncolt virágdísz.
h.: 17 cm.
sz.: 10 cm.
- (292) *Hadi térkép.* Metszet-papíron, kézzel színezve. Hosszanti téglalap alak. Felül felzet: francia és német nyelven: „*Vorstellung des campements der Kayserl u. Reich-Armee zu Bruchsal mit denen Ihondatienn... Linien 1735 in denen Gegenden von Ettlingen bis Langenbruck. Ausgefertigt in der Hemännl. Officin.*” Bal alsó sarokban: „*Leve par G. F. Riecke.*”
1735.
h.: 83 cm.
sz.: 4,5 cm.

- (293) *Hadi térkép*. Papír, metszet, kézzel színezve. Burdhsaher térképe, jobb alsó sarkában jelzet: „*Vorstellung der Linie u. Inondation von Bruchsahl bis Ketsch... u... dem Campem der Kayserl. u. Reichs Armee 1735. Ingleichen von der Attaque Philippsburg, nebst dem dabey gemachten Fortificat...* Ausgefertigt in der Hemännl — Officin. G. F. Riecke Fährdr del.” 1735. Kopott, szakadt.
h.: 72 cm.
sz.: 37 cm.
- (294) *Hadi térkép* (Rajna-vidék). Papír, rézmetszet kézzel színezve. Hosszúcsútság téglalap alakú. Közepén függönyös kartusban jelzet: „*Die Gegenden des Rheins. Speyer von biss Mayntz nebst der Situation laengst der Bergstrasse Zwischen dem Rhein und dem Odervaldt dem Mayn und Neckar 1735.* Imverlag *Der Hemannischen Erben.* XVIII. sz. közepe. Szakadt, kopott.
h. 98 cm.
sz.: 38 cm.
- (295) *Térkép* (Dél-Németország), 2 db-ból ragasztva. Papír, kézzel festett rézmetszet. Hosszúcsútság téglalap alakú. Bal felső sarkában barokk kartus, a fő folyókat megszemélyesítő férfi és nőalakokkal. (Duna, Rajna, Neckar, Lech, Isar) egyházi és világi címerekkel. Felirata: „*Per inclyti circuli suevici Supremorum ordinum celsissimorum praesulum... Suaviae Universae Descriptionem... Johann Lambert Coessel... Chalcogr: August Vindel...*” XVIII. sz. vége?
h.: 123 cm.
sz.: 56,5 cm.
- (296) *Hadi térkép*, (1917). Papír, nyomott, vászonra húzva. *Flemmings Kriegskarte Nr. 43.* Übersichtskarte des Italienisch — österreichischen Grenzgebiets. Felirata balra lent: színmagyarázattal: *Italien Oesterreich-Ungarn Schweiz Front vor dem 24. Oct. 1917.* h.: 66 cm.
sz.: 38 cm.
- (297) *Keresztelőtál*. Majolika, alacsony tüzü színezéssel, sok okkerrel fehér alapon. Keresztelő Szt. János a Jordán vízében megkereszteli Jézust. Körülötte kék mázfeletti festésű betűk: „*DESCENDAT IN HANC PLENITUDINEM FONTIS VIRTUS SPIRITUS SANCTI + A. D. 1757.*” Fenekén fehér ónmáz alapon okkerszínű napkorongban máz alatti kék *IHS*. Pálffy Erzsébet grófnő ajándéka. Castellí, XVIII. sz. Összetörve, fakeretben ragasztva.
á.: 32 cm.
- (298) *Viaszdombormű*, — (ereklyetartó). Viasz, öntött színezett: férfiszent, viaszból készült profilmellképe, aranyozott paszománykeretben, körülötte tüfestésű himzett virágok és paszománydisz között szentek ereklyéi tüllzacskókban, „*Tumba sct. Xav., Deodati, Faustus S. Aurelianus, S. Semproni, Anci Mart. S. Alexi, S. Felicitatis*” felirattal. A mellkép körül paszományba foglalt álékkövek, hátán felirat tintával: *Ns Fb Vécsey Bálint nyitrai róm. kat. Egyház kanonokjának, garadnai főesperesnek 1851-ben szerzett hagyatéka, 1957-ben, május 5-én Szeged felsővárosán elhalt Vécsey rajztanár adományozta ezen ereklyét Pozsgay Pál alsóvárosi plébánosnak.* 1851. Kopott.
24×33 cm.

- (299) *Dombormű*. Puszpángfaragvány. Falusi interieur, 3 citerázó nőalakkal, akit 3 paraszt hallgat.
Tirol, XIX. sz. Ép.
10×15 cm.
- (300) *Tajtékpipa* (3 db.). 13 cm-es faragott meggyfaszárral. Ívelt forma, nyakán vésett rocailleos motívummal, dohánytartóján faragott erdős táj kis házzal, előtérben ülő vadász puskával. Sárgaréz kupakkal, melynek felső része hiányzik.
Magyar, XIX. sz.
h.: 9 cm.
á.: 3,8 cm.
nyaka: 10 cm hosszú.
- (301) *Pipa*. (Tajték.) Faragott. Szűknyakú, ívelt forma. Lombdíszes faragásai lekoptak. Áttört ezüstözött sárgaréz kupakkal.
XIX. sz. első fele.
h.: 13 cm.
sz.: 9 cm.
- (302) *Pipa*. Tajték. Faragott és ezüsttel berakott. 21 cm-es meggyfaszárral. Kihajló, ívelt forma, dohánytartóján stilizált naiv tájképes, vonalas berakás. Ezüst kupakkal, melynek felső része hiányzik. Alsó végén bekarcolva: „*Bela Bicica*”.
XIX. sz. vége.
h.: 11 cm.
szá.: 4 cm.
- (303) *Jézus a bölcsőben* (Betlehem része). Aranyozott bölcső: papírmasé, csavart drótlába ívelt, rajta fehér művirágcsokor. Hozzá szíjáccsal töltött fehér atlasz, túllfodorral díszített matrac.
h.: 24,5 cm.
m.: 8,5 cm.
h.: 26 cm.
sz.: 8 cm.
m.: 9 cm.
Pólyásbaba: Festett viaszfejjel. Fehératlasz főkötővel, túllfodorral, aranydrót dísszel. Fehér atlasz előkével, amely arannyal hímzett. A pólya fehér selyem.
XIX. sz. vége.
h.: 24 cm.
sz.: 9 cm.
- (304) *Üvegszekrény* (Betlehem része). Aranyozott stilizált rocailleos és növényi díszű téglatest alakú faszekrény. Oldalai üvegezettek, alja kék, bársonnyal bélelt.
h.: 42 cm.
sz.: 27 cm.
m.: 37 cm.
- (305) *Napóra*. Négyzet alakú, terméskőlap bevéssett sugarakkal és római számokkal, fent MDCCCXVII évszámmal.
Magyar, 1817.
á.: 41 cm.
Irod.: *Genthon* II. 187.
- (306) *Légycsapó*. Faragott fa csontberakással. Balluszteres idomú kivágott, színes bőrözötték sorával díszített. Farésze három gyűrűben csonttal berakott ollóval, harapófogóval, kalapáccsal, szekercével, villával díszített. Fémszögekkel kiverve, piros festéssel. Kiszélesedő nyele végén sárgaréz gomb. A bőrfogó áttöréssel díszű bőrleffentyűben végződik. Nyelén *I K. B* csontberakású monogram és 1927 évszám. Nyele elején rézből belevert FK. monogram.
Kb. 1927. Népi munka.
h.: 40 cm.
sz.: 3 cm.

A következő műtárgyakat Gábris Gracián ferencrendi szerzetes Kinában gyűjtötte össze. Jelen alkalommal a védett gyűjtemény teljességének bemutatása céljából soroljuk fel. (307)—(426).

Szerző

- (307) *Templomi faldisz*. Vörös selyematlasz alapon színes durva selyem tüfestés és ráfektetett aranyzál. Álló téglalap alakú, 24 cm-es keret övezi az ábrázolást. A keretben arany felhőszalagok között kertés udvarban 17 szimbolikus kínai alak, szimbolikus szörnyállatokkal: (sárkány, elefánt, kutya, oroszlán, teve). A közepmezőben lombos gyümölcsfa alatt ülő fehér majom, mellső lábában gyümölcsöt tart, stilizált virágok között. Nyakán kocka kínai írásjellel. Piros vászonbélés. Felső részén függesztő karikák. Kínai, XIX. sz.
- h.: 300 cm.
sz.: 146 cm.
- (308) *Templomi faldisz*. Vörös szövet és zöld atlaszfriz. A zöld atlaszalapon színes, durva öltésű selyem tüfestéssel felhőmotívumok és az örök élet jele:
A vörös szöveten felhőszalagok között 9 kínai hős álló alakja. Zöld selyemrojttal. Vörös vászonnal bélelve.
Kínai, XIX. sz. vége.
- h.: 450 cm.
sz.: 72 cm.
- (309) *Fali virágtartó*. Vörös színű zsírkő. Faragott. Kerek lyukakkal, áttört alapon két tojásdad idomú váza. Közte áttört, faragott jelenet: kakas rókával.
Kína, XIX. sz.
- h.: 18,5 cm.
sz.: 3 cm.
m.: 11 cm.
- (310) *Biretum* (papi sapka). Fekete selyematlasz, aranyzálás leöltött hímzéssel. Halcsonttal merevített, ötoldalú kocka idomú. Aljának külső felén 4 egymásnak fordított tulipán és stilizált levél-minta. Az idom négy oldalán különálló, kék selyemmel bélelt fekete selyematlaszlap csatlakozik a borítóhoz. Hímzése arany-paillete-os keretben arany és ezüst leöltött hímzéssel nyolcszirmú margarétás inda korállgyöngyös középpel. Az inda sugárkoszorús korállhímzésű keresztet fog körül. Az idom felső tészén a margarétás inda folytatódik. Az egyik oldalt 2 db. 75 cm-es, fekete atlással bélelt lógó díszíti, amelyen az aranyhímzésű inda folytatódik. Az idom belseje kék selyembélésű.
Kína, XIX. sz. vége.
- h.: 17,5 cm.
sz.: 13 cm.
- (311) *Gyermeksapka*. Piros selyem, zöld és rózsaszín selyem tüfestéssel. Türkizszínű selyempaszománnal szegélyezve. Fejre simuló forma két füllel, hátul a hosszú haj számára nyílással. A két fül között rózsaszín selyemponpon.
Színes mintás kartonnal bélelve.
Kína, XX. sz. eleje.
- h.: 16 cm.
m.: 9 cm.
- (312) *Festett selyemkép*. Álló téglalap alakú. Fehér selyem alapon tus és temperafestés. A kép alsó részén hídon beszélgető három, kimonóba öltözött nőalak. A hidra zöld szikláról virágzó cseresznyefágak nyúlnak.
Kína, XVII. sz.
- h.: 86 cm.
sz.: 37 cm.

- (313) *Festett selyemkép.* Álló téglalap alakú. Fehér selyemalapon tus és temperafestés. Virágzó krizantémbokrok között tóparton sziklás hegyorom alatt, melyen fűzfa és vadrózsabokor nő, két kimonóba öltözött hölgy beszélget, előttük szolgálólány, kezében tálcával. Kína, XVII. sz.
83 × 37,5 cm.
- (314) *Kehelytakaró.* Fekete atlaszselyem alapon színes selyem tüfeszés. Négyzetes alakú. Közepén kiterjesztett szárnyú pelikán fehér, zöld, narancsszín, bordó, rózsaszín, piros színezéssel. Csőrében és karma alatt felhőszalagdisz. A terítő négy sarkában virágos gally, lótuszvirág, krizantém, cseresznyefavirág. Fehér rojttal szegélyezve. Kínai, XIX. sz. eleje.
66 × 70 cm.
- (315) *Sapka.* Fekete selyem. Henger alakú test, tetején 4 merevített füllel, barna selyemponnonnal a közepén. Fekete gumi szorítóval. Fekete selyemmel bélelve. Kína, XX. sz. eleje.
szá.: 13 cm.
m.: 8 cm.
- (316) *Gyermeksapka.* Piros selyem, színes zöld és rózsaszín selyem tüfeszéssel. Türkiz paszománnyal szegve. Fejrehajló forma, két füllel. Színes mintás flannellel bélelve. Kína, XX. sz. eleje.
sz.: 18 cm.
m.: 12 cm.
- (317) *Gyermeksapka.* Piros selyem. Tetején színes, sárga, zöld, rózsaszín selyem tüfeszéssel. Fejresimuló forma, szélesen visszahajtvá, zöld és sárga paszománydíszrel oldalán rózsaszín selyemszalagsokor. Rózsaszínmintás kartonnal bélelve. Kína, XX. sz. eleje.
sz.: 18 cm.
m.: 11 cm.
- (318) *Textilnyomó kefe.* Téglalap alakú fadúc, részegezett trapéz alakú fafogóval. Alján 2 szőrből készült kínai betű negatívjával. Kínai, XIX. sz. vége.
h.: 13,5 cm.
sz.: 6,5 cm.
v.: 2,5 cm.
- (319) *Klumpa* (kínai facipő, 2 db). Ívelt, fatalpú, bőr felsőrészű papucs. A talp egykor narancssárgára festve, négy kiálló vasszöggel és orrán vasékkal. Kína, XIX. sz. vége.
h.: 24 cm.
sz.: 10,5 cm.
v.: 7,5 cm.
- (320) *Fali díszasztal.* Hat, zsanérral elválasztható fatáblácska. Véssett és fekete tussal festett. Két táblán kínai felirat, négy táblán össze-függő ábrázolással hegyes, sziklás tóparti pagodával. A táblák alsó része hullámosan faragott. Kína, XIX. sz. vége.
egy tábla h.: 32,5 cm.
sz.: 12,5 cm.
- (321) *Buddha.* Porcelán, színes mázfeletti festéssel. Zöld talpazaton türkiz, sárga, piros rozettás díszű kínai öltözetben, fehér—fekete tusfestésű, írásjelekkel díszített köpenyben, fején piros zöldbélésű lepel. Félig térdelő helyzetben ül, jobb kezére két piros madár száll. Mellén sárga és piros mellidisz. Hátán kerek lyuk. Kína, XIX. sz. vége.
m.: 17 cm.
tá.: 9 cm.

- (322) *Templomkapu* (miniatűr). Fa, vésett és tűfestésű dísszel. Barnára festett, ívelt lábú állványon sárga festésű tábla és vájatos tartó részek vésett és festett zöld kínai írásjelekkel. Az alsó, vízszintes mezőben barna, poncolt alapon feketével festett (tusfestésű) lombos ág két madárral.
Kína, XIX. sz. vége.
- h.: 32,5 cm.
sz.: 30 cm.
v.: 15 cm.
- (323) *Sárkányfigurák* (3 db). Bambuszából faragott, nyolc db mozgatható, hengeres idomból áll, fekete és piros tussal festve és karcolt mintával. Kítátott piros szájjal és piros szemmel, öt karmos lábbal.
Kína, XX. sz. eleje.
- h.: 58 cm.
sz.: 3 cm.
- (324) Ugyanolyan, mint az előző, fekete tusfestéssel.
- h.: 39 cm.
sz.: 2 cm.
- (325) Ugyanolyan, mint az előző, fekete tusfestéssel.
- h.: 40 cm.
sz.: 2 cm.
- (326) *Kínai cipők*. Két darab kék selyempipőcske kis gyermek számára, pánttal. Talpa fekete selyemmel bevont keménypapír. Rózsaszín karton béléssel. Orrán színes selyemfestésű virágcsokor.
Kína, XX. sz. eleje.
- h.: 14 cm.
sz.: 5 cm.
- (327) *Balettcipő* formájú piros selyem cipőcske (2 db) gyermek számára. Rózsaszín karton béléssel. Talpa fekete vászonnal bevont papír.
Kína, XX. sz. eleje.
- h.: 14,5 cm.
sz.: 5 cm.
- (328) *Balettcipő* formájú kék selyempipő gyermek számára (2 db) fehér vászon béléssel. Talpa fehér vászonnal bevont keménypapír. Orrán leöltött ezüst szálak.
Kína, XX. sz. eleje.
- h.: 20 cm.
sz.: 5 cm.
- (329) *Selyempipő* gyermek számára (2 db balettcipő formájú türkizkék). Fekete zsinór szegéllyel. Talpa lila selyemmel bevont keménypapír.
Kína, XX. sz. eleje.
- h.: 19 cm.
sz.: 4,5 cm.
- (330) *Cipő* (2 db balettcipő formájú). Fekete ripszvászon, fehér vászonnal bevont keménypapír talppal. Kék csíkos béléssel.
Kína, XX. sz. eleje.
- h.: 21 cm.
sz.: 6,5 cm.
- (331) *Cipő* (2 db). Lila vászon felsőrész. Fekete zsinórral szegve. Kék kockás karton béléssel. Balettcipő forma. Fehér nemez talppal.
Kína, XX. sz. eleje.
- h.: 24,5 cm.
sz.: 7,5 cm.

- (332) *Cipő* (2 db). Narancsszín damaszt, fekete damasztal kombinálva. Balettcipő forma, orra felkunkorodik. Felső része felhőmotívum formájában kombinált. Leöltött aranyzállal összedolgozva. Orrán rozetta, aranyzállal himzett kínai szimbólummal. Fehér vászonnal bevont keménypapírtalp.
Kína, XX. sz. eleje.
h.: 26 cm.
sz.: 7,8 cm.
- (333) *Cipő* (2 db). Balettcipő formájú. Fekete vászon, kék csíkos vászonbéléssel. Fehér vászonnal bevont, keménypapír talp.
Kína, XX. sz. eleje.
h.: 20,5 cm.
sz.: 6,5 cm.
- (334) *Cipő* (1 db). Balettcipő formájú. Fekete gyapjúfonálból kötött. Nyerszínű kötött spárga talppal. Felső részén és a saroknál himzett színes rózsamintával.
Kínai, XX. sz. eleje.
h.: 21 cm.
sz.: 8,8 cm.
- (335) *Csecsemőcipő*. Piros selyematlasz felsőrész selyem tűfestéssel díszítve, az orrán rózsamotívummal. Balettcipő forma, két bokapánttal, rózsaszín szalagcsokorral. Fehér vászonnal bélelt. Fehér bőr talppal.
Kína, XX. sz. eleje.
h.: 12 cm.
sz.: 5,5 cm.
- (336) *Vízipipa*. Öntött réz. Két egymáshoz kapcsolódó áttört virágdíszes henger. Az egyikben fedeles kisebb henger, amely két apró hengerrel ízesül. Benne kínai papírtekercs. A másik áttört hengerben fúvókás pipa ugyancsak rézöntvényből, hosszú, hajlott szárral.
Kína, XX. sz. eleje.
h.: 25 cm.
sz.: 6,5 cm.
- (337) *Vízipipa*. Poncolt barna bőr kettős henger, amely egymással két apró hengerrel kapcsolódik. Az egyik apró hengerben sárgaréz öntött csövecske. A másik nagyobb hengerben sárgaréz öntött fedeles hengeres tartó. A hozzátartozó pipa hiányzik, csak fából faragott, barnára festett szára van meg.
Kína, XX. sz. eleje.
h.: 8,5 cm.
sz.: 8 cm.
a pipa szára: 23 cm.
á.: 1,5 cm.
- (338) *Nyelvkönyv* (francia—kínai).
Keue-Wen Sin ko -Pen:
Nouveau Manuel de Litterature Nationale à l' usage des écoles populaires.
Volume V.
20 edition.
Chang-hai
Imprimerie de Tou-se-we, Zi-ka-wei. 1922. 104 oldal. Papírkötésben. Címlap: zöld tájképi háttérben ábrázolt, olvasó kínai gyermekkel, piros kínai betűjelekkel és keretdíszsel.
h.: 20 cm.
sz.: 13 cm.

- (339) *Jegyzetfüzet* (4 db). 3 db téglalap alakú, rózsaszínfedelű jegyzetfüzet, nyomtatott kínai írásjelekkel és tájképben elhelyezett madarakkal, genrejelenetekkel. Egy jegyzetfüzet üres lapokkal, piros kínai feliratokkal a lapok tetején.
Kína, 1922. körül.
h.: 13 cm.
sz.: 12 cm.
h.: 19 cm.
sz.: 11 cm.
- (340) *Fedeles kanna*. Őn; öntött, talpas, körte idomú, öntött testén vésett övekkel; kérdőjeles fül; hajlított, csőrös kiöntő, amely öntött sárkányfejjel kapcsolódik a nyakhoz; fedele ovális idommal kapcsolódik a fülhöz; tetején öntött kutya alakú gomb.
Kínai, XIX. sz. vége.
szá.: 6,5 cm.
m.: 20 cm.
tá.: 8,2 cm.
- (341) *Tálca*. Sárgaréz; vésett, poncolt, kör alakú, kis peremmel; kerek medailonban vésett jelenet: zászlót tartó szerzetesek sora között három táncoló férfi az ülő Buddha szobrát tartja, amely felett madár áll; a medailont két vésett öv veszi körül, négyezer rácszott, poncolt mintával; koncentrikus körökben lépő állatsor, majd stilizált írásjelek; három kerek medailon; az egyikben egy teve, a másodikban szfinx két alakkal, a harmadikban egy emberpár; az utolsó öv mintázata ismét a lépő stilizált állatsor; a peremen poncolt, vonalas díszítés.
Kínai, XIX. sz.
á.: 61 cm.
- (342) *Csésze* (fedéllel). Porcelán; hófehér, áttetsző, kis talpperemű; kifelé hajló, csonkakúpos test; belül aranyozott szájsperem; a csészén máz feletti, kézi festésű két beszélgető kínai, és fekete tusfestésű írásjelek; az egyik kínai szürke, a másik vörös köpenyben; az alján piros, máz feletti jelzés, fedele egy kis lapos tálka, kis aranycsíkos peremmel, amely fogó gyanánt is használható; egyik oldalán ugyanaz az ülő, szürke köpenyes kínai látható, mint a csészén, lombos tájban; másik oldalán 4 tusfestésű kínai írásjel; pereme csorba.
Kína, XVIII. sz. ?
szá.: 10,4 cm.
m.: 6 cm.
fedél á.: 9,2 cm.
m.: 2,5 cm.
- (343) *Kanál* (2 db). Porcelán; az egyik lapos, öblös mélyedésű kanálka, ívelt nyéllel; piros, máz feletti festésű, tájképes díszítéssel, és piros keretézéssel.
A másik kanálka ugyanolyan, csak kisebb, szegélye aranyozott; festése máz feletti, vörös satírozott díszítéssel; az öble törött, egy része hiányzik. Kína, XIX. sz. vége.
A nagyobb kanál h.: 13,8 cm.
sz.: 4,5 cm.
A kisebb kanál h.: 13 cm.
sz.: 4 cm.
- (344) *Haldokló kulí* (Porcelánfigura). Vörös és szürkés folyott mázzal; kopasz, szakállas, meztelen felsőtesttel ábrázolt öreg kulí jobb karjával egy vázára támaszkodva előregörnyedve lerogy. A talapatot a lepel csigás gyűrűzése alkotja, a talapat alsó lapján elmosódott fekete tusfestésű írásjelek.
Kínai, XIX. sz.
m.: 21 cm
h.: 27 cm

- (345) *Templomi Buddha*. Fa; faragott, aranyozott, festett, négylépcsős, pirosra festett, arannyal díszített talpazaton fülkében, aranyozott, faragott, ülő Buddha alakja, feltartott jobb kézzel; a fülke vörössel keretezett, faragott, aranyozott levéldísszel.
Kína, XIX. sz.
m.: 42 cm.
sz.: 24,5 cm.
- (346) *Pénzútánzat*. (51 db.) Papír; ragasztott pénzútánzat, ezüst sztanios bevonattal, kb. 5,— Ft-os nagyságban.
Kína, XX. sz. eleje.
á.: 3 cm.
- (347) *Váza* (2 db). Porcelán; hengeres testű, aranyozott peremű, fehér testén színes rajzos, tájképes jelenet: sziklakkal szegélyezett tóparton nyári pavillon, virágzó fák, közöttük férfi és nő alak; fenekén jelzéssel.
A másodikon hasonló ábrázolás; fenekén fekete jelzés; törött, repedt, hiányos.
Kína, XIX. sz. vége.
szá.: 12 cm.
m.: 28 cm.
- (348) *Ópiumpipa*. Fekete, vékony bambusz szár, vésett és zöld festésű kínai írásjelekkel; sárgaréz kupakkal; piros zsinóron gömbös formába préselt kettős kerek medailonban, keresztezett díszítéssel, növényi eredetű, elfásodott tartó az ópium számára; kis fedéllel.
Kína, XIX. sz. vége.
h.: 61 cm.
szá.: 2,5 cm.
- (349) *Templomi dob*. Faragott, nyersszínű fára húzott fehér bőr, vas szegekkel felerősítve; lapos korong alakú; oldalán kis csap, piros zsinórral, egy zöld gyönggyel.
Kína, XIX. sz.
á.: 9,5 cm.
m.: 5,5 cm.
- (350) *Tál*. Porcelán; félgömbös test, kis talppal; kékesfehér színű; aranyozott szegéllyel; testén máz feletti festéssel, lendületes kézzel festett kép: sziklás, dombos táj, pagodával, kis házzal; a patak partján vitorlások és horgászni induló kínai; fenekén piros jelzés.
Kína, XVIII. sz.?
m.: 18 cm.
- (351) *Tál*. Porcelán; festett, aranyozott, félgömbös test, aranyozott perem; talpa aranyozott; színes testén színes, máz feletti tájkép: kék hegyek között folyópart, fűhöz hasonló fa árnyékában kis ház, a parton kikötte csónak; kis talpán aranyozott csik.
Kína, XVII. sz.?
á.: 15,8 cm.
m.: 6 cm.
- (352) *Fedél*. Porcelán; ívelt, félgömbös test, csonkakúp alakú fogó, peremén kettős aranycsik; ráfestve virágzó cseresznyefa, mellette ülő nő, lila és kék kimonóban; kézzel festett; a másik oldalon 4 fekete festésű írásjel.
Kína, XVII. sz.?
á.: 10,2 cm.
m.: 4,5 cm.

- (353) *Doboz, fedéllel* (2 db). Fa; ragasztott, vésett, festett, 6 oldalú, szögletes, palackidom, hengeres nyakkal; előlapján vésett és tusfestésű díszítés: virágos ágon ülő bagoly; 3 oldalán tusfestésű, kínai köszöntő szöveg; fedele kis henger.
Kína, XIX. sz. vége.
szá.: 4 cm.
m.: 16 cm.
tá.: 10,8 cm.
- (354) *Fedél*, porcelán; kerek, mélyített nyílású fedél, fehérszínű, arany szegélycsikkal; 4 fekete festésű, máz feletti kínai írásjellel.
Kína, XIX. sz. vége.
á.: 7,5 cm.
m.: 1,5 cm.
- (355) *Csészetöredék*. Porcelán; kívül paradicsomvörös, belül fehér; kis talpperem, ívelt csonkakúp alakú test, aranyozott peremmel; aranyozott állatdísz és írásjelek díszítik; fenekén piros jelzés.
Kína, XVIII. sz.?
szá.: 10,5 cm.
m.: 6 cm.
- (356) *Evőpálca-készlet* (9 pár). Faragott fa; fényezett, egy pár végén faragott vonaldíszitmény és bevészt, zölddel és pirossal festett kínai írásjelek, hossza: 26 cm.
+ külön 3 db. faragott végű, zölddel és pirossal díszített, bevészt kínai írásjellel.
h.: 29 cm.
+2 db különálló; az egyik sárga csontból
h.: 27,3 cm.
a csont h.: 18 cm.
Kína, XIX. sz. vége.
- (357) *Favakaródzó* (eszköz). Faragott fa, végén ötujjas, kézformára kiképzett vakaródzó.
Kína, XX. sz. eleje.
h.: 36 cm.
- (358) *Diszhajó*. Faragott fa, sárgára festett, fehér vászon vitorlákkal, vasláncokkal.
Kínai, modern.
h.: 36 cm.
m.: 14 cm.
- (359) *Miniatúra fafaragványok* (3 db). Bambuszfaragványok; két kuli tetős hordszéket emel, amelyben kínai mandarin ül; a hordszék oldalain egyszerű, vésett növényi dísz.
Kínai, modern.
m.: 5,5 cm.
h.: 13,5 cm.
- (360) *Kuli, kétkerekű, ernyős kocsit húzó*, amelyben kínai mandarin ül.
Kínai, modern.
h.: 13,5 cm.
m.: 7,5 cm.
- (361) *Ökör*. Kereket húzó, őrlő ökör.
Modern.
h.: 6,5 cm.
sz.: 5,3 cm.
- (362) *Számológép*. Két részből áll; téglalap alakú, sötétre pácolt doboz és golyók.
Modern.
A doboz méretei:
13×5 cm.
13×2 cm.
h.: 25 cm.
m.: 12 cm.

- (363) *Sip*. Bambusz, sötétre fényezve, lyukakkal; elefántcsontvéggel; bekarcolt és zöldre festett kínai írásjelekkel.
Modern.
h.: 62 cm.
á.: 2 cm.
- (364) *Kuli*. Festett cserép-, ill. fabábu, zöldre festett fa talapzaton álló alak teste háncs, kék vászon nadrágot és inget visel, felette háncsból varrt körgallér.
Modern, kínai.
m.: 34 cm.
- (365) *Hegedű*. Keményfa; sötétbarnára pácolt elefántcsont véggel; bambuszból készült, vászonvégű hengerben végződik; két bambusz vonóval; húrja hiányzik.
Kínai, modern.
h.: 49 cm.
sz.: 15,5 cm.
- (366) *Ülő mandarin*. Faragott és festett fa; tagozott trónuson ülő, díszes öltözetű mandarin alakja; jobb kezét felemeli, bal kezét a térdén nyugtatja; fején süveg; bajusza, szakálla és fültincse lószőrből.
Kínai, XIX. sz. vége.
m.: 31 cm.
sz.: 15 cm.
- (367) *Férfi maszkok* (2 db). Festett, aranyozott, ezüstözött terrakotta, az egyik maszk fején aranyozott ezüst sisakkal; fekete ragasztott lószőr szakállal; a másik fehér alapon fekete démonikus vonásokkal, aranyozott ezüst fejjel, fekete, ragasztott lószőr bajusszal, szakállal, oldaltincsekkel.
Kínai, modern.
m.: 9 cm.
sz.: 5 cm.
- (368) *Napernyő*. Bambusz szárral; ernyője impregnált, olajzöld papír, festett díszítéssel; szélén stilizált szívpalmettás minta; piros cseresznyevirág-díszsel körülvett; pajzs alakú ívelt, fekete keretes medaillonokban tájképi háttérben két beszélgető női alak; az ernyőbordáknál félkörös, fekete, stilizált palmettasor.
Kínai, XIX. sz. vége.
h.: 71 cm.
sz.: 94 cm.
- (369) *Legyező*. Feketén lakkozott fa; fehér pergamen, 15 bordával; a záróbordákon 4 db vésett, körbekomponált medaillonban szimbolikus jelekkel és írásjelekkel.
Kínai, XIX. sz. vége.
h.: 30,4 cm.
sz.: 42 cm.
- (370) *Imafüzér*. 84 borostyánszemből álló füzér, spárgára fűzve.
Kínai, modern.
- (371) *Imádkozó kínai paraszt*. Faragott, színezett fa; térdelő kínai, kék nadrágban, harisnyában, piros mamuszban; fején sárga, vésett díszű kalap; haja, szeme fekete, szája piros; kabátja piros, inge fehér; kezét hasán összekulcsolja.
Kínai, modern.
m.: 15 cm.
sz.: 7 cm.

- (372) *Női bábu.* Papírra ragasztott, textilbábu, alátöltött ruhában; zöld selyemnadrágos, lila selyemdamaszt kimonós fekete hajú nő; kezében sárga füstölőt tart; a ruha kezelője piros, a kimonó szegélye fekete; arca tussal és vízfestékekkel színezték; lábán festett papucs. Kínai, modern.
h.: 39 cm.
sz.: 14,5 cm.
- (373) *Férfi bábu, (mandarin).* Papírra ragasztott textilbábu; fehér, festett papucsot, kék, töltött selyemdamaszt ruhát visel, kezében két festőszerszámot tart; kezelője türkizkék; fekete sapkát hord, arca tussal és színes vízfestékekkel festett; fülénél rugós dróton levélszerű dísz. Kínai, modern.
h.: 40,2 cm.
sz.: 15 cm.
- (374) *Halászkosár.* Háncs; fonott, sötétbarna háncsból készült, hengeres kosár, két háncsból fonott fülel. Kínai.
szá.: 17 cm.
m.: 18,5 cm.
- (375) *Falidisz.* Hímzett selyemmel borított keménypapír, 7 szirmú stilizált virág, két-két szirm azonos színű selyemalapon zöld, ill. bordó szegéllyel; az alsó szirmrész fekete alapon, stilizált, piros laposhímzésű gránátalma-mintával; következő két rózsaszínű szirmban piros lótuszvirág; a lila szirmokban sárga leveles, stilizált virág a két zöld szirmban két piros svasztika; a tetején levő piros virágban zöld szimbolikus jel; a virág közepén fehér alapon a 8 kínai szimbólum, középen a piros—zöld jelzés; alul három piros, lila, rózsaszín, 22 cm-es selyemrojt; kék taft bélés. Kínai, XX. sz. eleje.
h.: 25 cm.
sz.: 28 cm.
- (376) *Síp (2 db).* Bambuszból készült; fekete tusfestésű csikokkal, 12 fűrt lyukkal. Kínai, XX. sz. eleje.
h.: 39 cm.
á.: 1,8 cm.
- (377) *Síp.* Bambuszból készült; kék, vésett és festett kínai írásjelekkel, 12 fűrt lyukkal. Kínai, XX. sz. eleje.
h.: 64,5 cm.
á.: 1,5 cm.
- (378) *Díszállvány (2 db).* Mindkettő faragott, festett puhafa, bambusz díszítéssel, két ívelt lábon álló, ballusztérdomú zárórész között félkörösen kivágott lemez, vésett és zöldre festett sziklás táj-ábrázolással; az iv két oldalán virágos gallyak. Kínai, XX. sz. eleje.
sz.: 16,5 cm.
m.: 14,5 cm.
- (379) *Állvány (feliratos táblácskához).*
- (380) *Táblácska (az állványhoz).* Téglalap alakú, kicsi, fekete tusfestésű, Kínai feliratos. Kínai, XX. sz. eleje.
6,3×11,3 cm

- (381) *Diszálvány* (részletek). Faragott puhafa; (7 db) félballuszer idomú, bambuszdíszítéssel; vésett és tusfestésű sziklás tájképrészletekkel, tóban vitorlással; két db-on tusfestésű írószer és tekercs, fűcsomó; másik két db. mindkét oldalán stilizált virágos, ill. vadszőlőhöz hasonló fürtös gally.
Kínai, modern.
h.: 17 cm.
sz.: 5 cm.
- (382) *Fali díszítábla*. Vésett és faragott; bambuszlapokkal borított, téglalap alakú alapon vésett és festett tájkép; sziklás hegyek között tóban csónakázó kínai; az előtér jobb oldalán virágzó fa alatt pagoda; 8 darabból áll.
Kínai, XX. sz. eleje.
h.: 28 cm.
sz.: 8,6 cm.
- (383) *Bambuszfaragvány* (Hordszékét húzó kuli). A hordszék egyik oldalán ernyőt tartó kínai ül, a másik oldalán 2 kocka alakú csomag. A hordszék piros kartonnal bevonva.
Kínai, modern.
h.: 8 cm.
sz.: 6 cm.
m.: 7 cm.
- (384) *Tuskészlet* (3 db). Korong alakú, lapos, fekete kőlap, színes tus nyomaival, 2 bekarcolt kördíszel.
h.: 10 cm.
v.: 1 cm.
Kőből faragott 8 oldalú tustartó, fenekén aranyozott, körbekomponált kínai írásjelekkel, hal és bambusz díszítéssel. Előlapján beütött pecsét és henger alakú ecsettartó. Benne bambusz szárba foglalt ecset.
Kínai, modern.
a kőlap h.: 10 cm.
v.: 1 cm.
a tartó h.: 6,3 cm.
m.: 3,5 cm.
ecset h.: 19 cm.
- (385) *Falkép* (téglalap alakú). Papír; színes, nyomott. Kék trónuson ülő narancsszínű brokátruhás ülő Buddha, okkerszínű mandorlában, feje körül felhőszalagos glória.
Kínai, modern.
76×53,5 cm.
- (386) *Selyemfestmény* (téglalap alakú). Papírra ragasztott fehér brokát szegély, vízszínű selyemalap, színes tus és tempera festés. Sziklás tájban a Szt. Család számárral. Baloldalon fekete tusfestésű kínai felirat. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
116×52 cm.
- (387) *Selyemfestmény*. Papírra ragasztott fehér brokát szegélyű, törtfehér selyem alapú színes tus és tempera festmény. Nyitott teraszos interieurban 7 alakos jelenet: Jézus az írástudók között. A teraszról baloldalt öreg fa látszik. Baloldalt vörös és fekete kínai felirat. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
h.: 1,11 cm.
sz.: 54 cm.

- (388) *Selyemfestmény.* Papírra ragasztott halványszürke selyemdamszt-szegélyű, vízzöld selyemalap, színes tus és tempera. Sziklás háttérű, pagodás tájképben a Szt. Család. A kép jobboldalán Mária a gyermekkel, Jézus jobb kezében ernyővel. Jobb sarkában piros és fekete kínai jelzés. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
h.: 1,44 cm.
sz.: 52 cm.
- (389) *Selyemfestmény.* Papírra ragasztott halványsárga selyemdamszt-szegélyű, halványsárga selyemalap. Színes tus és tempera. Sziklás tájképi háttérben a betlehemi jelenet: a Szt. Család 5 angyallal. Jobboldalon lent fekete és piros tusfestésű jelzés. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
151 × 52,3 cm.
- (390) *Selyemfestmény.* Papírra ragasztott fehér selyemdamszt-szegélyű, vízkék selyemalap. Színes tus és tempera. Tájképi háttérben öreg fa alatt hidon átvonuló Tóbiás és az angyal. Baloldalon fekete és piros tusfestésű jelzés. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
1,70 × 55,5 cm.
- (391) *Selyemfestmény.* Papírra ragasztott halványsárga selyemdamszt-szegélyű, csontfehér selyemalap, színes tus és tempera. Jézus a Getsemáné kertben. Tájképi háttérben sziklák, a kép előterében 3 alvó tanítvány, balra nyúló sziklán odvas fa alatt Jézus imádkozik. A kép jobb alsó sarkában fekete és piros tusfestésű jelzés. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
162 × 65 cm.
- (392) *Selyemfestmény.* Papírra ragasztott halványsárga selyemdamszt-szegélyű, csontfehér selyemalap. Színes tus és tempera. A kép baloldalán öreg fa alatt tájképi háttérben a samáriai asszony kútból vizet merít. A fa alatt Krisztus ül. Baloldalon fekete és piros tusfestésű jelzés. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
1,11 × 53 cm.
- (393) *Selyemfestmény.* Papírra ragasztott szürke selyemdamszt-szegélyű, szürke selyemalap, színes tus és tempera. Sziklaoduban imádkozó Jónás alakja 4 oroszlánnal. A kép baloldalán koponya és lábszárcsontok. A kép jobboldalán középen piros és fekete tus jelzés. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
93 × 53 cm.
- (394) *Selyemfestmény.* Papírra ragasztott csontfehér selyemdamszt-szegélyű, szürke selyemalap. Színes tus és tempera. Jézus bemutatása a templomban. Oszlopos templombelsőben 5 alakos jelenet. A kép baloldalán Mária és Szt. József, jobboldalon pedig főpap kezében a csecsemő Jézussal és egy írástudó. A kép baloldalán oldalt fekete és piros tusjelzés. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
146,5 × 52 cm.
- (395) *Selyemfestmény.* Papírra ragasztott csontfehér selyemdamszt-szegélyű, vízzöld selyemalap, színes tempera és tusfestés. Virágzó tájképi háttérben nyitott csarnok előtt a tékozló fiú jelenete. A kép jobboldalán közepén piros, fekete tusjelzés. Falécre rögzítve.
Kínai, modern.
145 × 56 cm.

- (396) *Festmény.* (Téglalap alakú.) Papír, színes tempera és tus. Sziklás tájképi háttérben 2 kócsagszerű madár, baloldalon fent a nap, alatta piros és fekete tusfestésű felirat. Két végén falécre rögzítve. Kínai, modern.
1,72×44 cm.
- (397) *Festmény.* (Téglalap alakú.) Papír, színes tempera és tus. Lótuszvirágos tavi táj 2 vadkacsával. Balra fent fekete és piros tusfestésű jelzés. Faléc mindkét végén. Kínai, modern.
170×44 cm.
- (398) *Festmény.* (Téglalap alakú.) Papír, színes tempera és tus. Fehér alapon színes, okkersárgás és zöldes színekkel festett csendélet, egymás felett 7 váza krizantémmal és rózsával. Alul kék tálban cserezsnye, elszórt földieper és ringló szemek. Két falécre rögzítve. Kék papírszegély. Kínai, modern.
190×52 cm.
- (399) *Festmény.* (Téglalap alakú.) Papír, színes tempera és tus. Fehér alapon zöldes, rizsaszínes árnyalatokban festett csendélet. Nyolc különféle váza egymás fölött, krizantémmal, vadrózsával, margarétával, teáskannával. Kukorica, színes kagylók. Kék papírkeretben, jelzés nélkül. Két falécre rögzítve. Kínai modern, szakált.
1,90×52 cm.
- (400) *Festmény.* (Téglalap alakú.) Papír, színes tempera és tus. Fehér alapon 6 db. váza egymás fölött, sárgás zöldes színezéssel. Bennük szilvafavirág, margaréta, krizantém, őszirózsa, állvány szarvason ülő remete szobrával. Jelzés nincs, kék szegély. Két végén faléc. Szakadt. Kínai, modern.
1,92×52 cm.
- (401) *Festmény.* (Téglalap alakú.) Papír, színes tempera és tus. Fehér alapon kékes, zöldes, okkeres színezéssel. Fokhagyma, paprika, zöldség-csendélet. Öt váza egymás felett, krizantémmal, kaktusszal, virágzó faággal. Jobboldalon lent fekete és piros tusjelzés. Kék szegély. Két végén függesztőrúd. Kínai, modern.
1,90×52 cm.
- (402) *Selyemfestmény.* (Fekvő téglalap alakú.) Papírra ragasztott barna selyemalap fekete tussal festve. Tájképi háttérben öreg fa alatt balra forduló kimonós nő mellképe. Baloldalán fekete tusjelzés. Fehér damasztzegély, két falécre rögzítve. Kínai, modern.
203×52 cm.
- (403) *Festmény.* Papír, tus és színes tempera. Világos okker alapon sziklás vidéken öreg fa árnyékában, tó partján két kínai beszélget. A háttérben alacsony asztalon váza és füstölő. Jelzés nélkül. Két végén faléc. Kínai, modern.
2,39×44,5 cm.
- (404) *Festmény.* Tusfestéssel. Fekete, piros mintás selyemszegéllyel, ezüst alapon fekete tusfestésű felirat. Egyik végén faléc. Kínai, modern.
218×55 cm.
- (405) *Festmény.* Fekete, piros mintás selyemszegéllyel, sárga alapon fekete tusfestésű felirat. Két végén faléc. Kínai, modern.
230×55 cm.

- (406) *Festmény.* Papír, téglalap alakú, világos okker alapon fekete tusfestmény, 2 bambusznád. Két függesztőlécra rögzítve.
Kínai, modern.
1,64 × 38 cm.
- (407) *Festmény.* Papír, téglalap alakú, világos okker alapon fekete tusfestmény; bambuszköteg. Jobbra tusfestésű felirat. Két függesztőlécra rögzítve.
Kínai, modern.
161 × 38,5 cm.
- (408) *Festmény.* Papír, téglalap alakú, világos okker alapon fekete tusfestmény, bambuszköteg. Jobbra fent tusfestésű felirat. Két végén függesztőlécra rögzítve.
Kínai, modern.
163 × 39 cm.
Hirdetőplakát. (4 db.) Papír, fekete tusfestéssel, piros alapon, zöld selyemszegéllyel. Két végén függesztőrúd.
Kínai, modern.
- (409) 218 × 53 cm.
- (410) 218 × 52 cm.
- (411) 189 × 44,5 cm. Faléc nincs.
- (412) 213 × 53 cm.
(411)-es hátán felirat: „Mikor valaki üzletet nyit, ilyen hirdetőtáblákat lógat ki az üzlethelyiség előtt a járda, sőt az utca fölött.”
Tusfestmény (4 db.). Téglalap alakú, iskolai szemléltető tábla, fekete alapon fehér tusfestésű kínai jelekkel, bambuszággal. Két végén falécre rögzítve.
- (413) 173 × 41 cm.
- (414) 174 × 42 cm.
- (415) 173 × 41 cm.
- (416) 176 × 41 cm.
Iskolai szemléltető tábla. Csontszínű, papírra ragasztott, okker-színű selyemre festett tusfestmény; sziklás, hegyes tájkép pagodával. A tájkép felett fekete és piros tusjelzés. Csontszínű selyem-damaszt szegélycsík. Két falécre rögzítve. (4 db.)
Kínai, modern.
- (417), (418) 145 × 47 cm.
- (419), (420) 145 × 45,5 cm.
Iskolai szemléltető tábla. Csontszínű papíron fekete és színes nyomtat, felső részén korona alatt stilizált virágminta körül fekete kínai felirat. Alatta fekete léckereten kínai szöveg. Téglalap alakú két függesztőlécra rögzítve. (2 db.)
Kína, XX. sz. eleje.
- (421) 122 × 53 cm.
- (422) 123 × 53 cm.
- (423) *Festmény.* (Téglalap alakú.) Világos okker papíron színes tus és tempera. Trónuson ülő mandarin 4 alakkal, 2 udvarhölgy légy-csapót tart a mandarin feje fölé. A kép előterében vázában ajándékok és 2 szimbolikus alak. Két függesztőlécra rögzítve. Gyermekrajz?
Kínai, modern.
1,58 × 66 cm.

- (424) *Festmény*. Papír, tempera, tus. Lótuszon ülő díszes öltözötű mosolygó Buddha. Két oldalán kínai férfi és nő. Feje felett madár, jobboldalt szimbolikus fegyveres alak. Két függesztőrúdra rögzítve. Gyermekrajz?
Kínai, modern.
69×36 cm.
- (425) *Festmény*. Okkerszínű papíron színes tempera és tus. Nyilazó kínai férfi, jobboldalán 3, baloldalán 2 kínai alakkal. Szakadt. Egy függesztőrúdra rögzítve.
Kínai, modern.
85×49 cm.
- (426) *Szemléltető, rajzoktató tábla*. Nyomat; téglalap alakú, színes nyomat, fehér papíron: lótuszon álló Buddha, felhőkösorús mandorlában. Fekete kínai felirat. Két végén fémkeretre rögzítve. Szakadt. Másik oldalán előrajzolva ugyanaz az ábrázolás színes kitöltés céljából.
Kínai, modern.
76×53 cm.
- (427) *Batikkép*. Téglalap alakú vászomból készült. Zöldes alapon: Pieta A kép baloldalán fekete kereszt alatt fekete köpenyes, fehér kendős barnaruhás Mária, karjával átöleli a keresztről félig leemelt, holt Krisztust. A kép baloldalán felülről lefelé haladó felirat: „Halál, hol a te győzelmed”, jobboldalán folytatódik a felirat: „Halál, hol a te fullánkod”. (Sz. Pál: Korinthosiakhoz írt I. levél 15.). Függesztőrúdra rögzítve, mindkét oldalon.
Jámborné Balogh Tünde, 1971.
247×140 cm.

SZENIFIS

Szt. Anna templom

- (428) *Miseruha*. Arannyal átszőtt zöld atlasz. Mintája a két szélsávban arany barokk kartusban rózsaszínes-piros-aranylevelű pompás nőszírom. A középsáv arannyal átszőtt zöld neoromán brokát. A hátrészt arany paszomány szegélyezi és három függőleges sávra osztja. Hegedű alakú előrész. Eredeti sárgás-rózsaszín vászonbélés.
Német (?) XVIII. sz.
m.: 102 cm.
sz.: 72 cm.
- (429) *Kehelytakaró*. Arannyal átszőtt zöld atlasz alapon rácsos nagy levelek között piros rózsza és lila pompás nőszírom mintával. Téglalap alakú. Arany vert csipkeszegély. Sárgás-rózsaszín vászonbélés.
Német (?) XVIII. század.
54×44 cm.
- (430) *Kehely*. Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított. Kerek, akantuszövvel és szőlőindával díszített talp, váza alakú nódus, búzakalászokkal és szőlővel díszített kupakosár. Talpán belül bevésve: „Hic calix unice usibus Ecclesiae Rom. Szentesiae sis concessus A Rosalia Eres Anno 1834”.
Talpán Kőszeghy 533 és 405 az. jegye.
Pest, CFS mesterjegy. Franciscus Schiberna 1834.
szá.: 9 cm.
m.: 26 cm.
tá.: 14,5 cm.

Irod.: *Genthon* II. 272.
Patakyné 284.

- (431) *Kereszt*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított. Négyzetes talp. Barokk kartusokban rózsákkal és kinzóeszközökkel. Ezüst corpus. A kereszt végződése háromkaréjosak. Talpán bevésve: „*Ecclesiae Rom Cath. Sentesie Studio Ac pietate Aloysii Catho Cooperatoris Comparata. Anno 1855.*”
Bécs, Anders Műhely, 1855.
m.: 36 cm.
tá.: 15 cm.
- (432) *Tölgyfapadok*, (32 db). Dörzsölt; rocailleokból alakított profillal. Antal János készítette 1846—50. között. Beépített.
Irod.: *Genthon* II. 272.
Hist. domus.
- (433) *Füstölő*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált, felső része áttört. Talpas váza alakú, vésett palmettás övvel díszítve.
Kőszeghy, 494. sz. j.
Magyar, Pest, Josephus Prandtner, 1832.
m.: 22 cm.
tá.: 10 cm.
Irod.: *Genthon* II. 272.
Patakyné 286.
- (434) *Casula*. Gyászcasula. Új ezüst paszománnyal szegve és három függélyes sávra osztva. Középsávja fehér damaszt, fehér lenfonállal hímzett gyöngyöltésű díszítéssel, rácsos mezők és barokk kartusokban rózsák. A szélsávok a múlt század végén új fekete damasztra kicserélve. A középsáv alján hímzett gyöngyöltésű, négyosztatú pajzsos, koronás kettős címer. Az egyik címerpajzsban egymással átlósan szemközt két madár és két rácsos mező. A másikban bástyán álló madár, csőrében leveles ágat tart. A két címerpajzs alatt szalagon évszám: *MDCCLX III*. Új selyembélés. Hegedű alakú előrész.
Magyar, 1763.
h.: 103 cm.
sz.: 72 cm.
- Gör. kat. templom** (435) *Kehely*. Aranyozott ezüst; domborított, cizellált, kézzel felhúzott. Gyöngysorral, akantuszövvel és karéjokban elhelyezett stilizált tulipánnal ékesített talp. Gyöngysoros akantuszleveles vázánódus, akantuszleveles kupakosár.
Kőszeghy, 393, 496 sz. jegye.
Antonius Müller, Pest, 1796—1800 L évbetű A. M. mesterjegy.
szá.: 8,5 cm.
m.: 24,5 cm.
tá.: 14 cm.
Irod.: *Genthon* II. 272.
Patakyné 286.
- (436) *Kereszt*. Ezüst foglalatban puszpángfa-faragvány. Krisztust ábrázolja a kereszten. A kereszt ezüst foglalatú, szárai gömbös végződésűek.
A faragvány albán XVIII. sz. ? Talpa, szára megújított, ötvösjegy nélkül.
á.: 13 cm.
m.: 8,5 cm.
Irod.: *Genthon* II. 272
- (437) *Evangelion*. Barna bársonykötésben. Szőlőfürtös ezüstfiligránnal díszített, 1,5 cm széles keretben négy kisebb és egy nagyobb ovális medailon. A medailon keretezése szintén szőlőfürtös ezüstfiligrán, bennük festett—zománcos szentképek. A középső medailonban az előlapon a Kálvária, a két felsőben Máté, Márk: a két alsóban Lukács és János apostol festett alakjával. Az evangelion

hátlapján közepén a feltámadás, a két felső medailonban Dávid és Salamon király, az alsóban Mózes és Áron festett zománcos képével. Címe: „*Theion kai hieron Evangelion 1793. Velence.*” Csattjai szőlőfürtös ezüstfiligrán díszűek.

Velence? XVIII. sz. A bársony bordó volt.

h.: 35 cm
sz.: 24 cm.

Irod.: *Genthon* II. 272.

- (438) *Kehely*. Aranyozott réz; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Háromkaréjos magas talp, rokokó kartusokban rózsadísszel. Öntött rózsadíszű vázanódus, rokokó kartusban rózsadíszes kupakosár. Jelzés nélkül.
Magyar? XVIII. sz. eleje?

szá.: 8,5 cm.
m.: 27 cm.
tá.: 17 cm.

- (439) *Örökmécs*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Háromszögletes füllel, angyalhermával, stilizált áttört virágos övvel. Talpas ívelt alak. Kőszeghy 491. sz. jegye.
Pest, Josephus Prandtner sen. M. évbetű, 1796.

Lánc nélkül h.: 16 cm.

Irod.: *Genthon* II. 272.

Patakyné 284.

- (440) *Örökmécs*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Leírása mint előzőé, áttört köpennyel.
Kőszeghy 491. sz. jegye.
Pest, L. évbetű 1796.
Josephus Prandtner sen.

Lánc nélkül h.: 17 cm.

Irod.: *Genthon* II. 272.

Patakyné 284.

- (441) *Füstölő*. Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Talpas váza alak, kannelurás és akantuszleveles övdísz. Gótikus mérműves toronyszerű felsőrész.
Kőszeghy, 497. sz. jegye.
Pest, M. évbetű L. F. mesterjegy.
Fischer Leopoldus.

Lánc nélkül h.: 32 cm.

Irod.: *Patakyné*, 284.

- (442) *Lándzsa*. Ezüst; kettős ballusztteres szár, görögkereszt végződéssel.
Kőszeghy, 496. sz. jegye.
Pest, L. évbetű A. M. mesterjegy.
Antonius Müller, 1796.

h.: 19 cm.

Irod.: *Patakyné*, 284.

- (443) *Kanál*. Aranyozott ezüst; ovális meritőrész, kettős ballusztteres szár, görögkereszt végződéssel.
Kőszeghy, 496. sz. jegye.
Pest, Antonius Müller, 1796. L. évbetű.

h.: 19 cm.

Irod.: *Patakyné*, 284.

- (444) *Csillag*. Aranyozott ezüst; tetején görögkereszt.
Kőszeghy, 496. sz. jegye.
Pest, L. évbetű A. M. mesterjegy, Antonius Müller 1796.

á.: 10,5 cm.

Irod.: *Patakyné*, 284.

Felsőparti ref. templom

- (445) *Serleg.* (Űrasztali pohár) Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Ökörszemes és stilizált virágos talp, ökörszemes nódus, csonkakúp alakú kupa, barokk Laub- és Bandelwerk között griffmadarakkal és baldachin alatt ülő angyalokkal. 1726. Augsburg F. B. mesterjegye 1726.
M. Rosenberg, 847? 13/4 ? sz. jegye.

á.: 105 cm.
m.: 24 cm.
t.: 10 cm.

- (446) *Kanna.* Ón; öntött, hengeres test, tagolt talp, csőrös kiöntő, kérdőjel alakú fül. Profilált fedél, toboz alakú gombbal. A hengeres test három oroszlánkarmos lábon áll. Elöl vésett koszorúban felirat: „*Isten ditsőségére a szentesi helvét hitvallású egyház részire készítette Dobos János. 1753.*” Alatta vésett koszorúban újabb felírás: „*Megújította ifj. Nemes Dobosi Ferenc saját költségén 1860.ik évben.*”
Magyar, 1753.

á.: 21,5 cm.
m.: 54 cm.
tá.: 28 cm.

- (447) *Kupa.* Ón; öntött, hengeres test, kérdőjeles fül, csőrös kiöntő, profilált fedelén toboz alakú gomb. Elöl vésett ovál koszorúban felirat: „*Ref. Eklésia készíttette 1843.*”
Magyar, 1843.

á.: 21,5 cm.
m.: 46,5 cm.
tá.: 18,5 cm.

Ref. templom

- (448) *Kenyértálca.* Ón; öntött, piskóta alakú test, profilos perem, fenekén koronás, rózsás önbélyeg, szalagon S. felirással — körül bevésve: „*Szentesi Reform. ekklésia 1808. esztend...*”
Magyar, 1808.

h.: 42 cm.
sz.: 28 cm.

- (449) *Kupa* (fedővel). Helyenként aranyozott réz; öntött. Hengeres test, csőrös kiöntő, volutás fül, profilált talp, profilált fedő, háromkarmos ujjtámasszal, tobozszerű gombbal. A poncolt felületű testen két aranyozott abroncs. Belsejében bevésve: „*A szentesi Reformata Sz. Ekklesia a ma költségén tsináltta ezen keresztelő kannát. 1799.dik esztendőbe.*”
Magyar, 1799.

á.: 14 cm.
m.: 26 cm.
tá.: 14,5 cm.

- (450) *Űrasztali pohár.* Ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Ökörszemes és stilizált virágos talp, ökörszemes nódus, csonkakúp alakú kupa, barokk kartusokkal, lombdísszel és griffmadarakkal. Peremén vésett felírás: „*A Szentesi Ref. Szt. Eklésia készíttette a maga költségén MDCCLXXIV.*” A Szentés—felsőparti ref. templom augsburgi poharának magyar utánzata. Jelzés nélkül.
Magyar, 1774.

szá.: 10,5 cm.
m.: 24 cm.
tá.: 10 cm.

Irod.: *Genthon* II. 271.

- (451) *Űrvacsoraserleg.* Aranyozott ezüst; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Kerek, barokk medaillonos talp, szőlő és búzakalászdísszel, virágdíszes ballusztteres nódus. Kupakosarán barokk kartusban szőlő és búzakalász. Talpán körül bevésve: „*A szentesi Áts*

és Molnár Czéh Reform. tagjai. Sz. Egyháznak ajándékozták 1843."

Pest, 1843. beütve Pest, ovál medailonban Szentpétery. Szentpétery, 1843.

szá.: 10 cm.
m.: 27 cm.
tá.: 15,5 cm.

Irod.: *Genthon* II. 271.
Patakyné 288.

- (452) *Úrszalterítő*. Fehér vászon, arany fémszálás lapos öltésű hímzés-sel. A sarkokban rózsás, leveles ág. A terítő közepén leveles koszorúban rózsacsokor. Aranyozott rojt szegéssel. Négyyszögletes, körül arany hímzésű írás: „*A szentesi Reformata szent ekklesiának számára készítette Csuts Ilona, idősb. Miketz Mihály hitvese 1819. esztendőben.*”
Magyar, 1819.

126×122 cm.

- (453) *Kanna*. Őn; öntött. Hengeres test, tagolt láb, csőrös kiöntő, kérdőjel alakú fül. Profilált fedél toboz alakú gombbal. Elöl vésett koszorúban felirat: „*Isten ditsőségére a szentesi ref. sz. Eklésia számára vette Kormány Mihály Anno Domini 1753.*” A hengeres test három oroszlánkarmos lábon áll.
Magyar, 1753.

szá.: 21,5 cm.
m.: 54 cm.
tá.: 38 cm.

Irod.: *Genthon* II. 271.

- (454) *Kanna*. Őn; öntött, hengeres test három oroszlánkarmos lábon áll. Elöl vésett koszorúban felirat: „*Isten ditsőségére a szentesi ref. sz. Eklésia számára a szentesi Áts és Molnár Céh készítette 1836.*”
Magyar, 1836.

szá.: 21,5 cm.
m.: 54 cm.
tá.: 6,28 cm.

Irod.: *Genthon* II. 271.

- (455) *Őnkanna* (2 db). Öntött, hengeres test, kérdőjeles fül, csőrös kiöntő, profilált fedelén toboz alakú gomb. Elöl vésett ovális koszorúban felirat: „*A szentesi ref. Eklésia tulajdona 1841. Eszt.*”
Magyar, 1841.

szá.: 15 cm.
m.: 23 cm.
tá.: 13 cm.

Irod.: *Genthon* II. 271.

- (456) *Szószték*. Faragott, aranyra és késszürkére festett tölgyfa. Mellvédje félhenger alakú, két korinthisi oszloppal és aranyozott füzéres dísszel. A koronán faragott, aranyozott Isten-szeme. A hangverőn aranyozott, csipkézett dísz.
Magyar, 1820 körüli, beépített.

Irod.: *Genthon* II. 190, 271.

- (457) *Kupa*. Őn; öntött. Hengeres test. Kérdőjel alakú fül, profilált, csuklós ujjtámaszos, tagolt fedél. Elöl bevésve: „*Szentesi Eklésia, 1713.*”, alatta: „*MG.*”
Magyar, 1713.

szá.: 13 cm.
m.: 33 cm.
tá.: 15 cm.

Irod.: *Genthon* II. 271.

SZŐREG
R. k. templom

- (458) *Kupa*. Őn; öntött. Hengeres test, tagolt talp, csőrös kiöntő, kérdőjel alakú fül. Profilált fedél toboz alakú gombbal. Elöl koszorúban bevésve: „Isten ditsőségére a szentesi ref. sz. Eklésia számára vette Vetseri Mihály 1753.” A hengeres test három oroszlánkarmos lábon áll.
Magyar, 1752.

szá.: 21,5 cm.
m.: 54 cm.
tá.: 28 cm.

Irod.: *Genthon* II. 271.

- (459) *Miseruha* (felszereléssel). Ultramarinkák atlasz alapon nagy arany szőlőleveles, ezüst és arany búzakalászos, árnyalt piros pózsát hajtó virágindás brokát. Aranypaszománnyal szegve és három függélyes sávra osztva. Hegedű alakú előrészenek közepe arannyal, ezüsttel átszótt nagyvirágos brokát. Eredeti zöldesfehér vászonbélés. Négyzet alakú veluma vert aranycsipke szegéllyel szegve. Osztrák, Mária Terézia kora.

h.: 101 cm.
sz.: 74 1 cm.

Irod.: *Genthon* II. 284.

- (460) *Casula*. (Miseruha felszerelésből.) Lazacszínű félselyemdamaszt, nagyvirágos barokk ornamentikával. Arany vertcsipkével szegve és három függőleges sávra osztva. A hegedű alakú előrészkét szélsávja, barokk középsávja piros félselyemdamaszt, négykaréjos neoromán medailonba komponált neoromán virágmintával. A hát két szélsávja nagy barokk virág és szalagornamentikájú. Új piros bélés.
Középsávja XIX. sz. közepe.
Osztrák, Mária Terézia kora.

h.: 101 cm.
sz.: 69 cm.

Irod.: *Genthon* II. 284.

- (461) *Casula*. Lazacszínű félselyemdamaszt, nagyvirágos barokk levél és szalagdísszel. (A 460. sz. casula előrészenek szélsávjaival azonos mintával.) Arany paszománnyal szegve és három függélyes sávra osztva. Hegedű alakú előrész, cseresznyepiros keményített vászonbélés. Négyzetes veluma vert arany csipkével szegett.
Olasz, Mária Terézia kora.

h.: 101 cm.
sz.: 70 cm.

Irod.: *Genthon* II. 284.

- (462) *Dalmatika* (2 db). Fehér atlasz alapon arany barokk levéldísszel és rácsozattal, színes (lila, piros) árnyalt brosirozott rózsaaágakkal. Aranypaszománnyal szegélyezve és három függőleges sávra osztva. Laxszínű eredeti vászonbéléssel.
Német, XVIII. sz., foszlott.

h.: 112 cm.
sz.: 98 cm

- (463) *Mostrancia*. Aranyozott réz; kézzel felhúzott, domborított, cizellált. Négyosztatú domború talp, domborított rokokó medailonnal és fáklyadísszel. Csavart váza alakú nódus, aranyozott díszkoszorú, felette baldachin alatt az Atyaisten alakja. A szentségházat rokokó, lemezből vágott kartus veszi körül. Oldalán két térdelő angyal, alul galamb. A szentségház aranyozott barokk kartus alakú színes reszelt üvegkövekkel. Jelzés nélkül.
Magyar, XVIII. sz. közepe.

m.: 52 cm.
tá.: 22 cm.

Irod.: *Genthon* II. 284.

TÁPÉ

R. k. templom

(464) *Miseruha*. Fehér atlasz alapon aranybrokát. Arany paszománnyal szegve s három sávra osztva. Középsávja aranybrokát, színes, sorokba rendezett, 6,5 cm-es brossírozott rózsacsokrokkal. Két oldalán fehér atlasz alapon aranybeszövésű hullámvonalak között brossírozott zöld, lila árnyalt bogáncsvirág-szálak. Hegedű alakú előrész. Eredeti lilás vászonbélés. Francia, 1760. körüli, a középrész szélsávjai.
XVIII. sz. II. f.

h.: 102 cm.
sz.: 70,5 cm.

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Előszó</i>	5
Történeti áttekintés	7
A honfoglalás előtti idők	7
Csongrád megye területének története a magyar történelem folyamán	9
Az iparművészet története Csongrád megyében	23
Ötvös-, ón- és rézművesség	23
Textilemlékek	59
Bútorművesség	85
Kerámia, üveg és egyéb emlékek	101
Irodalom	106
<i>Die kunstgewerblichen Schätze im Komitat Csongrád (Zusammenfassung)</i>	107
<i>A Csongrád megyei iparművészeti emlékek leíró topográfiája</i>	111
Csanád	111
Csanytelek	111
Csongrád	112
Deszk	113
Földeák	114
Hódmezővásárhely	114
Kiskundorozsma	121
Kistelek	123
Kiszombor	124
Makó	125
Mindszent	130
Sándorfalva	130
Szeged	131
Szentés	169
Szőreg	174
Tápé	175

